

Załącznik do Uchwały Nr XXXVI/253/18
Rady Gminy Łomża
z dnia 16 marca 2018 r.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY ŁOMŻA NA LATA 2018-2022

Łomża, 2018

Opracowanie powstało na zamówienie Gminy Łomża w ramach prac nad Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Łomża na lata 2018-2022.

Projekt „Z ludźmi i dla ludzi - partycypacyjne przygotowanie Programu Rewitalizacji dla Gminy Łomża na lata 2018-2022” jest współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014-2020 oraz budżetu państwa.

Zespół wykonujący opracowanie:

S&H Consulting (Lider Konsorcjum):

dr Maciej Huculak (Kierownik projektu)
Anna Stankiewicz

Fundacja Laboratorium Badań i Działań Społecznych „SocLab” (Partycypacja społeczna)

Agnieszka Maszkowska (koordynator procesu partycypacji)

Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych (Partycypacja społeczna)

Katarzyna Łotowska
Agnieszka Olender
Maciej Olender
Krzysztof Leończuk
Ewa Jasińska
Katarzyna Potoniec
Sylwestra Borowczyk
Barbara Szczerbińska

Redakcja i skład:

dr Maciej Huculak, Anna Stankiewicz

Rysunki:

dr Maciej Huculak

Laboratorium Badań
i Działań Społecznych

SPIS TREŚCI:

1. WSTĘP	6
2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA.....	7
3. METODA BADAŃ	10
3.1. ZAKRES BADAŃ I ANALIZ.....	10
3.2. METODYKA BADAŃ I ANALIZ	12
3.2.1 Wyznaczanie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji	12
3.2.2. Koncentracja zjawisk	13
3.2.3. Podział gminy na jednostki referencyjne	16
4. WYBRANE ELEMENTY KONTEKSTU PROCESÓW REWITALIZACJI	21
4.1. UKŁAD KOMUNIKACYJNY	21
4.2. FORMY OCHRONY PRZYRODY	23
5. ANALIZA ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZGMINNEGO ZJAWISK KRYZYSOWYCH	25
5.1. ZJAWISKA SPOŁECZNE	25
5.1.1. Demografia.....	26
5.1.2. Ubóstwo	33
5.1.3. Problemy związane ze zdrowiem	39
5.1.4. Problemy rodzin	44
5.1.5. Bezrobocie.....	57
5.1.6. Bezpieczeństwo.....	72
5.1.7. Kapitał społeczny i uczestnictwo w życiu publicznym	81
5.1.8. Poziom edukacji	90
5.1.10. Sfera społeczna – podsumowanie.....	92
5.2. ZJAWISKA GOSPODARCHE	96
5.3. ZJAWISKA ŚRODOWISKOWE	99
5.3.1. Hałas komunikacyjny.....	99
5.3.2. Azbest.....	101
5.3.3. Podsumowanie.....	103
5.4. ZJAWISKA PRZESTRZENNO-FUNKCJONALNE	105
5.5. ZJAWISKA TECHNICZNE	107
5.6. OBSZAR ZDEGRADOWANY I REWITALIZACJI.....	110
6. SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI	117
6.1. METODYKA PRAC I STRUKTURA ANALIZ.....	117
6.2. OBSZAR REWITALIZACJI	118
6.2.1. Negatywne zjawiska	120
6.2.2. Potrzeby	136
6.2.3. Potencjały.....	137
7. POWIĄZANIA PROGRAMU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI GMINY.....	138
8. WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI.....	140
9. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ	141
10. PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE	142

10.1. PRZEDSIĘWZIĘCIA PODSTAWOWE.....	143
11.2. CHARAKTERYSTYKA POZOSTAŁYCH RODZAJÓW PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	195
11. STRUKTURA ZARZĄDZANIA	197
11.1. OPIS STRUKTURY ZARZĄDZANIA I WDRAŻANIA LPR	197
11.2. KOSZTY ZARZĄDZANIA	199
12. SYSTEM MONITORINGU I EWALUACJI	200
12.1. PROCEDURA PROWADZENIA MONITORINGU I EWALUACJI ORAZ WERYFIKACJI I OCENY POSTĘPÓW REALIZACJI PROGRAMU	200
12.2. WSKAŹNIKI MONITOROWANIA	200
12.3. OCENA STOPNIA REALIZACJI I AKTUALNOŚCI PROGRAMU	201
12.4. USPOŁECZNIE NIE MONITORINGU, EWALUACJI ORAZ WDRAŻANIA AKTUALIZACJI LOKALNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	202
13. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH	203
13.1. KOMPLEKSOWOŚĆ PROGRAMU	203
13.2. KONCENTRACJA PROGRAMU REWITALIZACJI	203
13.3. KOMPLEMENTARNOŚĆ PROJEKTÓW/PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH.....	204
13.3.1. Komplementarność problemowa	204
13.3.2. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna	204
13.3.3. Komplementarność międzyokresowa	205
13.3.4. Komplementarność źródeł finansowania.....	205
13.3.5. Komplementarność przestrzenna	205
14. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI	208
15. USPOŁECZNIE NIE DOKUMENTU I PROCES PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ	211
SPIS RYSUNKÓW	213
SPIS TABEL	215

Wprowadzenie

---

1. WSTĘP

Niniejsze opracowanie ma za zadanie wyznaczenie obszaru zdegradowanego i zaproponowanie granic obszaru rewitalizacji, zgodnie z *Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020* Ministra Rozwoju z 2 sierpnia 2016 r.

Zakres przestrzenny opracowania obejmuje obszar Gminy Łomża, o powierzchni 206,9 km². Dokument obejmuje swoim zakresem zagadnienia wskazane w *Wytycznych w zakresie rewitalizacji*. Na tej podstawie przeprowadzono wielowymiarową, analizę zróżnicowania wewnątrzgminnego negatywnych zjawisk uwzględniającą uwarunkowania procesów rewitalizacji. Wyznaczenie granic obszarów znajdujących się w stanie kryzysowym odbyło się przy zastosowaniu metodyki audytu miejskiego.

Urząd Gminy Łomża w wyniku przeprowadzonej procedury wyłonił jako wykonawcę programu rewitalizacji Konsorcjum w składzie: S&H Consulting Maciej Huculak (Lider Konsorcjum), Fundacja SocLab oraz Ośrodek Wspierania Organizacji Pozarządowych. W pracę nad programem aktywnie włączyły się wszystkie wymienione podmioty.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA

Gmina Łomża podjęła trud opracowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża (LPR GŁ). Program rewitalizacji to: *inicjowany, opracowany i uchwalony przez radę gminy wieloletni program działań w sferze społecznej oraz gospodarczej lub przestrzenno-funkcjonalnej lub technicznej lub środowiskowej, zmierzający do wyprowadzenia obszarów rewitalizacji ze stanu kryzysowego oraz stworzenia warunków do ich zrównoważonego rozwoju, stanowiący narzędzie planowania, koordynowania i integrowania różnorodnych aktywności w ramach rewitalizacji. Jest to więc dokument, który w sposób kompleksowy przygotowuje, programuje oraz określa sposób wdrażania całego procesu rewitalizacji.*

LPR GŁ opracowany jest w oparciu o art. 18 ust. 2 pkt. 6 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446), oraz w zgodzie z Wytycznymi w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 Ministra Rozwoju z 2 sierpnia 2016 r. (Wytyczne).

Wytyczne definiują rewitalizację jako: *kompleksowy proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych poprzez działania całościowe (powiązane wzajemnie przedsięwzięcia obejmujące kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe), integrujące interwencję na rzecz społeczności lokalnej, przestrzeni i lokalnej gospodarki, skoncentrowane terytorialnie i prowadzone w sposób zaplanowany oraz zintegrowany poprzez programy rewitalizacji.*

Minister Rozwoju w wytycznych określa wymagania dla prowadzenia rewitalizacji. Są to:

1. *uwzględnienie rewitalizacji jako istotnego elementu całościowej wizji rozwoju gminy;*
2. *pełna diagnoza służąca wyznaczeniu obszaru rewitalizacji oraz analizie dotyczących go problemów; diagnoza obejmuje kwestie społeczne oraz gospodarcze lub przestrzenno-funkcjonalne lub techniczne lub środowiskowe;*
3. *ustalenie hierarchii potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych;*
4. *właściwy dobór narzędzi i interwencji do potrzeb i uwarunkowań danego obszaru;*
5. *zsynchronizowanie działań w sferze społecznej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej, środowiskowej;*
6. *koordynacja prowadzonych działań oraz monitorowanie i ewaluacja skuteczności rewitalizacji;*
7. *realizacja wynikającej z art. 5 ust. 1 rozporządzenia ogólnego zasady partnerstwa polegającej na włączeniu partnerów w procesy programowania i realizacji projektów rewitalizacyjnych w ramach programów operacyjnych oraz konsekwentnego, otwartego i trwałego dialogu z tymi podmiotami i grupami, których rezultaty rewitalizacji mają dotyczyć.*

Jednocześnie określone zostały elementy, z których musi składać się program rewitalizacji. Są to:

1. *opis powiązań programu z dokumentami strategicznymi i planistycznymi gminy;*

2. *diagnoza czynników i zjawisk kryzysowych oraz skala i charakter potrzeb rewitalizacyjnych;*
3. *zasięgi przestrzenne obszaru/obszarów rewitalizacji, tj. określenie, w oparciu o inne dokumenty strategiczne gminy lub diagnozę i identyfikacja potrzeb rewitalizacyjnych, terytorium/terytoriów najbardziej wymagających wsparcia;*
4. *wizja stanu obszaru po przeprowadzeniu rewitalizacji (planowany efekt rewitalizacji);*
5. *cele rewitalizacji oraz odpowiadające zidentyfikowanym potrzebom rewitalizacyjnym kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk;*
6. *lista planowanych, podstawowych projektów i przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi, w odniesieniu do każdego projektu/przedsięwzięcia rewitalizacyjnego, co najmniej: nazwę i wskazanie podmiotów go realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację (miejsce przeprowadzenia danego projektu), szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji;*
7. *charakterystykę pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań, mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową;*
8. *mechanizmy zapewnienia komplementarności między poszczególnymi projektami/przedsięwzięciami rewitalizacyjnymi oraz pomiędzy działaniami różnych podmiotów i funduszy na obszarze objętym programem rewitalizacji;*
9. *indykatywne ramy finansowe w odniesieniu do przedsięwzięć, o których mowa w punkcie 6 i 7, z indykatywnymi wielkościami środków finansowych z różnych źródeł (także spoza funduszy polityki spójności na lata 2014-2020 – publiczne i prywatne środki krajowe w celu realizacji zasady dodatkowości środków UE);*
10. *mechanizmy włączenia mieszkańców, przedsiębiorców i innych podmiotów i grup aktywnych na terenie gminy w proces rewitalizacji;*
11. *system realizacji (wdrażania) programu rewitalizacji;*
12. *system monitoringu i oceny skuteczności działań i system wprowadzania modyfikacji w reakcji na zmiany w otoczeniu programu.*

Struktura niniejszego dokumentu odpowiada wymogom odnośnie zawartości programów rewitalizacji zaprezentowanym w wytycznych Ministra Rozwoju.

Zgodnie z Art. 52. 1. Ustawy o rewitalizacji z dnia 9 października 2015 r. działania wynikające z LPR GŁ będą mogły być realizowane do dnia 31 grudnia 2023 r. Przyjęty na potrzeby niniejszego opracowania horyzont czasowy 2018-2022 mieści się zatem w ramach określonych tą ustawą.

**Wyznaczenie obszaru zdegradowanego i obszaru
rewitalizacji na terenie Gminy Łomża**

---

3. METODA BADAŃ

3.1. Zakres badań i analiz

W celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji konieczne jest przeprowadzenie analiz wykorzystujących obiektywne i weryfikowalne mierniki i metody badawcze dostosowane do lokalnych uwarunkowań.

Spełnienie tego warunku w praktyce sprowadza się do konieczności przeprowadzenia kompleksowej **analizy źródnicowania wewnątrzgminnego** w formie i zakresie wyznaczonym przez *Wytyczne w zakresie rewitalizacji w programach operacyjnych na lata 2014-2020 (Wytyczne)*. Wytyczne definiują warunki, które dany obszar gminy musi spełniać, aby można było uznać go za zdegradowany. Obszar taki charakteryzuje się występowaniem **stanu kryzysu** definiowanego jako **koncentracja** negatywnych zjawisk:

- a) Społecznych.
- b) oraz co najmniej jednego z negatywnych zjawisk:
  - a. Gospodarczych.
  - b. Środowiskowych.
  - c. Przestrzenno-funkcjonalnych.
  - d. Technicznych.

Wyszczególniony został katalog rodzajów zjawisk, które należy poddać analizom, w celu wyznaczenia obszaru zdegradowanego. Jako szczególnie istotne wśród poszczególnych rodzajów (wymiarów) zjawisk *Wytyczne* identyfikują:

- a) Zjawiska społeczne:
  - a. Bezrobocie.
  - b. Ubóstwo.
  - c. Przestępczość.
  - d. Niski poziom edukacji lub kapitału społecznego.
  - e. Niewystarczający poziom uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.
- b) Zjawiska gospodarcze:
  - a. Niski stopień przedsiębiorczości.
  - b. Słaba kondycja lokalnych przedsiębiorstw.
- c) Zjawiska środowiskowe:
  - a. Przekroczenia standardów jakości środowiska.
  - b. Obecność odpadów stwarzających zagrożenie dla życia, zdrowia ludzi lub stanu środowiska.
- d) Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne:
  - a. Niewystarczające wyposażenia w infrastrukturę techniczną i społeczną lub jej zły stan techniczny.
  - b. Brak dostępu do podstawowych usług lub ich niska jakość.

- c. Niedostosowanie rozwiązań urbanistycznych do zmieniających się funkcji obszaru.
  - d. Niski poziom obsługi komunikacyjnej.
  - e. Niedobór lub niska jakość terenów publicznych.
- e) Zjawiska techniczne:
- a. Degradacja stanu technicznego obiektów budowlanych, w tym o przeznaczeniu mieszkaniowym.
  - b. Niefunkcjonowanie rozwiązań technicznych umożliwiających efektywne korzystanie z obiektów budowlanych, w szczególności w zakresie energooszczędności i ochrony środowiska.

Dla zachowania klarowności dalszego wywodu, w zakresie delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji na terenie Gminy Łomża, przyjęto strukturę analiz wynikającą wprost z zapisów *Wytycznych*.

3.2. Metodyka badań i analiz

Dotychczas analiza zróżnicowania wewnątrzmięjskiego przeprowadzana była wg klasycznego podziału zaproponowanego przez Wallisa (1977)¹ wyróżniającego dwa główne wymiary miast: podsystem społeczno-gospodarczy oraz urbanistyczny – rozumiany jako całość zagadnień przestrzennych, w tym architektonicznych oraz dotyczących materialnego dziedzictwa kulturowego. Obecne podejście do rewitalizacji zaprezentowane w *Wytycznych* pośrednio wpisuje się w ten podział. Pojawia się jednak bardziej szczegółowy, opisany powyżej, podział pełniej charakteryzujący procesy degradacji, które powodują konieczność podjęcia działań rewitalizacyjnych.

Takie rozwiązanie pozwala w sposób logiczny i przejrzysty przeanalizować poszczególne zjawiska mające wpływ na procesy degradacji obszarów zurbanizowanych. Klarowność przeprowadzonych badań ma za zadanie ułatwić percepcję tych względnie skomplikowanych analiz także przez postronnych czytelników, co w pozytywny sposób przełożyć się może na procesy partycypacji społecznej całego programu.

3.2.1 Wyznaczanie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji

Wytyczne definiują obszar zdegradowany jako obszar, na którym zidentyfikowano stan kryzysowy. Ten zaś rozumiany jest jako „*stan występowania negatywnych zjawisk społecznych współwystępujących z negatywnymi zjawiskami w co najmniej jednej z następujących sfer: gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej, technicznej*”. Wynika z tego zatem, że warunkiem koniecznym jest zidentyfikowanie kryzysu w sferze społecznej. Kolejnym krokiem jest badanie czy na terenie gminy występują zjawiska kryzysowe w pozostałych sferach. Konsekwencją tak prowadzonego badania powinno być wyznaczenie obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Może się jednak okazać, że na terenie gminy nie można wyznaczyć obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Wynika to w głównej mierze z faktu, że o ile w skali gminy zawsze można znaleźć tereny o mniejszym i większym natężeniu różnych zjawisk, o tyle kwestia ich nakładania się w przestrzeni nie jest już oczywista. Schemat postępowania dla uczytelnienia całego procesu i w konsekwencji także struktury prowadzonych analiz, został zobrazowany w postaci rysunku (Rysunek 3.2.1).

Badanie zjawisk społecznych jest pierwszym krokiem w delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Występowanie koncentracji negatywnych zjawisk społecznych jest bowiem warunkiem koniecznym do przejścia do kolejnego etapu procedury delimitacji. Na tym etapie może dojść do sytuacji, w której negatywne zjawiska społeczne o różnym natężeniu co prawda występują w poszczególnych jednostkach odniesienia, ale ich występowanie jest rozłączne. Negatywne zjawiska społeczne występują więc w gminie, jednak nie nakładają się na siebie w przestrzeni. Należy spodziewać się, że w praktyce wyznaczania obszaru zdegradowanego i rewitalizacji będą to bardzo rzadkie przypadki.

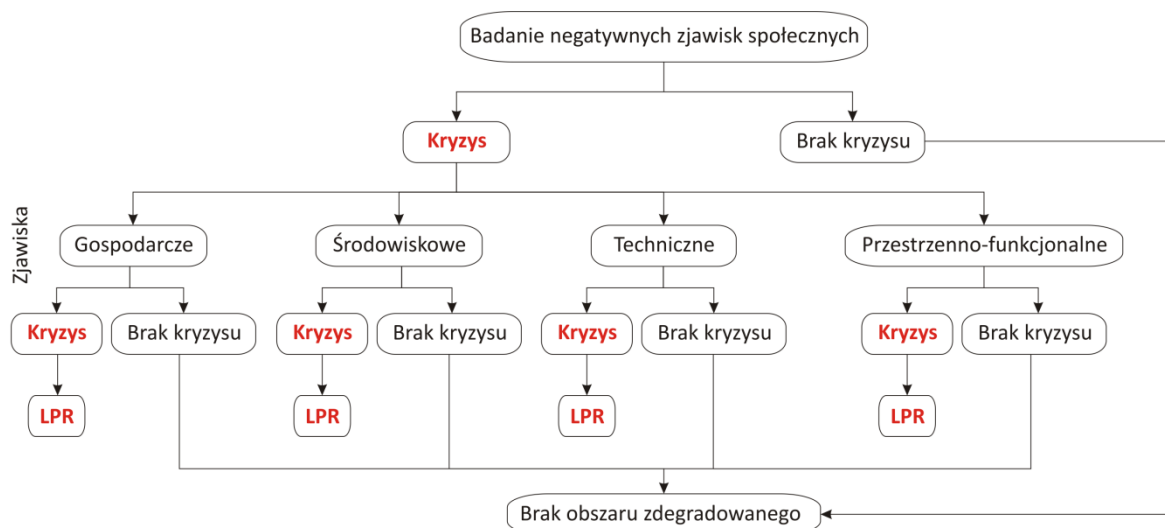
Jeśli zidentyfikowany zostanie kryzys w sferze społecznej kolejnym krokiem delimitacji jest weryfikacja stanu kryzysowego w pozostałych sferach (gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej i technicznej). W tym przypadku wystarczy spełnienie warunku występowania stanu kryzysowego tylko w jednej z wymienionych grup zjawisk, aby dana jednostka referencyjna mogła zostać uznana za obszar zdegradowany. Możliwa jest sytuacja, w której w przestrzeni gminy będzie można zidentyfikować zjawiska kryzysowe o naturze gospodarczej, środowiskowej, technicznej, czy

---

¹Wallis A., 1977, *Miasto i przestrzeń*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.

przestrzenno-funkcjonalnej, ale mimo tego żadna jednostka odniesienia nie będzie mogła spełnić kryteriów obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Podobnie, jak w przypadku pierwszego etapu delimitacji sytuacja taka może wystąpić jeśli w żadnej badanej jednostce nie nastąpi nałożenie się na siebie negatywnych zjawisk społecznych i negatywnych zjawisk z którejkolwiek z wymienionych, pozostałych grup zjawisk.

Rysunek 3.2.1. Procedura wyznaczania obszaru zdegradowanego dla poszczególnych jednostek referencyjnych.

Źródło: opracowanie własne.

3.2.2. Koncentracja zjawisk

Ważnym elementem przyjętej metodyki, z punktu widzenia wyznaczenia obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, jest określenie poziomu koncentracji badanych zjawisk. **Koncentracja** jest terminem o charakterze względnym. Dlatego też niezwykle istotne jest, aby przyjąć odpowiedni punkt odniesienia dla przedziałów wartości wskaźników, które będą określane takim mianem. Na potrzeby niniejszego opracowania poziom ten ustalono następująco:

1. Pierwszym krokiem było przyjęcie poziomu ogólnogminnego tj. wartości danego wskaźnika dla całej gminy, jako wartości referencyjnej dla każdego z analizowanych zjawisk.
2. Drugim, określenie granicznych, znormalizowanych wartości tego wskaźnika, które przyjęto za poziomy odpowiadający poszczególnym stopniom natężenia koncentracji zjawisk kryzysowych.

Przyjęcie poziomu całej gminy jako punktu odniesienia ułatwiło znacząco wybór metody normalizacji. W sytuacji takiej najczęściej stosowane są metody takie jak:

- Standaryzacja.
- Unitaryzacja.
- Unitaryzacja zerowana.
- Normalizacja w przedziale [-1,1].
- Przekształcenia ilorazowe.

Na potrzeby niniejszego opracowania najbardziej przydatne okazały się metody odnoszące się bezpośrednio do wartości obliczonej dla całej gminy. Nie brano pod uwagę metod opartych o wielkości maksymalne, minimalne, czy rozstęp analizowanego zjawiska. Przy takich założeniach pozostały dwie metody, których zastosowanie rozważono na potrzeby normalizacji wskaźników w tym dokumencie. Były to:

- Standaryzacja.
- Przekształcenia ilorazowe.

Na potrzeby niniejszej analizy zdecydowano się na zastosowanie przekształcenia ilorazowego opartego o wartość wskaźnika dla całej gminy.

Zaproponowany wskaźnik znormalizowany bywa określany w naukach przestrzennych jako iloraz lokalizacji i jest ceniony jako miara nierównomierności (koncentracji) rozkładu zjawisk w przestrzeni. Iloraz lokalizacji obliczono za pomocą następującej formuły:

$$z_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{0j}}$$

gdzie:

z_{ij} – wartość znormalizowana j-tej zmiennej zaobserwowana w i-tej jednostce

x_{ij} – wartość normalizowana j-tej zmiennej zaobserwowana w i-tej jednostce

x_{0j} – podstawa normalizacji tj. wartość dla całej gminy

W efekcie końcowym otrzymano wskaźnik znormalizowany pokazujący rozrzut wartości dla poszczególnych jednostek wokół wartości dla gminy. Wartości te wyrażone były jako krotności wartości dla całej gminy. Dla wartości równej tym wartościom znormalizowana wartość wskaźnika wynosiła 1, dla mniejszych od niej była mniejsza od 1 i większa od 0, zaś dla wartości większych była większa od 1. Dla ułatwienia odbioru analizy do wartości znormalizowanego wskaźnika odwoływano się w analizach w % tzn. wartości znormalizowanej wynoszącej 1 odpowiadało 100% poziomu wskaźnika dla całej gminy. Zastosowanie takiej metody uczyniło przekaz poprzez umożliwienie bezpośredniego porównania poszczególnych wskaźników pomiędzy sobą. Ponadto, normalizacja umożliwiła budowę wskaźników dla całych grup zjawisk kryzysowych jak np. wskaźnik problemów rodziny, wskaźnik aktywności obywatelskiej, czy problemów bezrobocia, które obliczono jako średnie arytmetyczne wskaźników częściowych.

Wskaźniki podlegające analizie w przeważającej większości, ze względu na cel opracowania, jakim jest wyznaczenie obszarów zdegradowanych, pełniły funkcje stymulant. Im wyższe wartości reprezentowały wartości takich wskaźników, tym gorsza była sytuacja analizowanej jednostki. W kilku przypadkach, w celu zachowania klarowności analizy pozostano przy wskaźnikach o charakterze destymulant², natomiast w podsumowaniu całości analizy do wyznaczenia obszarów zdegradowanych zastosowano już przekształcenie znormalizowanego wskaźnika na jego odwrotność według wzoru:

$$z_{oij} = \frac{1}{z_{ij}}$$

---

² Na przykład wskaźniki frekwencji wyborczej, poziomu edukacji, poziomu dochodów, przedsiębiorczości.

gdzie:

z_{oij} – odwrotność wartości znormalizowanej, j-tej zmiennej zaobserwowanej w i-tej jednostce

z_{ij} – wartość znormalizowana j-tej zmiennej zaobserwowana w i-tej jednostce

Takie postępowanie przeprowadzono w przypadku następujących wskaźników:

- Wskaźnika syntetycznego frekwencji wyborczej w wyborach ogólnopolskich w latach 2014-2015.
- Wskaźnika poziomu edukacji.
- Liczby przedsiębiorstw zarejestrowanych w systemie REGON przypadających na 1000 mieszkańców w wieku produkcyjnym.

Wyjątkiem od powyżej opisanego postępowania był wskaźnik związany z koncentracją dziedzictwa materialnego tj. udział liczby zabytków w ogóle zabytkowego zasobu na terenie gminy. Z punktu widzenia procesów rewitalizacji wskaźnik ten pełnił dwojakie funkcje:

- a. Przybliżał znaczenie danego obszaru z punktu widzenia dziedzictwa materialnego gminy.
- b. Wskazywał tym samym pośrednio obszary o dużych potrzebach inwestycyjnych wynikających z koncentracji cennych obiektów dziedzictwa materialnego.

Analizę przestrzenną w przypadku większości wskaźników prowadzono w czterech klasach odpowiadających następującym przedziałom wartości po normalizacji i przedstawieniu wartości w %:

- Poniżej 80%.
- (80%, 100%>.
- (100%, 120%>.
- Powyżej 120%.

Układ ten podlegał pewnym modyfikacjom w zależności od rozkładu analizowanych zmiennych. W trzech przypadkach, ze względu na charakterystykę zmiennych zastosowano inne wartości graniczne dla przedziałów wartości wskaźników. Są to:

1. Wyniki sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej oraz wskaźnik syntetyczny problemów edukacyjnych dzieci i młodzieży:
  - Powyżej 105%.
  - (100%-105%>.
  - (95%-100%>.
  - Poniżej 95%.
2. Udział liczby zabytków wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków w ogóle zabytkowego zasobu na terenie gminy objętych tego rodzaju ochroną konserwatorską. Ze względu na brak normalizacji wskaźnika na podstawie analizy rozkładu zmiennych przyjęto przedziały wskaźnika odpowiadające poszczególnym klasom natężenia zjawiska:
  - Powyżej 20%.
  - (10%-20%>.

- (5%-10%>.
- Poniżej 5%.
- 3. Wskaźniki frekwencji wyborczej. W tym przypadku, klasy wyznaczono posługując się obliczonymi wartościami odchylenia standardowego. W rezultacie otrzymano następujące przedziały:
  - Poniżej 95%.
  - (95%-100%>.
  - (100%-105%>.
  - Powyżej 105%.

3.2.3. Podział gminy na jednostki referencyjne

Aby móc precyzyjnie zidentyfikować obszary o względnie gorszej kondycji (zdegradowane) w skali całej gminy konieczny był podział gminy na mniejsze jednostki analizy.

Podział ze względu na wiejski charakter gminy oraz strukturę wielkościową sołectw przeprowadzono w oparciu o obwody głosowania, które pozwoliły na uzyskanie jednostek o względnie zbliżonej liczbie ludności. Ich udział w liczbie ludności ogółem wahał się od 3,3% (obwód nr 12) do 18,1% (obwód nr 2). Zbliżone wartości osiągały wartości udziałów poszczególnych obwodów w powierzchni gminy ogółem. Wartości te kształtowały się pomiędzy 3,6% (obwód nr 12) do 14,7% (obwód nr 2). W efekcie otrzymano 13 jednostek referencyjnych będących obwodami głosowania. Były to:

1. Obwód nr 1:
Sołectwa: Dłużniewo, Janowo, Jarnuty, Łochtynowo, Sierzputy Młode, Stare Sierzputy,
2. Obwód nr 2:
Sołectwa: Bożenica, Nowe Kupiski, Stare Kupiski,
3. Obwód nr 3:
Sołectwa: Giełczyn, Zawady
4. Obwód nr 4:
Sołectwa: Podgórze, Siemień-Rowy
5. Obwód nr 5:
Sołectwa: Gać, Koty, Lutostań, Milewo, Nowe Wyrzyki, Puchały
6. Obwód nr 6:
Sołectwa: Bacze Suche, Modzele-Skudosze, Modzele-Wypychy, Stare Modzele, Wygoda
7. Obwód nr 7:
Sołectwa: Pniewo, Rybno
8. Obwód nr 8:
Sołectwa: Andrzejki, Boguszyce, Czaplice, Kisiołki

9. Obwód nr 9:

Sołectwa: Chojny Młode, Grzymały Szczepankowskie, Mikołajki, Stare Chojny

10. Obwód nr 10:

Sołectwo: Jednaczewo,

11. Obwód nr 11:

Sołectwo: Konarzyce

12. Obwód nr 12:

Sołectwo: Siemień Nadrzeczny

13. Obwód nr 13:

Sołectwa: Stara Łomża nad Rzeką, Stara Łomża przy Szosie, Zosin

Podział Gminy Łomża na jednostki analizy przedstawia Tabela 3.2.1 oraz Rysunek 3.2.2.

Na uwagę zasługuje fakt, że analizy wykonywane na potrzeby opracowania programów rewitalizacji, w oparciu o przedstawioną powyżej metodę, stanowią jeden z bardziej zaawansowanych rodzajów analiz w skali wewnątrzgminnej, jakie zamawiają jednostki samorządu terytorialnego szczebla lokalnego. Pożądanym jest aby były one wykorzystywane przez lokalne władze także w celu szeroko pojętej profesjonalizacji zarządzania polityką rozwoju gminy. Szczególnie wartościowe wydaje się wykorzystanie zaproponowanych jednostek w analizach prowadzonych na potrzeby dwóch grup dokumentów:

a) Pierwszą grupę stanowią opracowania i aktualizacje dokumentów o charakterze:

a. Strategicznym np.:

- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i in.
- Strategia rozwoju gminy.
- Strategia rozwiązywania problemów społecznych.

b. Operacyjnym np.:

- Program rozwiązywania problemów alkoholowych, przeciwdziałania narkomanii itp.
- Gminny program przeciwdziałania przemocy w rodzinie.
- Gminny program wspierania rodziny.
- Program gospodarki niskoemisyjnej.
- Gminny program opieki nad zabytkami i in.

b) Drugą grupę stanowią dokumenty sporządzane na potrzeby bieżącego monitorowania realizacji zadań gminy.

Szereg komisji, instytucji, jednostek budżetowych itp. sporządza, przynajmniej w cyklu rocznym, różnego rodzaju sprawozdania ze swojej działalności. Wzbogacenie ich o kontekst przestrzenny tzn. analizę części danych (informacji) dotyczących wybranych

problemów w przyjętym układzie odniesienia, za jaki mogą służyć zaproponowane jednostki referencyjne, można wykorzystać w celu:

- Pogłębienia przedstawianych analiz i kontekstów.

Informacja geoprzestrzenna, a więc informacja wzbogacona o komponent przestrzenny tj. zawierający informację „gdzie zachodzą określone zjawiska” stanowi cenny i jak dotąd na ogół niedoceniany w praktyce samorządowej na szczeblu lokalnym element sprawozdawczości.

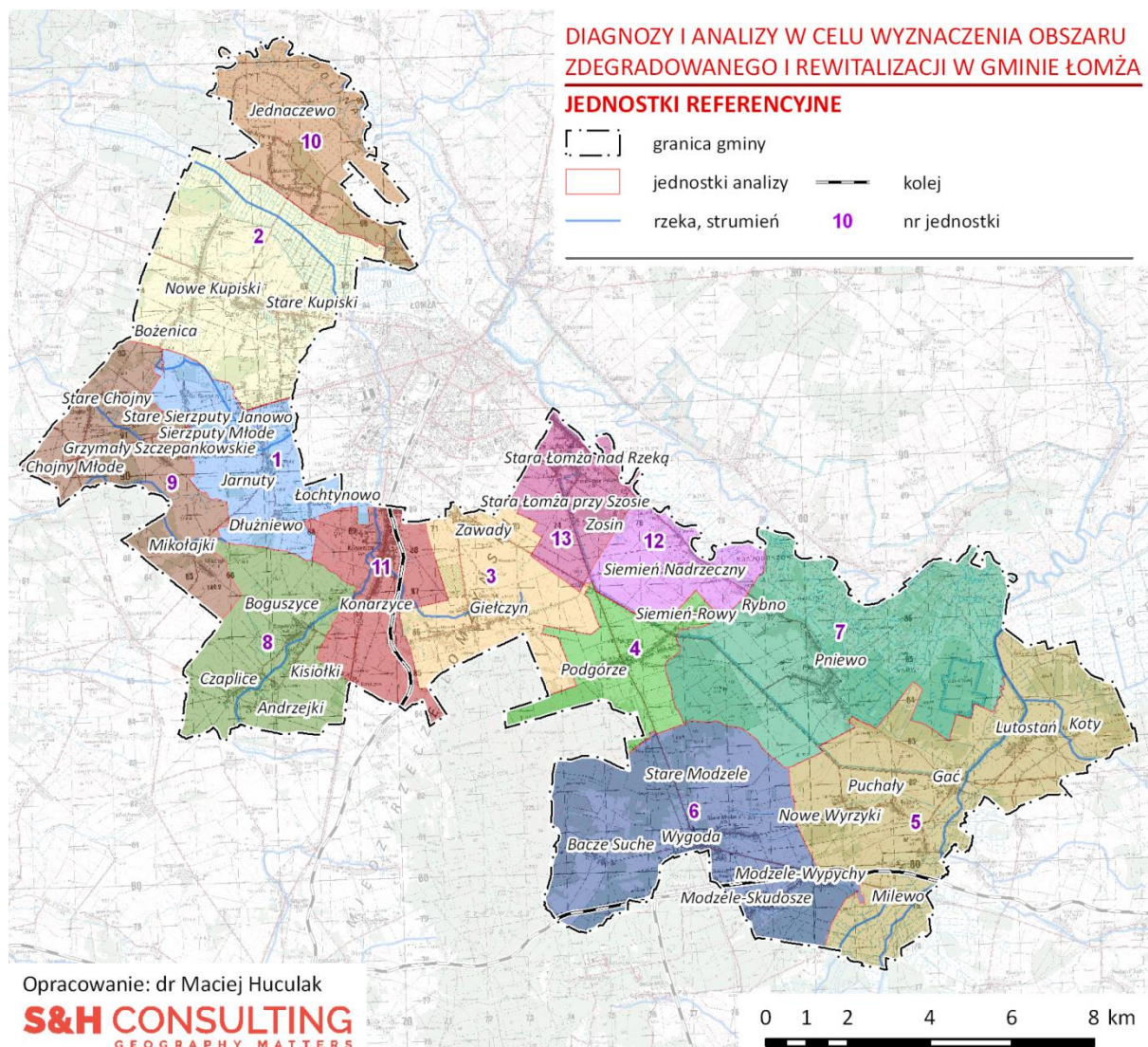
- Estetyzacji dokumentów.

Informacje przestrzenne przedstawione w postaci różnego rodzaju map lub samych nawet wizualizacji posiadających kontekst przestrzenny (np. nazwę jednostki, dzielnicy itp.) pełnią także funkcje estetyczne, poprzez wprowadzenie do tego rodzaju raportów i sprawozdań dodatkowych ilustracji, których liczba bywa na ogół ograniczona.

- Partycypacji społecznej.

Przedstawienie nawet tylko wybranych kwestii dotyczących zróżnicowania wewnątrzgminnego budzi zainteresowanie nie tylko pracowników Urzędu Gminy, ale również Radnych, przedstawicieli instytucji działających na obszarze gminy, czy wreszcie mieszkańców.

Rysunek 3.2.2. Jednostki referencyjne analiz zróżnicowania wewnątrzgminnego dla Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne.

Nr obwodu / jednostki	Sołectwo	Ludność				Powierzchnia			
		Osoby		Udział w %		km ²		Udział w %	
1	Dłużniewo	753	67	6,9	0,6	11,7	2,5	5,7	0,6
	Janowo		210				1,2		1,9
	Jamuty		157				3,3		1,4
	Łochtynowo		140				1,1		1,3
	Sierzputy Młode		91				1,2		0,8
	Stare Sierzputy		88				2,4		0,8
2	Bożenica	1984	54	18,1	0,5	22,0	1,7	10,6	0,5
	Nowe Kupiski		555				9,0		5,1
	Stare Kupiski		1375				11,3		12,5
3	Gielczyn	727	522	6,6	4,8	12,6	10,3	6,1	4,8
	Zawady		205				2,3		1,9
4	Podgórze	697	612	6,3	5,6	8,1	7,4	3,9	5,6
	Siemień-Rowy		85				0,6		0,8
5	Gać	785	199	7,1	1,8	30,5	4,0	14,7	1,8
	Koty		102				4,4		0,9
	Lutostań		133				6,2		1,2
	Milewo		155				7,7		1,4
	Nowe Wyrzyki		106				4,3		1,0
	Puchały		90				3,8		0,8
6	Bacze Suche	1387	91	12,6	0,8	25,5	8,6	12,3	0,8
	Modzele-Skudosze		243				3,0		2,2
	Modzele-Wypychy		120				4,4		1,1
	Stare Modzele		292				7,2		2,7
	Wygoda		641				2,3		5,8
7	Pniewo	625	594	5,7	5,4	29,4	27,6	14,2	5,4
	Rybno		31				1,7		0,3
8	Andrzejki	526	68	4,8	0,6	14,2	2,7	6,9	0,6
	Boguszyce		186				5,5		1,7
	Czaplice		209				4,5		1,9
	Kisiołki		63				1,4		0,6
9	Chojny Młode	599	145	5,5	1,3	14,4	3,1	7,0	1,3
	Grzymały Szczepankowskie		149				3,1		1,4
	Mikołajki		130				4,6		1,2
	Stare Chojny		175				3,6		1,6
10	Jednaczewo	553	553	5,0	5,0	13,0	13,0	6,3	5,0
11	Konarzyce	1097	1097	10,0	10,0	10,5	10,5	5,1	10,0
12	Siemień Nadrzeczny	359	359	3,3	3,3	7,4	7,4	3,6	3,3
13	Stara Łomża nad Rzeką	890	352	8,1	3,2	7,6	1,0	3,7	3,2
	Stara Łomża przy Szosie		448				5,0		4,1
	Zosin		90				1,7		0,8
Gmina Łomża			10982		100,0		206,9		100,0

Tabela 3.2.1. Jednostki analizy dla Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne.

4. WYBRANE ELEMENTY KONTEKSTU PROCESÓW REWITALIZACJI

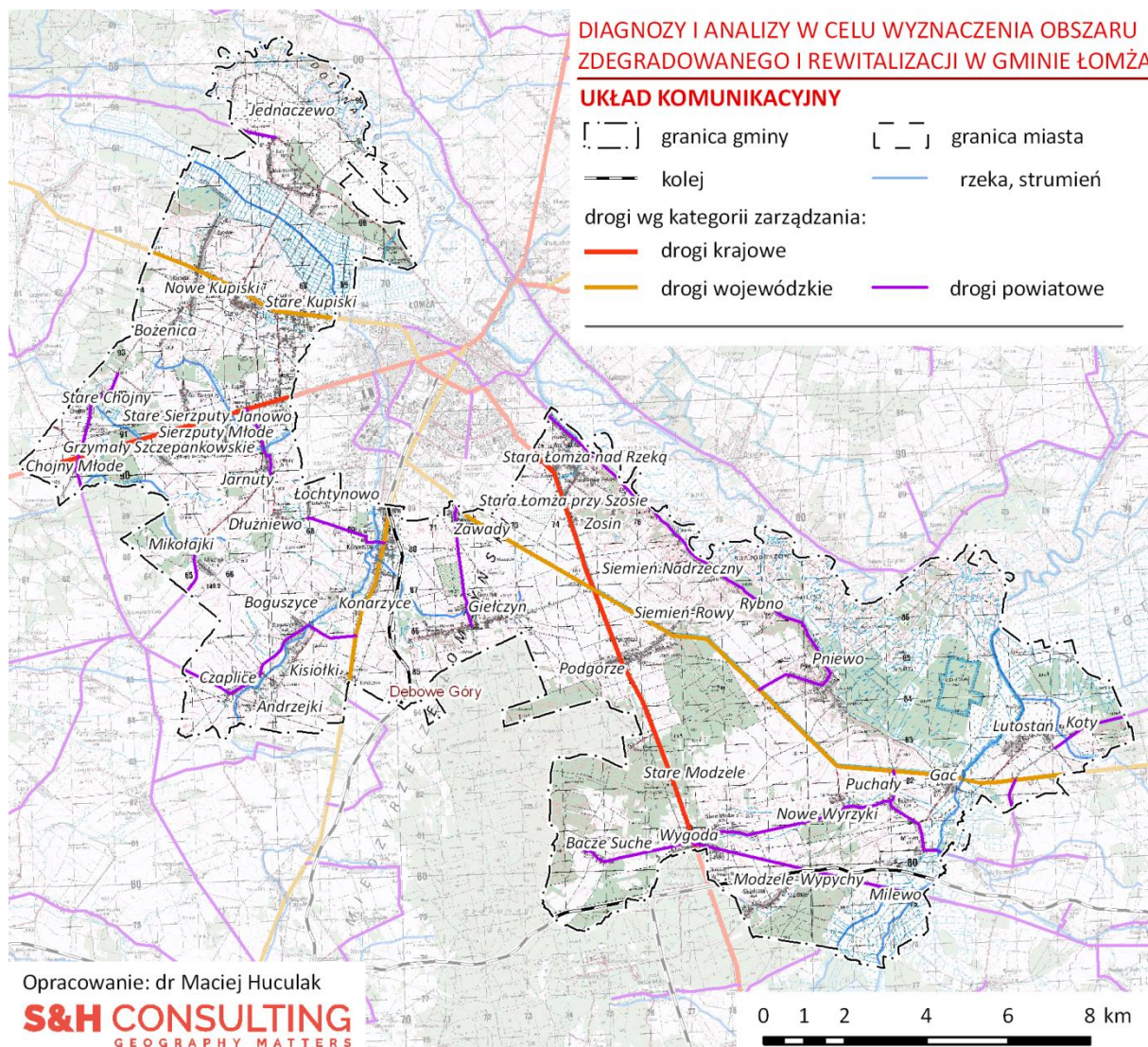
4.1. Układ komunikacyjny

Z punktu widzenia komunikacyjnego Gmina Łomża pełni zauważalną rolę tranzytową wynikającą z bezpośredniej bliskości subregionalnego węzła drogowego – miasta Łomży. Na układ komunikacyjny Gminy składają się dwa główne szlaki drogowe kategorii krajowej przebiegające przez gminę w przybliżeniu w kierunkach północ-południe oraz wschód-zachód uzupełnione przez sieć dróg niższego rzędu, w tym trzy drogi wojewódzkie oraz szereg dróg powiatowych. Sieć dróg powiatowych uzupełniają drogi gminne. Przez obszar gminy przebiegają również są dwie linie kolejowe.

Zasadniczy szkielet układu drogowego Gminy Łomża stanowią następujące szlaki drogowe:

1. Drogi krajowe (2):
  - a. DK 61 Warszawa-Augustów
  - b. DK 63Perły (granica Państwa)-Sławatycze(granica Państwa)
2. Drogi wojewódzkie (3):
  - a. DW 645Łomża-Myszyniec
  - b. DW 677 Łomża - Ostrów Mazowiecka
  - c. DW 679 Mężenin-Łomża
3. Drogi powiatowe (15):
  - a. 1904B Łomża (ul. Grobla Jednaczewska, ul. Nadnarwiańska, ul. Zamiejska) - Jednaczewo - Szablak - Nowogród (ul.11-go Listopada)
  - b. 1912B Nowogród (gr.adm.) – Chojny-DK 61
  - c. 1913B Chojny Młode- Chojny Stare
  - d. 1937B Łomża (ul. Rybaki, ul. Zdrojowa)-Stara Łomża – Siemień – Rybno-Pniewo -do DW 679
  - e. 1938B Wygoda – Modzele Wypychy – Zanie-DK 8
  - f. 1939B Wygoda-Wyrzyki Stare – Puchały-DW 679
  - g. 1940B droga powiatowa 1939B – Puchały – Milewo-Łady Borowe – Łady Polne – Szeligi Kolonia
  - h. 1941B Zawady-Giełczyn
  - i. 1943B Wygoda-Bacze Suche
  - j. 1946B Chojny – Szczepankowo – Osobne Wierzbowo – Chomentowo - Śniadowo
  - k. 1947B Szczepankowo – Jarnuty-DK 61
  - l. 1948B Jarnuty – Łochtynowo - Konarzyce
  - m. 1949B Szczepankowo – Czaplice – Boguszyce-DW 677
  - n. 1982B Rutki – Kossaki Nadbielne – Koty-do DW 679
  - o. 1993B Zambrów (ul. Podedwornego) – Ciecioraki-Konopki – Pęsy Lipno-do DW 679

Z wybranymi drogami o wysokim natężeniu ruchu samochodowego mogą, w przypadku Gminy Łomża, wiązać się uciążliwości dla mieszkańców związane z poziomem hałasu komunikacyjnego, towarzyszącym mu zanieczyszczeniem powietrza oraz kwestiami związanymi z szeroko rozumianym bezpieczeństwem.

Rysunek 4.1.1. Układ komunikacyjny w Gminie Łomża

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych CODGiK.

4.2. Formy ochrony przyrody

Gmina Łomża jest położona na styku aż pięciu mezoregionów fizyczno-geograficznych. Z tego cztery mezoregiony znajdują się na terenie gminy (Dolina Dolnej Narwi, Kotlina Biebrzańska, Międzyrzecze Łomżyńskie i Wysoczyzna Wysokomazowiecka), jeden zaś w jej bezpośrednim otoczeniu (Wysoczyzna Kolneńska). Fakt ten decyduje o wyjątkowo dużej bioróżnorodności i bardzo wysokich walorach przyrodniczych Gminy Łomża. Oba te uwarunkowania znajdują swoje odbicie w szeregu różnych form ochrony przyrody obecnych na obszarze gminy.

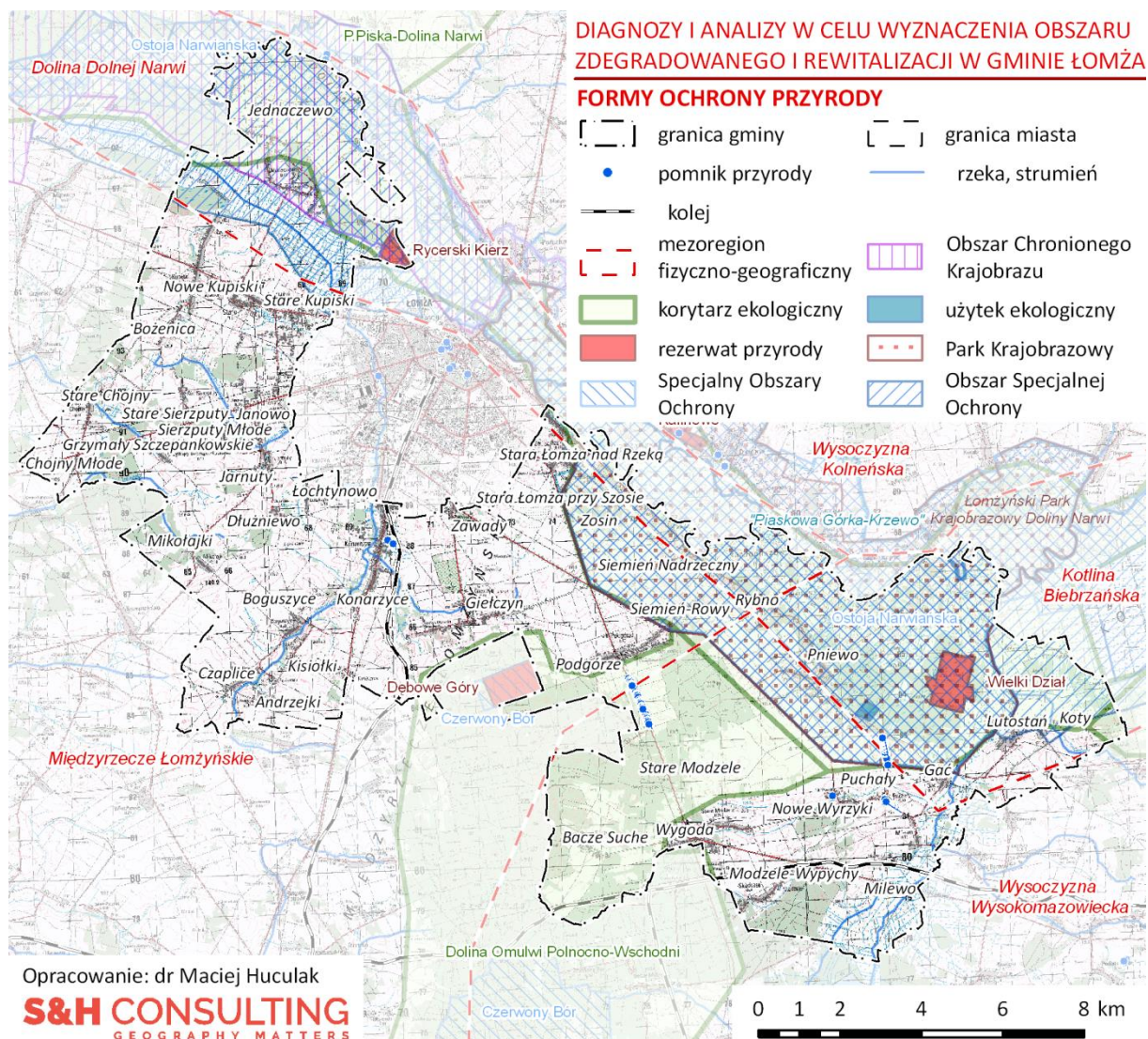
Zarówno na terenie gminy, jak i w jej bezpośrednim otoczeniu znajdują się liczne formy ochrony przyrody, w tym przede wszystkim ochrony obszarowej.

Do podstawowych form ochrony przyrody na obszarze Gminy należą:

- Korytarze ekologiczne:
  - Puszcza Piska-Dolina Górnej Narwi,
  - Dolina Środkowej Narwi,
  - Dolina Omulwi, korytarz Środkowo-Wschodni.
- Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi,
- Obszar Chronionego Krajobrazu Równiny Kurpiowskiej i Doliny dolnej Narwi
- Sieć obszarów Natura 2000 tj.:
  - Specjalny Obszar Ochrony PLH 200024 Ostoja Narwiańska,
  - Specjalny Obszar Ochrony PLB 200018 Czerwony Bór,
  - Obszar Specjalnej Ochrony 200005 Bagno Wizna,
  - Obszar Specjalnej Ochrony 140014 Dolina Dolnej Narwi,
  - Obszar Specjalnej Ochrony 200008 Przełomowa Dolina Narwi,
- Trzy użytki ekologiczne,
- Wyjątkowo liczne pomniki przyrody (377 szt.) występujące, z jednym wyjątkiem, w czterech głównych skupieniach o charakterze alej tj.:
  - alei pomiędzy zwartymi zabudowaniami sołectw Podgórze oraz Stare Modzele (118 szt.),
  - alei pomiędzy zwartymi zabudowaniami sołectw Puchały oraz Pniewo, w bezpośredniej bliskości żwirowni (75 szt.),
  - alei pomiędzy zwartymi zabudowaniami sołectw Puchały oraz Milewo (92 szt.),
  - alei w miejscowości Konarzyce (91 szt.),
  - lipy drobnolistnej w miejscowości Nowe Wyrzyki,
- Rezerwat przyrody:
  - Rycerski Kierz
  - Wielki Dział

Ponadto w bezpośrednim sąsiedztwie gminy znajduje się rezerwat przyrody Kalinowo oraz Dębowe Góry.

5. ANALIZA ZRÓŻNICOWANIA WEWNĄTRZGMINNEGO ZJAWISK KRYZYSOWYCH

5.1. Zjawiska społeczne

Wielowymiarowa analiza stanu sfery społecznej Gminy Łomża jest podstawą, na której opiera się proces identyfikacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji na terenie gminy. Z punktu widzenia *Wytycznych* występowanie negatywnych zjawisk społecznych jest warunkiem koniecznym do wyznaczenia obszarów zdegradowanych. Jednocześnie, nie jest to warunek wystarczający. Aby dany obszar zaklasyfikować jako obszar zdegradowany, zjawiskom kryzysowym ze sfery społecznej muszą bowiem towarzyszyć negatywne zjawiska w przynajmniej jednej z pozostałych sfer tzn. gospodarczej, środowiskowej, technicznej lub przestrzenno-funkcjonalnej.

Na potrzeby tej części opracowania analizowane negatywne zjawiska społeczne podzielono na osiem głównych grup zjawisk. Były to:

1. Demografia.
2. Ubóstwo.
3. Problemy związane ze zdrowiem.
4. Kryzys w rodzinach.
5. Bezrobocie.
6. Bezpieczeństwo.
7. Edukacja.
8. Kapitał społeczny.

W tak wyznaczonych grupach identyfikowano procesy o charakterze kryzysowym, a następnie w ramach podsumowania tej części analizy pokazano ich współwystępowanie w skali wewnątrzgminnej. W ten sposób możliwe było odnalezienie jednostek referencyjnych, które spełniały wymóg współwystępowania negatywnych zjawisk społecznych. Jednostki o najwyższej liczbie zjawisk kryzysowych o charakterze społecznym składają się na obszar kryzysu w sferze społecznej, który został zaprezentowany w postaci mapy na końcu tej części opracowania.

5.1.1. Demografia

Zagadnienia demograficzne, choć nie wymienione wprost w *Ustawie o rewitalizacji* stanowią ważny i powszechnie stosowany w opracowaniach związanych z delimitacją obszaru zdegradowanego i rewitalizacji element analiz. Na potrzeby niniejszego opracowania za podstawowe zagadnienie uznano kwestie związane z procesami starzenia się społeczeństwa.

Procesy starzenia się społeczeństwa zidentyfikowano na podstawie dwóch wskaźników częściowych. Były to:

1. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogóle ludności w % w 2016 r.
2. Wskaźnik podwójnego starzenia się – udział osób sędziwych w ogóle osób w wieku poprodukcyjnym w % w 2016 r.

Lata wybrane do analiz były podyktowane dostępnością szczegółowych i aktualnych danych w odpowiednio szczegółowym ujęciu przestrzennym. Analizie poddano dane dostarczone przez Urząd Gminy Łomża.

Na podstawie obu wskaźników częściowych, po poddaniu ich normalizacji w oparciu o wartości obliczone dla całej gminy, skonstruowano wskaźnik syntetyczny problemów starzenia się ludności będący średnią arytmetyczną wskaźników częściowych.

Osoby w wieku poprodukcyjnym

Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczby ludności jest jednym z najczęściej stosowanych wskaźników oddających procesy starzenia się ludności. Jego bezsporną zaletą jest na ogół dość dobra dostępność do danych na poziomie wewnątrzgminnym. W przypadku tego wskaźnika obliczony wskaźnik reprezentował stan na rok 2016 i wyniósł 16,0%. Wskaźnik ten należy uznać za względnie niski i wiązać należy z intensywnymi procesami suburbanizacji zachodzącymi na terenie gminy a wynikającymi z bezpośredniej bliskości drugiego pod względem liczby ludności ośrodka miejskiego województwa podlaskiego – miasta Łomży.

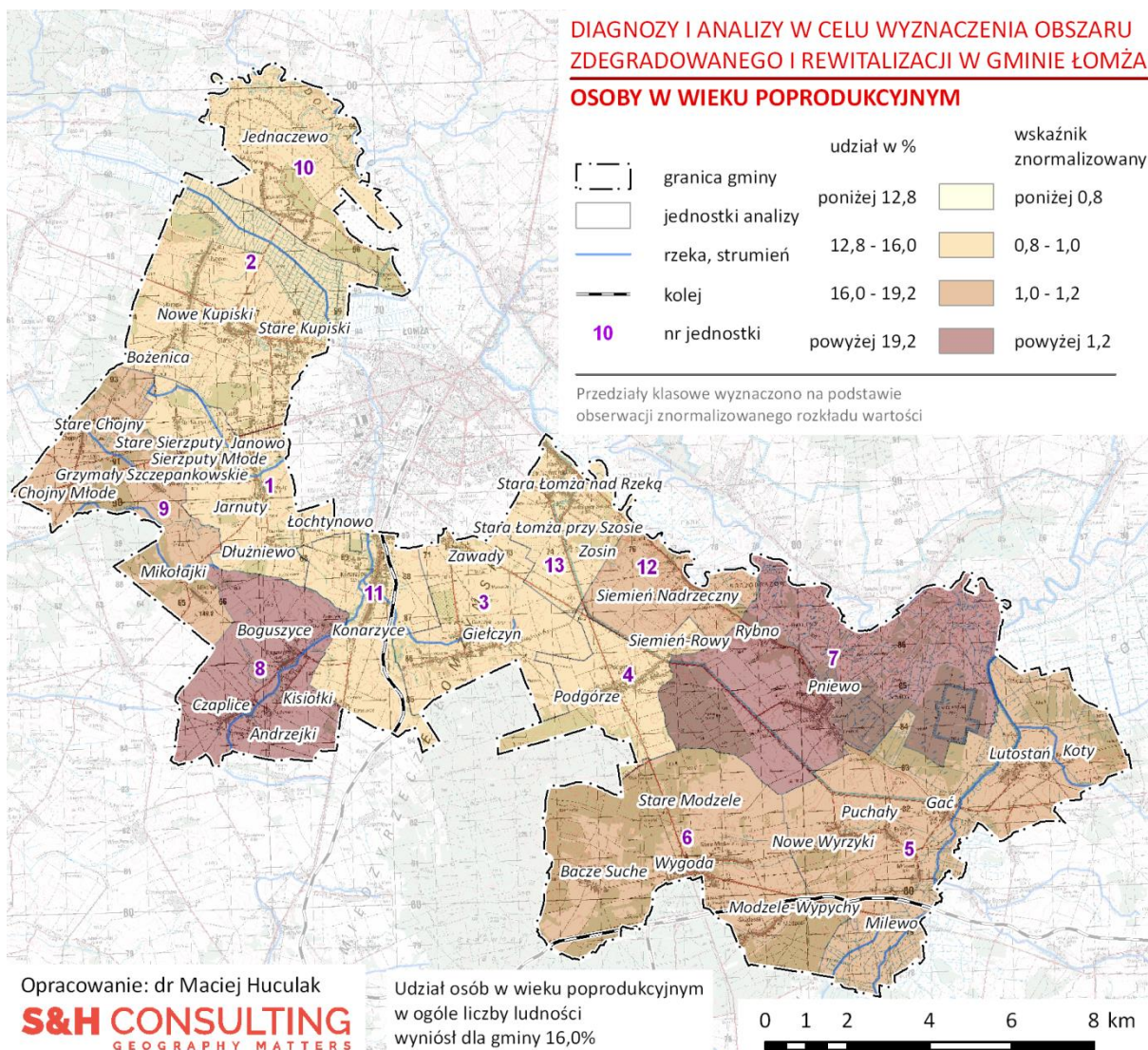
Najwyższe wartości, przekraczające 19,2% (120% wartości dla całej gminy) osiągnęły dwie spośród analizowanych jednostek. Były to obwody głosowania:

- Położony w południowej części gminy obwód głosowania nr 7 (23,4%),
- Obwód głosowania nr 8 zlokalizowany w środkowej części gminy (19,4%).

Powyżej wartości dla całej gminy znalazły się ponadto jednostki nr: 6 (18,0%), 5 (18,0%), 9 (16,7%) i 12 (16,4%). W większości były to jednostki znajdujące się w południowej części Gminy Łomża.

Pozostałych 7 jednostek charakteryzowały wartości analizowanego wskaźnika na poziomie poniżej wartości dla całej gminy i jednocześnie powyżej progu 80% tej wartości. Większość z tych jednostek graniczyła bezpośrednio z miastem Łomża. W grupie tej znalazły się obwody głosowania o nr: 10 (15,7%), 11 (15,6%), 1 (15,5%), 13 (15,4%), 3 (13,5%), 2 (13,1%), 4 (13,1%).

Rysunek 5.1.1. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

Osoby sędziwe

Odsetek osób w wieku poprodukcyjnym stanowi na ogół dość dobre przybliżenie ogólnego poziomu starzenia się ludności. Największe wyzwania związane z tego rodzaju procesami wiążą się jednak z grupą osób najstarszych. W badaniach ludnościowych wskaźnikiem bardzo często wykorzystywanym do oceny odsetka osób najstarszych jest wskaźnik podwójnego starzenia się. Identyfikuje on udział osób najstarszych w grupie osób w wieku poprodukcyjnym. Najczęściej przyjmowaną na potrzeby obliczania tego wskaźnika cezurą wieku jest 80 lat i więcej. Taki przedział wiekowy przyjęto zatem na potrzeby niniejszej analizy.

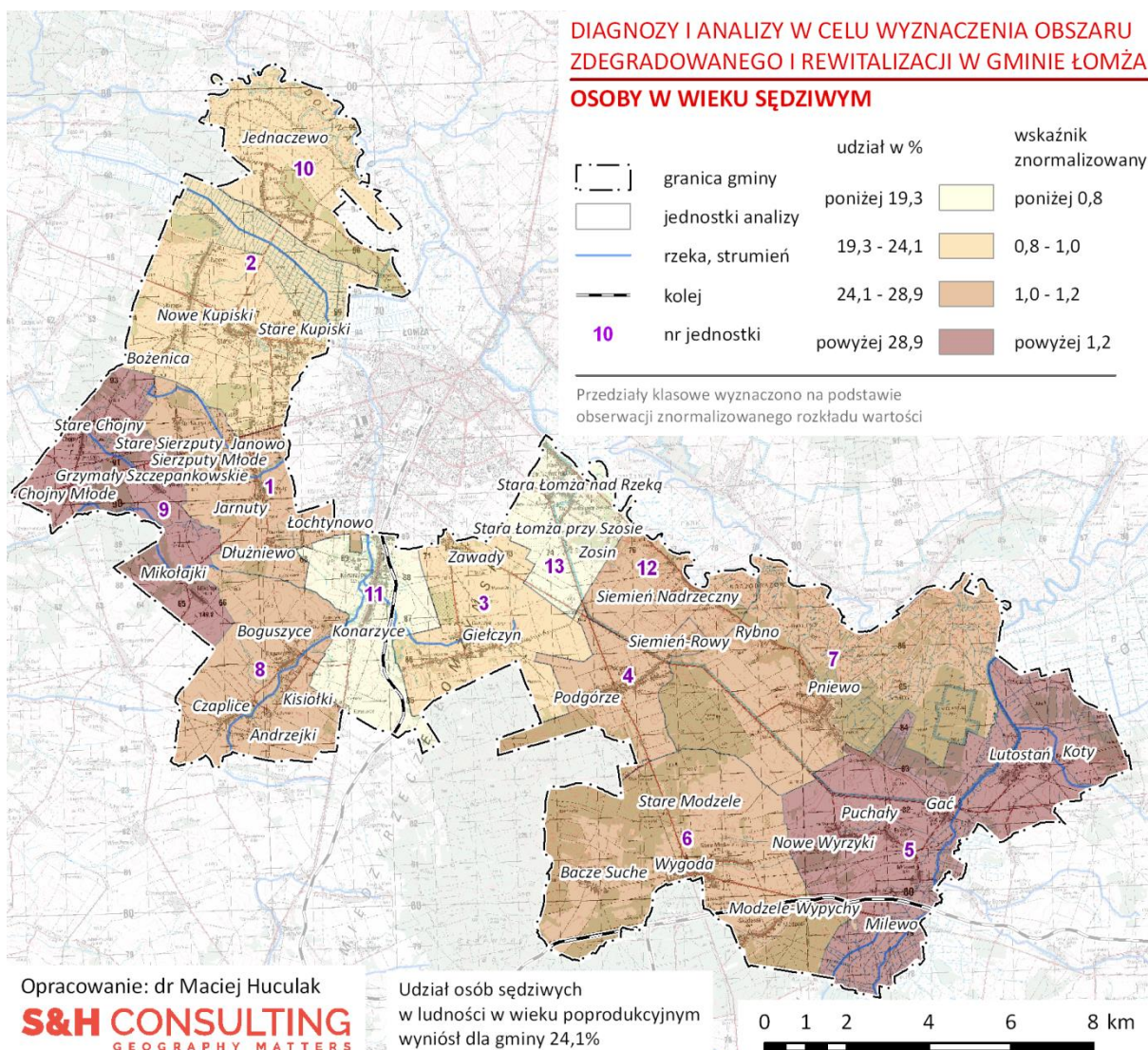
Udział osób w wieku 80 lat i więcej w ogóle osób w wieku poprodukcyjnym wyniósł dla całej gminy 24,1%. Jego poziom można uznać za wysoki. Najwyższe wartości, przekraczające 28,9% odnotowały dwie jednostki tj. obwody głosowania nr 9 (35,0%), oraz 5 (34,0%). Poziom analizowanego wskaźnika w obu przypadkach sprawia, że można mówić o zaawansowanych procesach starzenia się ludności obu wymienionych obszarów.

Powyżej wartości obliczonej dla całej gminy znalazła się również liczna, bo obejmująca sześć jednostek referencyjnych grupa. Należały do niej obwody głosowania o nr: 1 (27,4%), 7 (26,7%), 6 (26,4%), 12 (25,4%), 8 (24,5%), 4 (24,2%).

Poniżej wartości referencyjnej, ale powyżej progu 80% tej wartości uplasowały się trzy z wyznaczonych do analizy jednostek. Były to obwody o nr: 10 (23,0%), 3 (22,4%) oraz 2 (20,0%).

Najmniej osób najstarszych w stosunku do ogółu osób w wieku poprodukcyjnym zamieszkiwało na obszarze dwóch jednostek analizy. Były to jednostki o nr: 11 (15,8%) oraz 13 (15,3%).

Dla procesów rozwojowych gminy tak wysoki udział osób najstarszych stanowi bez wątpienia spore wyzwanie m.in. z punktu widzenia szeroko rozumianej polityki senioralnej. Dodatkowo, zagrodowy (jednorodzinny) charakter zabudowy będzie stanowił znaczące utrudnienie w działaniach podejmowanych na rzecz osób starszych w przyszłości. Dotyczyć to będzie zarówno procesów związanych z edukowaniem i informowaniem o prowadzonych na rzecz osób starszych działaniach, jak również różnych form pracy środowiskowej i innych form wsparcia prowadzonych zarówno przez OPS jak i pozostałe podmioty pomocy społecznej (PCPR i in.).

Rysunek 5.1.2. Udział osób sędziwych w ogóle osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

Podsumowanie

W ramach podsumowania, za wskaźnik decydujący o problemach natury demograficznej przyjęto wskaźnik syntetyczny starzenia się. Za poziom koncentracji zjawiska starzenia się ludności definiującego stan kryzysowy przyjęto wartość 120% wartości dla całej gminy. Wskaźnik syntetyczny problemów starzenia się skonstruowano jako średnią arytmetyczną wskaźników częściowych problemów starzenia się ludności tj.:

1. Udziału ludności w wieku poprodukcyjnym w ogóle liczby ludności.
2. Wskaźnika podwójnego starzenia się.

Najwyższe wartości wskaźnika syntetycznego odnotowano w przypadku trzech jednostek. Były to obwody o numerach: 7 (1,28), 5 (1,27) oraz 9 (1,25). Znajdowały się one w południowo-wschodniej (nr 9 i nr 5) oraz zachodniej części gminy (nr 7).

Do grupy pozostałych jednostek o ponadprzeciętnych wartościach wskaźnika syntetycznego starzenia się zaliczały się: 8 (1,11), 6 (1,11), 1 (1,05) i 12 (1,04).

Poniżej wartości dla całej gminy znalazła się grupa pięciu jednostek referencyjnych. Z tego tylko jedna – nr 13 odnotowała wartość wskaźnika syntetycznego poniżej progu 80% wartości dla całej gminy. Pozostałe charakteryzowały się wyższymi wartościami. Były to obwody o nr: 10 (0,97), 4 (0,91), 3 (0,89), 2 (0,82) i 11 (0,81).

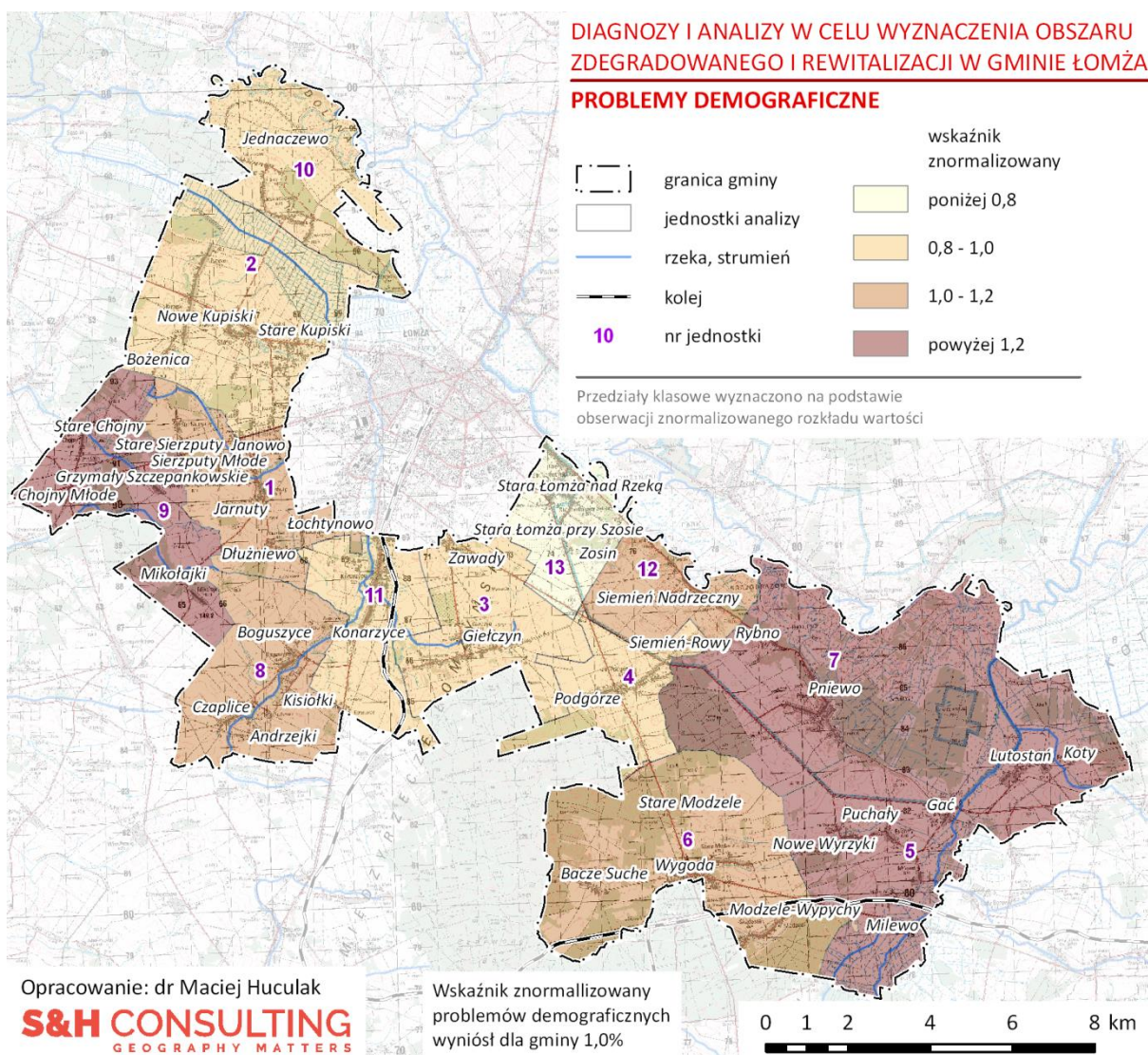
Najbardziej charakterystyczną cechą problemów demograficznych w Gminie Łomża jest ich koncentracja na zwartym obszarze jej południowo-wschodniej części.

Nr obwodu / jednostki	Liczba ludności			Wiek poprodukcyjny		Wiek sędziwy		Wskaźnik syntetyczny
	Ogółem	W wieku poprodukcyjnym	W wieku sędziwym	Udział w ludności ogółem w %	Wskaźnik znormalizowany	Udział w ludności w wieku poprodukcyjnym w %	Wskaźnik znormalizowany	
7	625	146	39	23,4	1,46	26,7	1,11	1,28
5	785	141	48	18,0	1,12	34,0	1,41	1,27
9	599	100	35	16,7	1,04	35,0	1,45	1,25
6	1387	250	66	18,0	1,13	26,4	1,10	1,11
8	526	102	25	19,4	1,21	24,5	1,02	1,11
1	753	117	32	15,5	0,97	27,4	1,13	1,05
12	359	59	15	16,4	1,03	25,4	1,05	1,04
10	553	87	20	15,7	0,98	23,0	0,95	0,97
4	697	91	22	13,1	0,82	24,2	1,00	0,91
3	727	98	22	13,5	0,84	22,4	0,93	0,89
2	1984	260	52	13,1	0,82	20,0	0,83	0,82
11	1097	171	27	15,6	0,97	15,8	0,66	0,81
13	890	137	21	15,4	0,96	15,3	0,64	0,80
Gmina Łomża	10982	1759	424	16,0	1,00	24,1	1,00	1,00

Tabela 5.1.1. Problemy demograficzne w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

Rysunek 5.1.3. Wskaźnik syntetyczny starzenia się ludności w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

5.1.2. Ubóstwo

Problemy związane z występowaniem na obszarze gminy ubóstwa postanowiono przybliżyć za pomocą dwóch podstawowych wskaźników:

1. Liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń OPS ogółem w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2016 r.
2. Liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń OPS z powodu ubóstwa w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2016 r.

Miary te oddają poziom natężenia problemów społecznych i znajdują szerokie zastosowanie w przybliżaniu problemów związanych z ubóstwem w skali wewnątrzgminnej. Pierwsza z wymienionych kategorii obejmuje wszystkie osoby w rodzinach korzystających z pomocy OPS bez względu na powód wsparcia. Jedna osoba może korzystać z tego wsparcia z różnych powodów, dlatego też bardzo ważne jest pozyskanie danych w takiej formie, aby rodziny korzystające ze świadczeń były reprezentowane tylko raz.

Pomoc społeczna ogółem

Na terenie Gminy Łomża w 2016 r. liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS wyniosła 733. W rezultacie dało to wskaźnik na poziomie 66,7 osób w rodzinach na 1 tys. mieszkańców. Wynik taki należy uznać za umiarkowanie wysoki.

Najwyższy poziom koncentracji analizowanego wskaźnika (powyżej 120% wartości dla gminy) osiągnęło aż 5 spośród wyznaczonych jednostek referencyjnych. Były to obwody głosowania o nr: 7 (128,0), 6 (116,1), 9 (90,2), 10 (83,2), oraz 8 (81,7). Na uwagę zasługuje fakt, że w przypadku obszaru o najwyższej wartości analizowanego wskaźnika osiągnął on blisko dwukrotność wartości obliczonej dla całej gminy.

Powyżej wartości obliczonej dla całej gminy znalazły się jeszcze tylko dwie jednostki. Do grupy tej należały obwody nr 5 (72,6) oraz 4 (68,9).

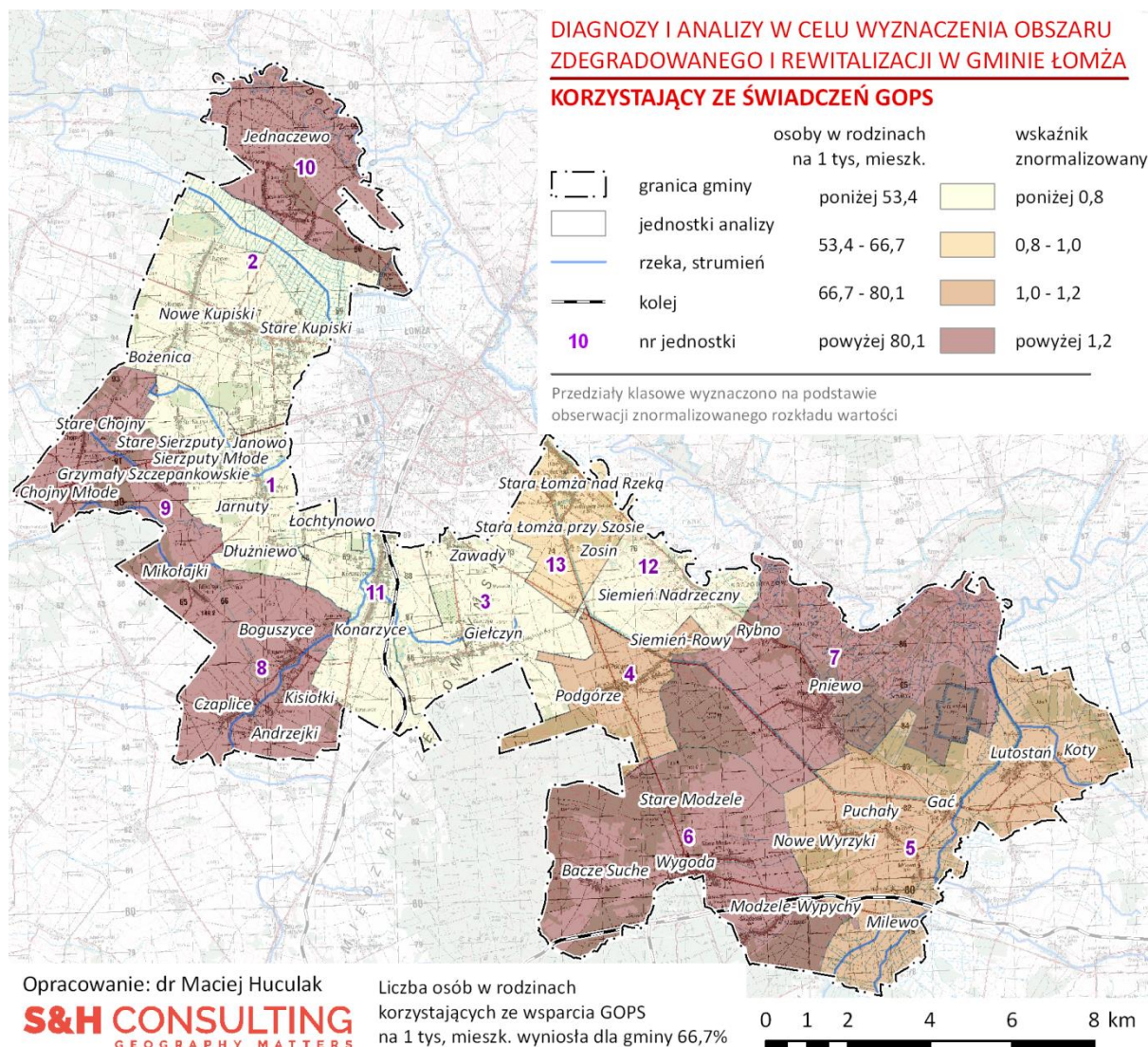
Tylko jedna z jednostek referencyjnych znalazła się w przedziale 80%-100% wartości obliczonej dla całej gminy. Był to obwód głosowania nr 13 z wynikiem 59,9 osób w rodzinach na 1 tys. mieszkańców.

Najniższe w skali Gminy Łomża wartości wskaźnika liczby osób w rodzinach korzystających ze wsparcia OPS przypadających na 1 tys. mieszkańców odnotowano w przypadku 5 z wyznaczonych obszarów. Zaliczały się do niej następujące jednostki: nr 12 (50,1), 2 (43,9), 1 (41,2), 3 (37,1) i 11 (30,1).

Cechą charakterystyczną omawianego zjawiska były:

- Bardzo niski poziom koncentracji osób w rodzinach korzystających z pomocy społecznej w jednostkach bezpośrednio graniczących z miastem Łomża.
- Duże różnice w wartościach analizowanego wskaźnika pomiędzy grupami jednostek o najwyższych i najniższych wartościach.

Rysunek 5.1.4. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS w Łomży w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Świadczenia OPS z powodu ubóstwa

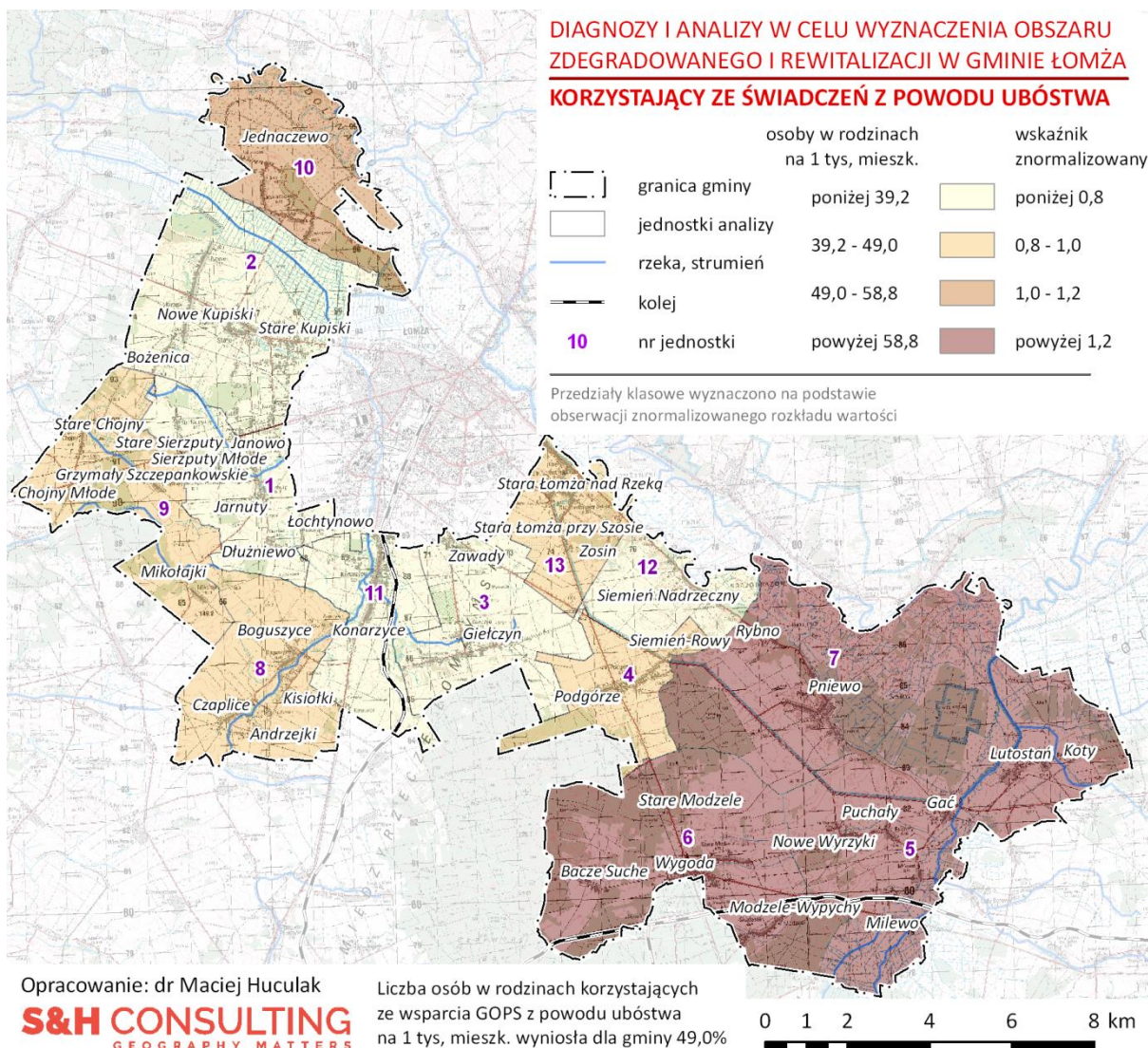
Na terenie Gminy Łomża w 2016 r. liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu ubóstwa wyniosła 538. W rezultacie dało to wskaźnik na poziomie 49,0 osób w rodzinach na 1 tys. mieszkańców.

Trzy spośród analizowanych jednostek reprezentowało najwyższe w skali całej gminy wartości. Do grupy tej należały jednostki o nr: 7 (102,4), 6 (92,3) i 5 (67,5). Wartość wskaźnika obliczoną dla całej gminy przekroczyła ponadto jeszcze jedna jednostka referencyjna – nr 10 (52,4).

Wartości poniżej poziomu wskaźnika dla całej gminy dotyczyły zdecydowanej większości, bo aż dziewięciu spośród trzynastu analizowanych jednostek. Najbardziej zbliżone do wartości dla całej gminy, okazały się być cztery jednostki. Były to obszary nr: 8 (47,5), 9 (46,7), 4 (43,0) oraz 13 (40,4). Wszystkie jednostki z wymienionych osiągnęły wyższe wartości od 39,2 osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu ubóstwa.

Najniższy w skali gminy poziom wartości analizowanego wskaźnika odnotowano w jednostkach: nr 12 (36,2), 1 (35,9), 3 (30,3), 2 (29,2), 11 (22,8).

Rysunek 5.1.5. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu ubóstwa w Łomży w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Podsumowanie

Podsumowania zagadnień związanych z ubóstwem dokonano przy wykorzystaniu wskaźnika syntetycznego ubóstwa. Za poziom koncentracji analizowanego zjawiska odpowiadający stanowi kryzysowemu przyjęto wartość 120% wartości dla całej gminy. Wskaźnik syntetyczny skonstruowano jako średnią arytmetyczną wskaźników częściowych tj.:

1. Liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń OPS ogółem w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2016 r.
2. Liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń OPS z powodu ubóstwa w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2016 r.

W grupie jednostek o najwyższych wartościach wskaźnika syntetycznego znalazły się trzy jednostki. Były to obwody głosowania o nr: 7 (2,00), 6 (1,81) i 5 (1,23).

Grupa pozostałych jednostek o ponadprzeciętnych wartościach wskaźnika syntetycznego ubóstwa obejmowała trzy jednostki. Były to obwody o nr: 10 (1,16), 9 (1,15) oraz 8 (1,10).

Wartości niższe od obliczonych dla całej gminy reprezentowała grupa siedmiu jednostek referencyjnych. Najbardziej zbliżone do wartości dla całej gminy odnotowano w dwóch z nich. W grupie tej znalazły się obwody głosowania nr 4 (0,96) i 13 (0,82).

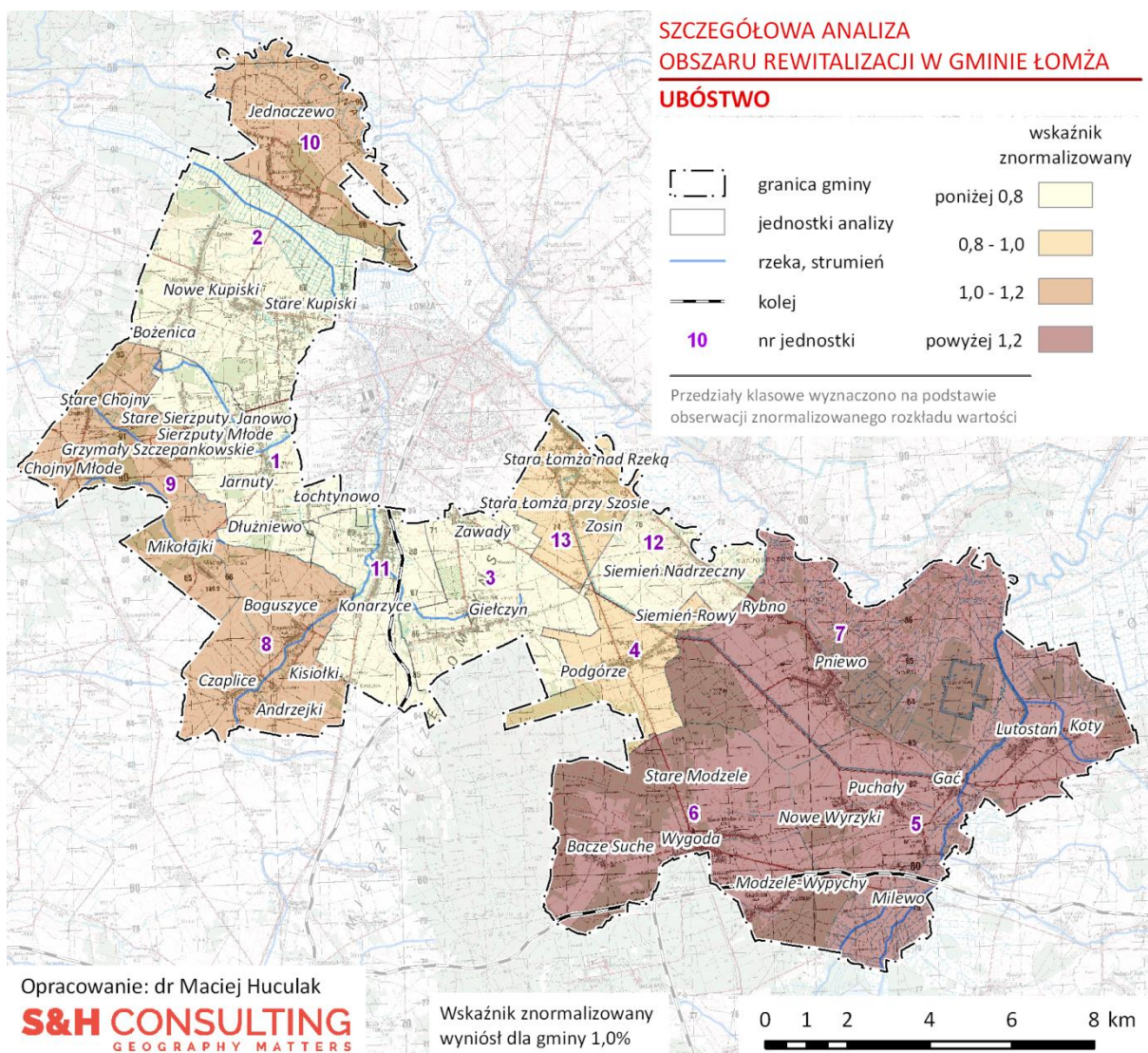
Najniższym w skali gminy poziomem wskaźnika syntetycznego charakteryzowały się następujące jednostki referencyjne: obwody głosowania o nr 12 (0,75), 1 (0,67), 2 (0,63), 3 (0,59) oraz 11 (0,46).

Cechą charakterystyczną rozkładu przestrzennego analizowanego zjawiska była wyraźna koncentracja na zwartym obszarze w południowo-wschodniej części gminy.

Nr obwodu	Osoby w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS ogółem						Wskaźnik syntetyczny
	Ogółem			Z powodu ubóstwa			
	Liczba	Na 1 tys. mieszkańców	Wskaźnik znormalizowany	Liczba	Na 1 tys. mieszkańców	Wskaźnik znormalizowany	
7	80	128,0	1,92	64	102,4	2,09	2,00
6	161	116,1	1,74	128	92,3	1,88	1,81
5	57	72,6	1,09	53	67,5	1,38	1,23
10	46	83,2	1,25	29	52,4	1,07	1,16
9	54	90,2	1,35	28	46,7	0,95	1,15
8	43	81,7	1,22	25	47,5	0,97	1,10
4	48	68,9	1,03	30	43,0	0,88	0,96
13	48	53,9	0,81	36	40,4	0,83	0,82
12	18	50,1	0,75	13	36,2	0,74	0,75
1	31	41,2	0,62	27	35,9	0,73	0,67
2	87	43,9	0,66	58	29,2	0,60	0,63
3	27	37,1	0,56	22	30,3	0,62	0,59
11	33	30,1	0,45	25	22,8	0,47	0,46
Gmina Łomża	733	66,7	1,00	538	49,0	1,00	1,00

Tabela 5.1.2. Problemy związane z ubóstwem w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Rysunek 5.1.6. Wskaźnik syntetyczny ubóstwa w Łomży w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

5.1.3. Problemy związane ze zdrowiem

Kwestie związane z występowaniem na obszarze gminy problemów związanych ze zdrowiem przybliżono za pomocą dwóch podstawowych wskaźników:

1. Liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń OPS z powodu niepełnosprawności w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2016 r.
2. Liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń OPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2016 r.

Miary te oddają poziom natężenia problemów zdrowotnych i znajdują szerokie zastosowanie w przybliżaniu tego rodzaju negatywnych zjawisk w ujęciu wewnątrzgminnym.

Niepełnosprawność

Znaczenie zjawiska niepełnosprawności wynika wprost ze złożonego charakteru problemów dotyczących na ogół całej rodziny osób z niepełnosprawnością. Rzutuje to na szereg uwarunkowań społecznych i gospodarczych związanych z funkcjonowaniem zarówno samych niepełnosprawnych, ich rodzin, jak również bezpośredniego otoczenia.

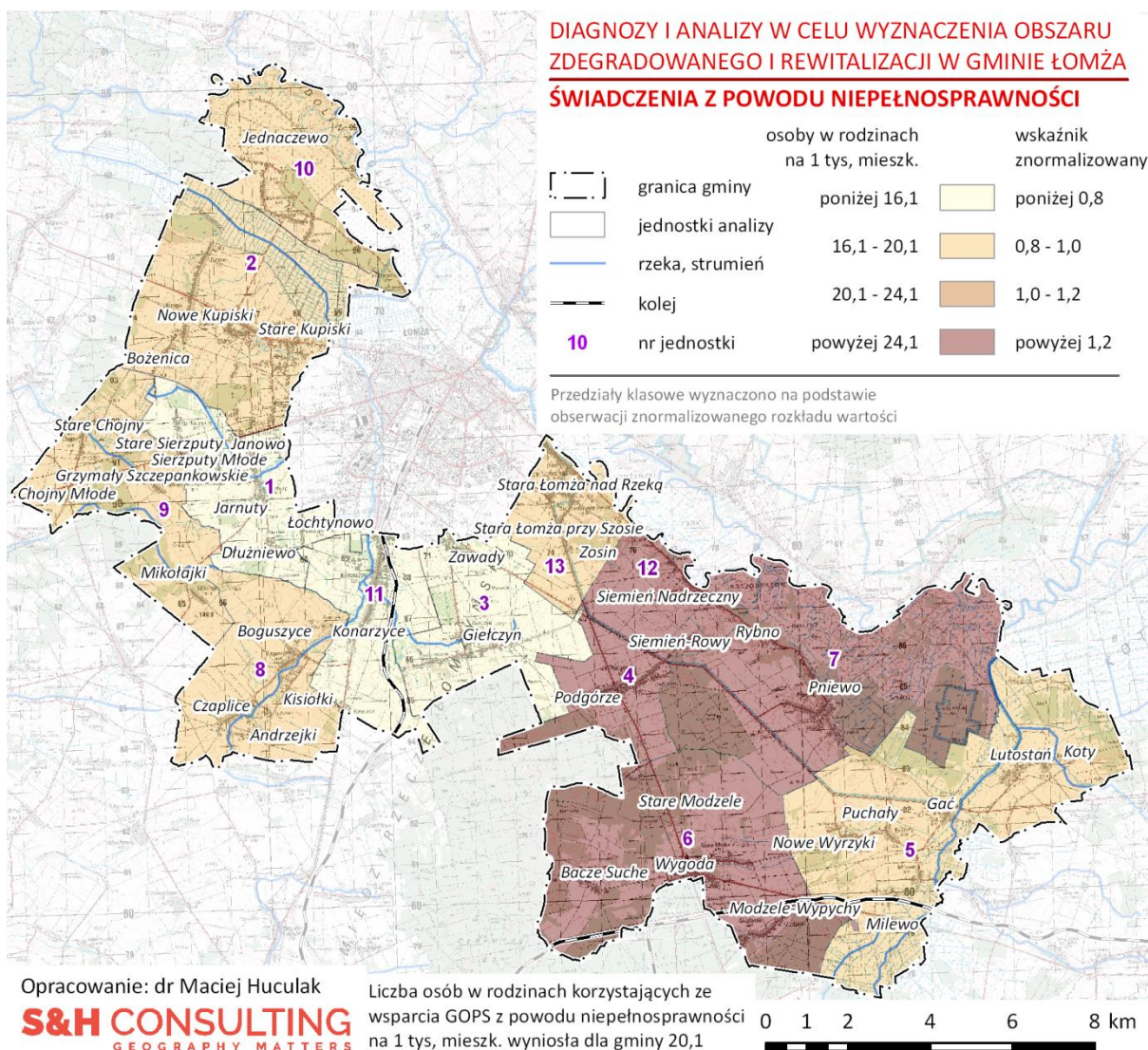
Na terenie Gminy Łomża świadczenia z OPS z powodu niepełnosprawności otrzymywały w 2016 r. łącznie rodziny liczące 221 osób. Liczba ta, po przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dała rezultat 20,1, co należy uznać za wynik umiarkowanie wysoki.

W grupie jednostek o najwyższych tzn. przekraczających 120% wartości dla całej gminy, wartościach znalazły się cztery spośród analizowanych jednostek. Były to obwody głosowania o nr: 12 (39,0), 6 (38,9), 4 (30,1) i 7 (27,2). Łącznie jednostki te koncentrowały prawie połowę (47,9%) ogółu osób w rodzinach otrzymujących wsparcie OPS z powodu niepełnosprawności.

Poziom powyżej wartości referencyjnej dla całej gminy charakteryzował dodatkowo jeszcze jedną jednostkę – nr 5 (20,4).

Wartości niższe niż wartość referencyjna dla całej gminy reprezentowały liczną, bo składającą się z aż ośmiu jednostek analizy, grupę. W jej ramach, powyżej poziomu 80% wartości ogólnogminnej znalazła się większość jednostek tj. pięć. Były to jednostki o nr: 9 (20,0), 10 (19,9), 8 (19,0), 13 (16,9), 2 (16,8). Pozostałe obszary odpowiadały za najniższe w skali gminy wartości wskaźnika. Były to jednostki o nr: 3 (13,8), 1 (5,3) i 11 (3,6).

Rysunek 5.1.7. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży

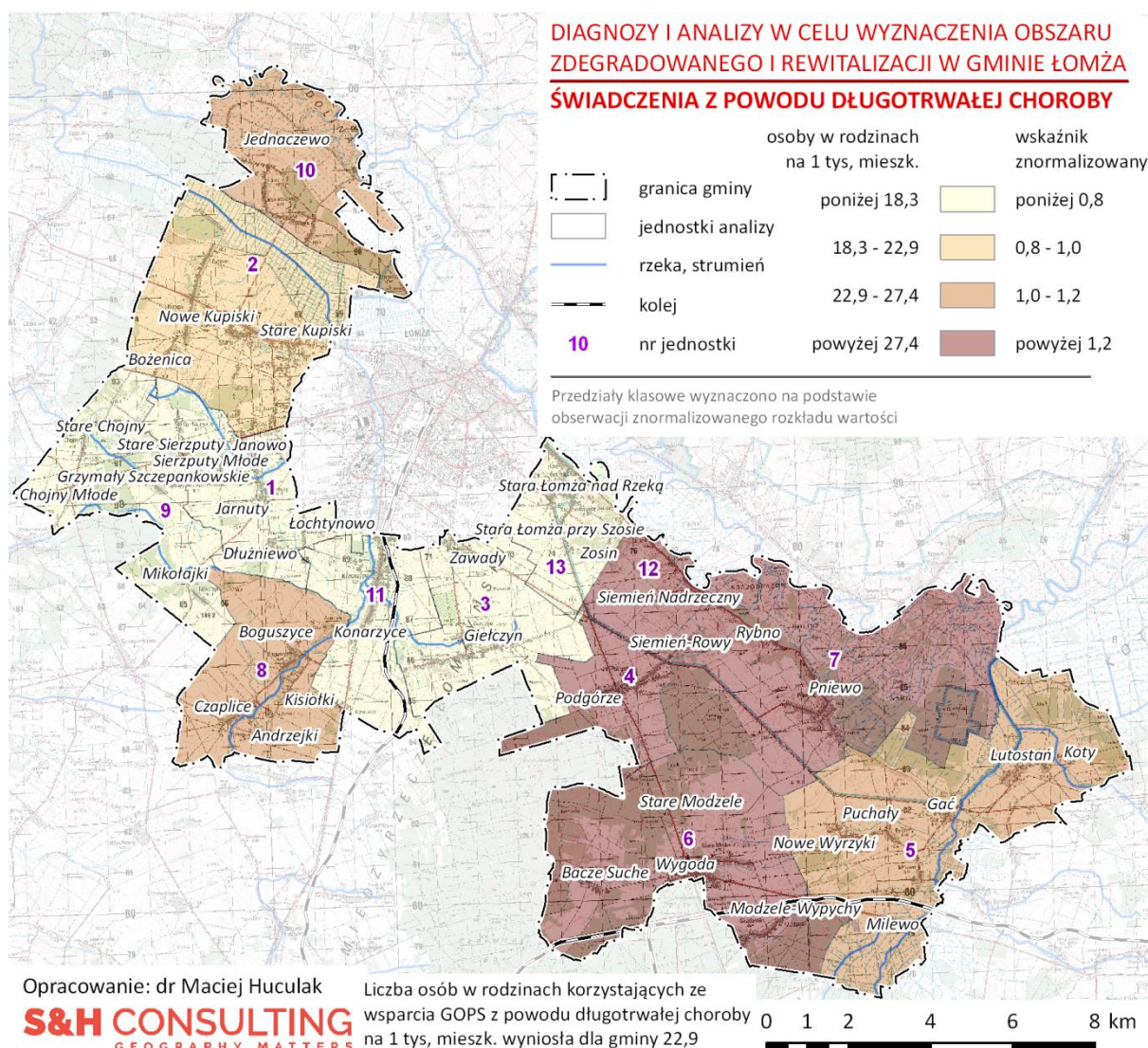
Długotrwała lub ciężka choroba

Długotrwała lub ciężka choroba, to drugi z powodów przyznawania świadczeń OPS, który pozwala przybliżyć kwestie związane ze stanem zdrowia mieszkańców gminy. Na terenie Gminy Łomża tego rodzaju powód wsparcia dotyczył rodzin liczących 251 osób. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dało to wartość wskaźnika wynoszącą 22,9.

Natężenie analizowanego wskaźnika, które przyjęto za odpowiadające stanowi kryzysowemu (tj. 27,4) osiągnęły cztery spośród analizowanych jednostek referencyjnych. Były to jednostki o nr: 6 (46,1), 4 (40,2), 12 (39,0) i 7 (28,8). Wartości wyższe od wartości referencyjnej charakteryzowały jeszcze trzy inne jednostki tj. o nr 8 (26,6), 5 (25,5) i 10 (23,5).

Poniżej wartości dla całej gminy znalazła się grupa obejmująca sześć jednostek. Najbliżej wartości referencyjnej znalazła się jednostka nr 2 z wynikiem 20,2 osób na 1 tys. mieszkańców.

Najniższy poziom koncentracji osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z takiego powodu odnotowano aż w pięciu jednostkach o nr: 3 (15,1), 13 (11,2), 1 (10,6), 9 (10,0) oraz 11 (4,6).

Rysunek 5.1.8. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Podsumowanie

Podsumowania zagadnień związanych z problemami związanymi ze zdrowiem dokonano przy wykorzystaniu wskaźnika syntetycznego problemów zdrowotnych. Za poziom koncentracji analizowanego zjawiska odpowiadający stanowi kryzysowemu przyjęto wartość 120% wartości dla całej gminy. Wskaźnik syntetyczny skonstruowano jako średnią arytmetyczną wskaźników częściowych problemów związanych ze zdrowiem tj.:

1. Liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń OPS z powodu niepełnosprawności w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2016 r.
2. Liczby osób w rodzinach korzystających ze świadczeń OPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców w 2016 r.

W grupie jednostek o najwyższych wartościach wskaźnika syntetycznego znalazły się cztery spośród łącznej liczby trzynastu analizowanych jednostek. Były to jednostki o nr: 6 (1,98), 12 (1,82), 4 (1,63) oraz 7 (1,31). W grupie pozostałych jednostek o ponadprzeciętnych wartościach wskaźnika syntetycznego problemów zdrowotnych znalazły się trzy jednostki o nr: 5 (1,06), 8 (1,05) i 10 (1,01).

Wartości niższe od obliczonych dla całej gminy reprezentowało łącznie sześć spośród analizowanych jednostek. Najbardziej zbliżone do wartości dla całej gminy odnotowano w obwodzie głosowania nr 2 (0,85).

Najniższym poziomem wskaźnika syntetycznego charakteryzowała się grupa pięciu jednostek referencyjnych. Były nimi obwody głosowania o nr: 9 (0,72), 3 (0,67), 13 (0,66), 1 (0,36) oraz 11 (0,19).

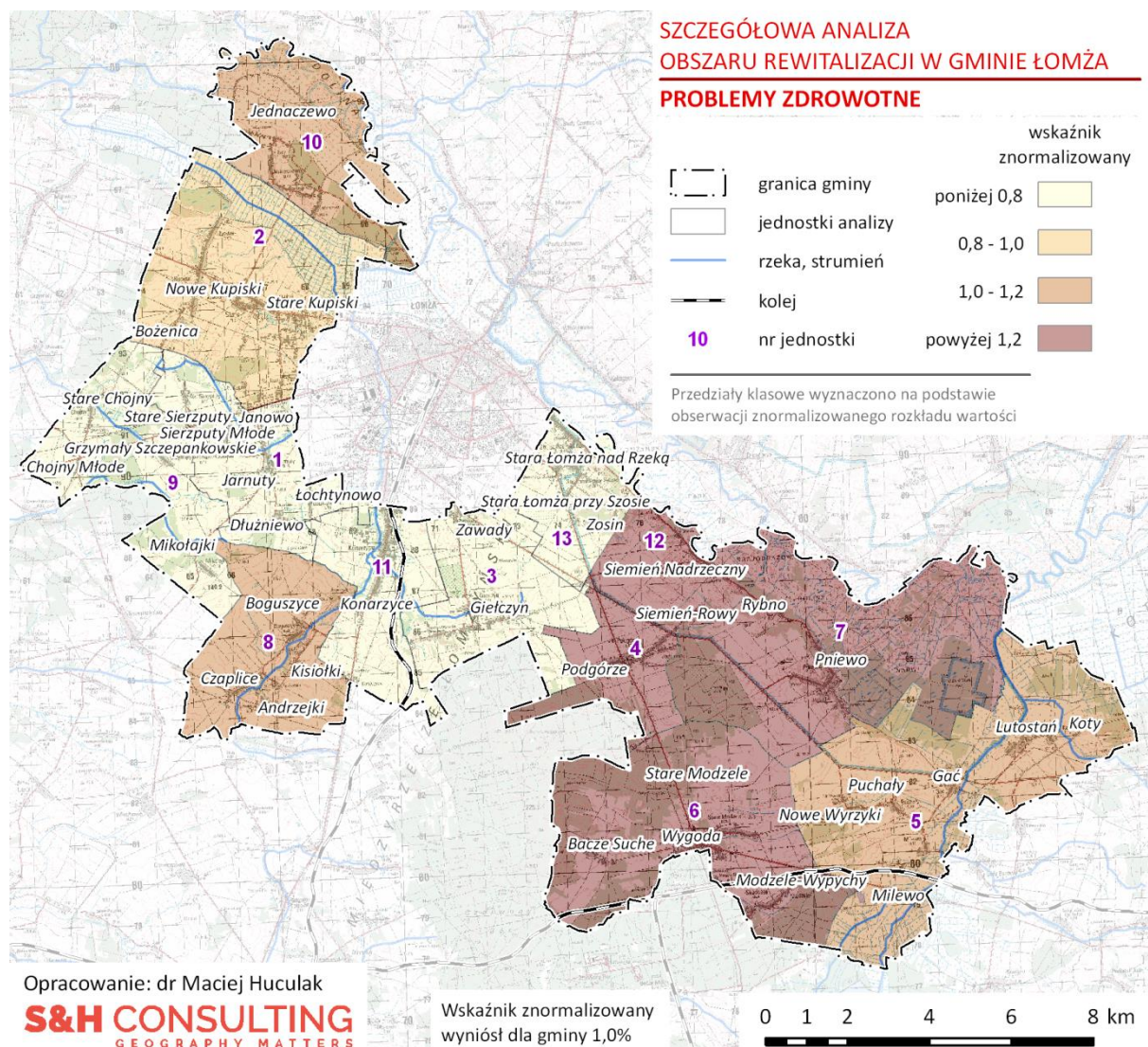
Na obszarze gminy jednostki o najwyższych wartościach wskaźnika syntetycznego problemów zdrowotnych tworzyły zwarty obszar w jej południowo-wschodniej części.

Nr obwodu / jednostki	Osoby w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu:						Wskaźnik syntetyczny
	niepełnosprawności			długotrwałej lub ciężkiej choroby			
	Liczba	Na 1 tys. mieszkańców	Wskaźnik znormalizowany	Liczba	Na 1 tys. mieszkańców.	Wskaźnik znormalizowany	
6	54	38,9	1,93	64	46,1	2,02	1,98
12	14	39,0	1,94	14	39,0	1,71	1,82
4	21	30,1	1,50	28	40,2	1,76	1,63
7	17	27,2	1,35	18	28,8	1,26	1,31
5	16	20,4	1,01	20	25,5	1,11	1,06
8	10	19,0	0,94	14	26,6	1,16	1,05
10	11	19,9	0,99	13	23,5	1,03	1,01
2	33	16,6	0,83	40	20,2	0,88	0,85
9	12	20,0	0,996	6	10,0	0,438	0,72
3	10	13,8	0,68	11	15,1	0,66	0,67
13	15	16,9	0,84	10	11,2	0,49	0,66
1	4	5,3	0,26	8	10,6	0,46	0,36
11	4	3,6	0,18	5	4,6	0,20	0,19
Gmina Łomża	221	20,1	1	251	22,9	1,00	1,00

Tabela 5.1.3. Problemy związane ze stanem zdrowia mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Rysunek 5.1.9. Wskaźnik syntetyczny problemów zdrowotnych w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

5.1.4. Problemy rodzin

Jako odrębną grupę problemów wydzielono kilka wybranych problemów, które identyfikują procesy kryzysowe, jakie zachodzą w obrębie rodzin na terenie Gminy Łomża. Ich specyfikę postanowiono przybliżyć poprzez opisanie zróżnicowania przestrzennego rozkładu pięciu wskaźników częściowych. Do grupy zjawisk świadczących o negatywnych zjawiskach zachodzących w rodzinach zaliczono następujące :

- Przemoc w rodzinie –liczba rodzin objętych procedurą niebieskiej karty w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców.
- Świadczenia alimentacyjne – liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego na 1 tys. mieszkańców.
- Problemy związane z macierzyństwem - liczba osób otrzymujących zasiłek z OPS z powodu konieczności ochrony macierzyństwa na 1 tys. mieszkańców.
- Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego - liczba osób w rodzinach otrzymujących zasiłek z OPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz prowadzenia gospodarstwa domowego na 1 tys. mieszkańców.
- Asystentura rodzin –liczba osób w rodzinach objętych wsparciem asystentów rodziny na 1 tys. mieszkańców.

Powyższe wskaźniki, po ich normalizacji, zostały wykorzystane do obliczenia syntetycznego wskaźnika obrazującego problemy i zagrożenia odnoszące się do rodzin na terenie gminy. Wskaźnik ten obliczono jako średnią arytmetyczną wskaźników częściowych, poddanych procesowi normalizacji w oparciu o wartości dla całej gminy.

Potrzeba ochrony macierzyństwa

Istotnym elementem składającym się na procesy kryzysu w rodzinach, obejmującym znaczącą liczbę osób było wsparcie z OPS udzielane ze względu na potrzebę ochrony macierzyństwa. Na terenie gminy w 2016 r. taki powód wsparcia dotyczył rodzin, w których funkcjonowały łącznie 122 osoby, co ostatecznie zaważyło na decyzji o uwzględnieniu tego rodzaju wsparcia w niniejszej analizie.

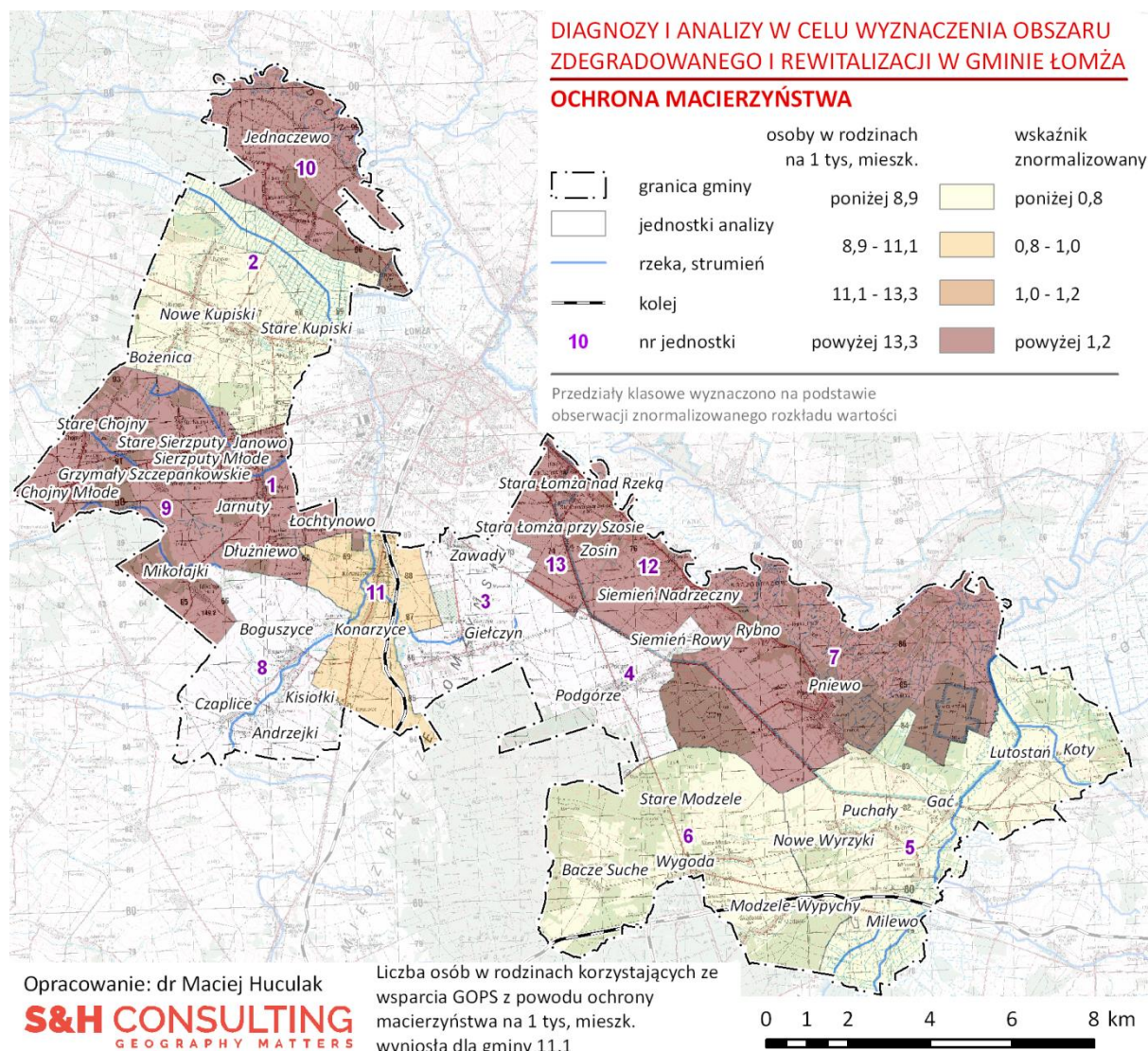
Wskaźnik liczby osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniósł 11,1.

Do jednostek o najwyższych wartościach analizowanego wskaźnika zaliczało się sześć jednostek, o nr: 7 (36,8), 9 (30,1), 12 (22,3), 10 (19,9), 1 (18,6) i 13 (13,5).

Grupę o najniższych wartościach analizowanego zjawiska stanowiły cztery jednostki. Były to obwody głosowania o nr: 11 (10,0), 5 (6,4), 2 (6,0) oraz 6 (5,8).

Analizowane zjawisko nie występowało w przypadku trzech jednostek referencyjnych. Znalazły się w niej jednostki nr 8, 3 i 4.

Rysunek 5.1.10. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych

Istotnym elementem składającym się na procesy kryzysu w rodzinach, obejmującym znaczącą liczbę osób, było wsparcie z OPS udzielane ze względu na bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego. Na terenie gminy w 2016 r. taki powód wsparcia dotyczył rodzin, w których funkcjonowały łącznie 314 osoby. Większość z tej liczby, bo 182 osoby (58%), przypadała na rodziny wielodzietne.

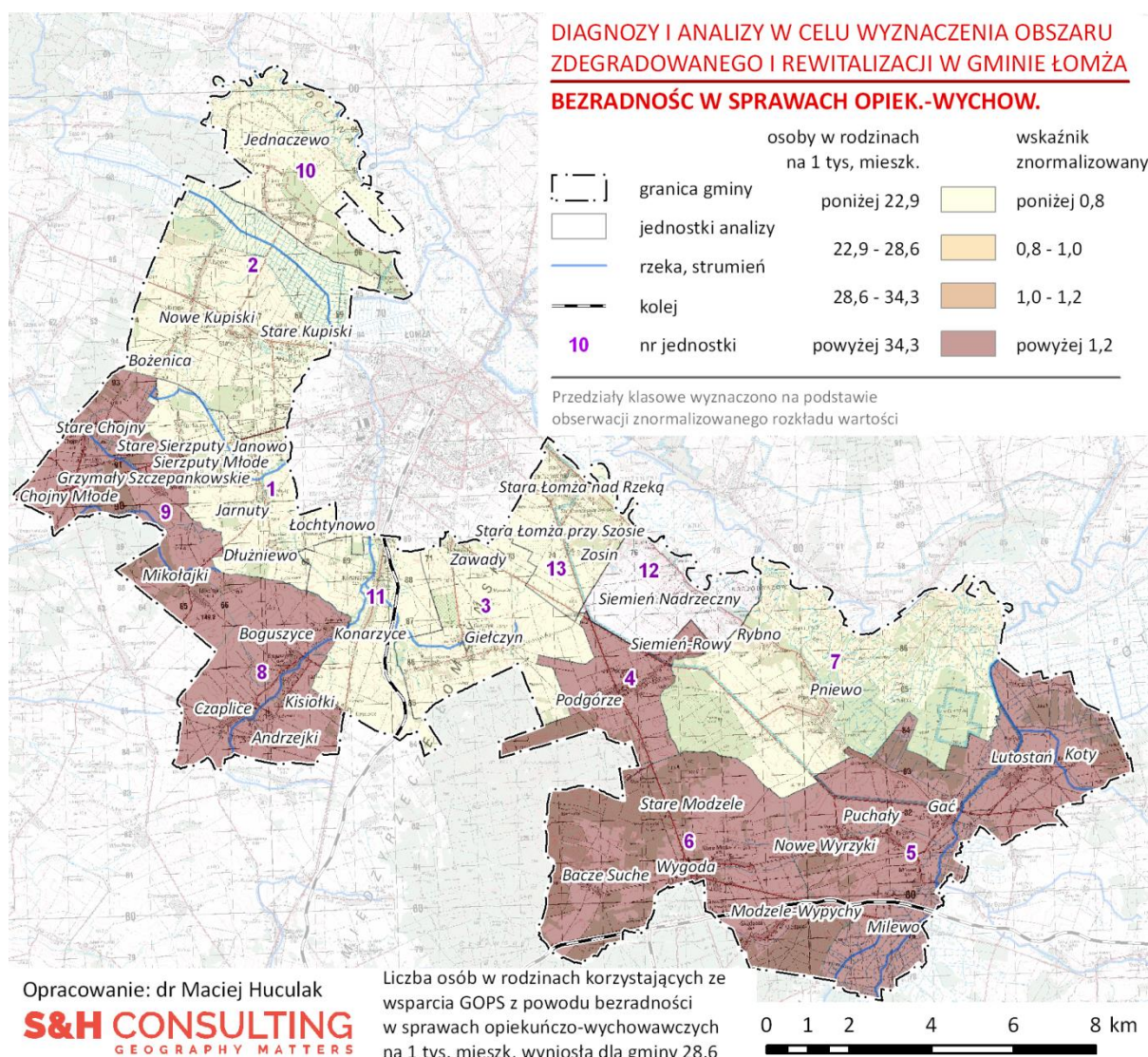
Wskaźnik liczby osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniósł 28,6.

Na obszar o najwyższych wartościach analizowanego składały się dwa zwarte obszary położone w zachodniej oraz południowej części gminy. Do grupy tej należało zatem aż pięć jednostek, o nr: 8 (66,5), 6 (62,7), 5 (44,6), 9 (35,1) oraz 4 (34,4). Łącznie odpowiadały one za 202 osoby w rodzinach otrzymujących wsparcie OPS z analizowanego powodu, co stanowiło 64,3% ogółu tego rodzaju osób w gminie. Dodatkowo warto zwrócić uwagę na bardzo wysokie wartości analizowanego wskaźnika w przypadku dwóch pierwszych z wymienionych jednostek tj. obwodów o nr 8 i 6. W obu przypadkach poziom natężenia analizowanego zjawiska przekroczył dwukrotnie wartość referencyjną obliczoną dla całej gminy.

Pozostałe jednostki charakteryzowały się wyraźnie niższym poziomem koncentracji analizowanego zjawiska. Bez wyjątku znalazły się one poniżej progu 80% wartości ogólnogminnej. Były to jednostki nr: 10 (21,7), 1 (21,2), 2 (20,2), 7 (17,6), 3 (16,5), 11 (11,9) oraz 13 (9,0).

Analizowane zjawisko nie występowało w przypadku jednej jednostki referencyjnej – nr 12 (sołectwo Siemień Nadrzeczny).

Rysunek 5.1.11. Liczba osób w rodzinach objętych wsparciem OPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Asystentura rodzin

Wspieranie rodziny na terenie Gminy Łomża odbywało się m.in. w ramach działalności OPS przy wykorzystaniu pracy asystentów rodziny. Wsparciem w tym zakresie objęto łącznie 87 osób w rodzinach, które przeżywały trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo – wychowawczych.

Wskaźnik liczby osób w rodzinach objętych tego rodzaju wsparciem w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wyniósł 7,9.

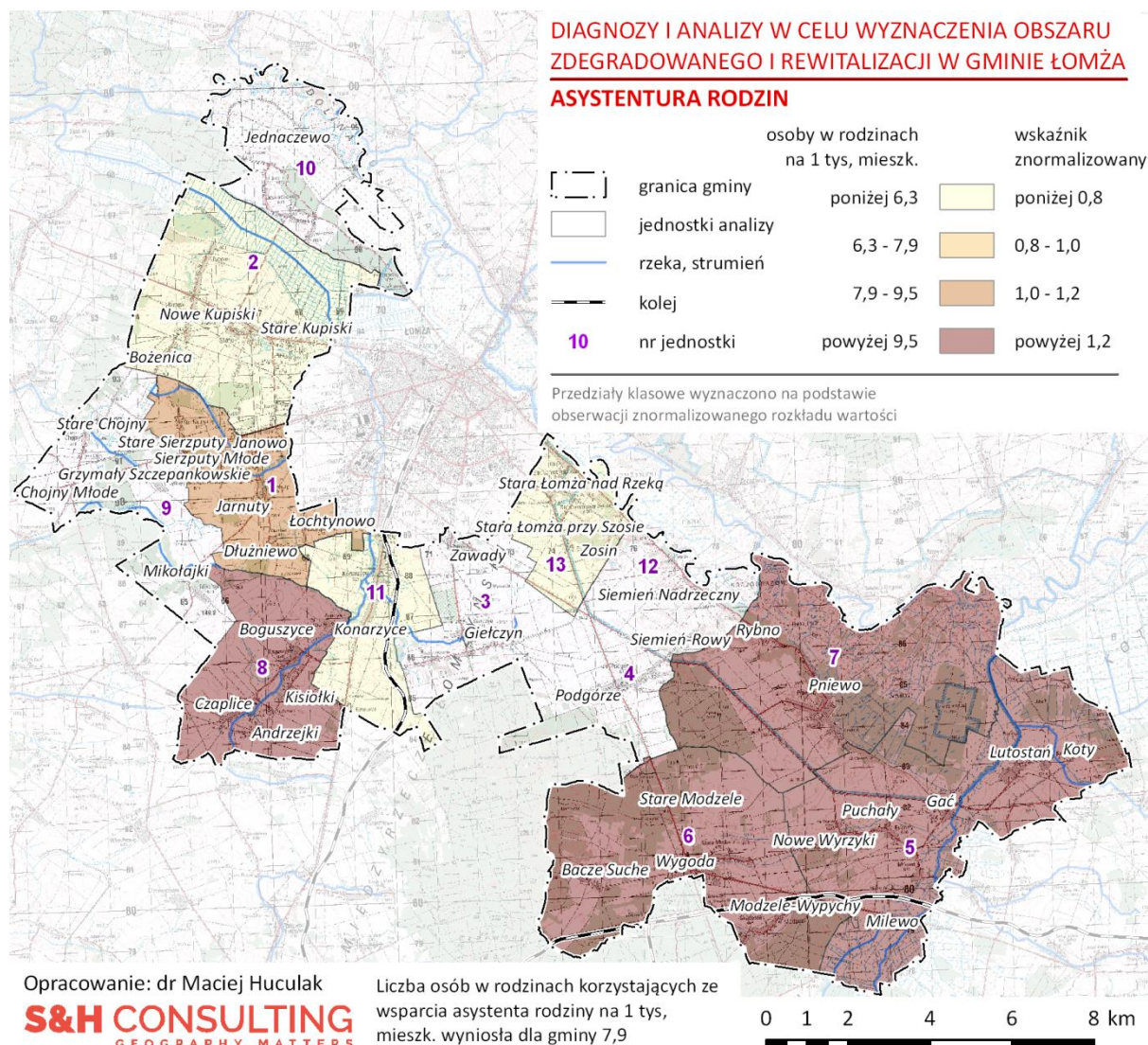
Obszarami najintensywniejszego występowania wsparcia rodzin w formie asystentury rodziny był zwarty obszar w południowo-wschodniej części gminy oraz jedna z jednostek w centralnej części gminy. Grupa ta obejmowała jednostki o nr: 5 (21,7), 7 (20,8), 6 (20,2) i 8 (11,4).

Powyżej wartości referencyjnej dla całej gminy znalazła się jeszcze jednostka o nr 1 (8,0).

Grupe o najniższych wartościach analizowanego zjawiska stanowiły trzy jednostki. Były to obwody nr: 13 (5,6), 11 (4,6) i 2 (3,5).

Analizowane zjawisko nie występowało w przypadku aż pięciu jednostek referencyjnych, o nr: 3, 4, 9, 10 oraz 12.

Rysunek 5.1.12. Liczba osób w rodzinach objętych wsparciem asystentów rodziny na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Przemoc w rodzinie

Zjawisko przemocy w rodzinie jest jednym z najpoważniejszych zagrożeń dla funkcjonowania rodzin. Jego występowanie świadczy o dalece zaawansowanych procesach kryzysu rodziny. Na obszarze Gminy Łomża w 2016 r. procedurą niebieskiej karty objęto rodziny, na które przypadało łącznie 100 osób. Wskaźnik liczby osób w rodzinach objętych procedurą niebieskiej karty na 1 tys. mieszkańców obliczony dla całej gminy wyniósł 9,1.

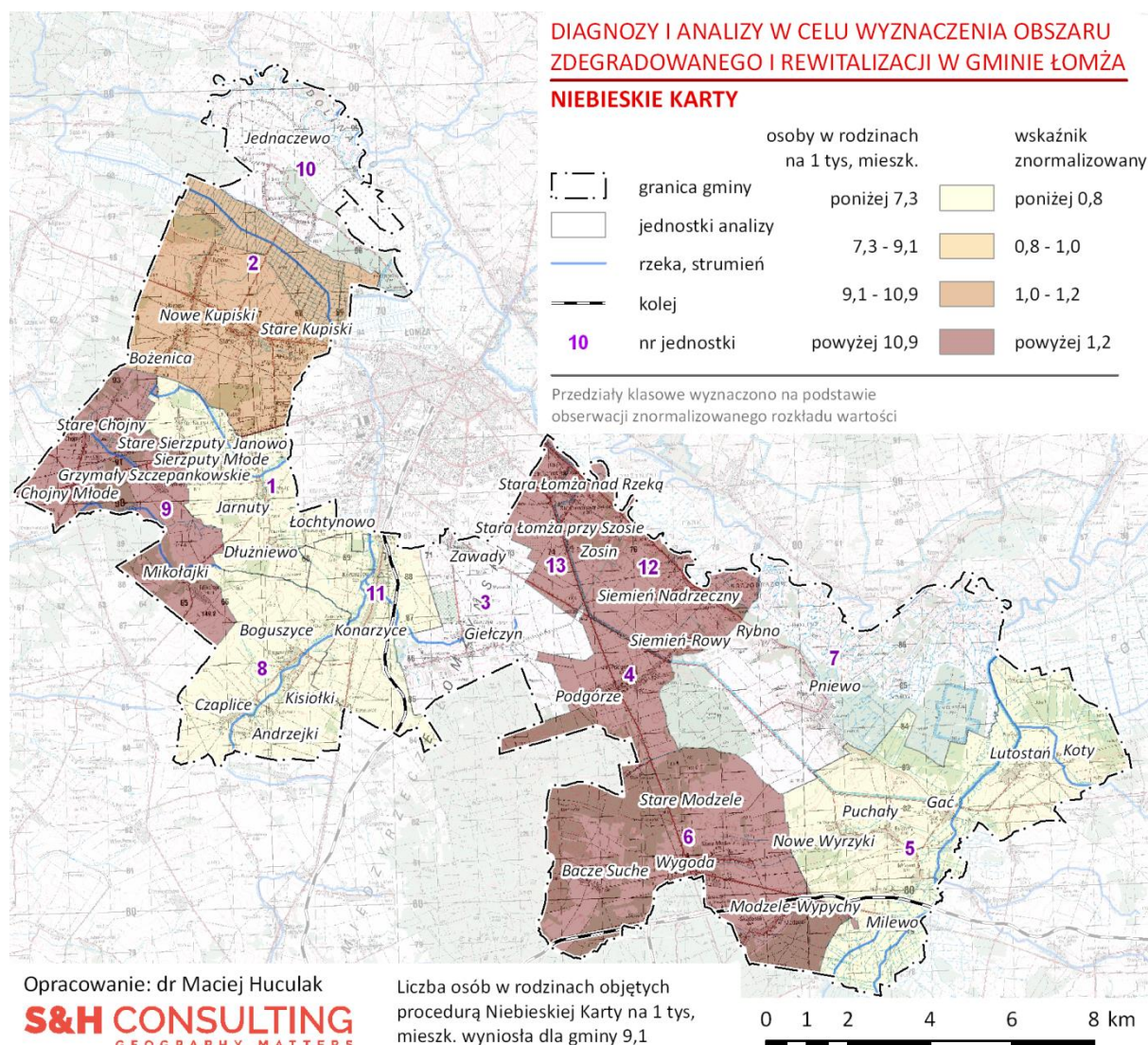
Do grupy jednostek o najwyższym natężeniu zjawiska przemocy w rodzinie na terenie Gminy Łomża zaliczały się obwody głosowania o nr: 9 (25,0), 13 (19,1), 12 (16,7), 6 (11,5) oraz 4 (11,5). Większość z nich tworzyła zwarty obszar w centralnej części gminy.

W grupie jednostek o mniejszym natężeniu zjawiska przemocy, ale ciągle pozostającym powyżej przeciętnego poziomu dla Gminy Łomża, znalazła się tylko jedna jednostka – nr 2 (10,6).

Poniżej wartości dla Gminy Łomża znalazły się cztery z analizowanych jednostek. Wszystkie charakteryzowały się wartościami niższymi od 80% wartości dla całej gminy. Do tej grupy zaliczały się jednostki o nr: 1 (6,6), 8 (5,7), 5 (5,1) i 11 (4,6).

Analizowane zjawisko przemocy nie występowało natomiast w trzech jednostkach, o nr: 7, 10, oraz 3.

Rysunek 5.1.13. Zjawisko przemocy w rodzinie w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Świadczenia alimentacyjne

Pośrednio o kondycji rodzin mogą świadczyć kwestie związane z rozpadem więzi rodzinnych lub też funkcjonowaniem rodzin niepełnych. W przypadku Gminy Łomża oszacowania poziomu tych zjawisk podjęto się w oparciu o liczbę osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego. Sytuacje takie jak rozpad małżeństwa, funkcjonowanie dzieci w rodzinach niepełnych lub niebiologicznych, mogą stanowić środowisko bardziej zagrożone występowaniem negatywnych zjawisk niż pełne rodziny biologiczne. Należy jednocześnie mieć na uwadze, że zaproponowany wskaźnik identyfikuje przede wszystkim pewien potencjał do występowania negatywnych zjawisk a nie samo zjawisko kryzysowe *per se*.

W Gminie Łomża świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego pobierało w 2016 r. łącznie 59 rodzin, w których funkcjonowało łącznie 137 osób. Wskaźnik liczby rodzin otrzymujących tego rodzaju świadczenia na 1 tys. mieszkańców wyniósł zatem 12,5.

Najwyższe, w skali gminy wartości charakteryzowały cztery jednostki tworzące zwarty obszar w centralnej części gminy. Były to obwody głosowania o nr: 4 (30,1), 3 (20,6), 6 (20,2) i 13 (16,9). W pierwszym z wymienionych przypadków wskaźnik przekroczył poziom dla całej gminy blisko półtorakrotnie, w drugim dwukrotnie. Cztery wymienione jednostki odpowiadały łącznie za 79 osób w rodzinach otrzymujących wsparcie, co stanowiło bezwzględną większość (57,7,%) osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego.

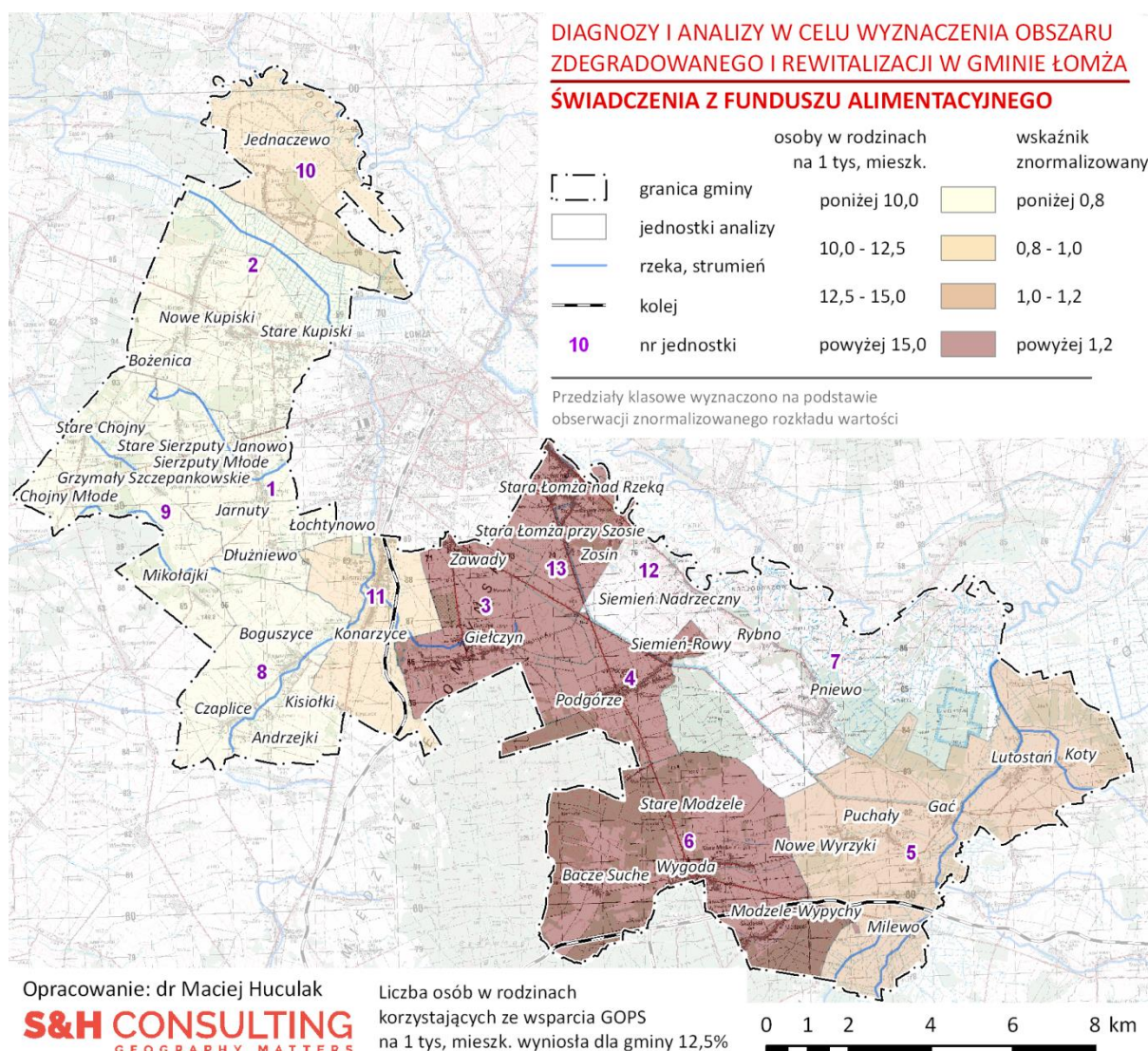
Niższe, ale ciągle ponadprzeciętne wartości wskaźnika odnotowano tylko w jednej z jednostek referencyjnych – nr 5 (12,7).

Poniżej wartości wskaźnika dla Gminy Łomża, ale jednocześnie powyżej progu 80% tej wartości znalazła się dwie jednostki, o nr: 11 (10,9) i 10 (10,8).

Najniższe wartości reprezentowały cztery spośród analizowanych jednostek. Były to obwody głosowania o nr: 8 (9,5), 9 (8,3), 2 (7,6) oraz 1 (6,6).

Opisywane zjawisko nie występowało na obszarze dwóch jednostek: nr 12 oraz 7.

Rysunek 5.1.14. Liczba rodzin otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY ŁOMŻA NA LATA 2018-2022

Nr obwodu/ jednostki	Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego			Ochrona macierzyństwa			Asystentura rodziny			Procedury "Niebieskiej Karty"			Fundusz Alimentacyjny			Wskaźnik syntetyczny problemów rodzin
	Liczba osób w rodzinach	Na 1 tys. mieszk.	Wskaźnik znormalizowany	Liczba osób w rodzinach	Na 1 tys. mieszk.	Wskaźnik znormalizowany	Liczba osób w rodzinach	Na 1 tys. mieszk.	Wskaźnik znormalizowany	Liczba osób w rodzinach	Na 1 tys. mieszk.	Wskaźnik znormalizowany	Liczba osób w rodzinach	Na 1 tys. mieszk.	Wskaźnik znormalizowany	
6	87	62,7	2,19	8	5,8	0,52	28	20,2	2,55	16	11,5	1,27	28	20,2	1,62	1,63
9	21	35,1	1,23	18	30,1	2,71	0	0,0	0,00	15	25,0	2,75	5	8,3	0,67	1,47
7	11	17,6	0,62	23	36,8	3,31	13	20,8	2,63	0	0,0	0,00	0	0,0	0,00	1,31
5	35	44,6	1,56	5	6,4	0,57	17	21,7	2,73	4	5,1	0,56	10	12,7	1,02	1,29
13	8	9,0	0,314	12	13,5	1,21	5	5,6	0,71	17	19,1	2,10	15	16,9	1,35	1,14
8	35	66,5	2,33	0	0,0	0,00	6	11,4	1,44	3	5,7	0,63	5	9,5	0,76	1,03
4	24	34,4	1,20	0	0,0	0,00	0	0,0	0,00	8	11,5	1,26	21	30,1	2,42	0,98
1	16	21,2	0,74	14	18,6	1,67	6	8,0	1,01	5	6,6	0,73	5	6,6	0,53	0,94
12	0	0,0	0,00	8	22,3	2,01	0	0,0	0,00	6	16,7	1,84	0	0,0	0,00	0,77
2	40	20,2	0,71	12	6,0	0,54	7	3,5	0,45	21	10,6	1,16	15	7,6	0,61	0,69
10	12	21,7	0,76	11	19,9	1,79	0	0,0	0,00	0	0,0	0,00	6	10,8	0,87	0,68
11	13	11,9	0,41	11	10,0	0,90	5	4,6	0,58	5	4,6	0,50	12	10,9	0,88	0,65
3	12	16,5	0,58	0	0,0	0,00	0	0,0	0,00	0	0,0	0,00	15	20,6	1,65	0,45
Gmina Łomża	314	28,6	1,00	122	11,1	1,00	87	7,9	1,00	100	9,1	1,00	137	12,5	1,00	1,00

Tabela 5.1.4. Problemy rodzin w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

Podsumowanie

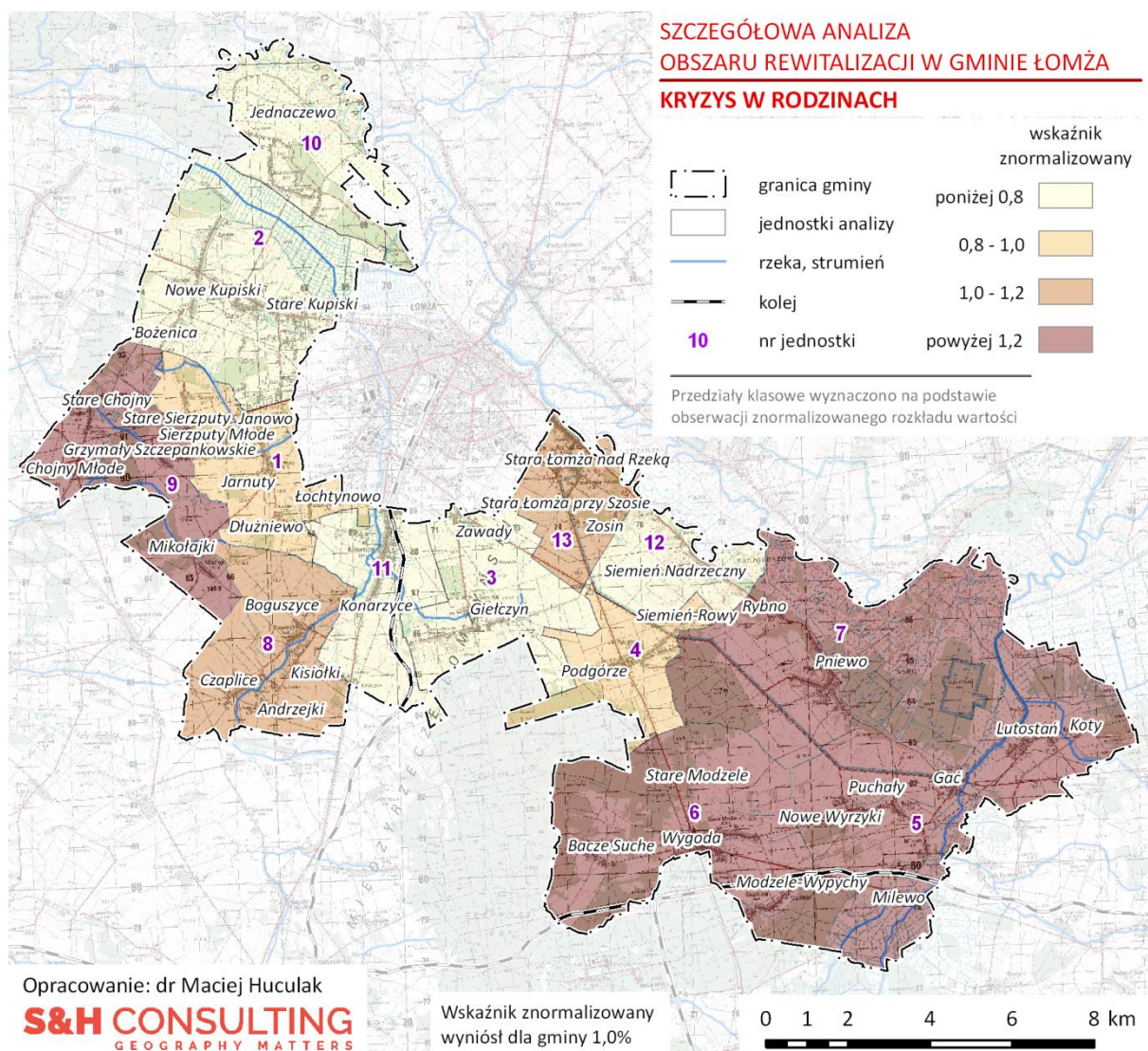
Dla podsumowania wszystkich pięciu analizowanych zjawisk składających się na specyficzne problemy rodzin na obszarze Gminy Łomża posłużono się miarą, jaką jest wskaźnik syntetyczny problemów rodzin. Został on obliczony jako średnia arytmetyczna wszystkich opisanych powyżej wskaźników cząstkowych dotyczących problemów rodzin, po wcześniejszym poddaniu ich procesowi normalizacji.

Obszarem, na którym intensywność wybranych do analizy problemów rodzin była najwyższa okazał się zwarty obszar w południowo-wschodniej części gminy oraz jedna z jednostek w zachodniej części gminy. Na teren najwyższej intensywności zjawisk kryzysowych w rodzinach składały się następujące jednostki: nr 6 (1,63), 9 (1,47), 7 (1,31) i 5 (1,29).

Powyżej wartości referencyjnej znalazły się ponadto, dwie jednostki o numerach: 13 (1,14) oraz 8 (1,03).

Niższe wartości wskaźnika syntetycznego reprezentowała liczna grupa siedmiu jednostek referencyjnych. Najbliżej wartości dla całego znalazły się jednostki: nr 4 (0,98) i 1 (0,94). Poniżej poziomu 80% wartości referencyjnej uplasowały się takie obwody głosowania jak: nr 12 (0,77), 2 (0,69), 10 (0,68), 11 (0,65) i 3 (0,45).

Rysunek 5.1.15. Wskaźnik syntetyczny problemów rodzin w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OPS w Łomży.

5.1.5. Bezrobocie

Jednym z podstawowych, negatywnych zjawisk społecznych, które wprost wymienione są w *Wytycznych* Ministerstwa Rozwoju jako kluczowe dla identyfikacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, jest bezrobocie. Zjawisko to najczęściej współwystępuje ze zjawiskiem ubóstwa i bardzo często jest jedną z przyczyn całego procesu wykluczenia pewnych grup mieszkańców.

Problemy związane z bezrobociem postarano się zidentyfikować za pomocą siedmiu podstawowych wskaźników. Były to:

1. Poziom bezrobocia ogółem mierzony liczbą osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym.
2. Liczba osób bezrobotnych długotrwale w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym.
3. Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym
4. Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym
5. Udział osób bezrobotnych z wykształcenie gimnazjalnym i niższym w przeliczeniu na 100 osób bezrobotnych.
6. Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym.
7. Liczba osób bezrobotnych po 50 roku życia w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Na ich podstawie skonstruowano wskaźnik syntetyczny problemów bezrobocia. Obliczono go jako średnią arytmetyczną wszystkich wskaźników częściowych po wcześniejszej normalizacji w oparciu o wartość dla całej gminy.

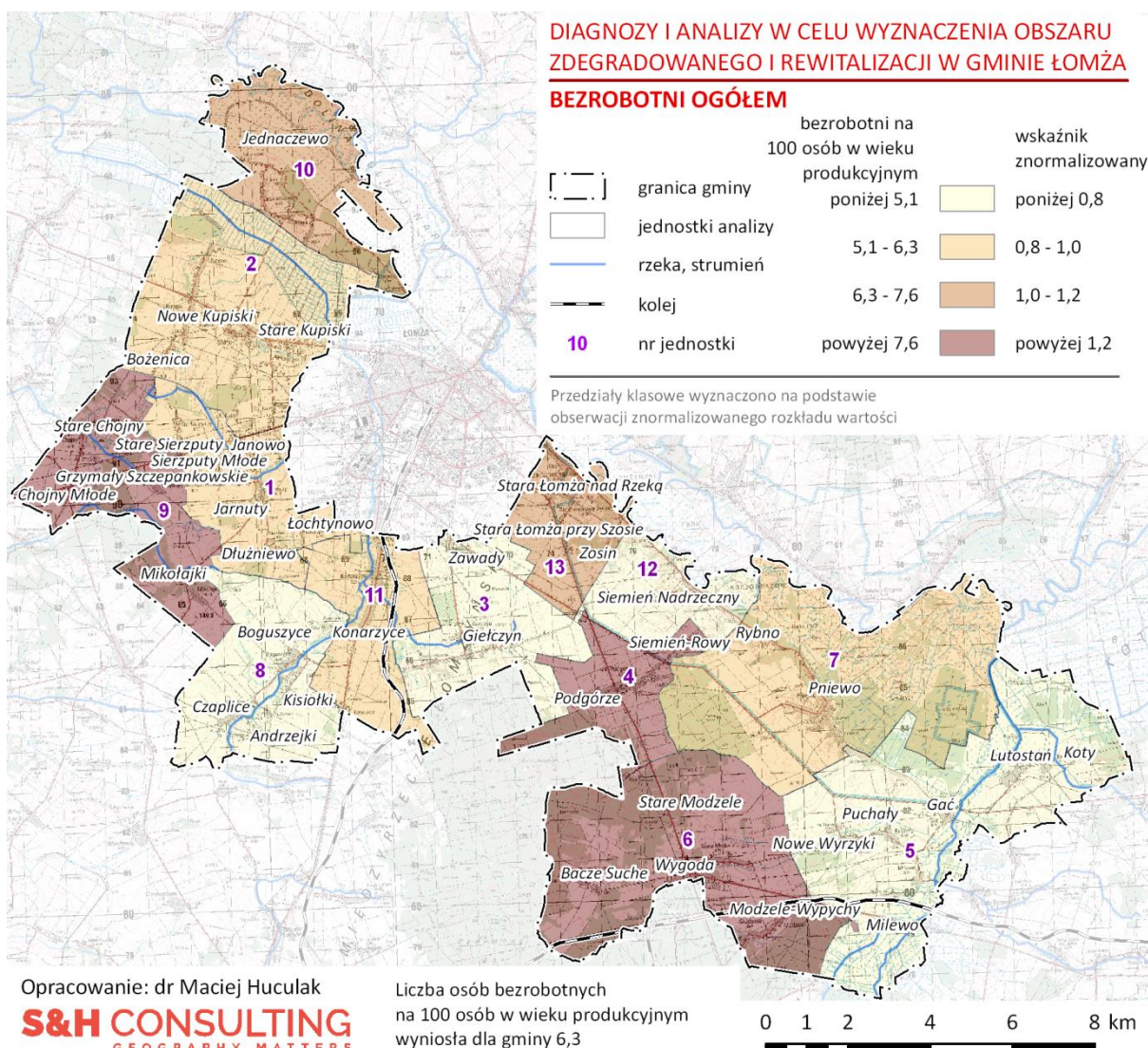
Bezrobocie ogółem

Liczba osób bezrobotnych na terenie gminy wyniosła w 2016 r. 434 osoby. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym dało to wynik 6,3, który należy uznać za niezbyt wysoki.

Obszarami o najwyższym, w skali całej gminy, poziomie bezrobocia były trzy jednostki referencyjne - nr 9 (9,2), 6 (9,1) oraz 4 (8,4). Powyżej wartości odnotowanej dla całej gminy uplasowały się ponadto dwie inne jednostki analizy. Były to obwody nr 13 (7,5) i 10 (7,1).

Poniżej wartości ogólnogminnej znalazła się większość, bo osiem z trzynastu poddanych badaniu jednostek. Dokładnie połowa z tej grupy charakteryzowała się poziomem analizowanego wskaźnika przekraczającym 80% wartości obliczonej dla całej gminy. Były to obwody głosowania nr: 2 (6,0), 11 (5,9), 7 (5,8) oraz 1 (5,5).

W grupie jednostek o najniższych wartościach wskaźnika bezrobocia ogółem uplasowały się obszary: nr 5 (4,1), 8 (3,9), 12 (3,9) oraz 3 (3,3).

Rysunek 5.1.16. Liczba osób bezrobotnych ogółem na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży.

Bezrobocie długotrwałe

Zjawiskiem znajdującym w praktyce badań zróżnicowania wewnątrzgminnego negatywnych zjawisk społecznych częste zastosowanie jest bezrobocie długotrwałe. Obejmuje ono osoby bezrobotne dłużej niż 12 miesięcy i stanowi jedną z grup wyróżnianych w statystykach PUP, jako osoby bezrobotne w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Analiza rozkładu tego rodzaju bezrobotnych w skali gminy pozwala zatem na identyfikację jednej z grup bezrobotnych szczególnie zagrożonych wykluczeniem zarówno społecznym, jak i na rynku pracy.

Liczba osób bezrobotnych długotrwałe na terenie gminy wyniosła w 2016 r. 237 osób i była to najliczniejsza grupa spośród osób bezrobotnych znajdujących się w szczególnej sytuacji na rynku pracy. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym dało to wynik 3,5, który należy uznać za umiarkowanie niski.

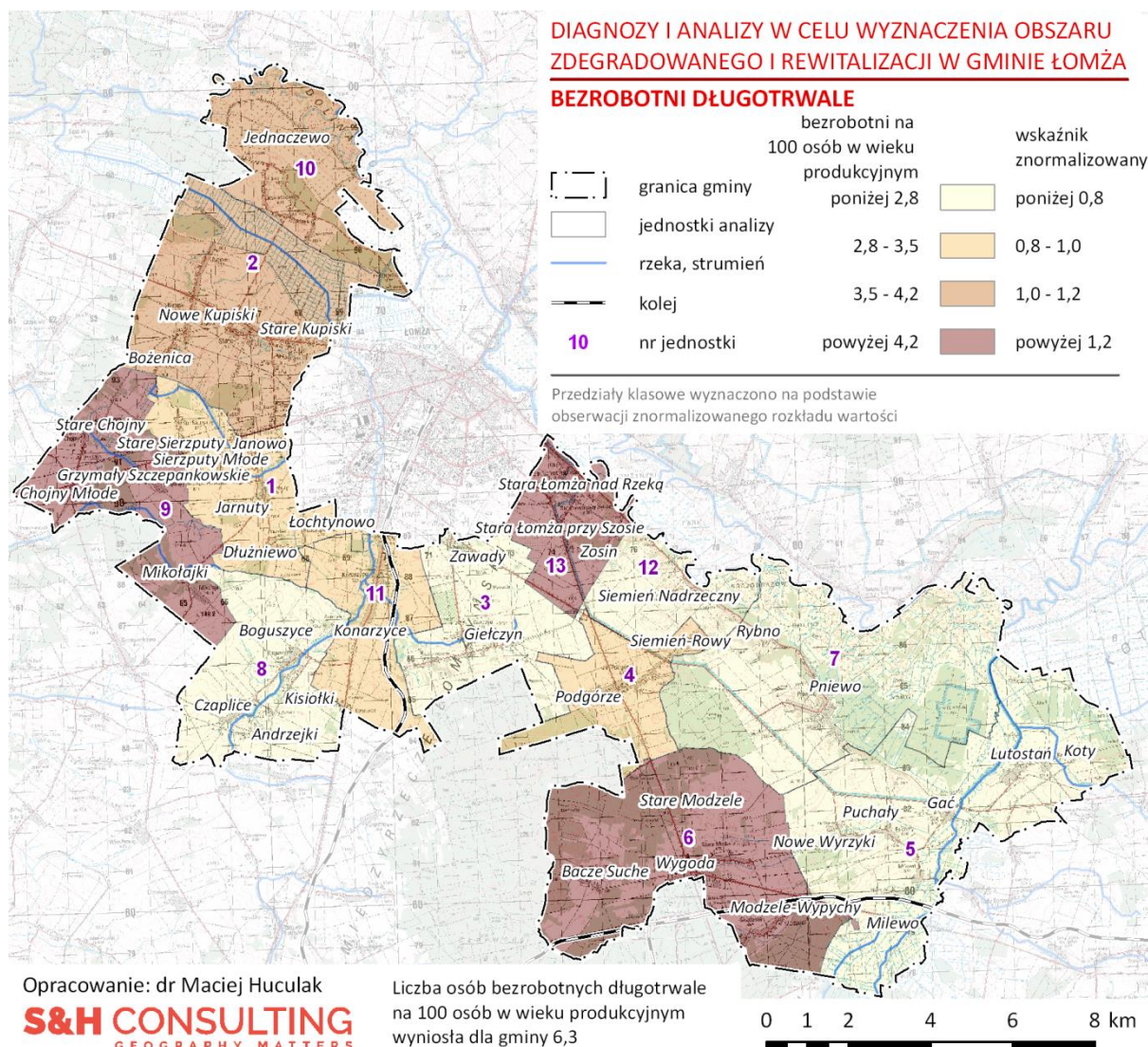
W ogólnym zarysie rozkład przestrzenny intensywności zjawiska bezrobocia długotrwałego przypominał obraz uzyskany w wyniku analizy danych dotyczących bezrobotnych ogółem.

W grupie jednostek o najwyższych wartościach wskaźnika znalazły się obszary nr: 9 (5,0), 6 (4,7) i 13 (4,2). Ponadto, poziom natężenia analizowanego zjawiska wyższy od wartości referencyjnej dla całej gminy charakteryzował dwie inne jednostki. Były to obwody głosowania nr 10 (7,1) oraz 2 (6,0).

Poniżej wartości dla całej gminy a jednocześnie powyżej poziomu odpowiadającego jej 80%, znalazła się grupa składająca się z trzech jednostek. Były to obszary nr: 1 (3,4), 11 (3,2), 4 (3,2).

Jednostkami referencyjnymi o jeszcze niższych wartościach analizowanego wskaźnika były obwody nr: 5 (2,7), 12 (2,6), 7 (2,5), 8 (2,3) oraz 3 (1,5).

Rysunek 5.1.17. Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży.

Bezrobotni bez doświadczenia zawodowego

Kategoria osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego stanowi jedną z grup wyróżnianych w statystykach PUP, jako osoby bezrobotne w szczególnej sytuacji na rynku pracy. Analiza rozkładu tego rodzaju bezrobotnych w skali gminy pozwala zatem na identyfikację jednej z grup bezrobotnych szczególnie zagrożonych wykluczeniem zarówno społecznym, jak i na rynku pracy.

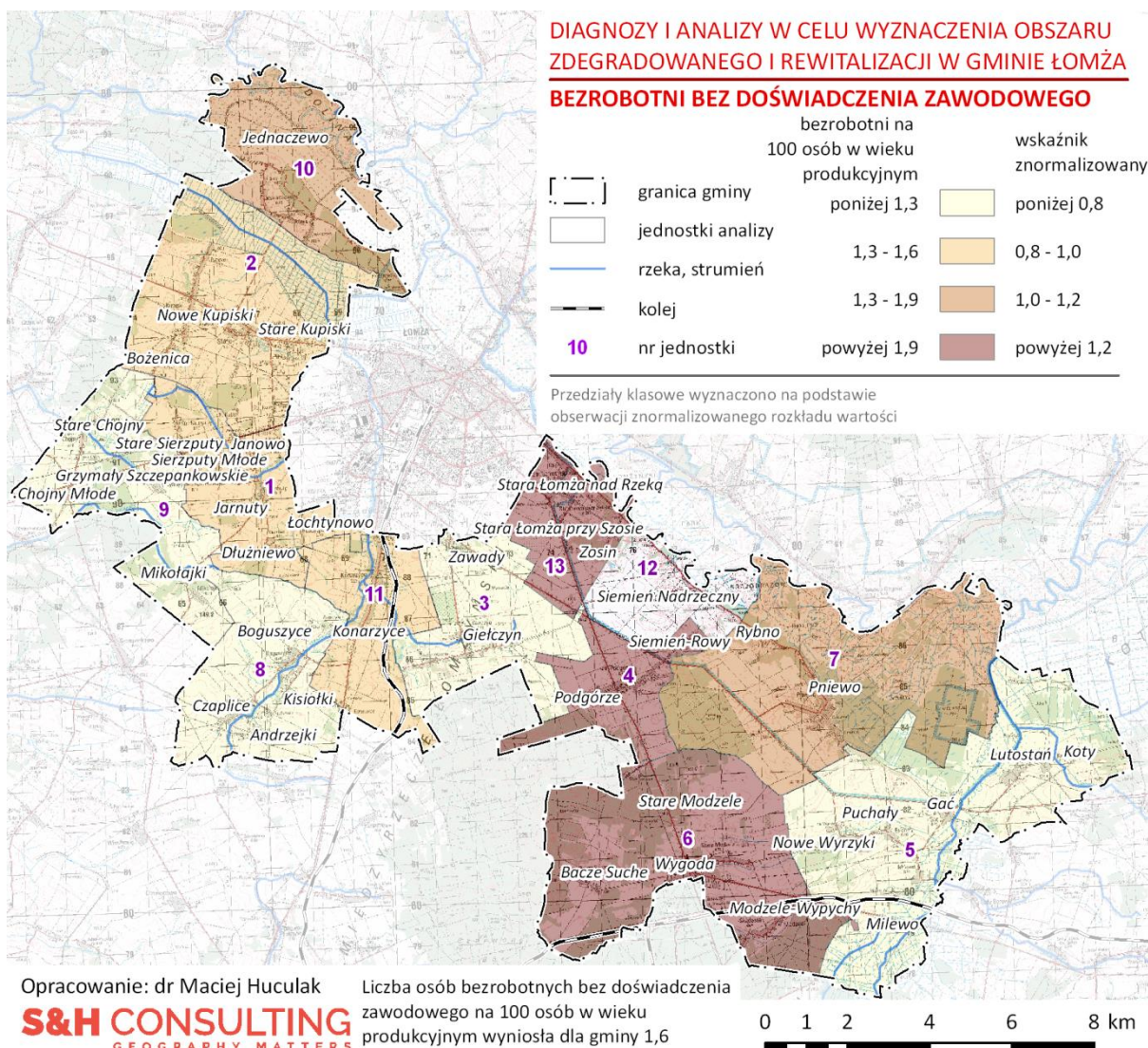
Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego w Gminie Łomża wyniosła w 2016 r. 111 osób. W przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym dało to wynik 1,6, który należy uznać za niski.

W grupie jednostek o najwyższych wartościach wskaźnika znalazły się obszary nr: 6 (3,0), 4 (2,5) i 13 (2,1). Poziom natężenia analizowanego zjawiska wyższy od wartości referencyjnej dla całej gminy charakteryzował jeszcze dwie inne jednostki. Były to obwody głosowania nr 10 (1,8) oraz 7 (1,7).

Poniżej wartości dla całej gminy a jednocześnie powyżej poziomu odpowiadającego jej 80%, znalazła się grupa składająca się z trzech jednostek. Były to obszary nr: 2 (1,6), 1 (1,5) oraz 11 (1,4).

Jednostkami referencyjnymi o najniższych w skali gminy wartościach analizowanego wskaźnika były obwody nr: 8 (1,3), 9 (1,1), 3 (0,9) i 5 (0,4).

Brak osób bezrobotnych nieposiadających doświadczenia zawodowego odnotowano w przypadku jednostki nr 12.

Rysunek 5.1.18. Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 bezrobotnych w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży.

Bezrobotni z najniższym wykształceniem

Zagadnienie związane z poziomem wykształcenia wśród osób bezrobotnych przyjmuje się jako jedną z ważniejszych kwestii związanych z identyfikacją zjawisk problemowych w ramach analiz całego problemu bezrobocia w ujęciu wewnątrzgminnym. Najniższy poziom wykształcenia w statystykach prowadzonych przez Powiatowe Urzędy Pracy reprezentują bezrobotni z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym. Grupa ta w pewnej mierze pokrywa się z osobami długotrwale bezrobotnymi, czy też nieposiadającymi kwalifikacji zawodowych. Przede wszystkim jednak reprezentuje osoby bezrobotne, którym trudno jest znaleźć pracę. Jako wskaźnik oddający kwestie związane z wykształceniem osób bezrobotnych na terenie Gminy Łomża przyjęto wskaźnik udziału osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w ogóle osób bezrobotnych.

Na terenie Gminy Łomża w 2016 roku mieszkały 102 osoby bezrobotne z wykształceniem gimnazjalnym i niższym. Ich udział w liczbie bezrobotnych ogółem dał wartość 23,5%, którą można uznać za umiarkowaną.

Najwyższymi wartościami analizowanego wskaźnika, charakteryzowały się trzy spośród analizowanych jednostek. Były to jednostki nr: 12 (33,3%), 4 (32,4%) oraz 5 (30,0%).

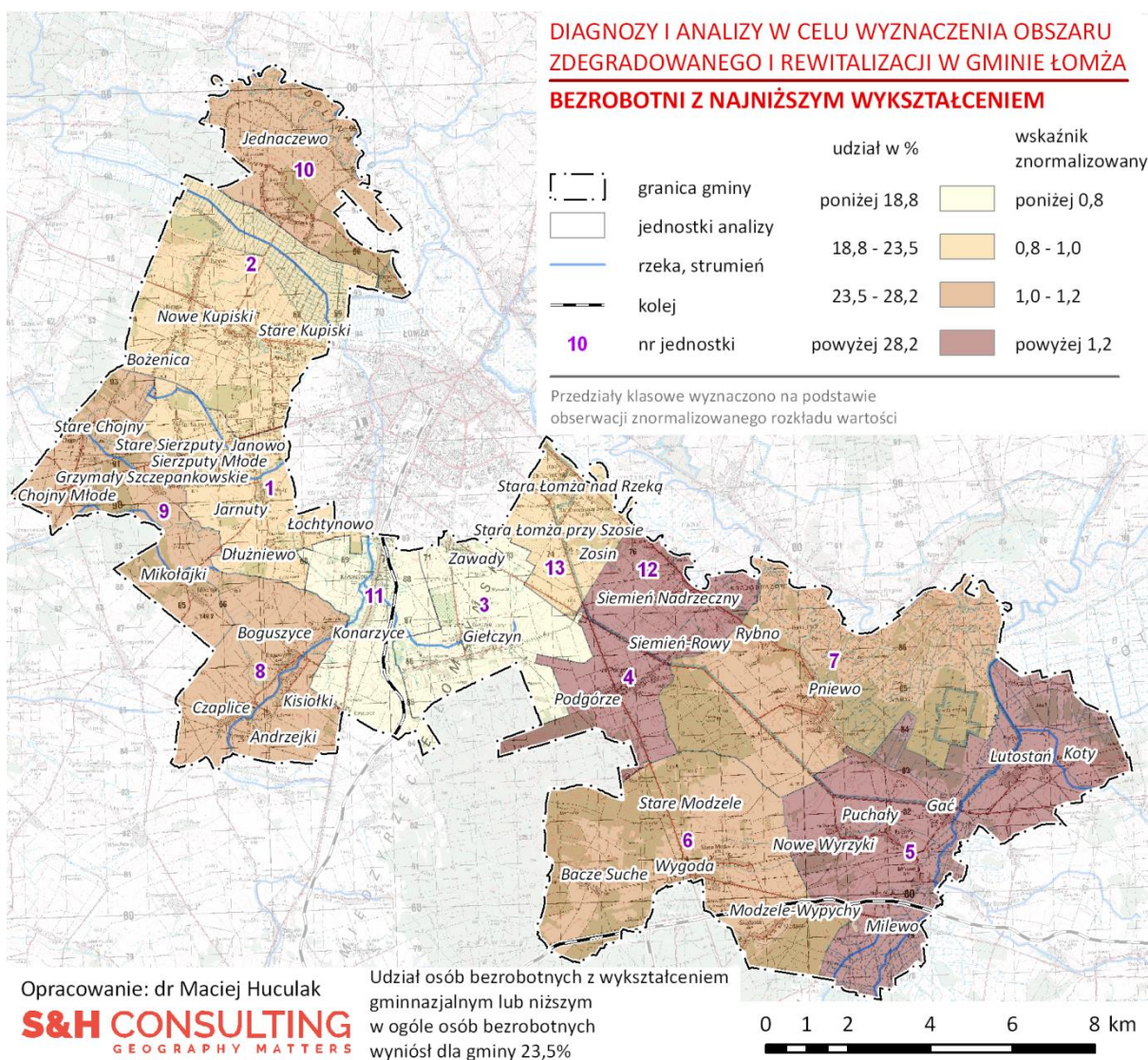
Powyżej wartości referencyjnej znalazła się również liczna, bo składająca się z pięciu jednostek, grupa obszarów. Były to obwody o nr: 10 (25,0%), 8 (25,0%), 9 (24,2%), 6 (24,0%) oraz 7 (23,8%).

Poniżej wartości dla całej gminy znalazła się grupa licząca pięć jednostek referencyjnych. Najbliżej wartości dla całej gminy uplasowały się jednostki o nr: 13 (23,3%), 1 (23,1%) i 2 (22,1%).

Najniższe w skali gminy wartości wskaźnika reprezentowały jednostki 11 (14,3%) oraz 3 (13,3%).

Cechą charakterystyczną analizowanego zjawiska była jego wyraźna koncentracja w południowo-wschodniej części gminy.

Rysunek 5.1.19. Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym na 100 bezrobotnych w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży.

Bezrobotni do 30 roku życia

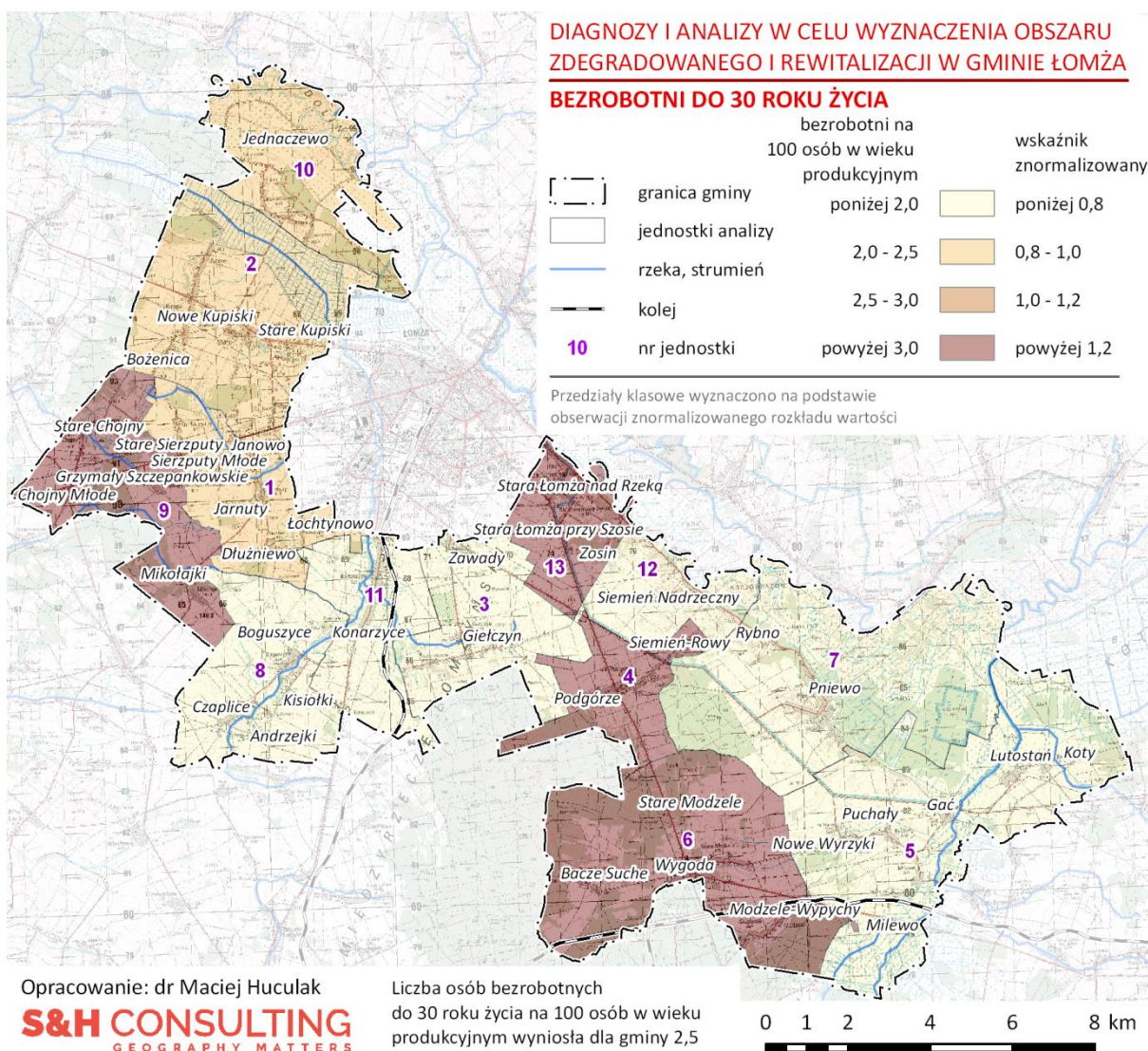
Najmłodszą spośród analizowanych grup osób bezrobotnych stanowią osoby bezrobotne w wieku do 30 roku życia. Poziom bezrobocia w tej grupie wiekowej odzwierciedla problemy osób niedługo po ukończeniu edukacji (w tym wyższej) na lokalnym rynku pracy. Grupa ta charakteryzuje się wysoką mobilnością. W perspektywie krótkoterminowej sprawia to, że wysoki poziom bezrobocia w tej grupie często rozwiązuje się „sam” w wyniku decyzji młodych bezrobotnych o opuszczeniu miejsca dotychczasowego zamieszkania. Procesy te są jednak na ogół trwałe i tylko w niewielkim stopniu odwracalne. Wysoki poziom bezrobocia wśród osób najmłodszych może więc wpływać w istotny sposób na przyszłe procesy rozwojowe gmin, w tym procesy rewitalizacji.

Na terenie Gminy Łomża w 2016 r. zamieszkiwało 169 osób bezrobotnych w wieku do 30 roku życia. Dało to po przeliczeniu na liczbę osób w wieku produkcyjnym wynik 2,5.

W grupie o najwyższych wartościach wskaźnika znalazły się takie jednostki jak: nr 6 (4,0), 9 (3,9), 13 (3,5) i 4 (3,2). Na jednostki te przypadała blisko połowa wszystkich osób bezrobotnych do 30 roku życia tj. łącznie 81 osób (47,9%).

Do grupy jednostek o wartościach niższych niż wartość dla całej gminy zakwalifikowało się łącznie aż dziewięć obszarów. Z tego, grupa licząca trzy jednostki mieściła się w przedziale od 80% do 100% wartości obliczonej dla całej gminy. Były to obwody głosowania o nr: 2 (2,4), 10 (2,4) oraz 1 (2,3).

Wartości najniższe reprezentowało sześć jednostek. Były to obwody głosowania o nr: 11 (2,0), 8 (1,9), 7 (1,7), 5 (1,2), 3 (0,9) i 12 (0,9).

Rysunek 5.1.20. Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży.

Bezrobotni po 50 roku życia

Na drugim biegunie, z punktu widzenia wieku, znajdują się osoby bezrobotne najstarsze tj. po 50 roku życia. Należą one do grupy osób najmniej mobilnych na rynku pracy, co dodatkowo komplikuje ich sytuację i sprawia, że procesy bezrobocia w tej grupie wiekowej należą do względnie trwałych.

Na terenie Gminy Łomża liczba osób bezrobotnych w wieku po 50 roku życia wyniosła w 2016 r. 93 osoby. Tym samym, wskaźnik liczby osób bezrobotnych w wieku po 50 roku życia na 100 osób w wieku produkcyjnym osiągnął dla całej gminy wartość 1,4. Jest to wartość niska, świadcząca o braku zauważalnych problemów związanych z występowaniem najstarszej grupy osób bezrobotnych.

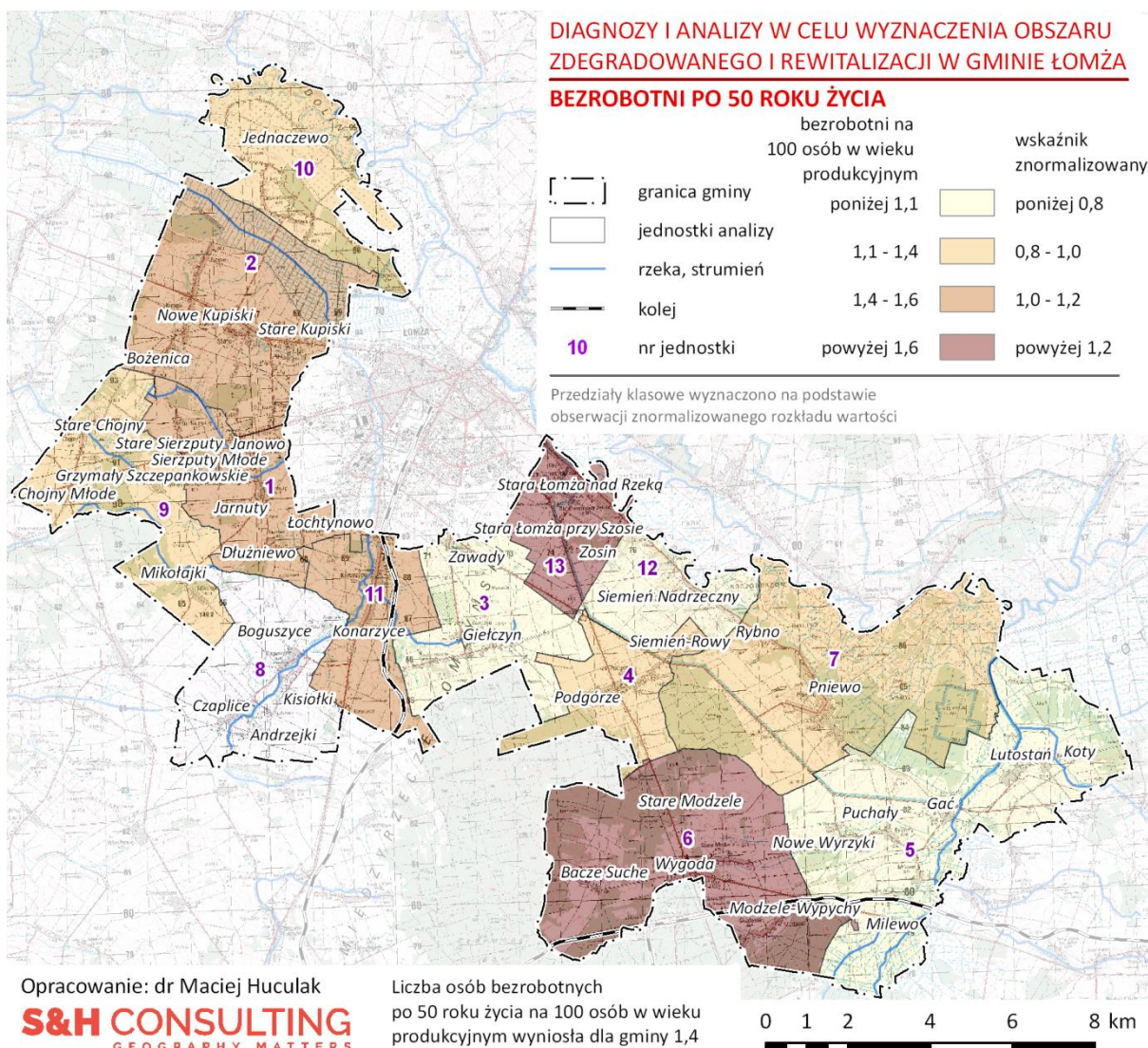
Najwyższą intensywność analizowanego zjawiska osiągnęły dwie jednostki referencyjne. Były to obwody głosowania nr 13 (2,1) oraz 5 (2,1). Powyżej wartości dla całej gminy znalazły się ponadto trzy inne jednostki. Do grupy tej zaliczyły się jednostki nr: 2 (1,6), 1 (1,5) i 11 (1,4).

Wartości poniżej wartości referencyjnej dla całej gminy odnotowano dla siedmiu jednostek. Połowa z nich reprezentowała poziom z przedziału 80%-100% wartości dla całej gminy. Były to jednostki nr: 10 (1,2), 4 (1,1), 9 (1,1) i 7 (1,1).

Najniższe w skali gminy wartości charakteryzowały obwody głosowania nr: 5 (1,0), 12 (0,9) oraz 3 (0,7).

Bezrobotni po 50 roku życia nie występowali w jednostce nr 8.

Rysunek 5.1.21. Liczba osób bezrobotnych po 50 roku życia na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży.

Podsumowanie

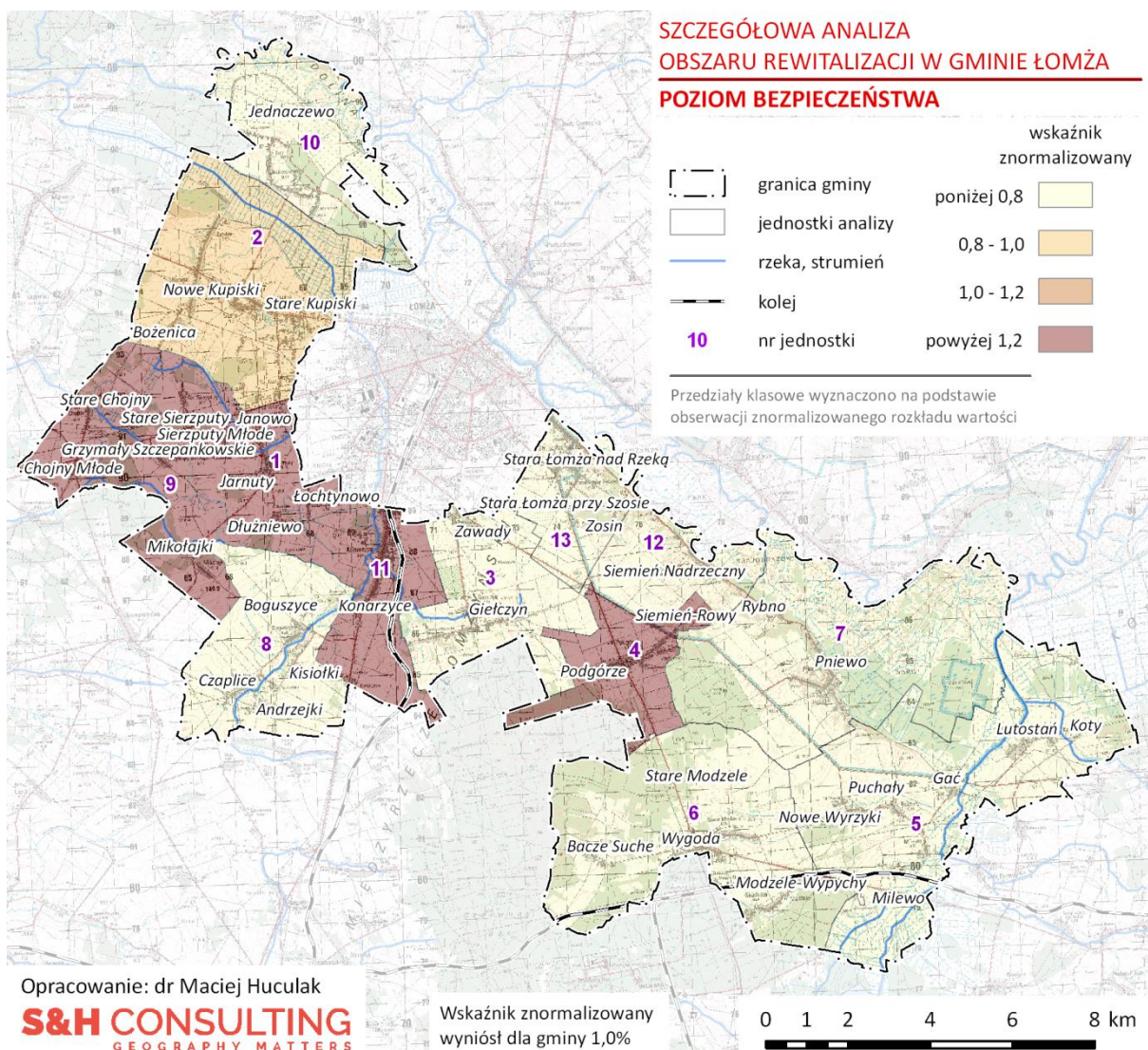
Podsumowania zjawiska bezrobocia na obszarze Gminy Łomża dokonano za pomocą wskaźnika syntetycznego bezrobocia. Został on obliczony jako średnia arytmetyczna siedmiu przeanalizowanych powyżej wskaźników częściowych dotyczących zjawiska bezrobocia, po wcześniejszym poddaniu ich procesowi normalizacji o wartości obliczone dla całej gminy. Były to następujące wskaźniki:

1. Poziom bezrobocia ogółem mierzony liczbą osób bezrobotnych na 100 osób w wieku produkcyjnym.
2. Liczba osób bezrobotnych długotrwale w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym.
3. Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym
4. Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym
5. Udział osób bezrobotnych z wykształcenie gimnazjalnym i niższym w przeliczeniu na 100 osób bezrobotnych.
6. Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym.
7. Liczba osób bezrobotnych po 50 roku życia w przeliczeniu na 100 osób w wieku produkcyjnym.

Najwyższą, w skali całej gminy intensywnością zjawiska bezrobocia odznaczała się jednostka nr 6. Wartość wskaźnika syntetycznego wyniosła w jej przypadku 1,52. Natężenie zjawiska bezrobocia powyżej stanu przyjętego za kryzysowy (wskaźnik syntetyczny = 1,20) odnotowano w trzech jednostkach. Były to obszary o nr: 4 (1,25), 13 (1,24) i 9 (1,22). Powyżej wartości dla całej gminy znalazła się ponadto jeszcze jedna jednostka – nr 10 (1,15).

Wartości poniżej poziomu wartości referencyjnej charakteryzowały grupę ośmiu jednostek. Najbliżej wartości dla całej gminy znalazły się obwody głosowania o nr: 2 (0,95), 1 (0,93) i 7 (0,92).

Najniższe wartości, potwierdzające brak oznak negatywnych procesów w zakresie bezrobocia charakteryzowały grupę pięciu obszarów tj. nr 11 (0,78), 5 (0,72), 8 (0,68), 3 (0,57) oraz 12 (0,54).

Rysunek 5.1.22. Wskaźnik syntetyczny problemów bezrobocia w Łomży w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY ŁOMŻA NA LATA 2018-2022

Nr obwodu/ jednostki	Ogółem			Długotrwale			Z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym			Bez kwalifikacji zawodowych			Bez doświadczenia zawodowego			Do 30 roku życia			Po 50 roku życia			Wskaźnik syntetyczny bezrobocia
	1	2	3	1	2	3	1	4	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
1	26	5,5	0,87	16	3,4	0,98	6	23,1	0,98	6	1,3	0,90	7	1,5	0,92	11	2,3	0,95	7	1,5	1,10	0,93
10	24	7,1	1,13	13	3,9	1,12	6	25,0	1,06	6	1,8	1,26	6	1,8	1,10	8	2,4	0,96	4	1,2	0,88	1,15
11	42	5,9	0,93	23	3,2	0,93	6	14,3	0,61	3	0,4	0,30	10	1,4	0,86	14	2,0	0,79	10	1,4	1,03	0,78
12	9	3,9	0,61	6	2,6	0,74	3	33,3	1,42	2	0,9	0,61	0	0,0	0,00	2	0,9	0,35	2	0,9	0,63	0,54
13	43	7,5	1,19	24	4,2	1,22	10	23,3	0,99	12	2,1	1,48	12	2,1	1,30	20	3,5	1,42	12	2,1	1,55	1,24
2	77	6,0	0,94	48	3,7	1,08	17	22,1	0,94	18	1,4	0,99	20	1,6	0,96	31	2,4	0,98	20	1,6	1,14	0,95
3	15	3,3	0,52	7	1,5	0,45	2	13,3	0,57	4	0,9	0,62	4	0,9	0,54	4	0,9	0,36	3	0,7	0,49	0,57
4	37	8,4	1,33	14	3,2	0,92	12	32,4	1,38	6	1,4	0,96	11	2,5	1,54	14	3,2	1,29	5	1,1	0,84	1,25
5	20	4,1	0,65	13	2,7	0,78	6	30,0	1,28	4	0,8	0,58	2	0,4	0,25	6	1,2	0,50	5	1,0	0,76	0,72
6	75	9,1	1,43	39	4,7	1,37	18	24,0	1,02	23	2,8	1,97	25	3,0	1,87	33	4,0	1,62	17	2,1	1,52	1,52
7	21	5,8	0,91	9	2,5	0,72	5	23,8	1,01	5	1,4	0,97	6	1,7	1,02	6	1,7	0,67	4	1,1	0,81	0,92
8	12	3,9	0,61	7	2,3	0,65	3	25,0	1,06	2	0,6	0,45	4	1,3	0,80	6	1,9	0,78	0	0,0	0,00	0,68
9	33	9,2	1,44	18	5,0	1,44	8	24,2	1,03	6	1,7	1,18	4	1,1	0,68	14	3,9	1,57	4	1,1	0,82	1,22
Gmina Łomża	434	39,5	1,00	237	21,6	1,00	102	9,3	1,00	97	8,8	1,00	111	10,1	1,00	169	2,5	1,00	93	1,4	1,00	1,00

Tabela 5.1.5. Problemy bezrobocia w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PUP w Łomży.

1 – Liczba

2 – Wskaźnik – liczba bezrobotnych wg rodzajów na 100 mieszkańców w wieku produkcyjnym

3 – Wskaźnik znormalizowany

4 – Wskaźnik – liczba bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym w przeliczeniu na 100 bezrobotnych ogółem.

5.1.6. Bezpieczeństwo

Zagadnienia związane z niskim poziomem bezpieczeństwa są jednymi z najważniejszych z punktu widzenia procesów wyznaczania obszaru zdegradowanego i rewitalizacji. Dlatego też należą do tych negatywnych zjawisk, które zostały wymienione wprost w *Wytycznych* w ramach negatywnych zjawisk o charakterze społecznym.

Problemy związane z niskim poziomem bezpieczeństwa postanowiono, na potrzeby delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji w Gmina Łomża, przybliżyć na podstawie danych uzyskanych w Komendzie Miejskiej Policji w Łomży. Zjawisko to przybliżono na podstawie wskaźnika syntetycznego składającego się z trzech wskaźników częściowych. Każdy z nich dotyczył innego wymiaru bezpieczeństwa. Były to:

- Wskaźnik przestępczości ogółem – liczba przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców.
- Wskaźnik wykroczeń – liczba wykroczeń ogółem na 1 tys. mieszkańców.
- Wskaźnik interwencji ogółem – liczba interwencji ogółem na 1 tys. mieszkańców.

Dane, na podstawie których obliczono powyższe wskaźniki, wskaźniki częściowe oraz syntetyczne przedstawiono w Tabeli 5.1.5.

Przestępstwa ogółem

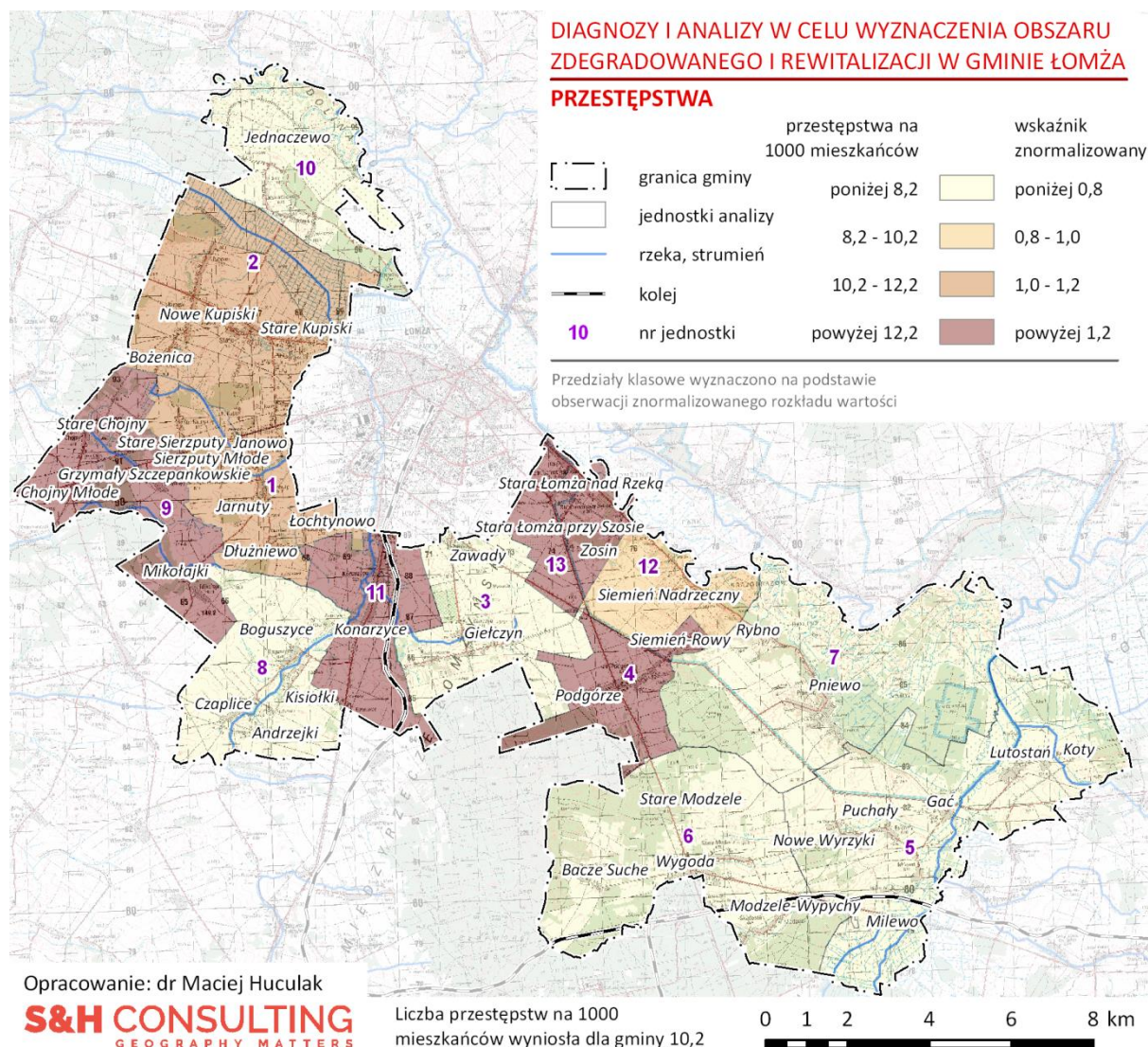
Na terenie Gminy Łomża w 2016 r. odnotowano łącznie 112 przestępstw. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dało to wartość wskaźnika wynoszącą 10,2.

Najwyższe wartości wskaźnik przestępczości osiągnął w przypadku czterech jednostek. Były to obwody głosowania nr: 4 (20,1), 11 (15,5), 13 (14,6) oraz 9 (13,4).

Wartości wyższe od poziomu dla całej gminy charakteryzowały, poza wyżej wymienionymi, również dwie inne jednostki: nr 2 (12,1) i nr 1 (12,0). Łącznie na obszarze jednostek o ponadprzeciętnej koncentracji zjawiska przestępczości koncentrowało się ponad $\frac{3}{4}$ z ogólnej liczby przestępstw tj. 85.

Najniższe w skali gminy wartości charakteryzowały siedem jednostek. Z tego tylko jedna jednostka odnotowała wartość wskaźnika powyżej progu 80% wartości referencyjnej. Był to obwód głosowania o nr 12 (8,4). Do grupy pozostałych sześciu jednostek należały obwody nr: 3 (6,9), 6 (5,8), 8 (5,7), 5 (5,1), 10 (3,6) oraz 7 (3,2).

Rysunek. 5.1.23. Liczba przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KMP w Łomży.

Wykroczenia ogółem

Analiza wskaźnika wykroczeń ogółem miała za zadanie oddać problematykę dotyczącą zdarzeń zachodzących w przestrzeni gminy częściej niż przestępstwa i jednocześnie mających inny wymiar z punktu widzenia Kodeksu Karnego. Zdecydowana większość wykroczeń odnotowanych na obszarze Gminy Łomża dotyczyło wykroczeń związanych z ruchem samochodowym.

W Gminie Łomża w 2016 r. stwierdzono łącznie 867 wykroczeń ogółem. Po przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców wartość ta dała wynik 78,9.

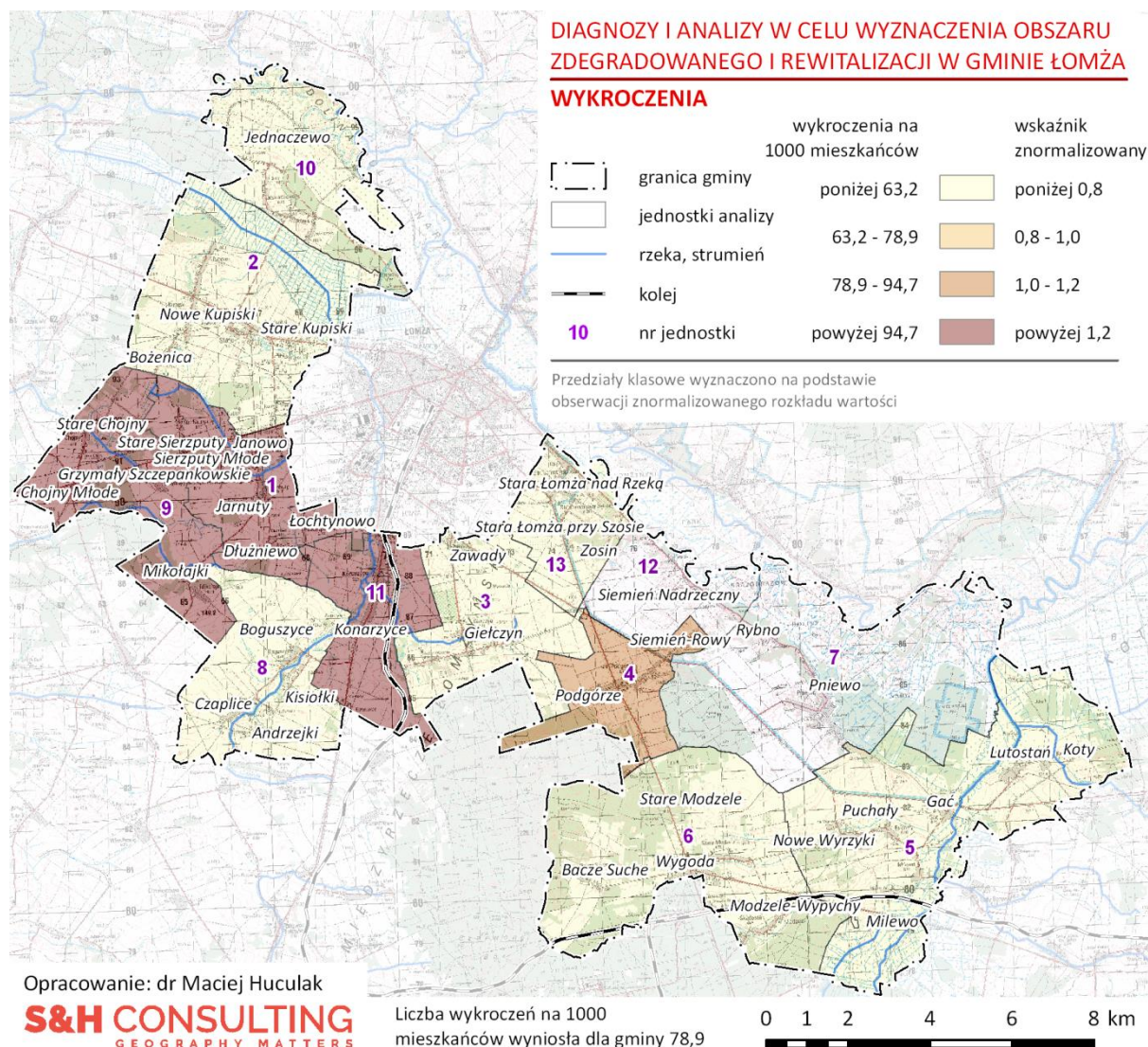
Najwyższe wartości wskaźnik wykroczeń osiągnął w przypadku trzech jednostek. Były to obwody głosowania nr: 9 (282,1), 11 (248,9) oraz 1 (192,6). We wszystkich wymienionych przypadkach wartości analizowanego wskaźnika przekraczały co najmniej dwukrotność wartości referencyjnej dla całej gminy.

Wartości wyższe od poziomu dla całej gminy charakteryzowały, poza wyżej wymienionymi powyżej, również jednostkę nr 4 (87,5).

Najniższe w skali gminy wartości charakteryzowały aż siedem jednostek, co świadczyło o bardzo dużym zróżnicowaniu rozkładu przestrzennego analizowanego zjawiska w skali gminy. Były to jednostki nr: 2 (61,0), 6 (58,4), 8 (9,5), 13 (7,9), 10 (3,6), 5 (2,5) oraz 3 (1,4).

W przypadku rozkładu przestrzennego wykroczeń, ze względu na dominację wykroczeń komunikacyjnych dominowały obszary, przez które przechodziły główne szlaki drogowe w gminie.

Rysunek 5.1.24. Liczba wykroczeń ogółem na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KMP w Łomży.

Interwencje

Interwencje policjantów stanowią najliczniejszą z analizowanych zmiennych. W procesie wyznaczania obszaru zdegradowanego i rewitalizacji pełnią istotną rolę, pozwalają bowiem zidentyfikować zdarzenia występujące najczęściej, które w konsekwencji mogą być również bardzo uciążliwe dla przeciętnego mieszkańca gminy. Dlatego też uwzględniono je jako jeden z trzech podstawowych, obok wskaźnika przestępczości i wskaźnika wykroczeń, wskaźników wykorzystanych do budowy wskaźnika syntetycznego problemów bezpieczeństwa.

Na obszarze gminy w 2016 r. Policja przeprowadziła 827 interwencji. W przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców dało to wynik 75,3. Wartość taką należy uznać za umiarkowaną. Najwyższą intensywność analizowanego zjawiska odnotowano w trzech jednostkach referencyjnych w środkowej i zachodniej części gminy. Były to obwody o nr: 9 (150,3), 4 (142,0) i 11 (126,7).

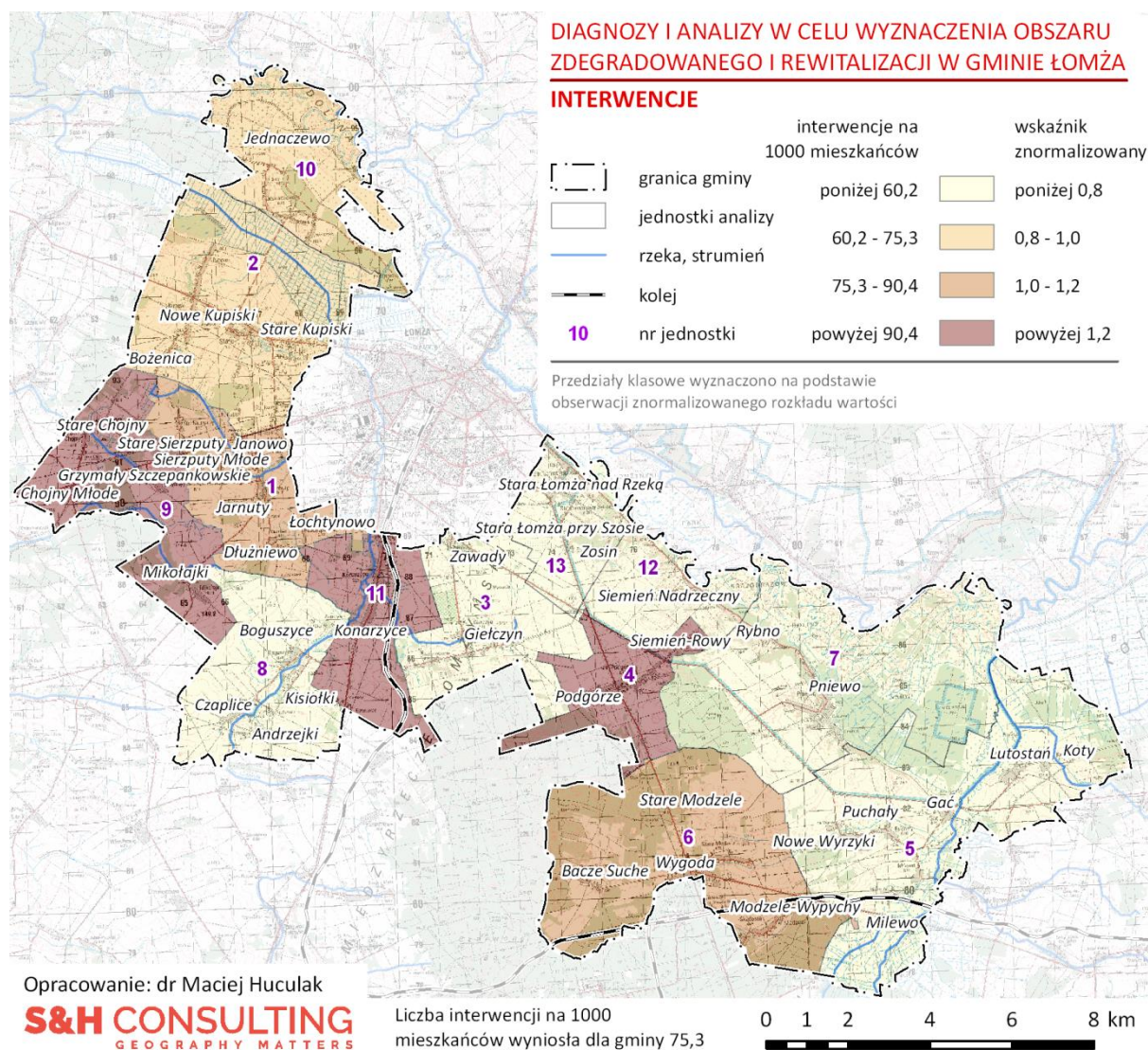
Powyżej wartości dla całej gminy znalazły się ponadto dwie inne jednostki. Były to obwody nr 1 (82,3) oraz 6 (81,5).

W obu wymienionych grupach jednostek koncentrowało się ponad 60% wszystkich interwencji Policji, które miały miejsce na terenie Gminy Łomża.

W kolejnym przedziale intensywności analizowanego zjawiska przypadającego na poziom od 80% do 100% wartości ogólnogminnej znalazły się dwie z analizowanych jednostek. Były to obszary nr 10 (65,1) i 2 (64,0).

Najliczniejszą grupę stanowiły natomiast jednostki referencyjne o najniższych wartościach analizowanego wskaźnika. Grupa ta obejmowała sześć jednostek. Zaliczały się do niej jednostki nr: 5 (58,6), 13 (50,6), 8 (45,6), 7 (30,4), 3 (27,5) oraz 12 (19,5).

Rysunek 5.1.25. Liczba interwencji ogółem na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KMP w Łomży.

Podsumowanie

Problemy związane z poziomem bezpieczeństwa zostały podsumowane poprzez analizę wskaźnika syntetycznego skonstruowanego z trzech wskaźników cząstkowych dotyczących takich zagadnień jak:

- Przestępczość.
- Wykroczenia.
- Interwencje.

Obliczono go jako ich średnią arytmetyczną po wcześniejszej normalizacji w oparciu o wartość dla całej gminy.

W przedziale wartości wskaźnika syntetycznego obejmującego najwyższe wartości znalazły się jednostki nr: 9 (2,29), 11 (2,12), 4 (1,65) i 1 (1,57). Wartości wskaźnika syntetycznego nie tylko przekraczały założony próg wartości wynoszący 120% wartości dla całej gminy, ale również poziom 150% tej wartości.

Wartości analizowanego wskaźnika, świadczące o korzystnej sytuacji z zakresu bezpieczeństwa tj. mieszczące się poniżej poziomu dla całej gminy charakteryzowały pozostałe jednostki w liczbie 9. W grupie obszarów zbliżonych do wartości przeciętnej znalazły się dwa z nich. Były to obwody głosowania nr: 2 (0,94) i 6 (0,80).

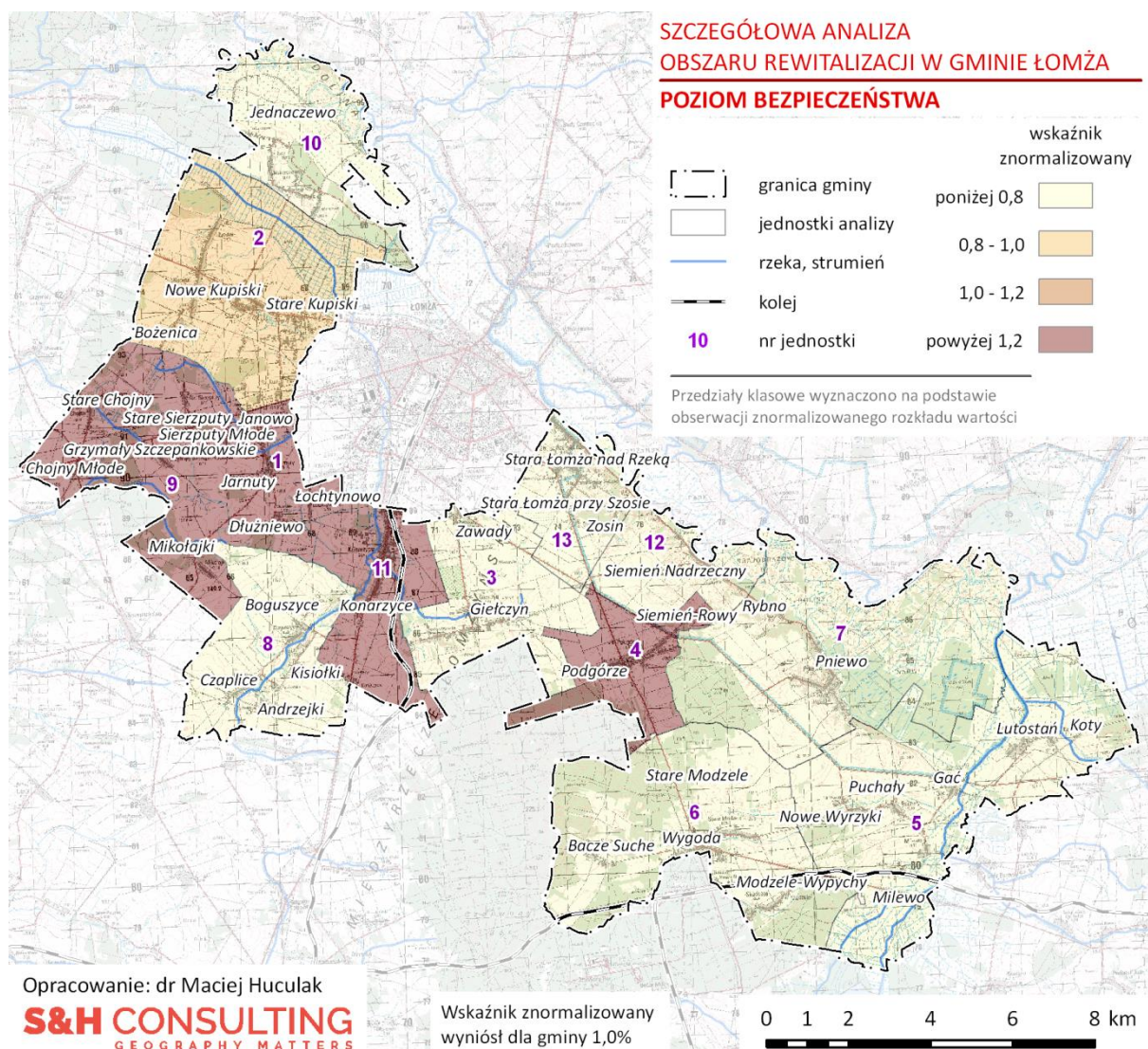
Najniższy poziom wskaźnika poziomu bezpieczeństwa odnotowano w siedmiu jednostkach o nr: 13 (0,73), 5 (0,44), 8 (0,43), 10 (0,41), 12 (0,36), 3 (0,35) oraz 7 (0,24).

Nr obwodu/ jednostki	Wykroczenia			Przestępstwa			Interwencje			Wskaźnik syntetyczny bezpieczeństwa
	Liczba	Na 1 tys. mieszkańców	Wskaźnik znormalizowany	Liczba	Na 1 tys. mieszkańców	Wskaźnik znormalizowany	Liczba	Na 1 tys. mieszkańców	Wskaźnik znormalizowany	
9	169	282,1	3,57	8	13,4	1,31	90	150,3	2,00	2,29
11	273	248,9	3,15	17	15,5	1,52	139	126,7	1,68	2,12
4	61	87,5	1,11	14	20,1	1,97	99	142,0	1,89	1,65
1	145	192,6	2,44	9	12,0	1,17	62	82,3	1,09	1,57
2	121	61,0	0,77	24	12,1	1,19	127	64,0	0,85	0,94
6	81	58,4	0,74	8	5,8	0,57	113	81,5	1,08	0,80
13	7	7,9	0,10	13	14,6	1,43	45	50,6	0,67	0,73
5	2	2,5	0,03	4	5,1	0,50	46	58,6	0,78	0,44
8	5	9,5	0,12	3	5,7	0,56	24	45,6	0,61	0,43
10	2	3,6	0,05	2	3,6	0,35	36	65,1	0,86	0,42
12	0	0,0	0,00	3	8,4	0,82	7	19,5	0,26	0,36
3	1	1,4	0,02	5	6,9	0,67	20	27,5	0,37	0,35
7	0	0,0	0,00	2	3,2	0,31	19	30,4	0,40	0,24
Gmina Łomża	867	78,9	1,00	112	10,2	1,00	827	75,3	1,00	12,3

Tabela 5.1.5. Wskaźniki problemów związanych z poziomem bezpieczeństwa w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KMP w Łomży.

Rysunek 5.1.26. Wskaźnik syntetyczny problemów bezpieczeństwa w Gminie Łomża w 2016 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych KMP w Łomży

5.1.7. Kapitał społeczny i uczestnictwo w życiu publicznym

Niska aktywność społeczna i jej poziom są jednymi ze zjawisk świadczących o znaczącym zaawansowaniu procesów degradacji struktur społecznych na obszarach zdegradowanych. Jednocześnie jest to jeden z ważnych wskaźników odzwierciedlających poziom kapitału społecznego, który w skali lokalnej w istotny sposób może wpływać na procesy rozwoju społeczno-gospodarczego.

Na kapitał społeczny składa się sieć społecznych relacji - lojalności, zaufania i solidarności. W literaturze przedmiotu wyróżnia się dwie zasadnicze jego postaci:

1. Pierwszą jest kapitał społeczny wiążący, na który składają się relacje zachodzące wewnątrz danej społeczności.
2. Drugą, odnoszącą się do stosunków tej społeczności ze światem zewnętrznym, jest kapitał społeczny pomostowy.

Obszary zdegradowane bardzo często charakteryzują się niskim poziomem kapitału pomostowego i jednocześnie zauważalnie wyższym niż w innych częściach gminy, poziomem kapitału społecznego wiążącego.

Do pomiarów poziomu kapitału pomostowego często bywa stosowany wskaźnik poziomu uczestnictwa w życiu społecznym i obywatelskim. Ze względu na kwestie dostępności danych, do jego przybliżenia najczęściej wykorzystuje się poziom frekwencji wyborczej. Poziom uczestnictwa obywateli w wyborach samorządowych, parlamentarnych i prezydenckich oddaje także poziom współodpowiedzialności mieszkańców za społeczność lokalną lub za kraj. Im wyższa frekwencja wyborcza tym poziom ten i poziom kapitału społecznego pomostowego wyższy i *vice versa*.

Niektórzy badacze przyjmują, że najlepszym miernikiem tego, czy mieszkańcy mają poczucie wpływu na swoje otoczenie jest skala ich udziału w wyborach samorządowych. Wynika to z mniejszego dystansu pomiędzy wyborcami a wybieranymi kandydatami. W przypadku wyborów lokalnych, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach/gminach wyborca ma dużą szansę, aby takiego kandydata znać nawet osobiście. Zdecydowanie trudniej o relację osobistą kolejno w przypadku: wyborów do Sejmu RP, wyborów do Senatu RP czy wyborów Prezydenta RP. Jakkolwiek taka interpretacja wydaje się mieć pewne walory, to na potrzeby niniejszej analizy przyjęto równoważność wszystkich typów wyborów.

W oparciu o dane Państwowej Komisji Wyborczej dla poszczególnych obwodów głosowania przeanalizowano frekwencję we wszystkich wyborach ogólnopolskich przeprowadzonych w latach 2014-2015 tj.:

- Wyborach samorządowych 2014 (I tura wyborów Wójta).
- Wyborów Prezydenta RP 2015 (I tura).
- Wyborach do Sejmu i Senatu RP 2015 (Wybory do Sejmu RP 2015).

Wybory samorządowe 2014

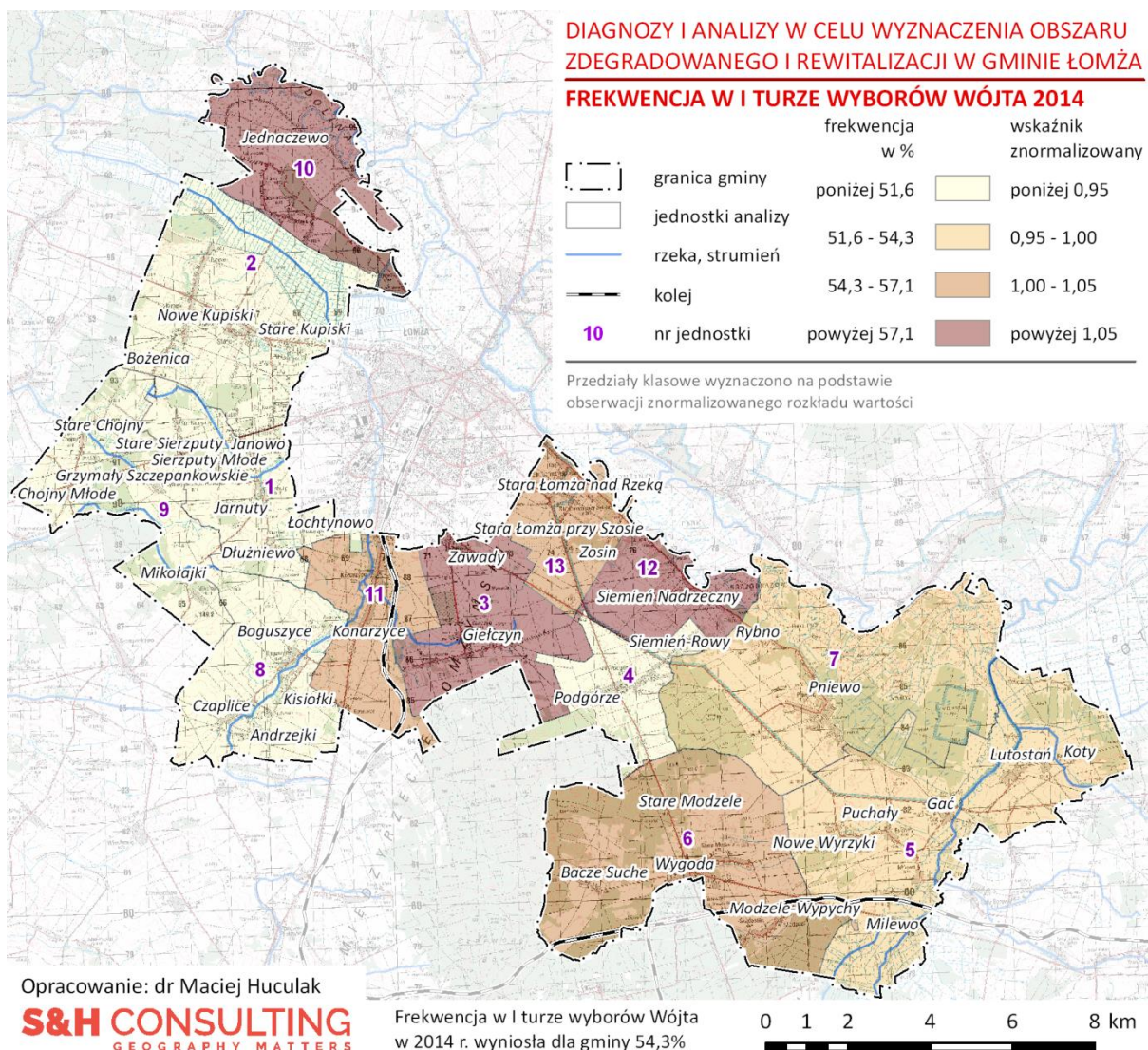
Jako reprezentację frekwencji w Wyborach samorządowych 2014 przyjęto wyniki frekwencji z I tury głosowania na Wójta Gminy. Na terenie Gminy Łomża w obwodach powszechnych wyniosła ona 54,3%. Różnica pomiędzy najniższą (47,9%) a najwyższą zaobserwowaną (67,3%) frekwencją wyniosła 19,5 punktu procentowego, co stanowiło aż 35,8% wartości frekwencji dla całej gminy. Wartość tę należy uznać za wyjątkowo wysoką. Świadczy ona o bardzo dużym zróżnicowaniu aktywności obywatelskiej w skali wewnątrzgminnej, a zatem równocześnie o wyjątkowo dużych różnicach w poziomie kapitału społecznego. Jednocześnie, frekwencja obliczona dla całej gminy była bardzo zbliżona do wartości frekwencji w województwie podlaskim, która wyniosła 48,1%, i nieznacznie wyższa od frekwencji ogólnopolskiej wynoszącej 47,3%. Sytuację taką należy uznać za względnie korzystną z punktu widzenia przyszłych procesów rewitalizacji.

Obszarem o najwyższej frekwencji, a więc jednocześnie najwyższym poziomie kapitału społecznego były trzy jednostki o nr: 12 (67,3%), 10 (67,1%) i 3 (64,7%).

Powyżej wartości referencyjnej frekwencji dla całej gminy znalazły się ponadto jednostki o nr: 11 (56,2%), 13 (55,5%) oraz 6 (55,1%).

Poziom niższy od wartości dla gminy, lecz nieodbiegający od niego o więcej niż 5% reprezentowały dwie spośród analizowanych jednostek nr 5 (55,1%) i nr 7 (52,4%).

Najniższe wartości frekwencji wyborczej w wyborach samorządowych 2014, odpowiadające najniższemu poziomowi kapitału społecznego, charakteryzowały jednostki z zachodniej części gminy oraz sołectwo Podgórze. Takie wartości odnotowały obwody głosowania nr: 8 (51,5%), 4 (51,1%), 1 (50,6%), 2 (48,9%) oraz 9 (47,9%).

Rysunek 5.1.27. Frekwencja wyborcza w Gminie Łomża w wyborach samorządowych w 2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Wybory do Sejmu i Senatu RP 2015

Jako reprezentację frekwencji w Wyborach do Sejmu i Senatu RP 2015 przyjęto wyniki frekwencji z głosowania do Sejmu RP. Na terenie Gminy Łomża w obwodach powszechnych wyniosła ona 46,5%, a więc była zauważalnie niższa zarówno od wartości frekwencji odnotowanej w Wyborach Prezydenta RP 2015 jak i Wyborach samorządowych 2014. Różnica pomiędzy najniższą (35,7%) a najwyższą zaobserwowaną (56,0%) frekwencją wyniosła aż 20,1 punktu procentowego, co stanowiło aż blisko 44% wartości frekwencji dla całej gminy. Wartość tę, która była najwyższą spośród obliczonych dla analizowanych wyborów, należy uznać za wyjątkowo wysoką.

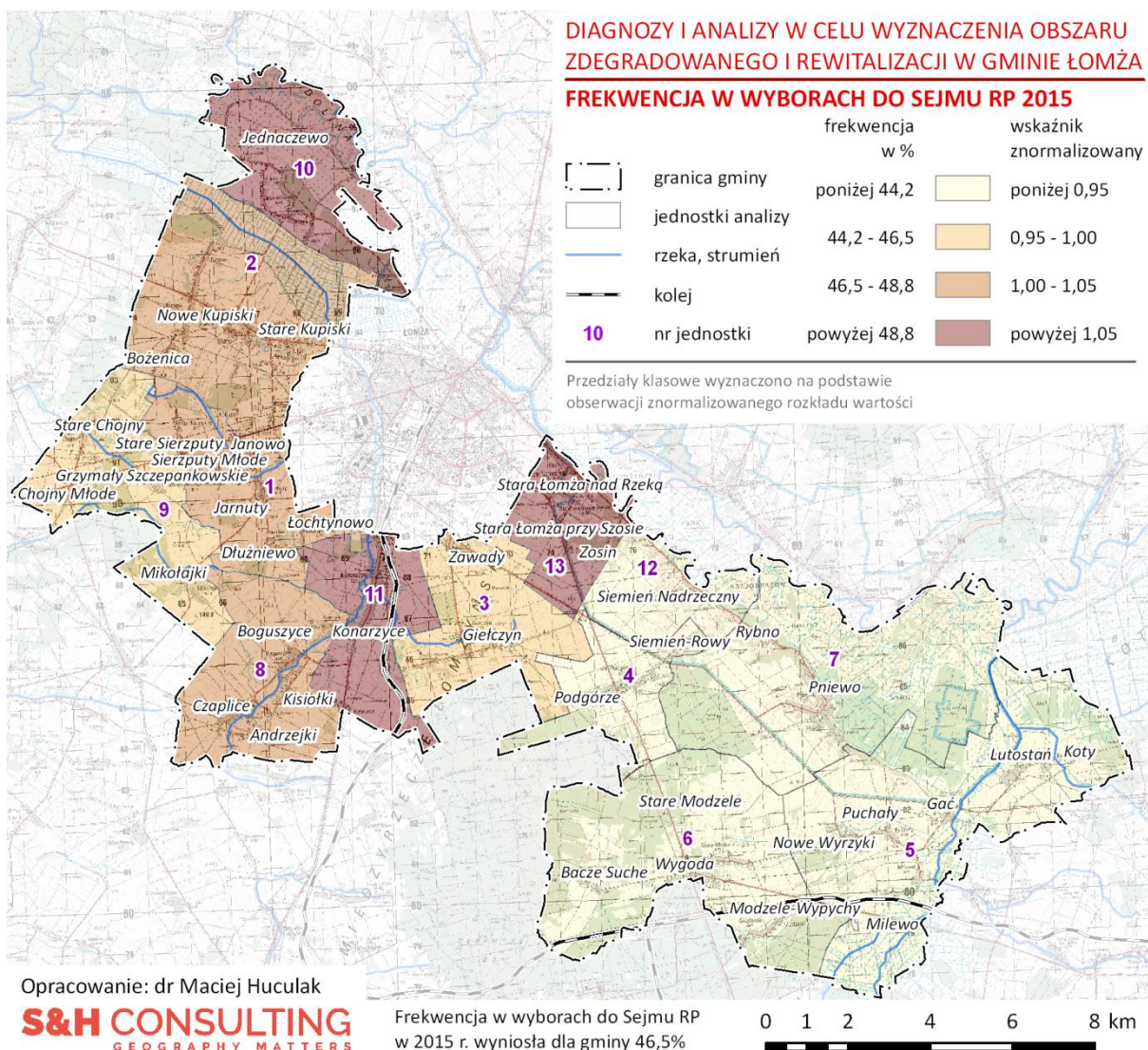
Frekwencja w Wyborach do Sejmu RP 2015 w Gminie Łomża była nieznacznie wyższa od wartości frekwencji w województwie podlaskim, która wyniosła 45,1%. Od frekwencji ogólnopolskiej wynoszącej 47,1% była zaś nieznacznie niższa. i dzieliła ją różnica wynosząca 0,6 punktu procentowego.

Obszarem o najwyższej frekwencji, a więc jednocześnie najwyższym poziomie kapitału społecznego okazały się jednostki nr: 10 (56,0), 11 (55,7) oraz 13 (54,1%). Powyżej wartości frekwencji dla całej gminy znalazła się również grupa trzech jednostek w zachodniej części gminy. Były to jednostki nr: 2 (48,5%), 8 (47,3%) i 1 (47,0%).

Poziom niższy od wartości dla gminy, lecz nieodbiegający od niego o więcej niż 5% reprezentowała grupa dwóch jednostek, na którą składały się obwody głosowania nr: 9 (46,5%) oraz 3 (45,6%).

Najniższe wartości frekwencji wyborczej, odpowiadające najniższemu poziomowi kapitału społecznego, charakteryzowały jednostki w południowej i wschodniej części gminy. Były to obwody głosowania o nr: 5 (43,3%), 6 (42,0%), 12 (38,3%), 7 (37,2%) i 4 (35,7%).

Rysunek 5.1.28. Frekwencja wyborcza w Gminie Łomża w Wyborach do Sejmu 2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Wybory Prezydenta RP 2015

Jako reprezentację frekwencji w Wyborach Prezydenta RP 2015 przyjęto wyniki frekwencji z I tury głosowania. Na terenie gminy w obwodach powszechnych wyniosła ona 48,1%, a więc była wyraźnie niższa od wartości frekwencji odnotowanej w Wyborach samorządowych 2014 (54,3%). Różnica pomiędzy najniższą (38,0%) a najwyższą zaobserwowaną (54,8%) frekwencją wyniosła 16,8 punktu procentowego, co stanowiło ponad $\frac{1}{3}$ wartości frekwencji dla całej gminy. Wartość tą należy uznać za wysoką. Świadczy ona o dużym zróżnicowaniu aktywności obywatelskiej w skali wewnątrzgminnej, a zatem równocześnie o takich samych różnicach w poziomie kapitału społecznego. Jednocześnie, frekwencja w Gminie Łomża była nieznacznie wyższa od wartości frekwencji w województwie podlaskim, która wyniosła 46,9%, oraz nieznacznie niższa od poziomu frekwencji ogólnopolskiej wynoszącej 49,0%.

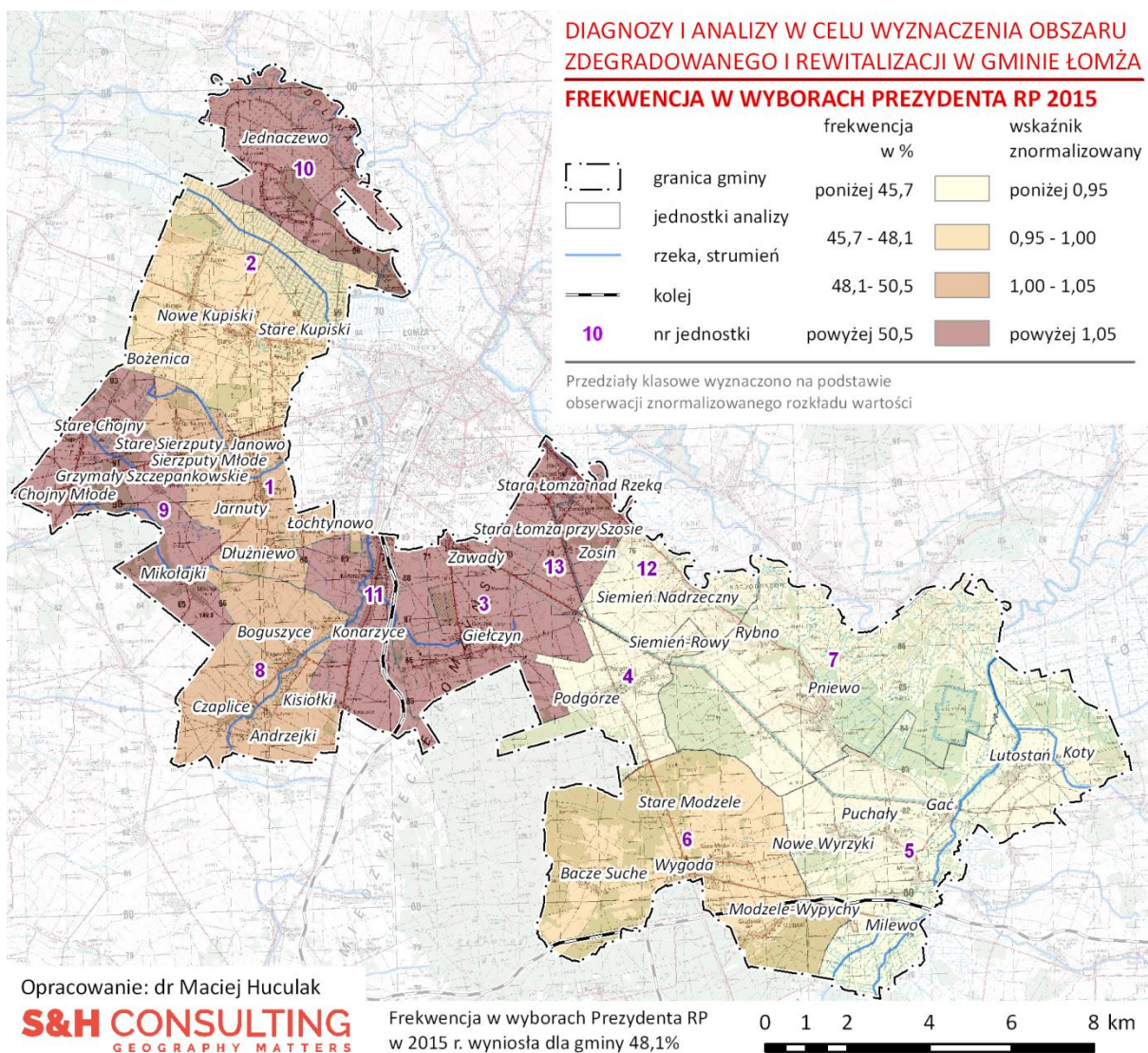
Obszarem o najwyższej frekwencji, a więc jednocześnie najwyższym poziomie kapitału społecznego okazała się jednostki o nr: 10 (54,8%), 13 (54,1%), 3 (53,5%), 11 (52,9%) oraz 9 (52,6%).

Powyżej wartości frekwencji dla całej gminy znalazły się ponadto dwie jednostki tj.: nr 1 (49,9%) oraz 8 (48,8%).

Poziom niższy od wartości dla gminy, a więc charakteryzujący jednostki o niższym poziomie kapitału społecznego, nieodbiegający jednak od niego o więcej niż 5% reprezentowała grupa jednostek składająca się z dwóch jednostek: nr 6 (47,3%) i 2 (46,8%).

Najniższe wartości frekwencji wyborczej, odpowiadające najniższemu poziomowi kapitału społecznego, charakteryzowały pozostałe analizowane jednostki tj. obwody głosowania nr: 5 (44,6%), 12 (41,1%), 4 (38,4%) oraz 7 (38,0%).

Rysunek 5.1.29. Frekwencja wyborcza w Gminie Łomża w Wyborach Prezydenta RP 2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Podsumowanie

Ze względu na fakt, że frekwencja wyborcza ma, z punktu widzenia delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, charakter destymulacyjny, dla wyznaczenia obszaru problemowego w zakresie aktywności obywatelskiej (kapitału społecznego/aktywności publicznej) posłużono się jego odwróconą postacią - wskaźnika syntetycznego kapitału społecznego. Obliczono go w następujący sposób. Najpierw obliczono średnią arytmetyczną wszystkich frekwencji wyborczych w trzech analizowanych wyborach, po uprzednim znormalizowaniu frekwencji o wartości dla całej gminy. Następnie otrzymany wskaźnik odwrócono. Wartości wskaźnika syntetycznego frekwencji wyborczej zarówno przed, jak i po tym przekształceniu zamieszczono w tabeli 5.1.8.

Obszarem o najniższej frekwencji, a więc jednocześnie najwyższym poziomie niedoborów kapitału społecznego była grupa obejmująca trzy jednostki południowo-wschodniej części gminy. Zaliczały się do niej jednostki o wartościach wskaźnika syntetycznego powyżej 1,05, a więc obwody głosowania o nr: 4 (1,20), 7 (1,17) i 5 (1,06).

Poziom wyższy od wartości dla gminy, lecz nieodbiegający od niego o więcej niż 5% reprezentowała liczna grupa sześciu jednostek. Składały się na nią obwody nr: 6 (1,03), 2 (1,03), 12 (1,03), 9 (1,01), 1 (1,01) oraz 8 (1,01).

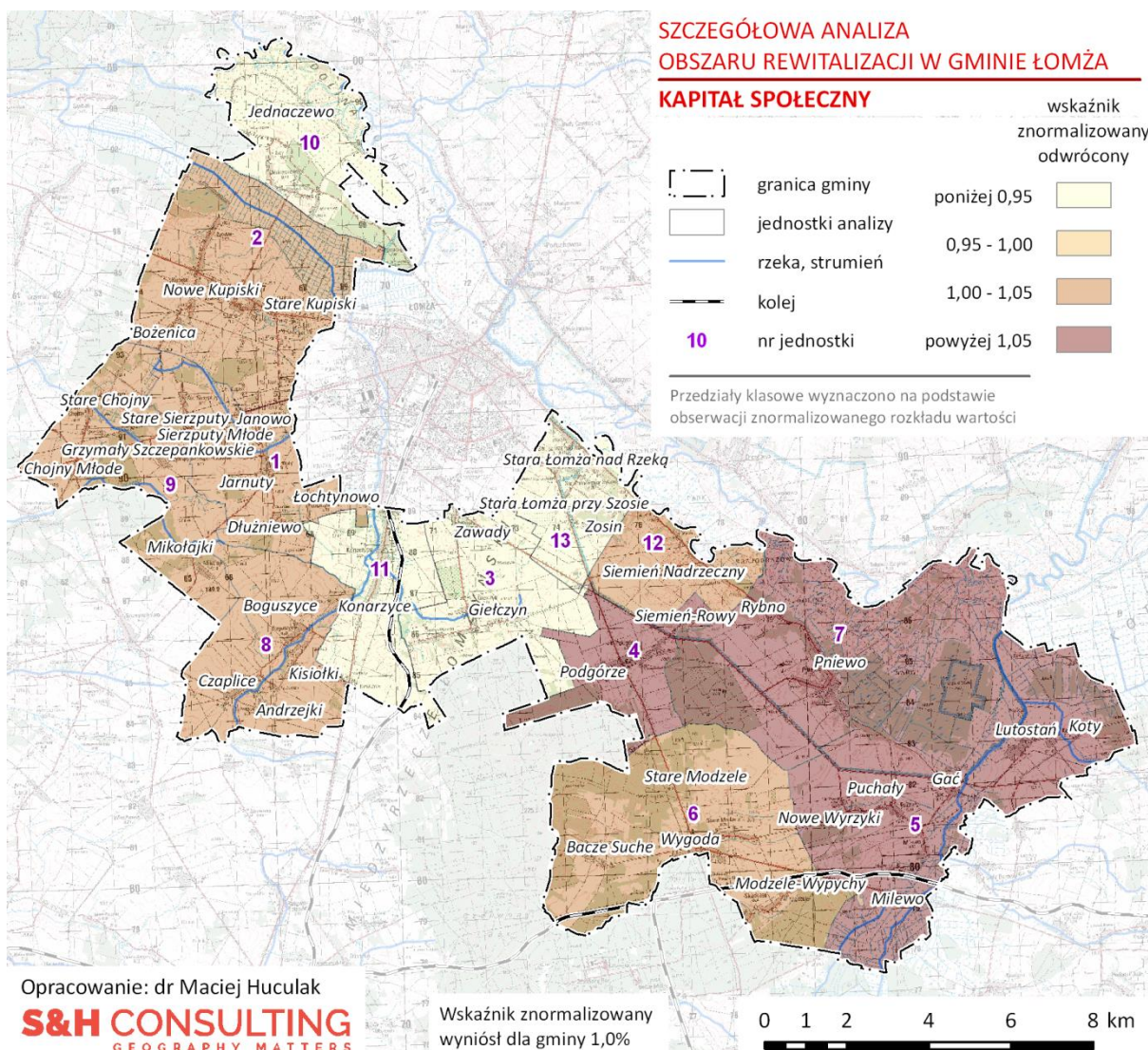
Najwyższe wartości wskaźnika syntetycznego odpowiadające najniższemu poziomowi kapitału społecznego, charakteryzowały jednostki w centralnej i północnej części gminy tj.: 3 (0,91), 13 (0,91), 11 (0,90) i 10 (0,84).

Nr obwodu/ jednostki	Wybory samorządowe 2014		Wybory do Sejmu RP 2015		Wybory Prezydenta RP 2015		Wskaźnik syntetyczny kapitału społecznego	Wskaźnik syntetyczny kapitału społecznego odwrócony
	Frekwencja w %	Wskaźnik znormalizowany	Frekwencja w %	Wskaźnik znormalizowany	Frekwencja w %	Wskaźnik znormalizowany		
4	51,1	0,94	35,7	0,77	38,4	0,80	0,83	1,20
7	52,4	0,96	37,2	0,80	38,0	0,79	0,85	1,17
5	52,7	0,97	43,3	0,93	44,6	0,93	0,94	1,06
12	67,3	1,24	38,3	0,82	41,1	0,85	0,97	1,03
2	48,9	0,90	48,5	1,04	46,8	0,97	0,97	1,03
6	55,1	1,01	42,0	0,90	47,3	0,98	0,97	1,03
1	50,6	0,93	47,0	1,01	49,9	1,04	0,99	1,01
8	51,5	0,95	47,3	1,02	48,8	1,02	0,99	1,01
9	47,9	0,88	46,5	1,00	52,6	1,09	0,99	1,01
13	55,5	1,02	54,1	1,16	54,1	1,13	1,10	0,91
3	64,7	1,19	45,6	0,98	53,5	1,11	1,09	0,91
11	56,2	1,03	55,7	1,20	52,9	1,10	1,11	0,90
10	67,1	1,23	56,0	1,20	54,8	1,14	1,19	0,84
Gmina Łomża	54,3	1,00	46,5	1,00	48,1	1,00	1,00	1,00

Tabela 5.1.6. Kapitał społeczny i aktywność obywatelska w Gminie Łomża w latach 2014-2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

Rysunek 5.1.30. Kapitał społeczny i aktywność obywatelska w Gminie Łomża w latach 2014-2015.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PKW.

5.1.8. Poziom edukacji

Problemy natury społecznej wśród dzieci i młodzieży należą do dość trudno uchwytanych w kontekście analiz statystycznych zróżnicowania wewnątrzgminnego. Podstawową miarą problemów społecznych w grupie najmłodszych mieszkańców gminy są kwestie znajdujące swoje odzwierciedlenie w ich problemach z nauką. Najczęściej tego rodzaju sytuacje wynikają z niekorzystnych zjawisk zachodzących w rodzinach i ich najbliższym otoczeniu. Analiza problemów związanych z edukacją dzieci i młodzieży stanowi zatem niezwykle cenny kontekst problemów społecznych danego obszaru. Do przybliżenia negatywnych zjawisk z zakresu edukacji wykorzystano średnie wyniki I części sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej z lat 2014-2016.

Sprawdzian przeprowadzany na zakończenie szkoły podstawowej (VI klasa) stanowił podstawę do przybliżenia problemów edukacyjnych na wczesnym poziomie edukacji podstawowej. W latach 2013/14 - 2015/16 do tego sprawdzianu przystąpiło w Gminie Łomża 270 uczniów zamieszkałych na terenie gminy. Przeciętny wynik egzaminu obliczono jako średnią arytmetyczną I części sprawdzianu, na który składały się dwa przedmioty:

- Język polski.
- Matematyka.

Najwyższy poziom wskaźnika problemów edukacyjnych odnotowano w pięciu spośród analizowanych jednostek. Były to obwody głosowania o nr: 6 (1,14), 2 (1,12), 10 (1,12), 7 (1,06) oraz 12 (1,06).

Pozostałych osiem jednostek referencyjnych charakteryzowały wartości niższe od wartości obliczonej dla całej gminy. W przedziale nieodbiegającym od wartości przeciętnej o więcej niż 5% znalazły się jednostki o nr: 8 (1,00), 1 (0,99), 9 (0,99) oraz 5 (0,96).

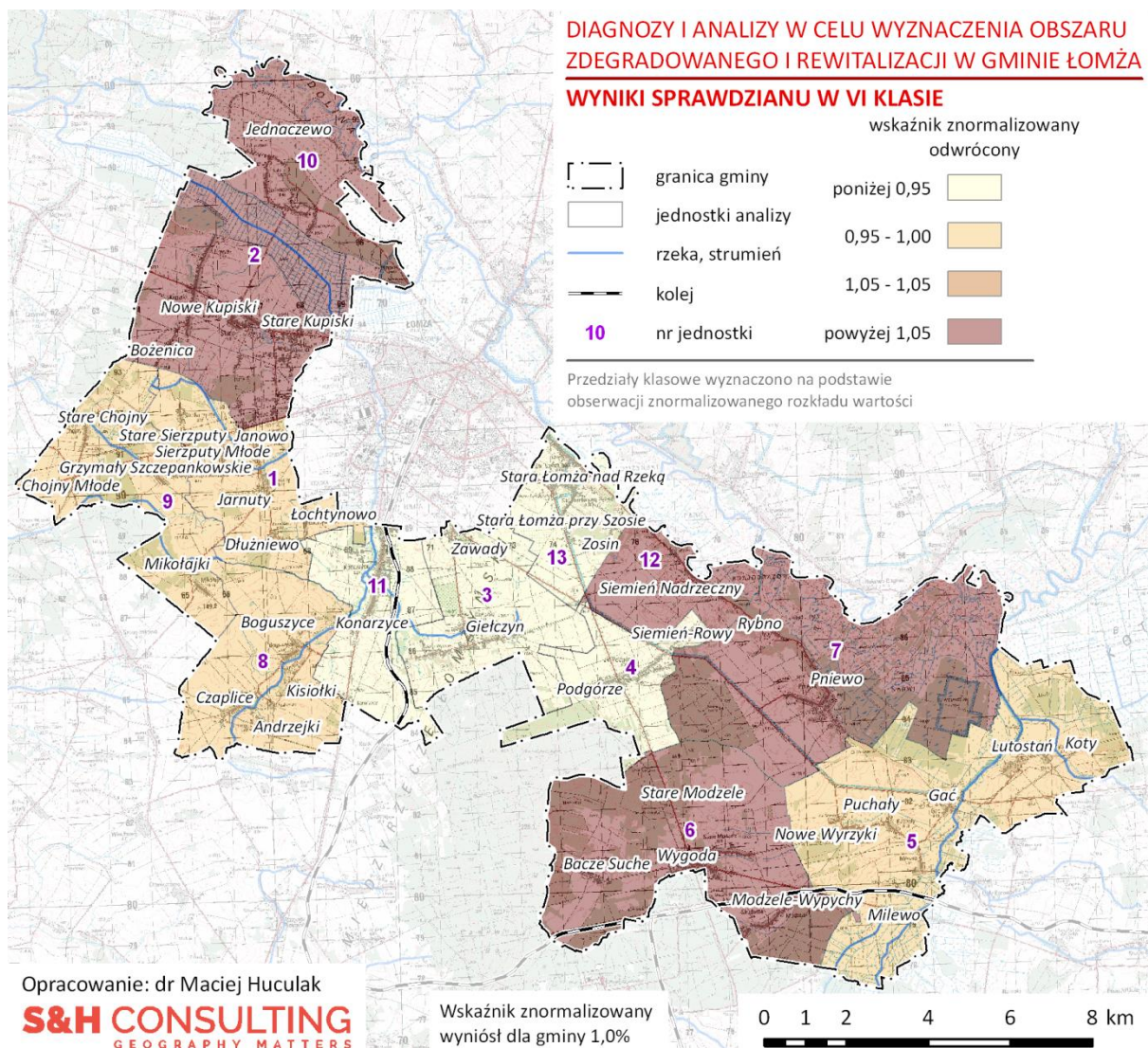
Najniższe średnie wskaźnika, świadczące o braku problemów edukacyjnych odnotowano w grupie czterech kolejnych jednostek. Były to obwody nr: 11 (0,91), 3 (0,91), 4 (0,90), 13 (0,90).

Nr obwodu/ jednostki	Liczba uczniów, którzy przystąpili do sprawdzianu	Średni wynik I części sprawdzianu		
		Wynik w %	Wynik znormalizowany	Wynik znormalizowany odwrócony
6	37	53,7	0,88	1,14
2	45	54,7	0,89	1,12
10	13	54,7	0,89	1,12
7	10	58,0	0,95	1,06
12	5	58,0	0,95	1,06
8	18	61,4	1,00	1,00
1	30	61,7	1,01	0,99
9	25	61,7	1,01	0,99
5	22	64,2	1,05	0,96
11	24	67,2	1,10	0,91
3	20	67,2	1,10	0,91
4	10	68,5	1,12	0,90
13	11	68,5	1,12	0,90
Gmina Łomża	270	61,3	1,00	1,00

Tabela 5.1.7. Średnie wyniki I części sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w latach 2014-2016 w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE w Łomży.

Rysunek 5.1.31. Średni wynik sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w Gminie Łomża w latach 2014-2016.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OKE w Łomży.

5.1.10. Sfera społeczna – podsumowanie

Prace analityczne dotyczące występowania i koncentracji negatywnych zjawisk społecznych zakończono identyfikacją tych z nich, które spełniają wymagania stawiane przed obszarem zdegradowanym zawarte zarówno w Ustawie o rewitalizacji jak również w *Wytycznych* Ministra Rozwoju. Zgodnie z nimi pierwszym warunkiem, który dany obszar gminy musi spełnić, aby mógł on zostać uznany za zdegradowany to obecność na jego terenie stanu kryzysowego z powodu ***koncentracji negatywnych zjawisk społecznych, w szczególności bezrobocia, ubóstwa, przestępczości, niskiego poziomu edukacji lub kapitału społecznego, a także niewystarczającego poziomu uczestnictwa w życiu publicznym i kulturalnym.***

Powyższe sformułowanie niesie ze sobą konieczność określenia koncentracji zjawisk kryzysowych. Na potrzeby niniejszego opracowania za poziom odpowiadający koncentracji danego zjawiska kryzysowego przyjęto w większości przypadków poziom przekraczający 120% wartości wskaźnika obliczonego dla całej gminy. Wyjątkowo, ze względu na specyficzny rozkład analizowanych zmiennych zastosowano inne granice przedziałów (frekwencja wyborcza, edukacja).

Wyróżniono osiem głównych grup zjawisk problemowych składających się na kryzys w sferze społecznej na terenie Gminy Łomża. Były to następujące grupy zjawisk:

1. Bezpieczeństwo (wskaźnik syntetyczny - 3 wskaźniki cząstkowe),
2. Bezrobocie (wskaźnik syntetyczny - 7 wskaźników cząstkowych),
3. Demografia – starzenie się ludności (wskaźnik syntetyczny - 2 wskaźniki cząstkowe),
4. Edukacja (1 wskaźnik),
5. Kapitał społeczny (wskaźnik syntetyczny – 3 wskaźniki cząstkowe),
6. Problemy rodzin (wskaźnik syntetyczny – 5 wskaźników cząstkowych),
7. Problemy zdrowotne (wskaźnik syntetyczny – 2 wskaźniki cząstkowe),
8. Ubóstwo (wskaźnik syntetyczny – 2 wskaźniki cząstkowe).

Przekroczenia wartości odpowiadających całej gminie tzn. występowanie koncentracji negatywnych zjawisk społecznych zilustrowano w postaci tabeli 5.1.8., za pomocą znaku „+”, umieszczonego w komórce odpowiadającej danej grupie negatywnych zjawisk i danej jednostce referencyjnej.

W rezultacie tak przeprowadzonego postępowania otrzymano informację dotyczącą tego, które z jednostek spełniają warunek nakładania się kilku rodzajów/grup problemów (negatywnych zjawisk). Listę jednostek uszeregowano według liczby grup zjawisk, w których zidentyfikowano stan kryzysowy. Przyjęto, że za obszar kryzysowy w sferze społecznej uznaje się jednostkę referencyjną, w przypadku której stwierdzono nakładanie się na siebie przynajmniej 4 różnych problemów. Liczba ta wynikała ze specyfiki analizowanego obszaru tj. m.in.:

1. Wielkości wyznaczonych jednostek referencyjnych,
2. Przyjętego na umiarkowanym poziomie, wynoszącym w większości przypadków 120%, progu koncentracji zjawisk kryzysowych, uznawanego za tożsamy ze stanem kryzysowym.

Postawiony przed obszarem kryzysowym warunek nakładania się na siebie co najmniej czterech różnego rodzaju problemów w zakresie zjawisk społecznych spełniło łącznie pięć spośród analizowanych jednostek referencyjnych. Były to obwody głosowania:

- nr 7 (sołectwa: Pniewo, Rybno) – 6 wskaźników (demografia, edukacja, kapitał społeczny, problemy rodzin, problemy zdrowotne, ubóstwo),
- nr 6 (sołectwa: Bacze Suche, Modzele-Skudosze, Modzele-Wypychy, Stare Modzele, Wygoda) – 5 wskaźników (bezrobocie, edukacja, problemy rodzin, problemy zdrowotne, ubóstwo),
- nr 4 (sołectwa: Podgórze, Siemień-Rowy) – 4 wskaźniki (bezrobocie, bezpieczeństwo, kapitał społeczny, problemy zdrowotne),
- nr 5 (sołectwa: Gać, Koty, Lutostań, Milewo, Nowe Wyrzyki, Puchały) – 4 wskaźniki (demografia, kapitał społeczny, problemy rodzin, ubóstwo),
- nr 9 (sołectwa: Chojny Młode, Grzymały Szczepankowskie, Mikołajki, Stare Chojny) – 4 wskaźniki (bezrobocie, bezpieczeństwo, demografia, problemy rodzin).

W przypadku sześciu jednostek zidentyfikowano jeden lub dwa stany kryzysowe. Do grupy tej należały obwody:

- nr 12 (sołectwo: Siemień Nadrzeczny) – 2 wskaźniki (problemy zdrowotne, edukacja),
- nr 1 (sołectwa: Dłużniewo, Janowo, Jarnuty, Łochtynowo, Sierzputy Młode, Stare Sierzputy) – 1 wskaźnik (bezpieczeństwo),
- nr 2 (sołectwa: Bożenica, Nowe Kupiski, Stare Kupiski) – 1 wskaźnik (edukacja),
- nr 10 – (sołectwo: Jednaczewo) – 1 wskaźnik (edukacja),
- nr 11 (sołectwo: Konarzyce) – 1 wskaźnik (bezpieczeństwo),
- nr 13 (sołectwa: Stara Łomża nad Rzeką, Stara Łomża przy Szosie, Zosin) – 1 wskaźnik (bezrobocie).

W przypadku dwóch jednostek referencyjnych nie odnotowano występowania żadnego ze zdefiniowanych w sferze społecznej zjawisk problemowych. Były to jednostki:

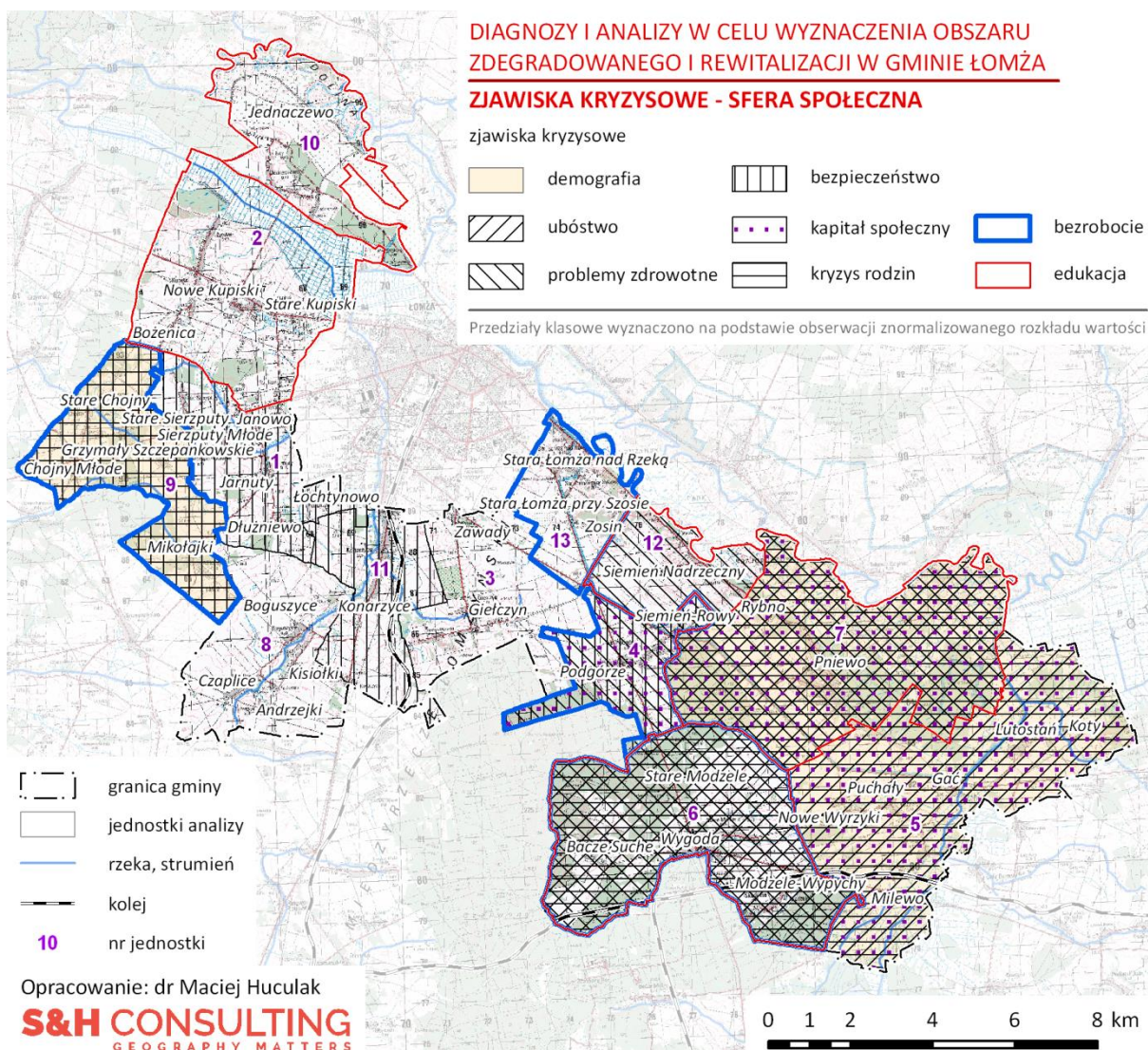
- nr 3 (sołectwa: Giełczyn, Zawady),
- nr 8 (sołectwa: Andrzejki, Boguszyce, Czaplice, Kisiołki).

Nr obwodu/ jednostki	Demografia	Ubóstwo	Problemy zdrowotne	Problemy rodzin	Bezrobocie	Bezpieczeństwo	Kapitał społeczny	Edukacja	Liczba stanów kryzysowych
7	+	+	+	+	-	-	+	+	6
6	-	+	+	+	+	-	-	+	5
4	-	-	+	-	+	+	+	-	4
5	+	+	-	+	-	-	+	-	4
9	+	-	-	+	+	+	-	-	4
12	-	-	+	-	-	-	-	+	2
1	-	-	-	-	-	+	-	-	1
2	-	-	-	-	-	-	-	+	1
10	-	-	-	-	-	-	-	+	1
11	-	-	-	-	-	+	-	-	1
13	-	-	-	-	+	-	-	-	1
8	-	-	-	-	-	-	-	-	0
3	-	-	-	-	-	-	-	-	0

Tabela 5.1.8. Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej w Gminie Łomża – podsumowanie.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG i in.

+ stan kryzysowy

Rysunek 5.1.32. Kryzys w zakresie zjawisk społecznych w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne.

5.2. Zjawiska gospodarcze

Negatywne zjawiska dotyczące zjawisk gospodarczych zidentyfikowano na podstawie analizy zjawiska przedsiębiorczości. Badaniom poddano zróżnicowanie przestrzenne wskaźnika przedsiębiorczości tj. liczbę podmiotów zarejestrowanych w systemie REGON w przeliczeniu na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym. Wartość tego wskaźnika obliczona dla całej gminy wyniosła 107,3.

Najniższy poziom analizowanego wskaźnika, odpowiadający stanowi kryzysowemu w sferze gospodarczej odnotowano dla grupy aż sześciu jednostek. Były to obwody głosowania o nr: 5 (51,7), 7 (52,5), 9 (55,6), 8 (64,5), 12 (52,5) oraz 6 (51,7).

Poniżej wartości dla całej gminy znalazło się siedem pozostałych jednostek referencyjnych. Z tego cztery charakteryzowały się wartościami zbliżonymi do wartości wskaźnika dla całej gminy. W tej grupie znalazły się jednostki o nr: 4 (120,5), 1 (121,5), 10 (128,0) i 3 (130,0).

Najwyższe w skali gminy wartości odnotowano w przypadku trzech jednostek. Były to obwody głosowania nr: 2 (135,3), 13 (136,8) oraz 11 (147,3).

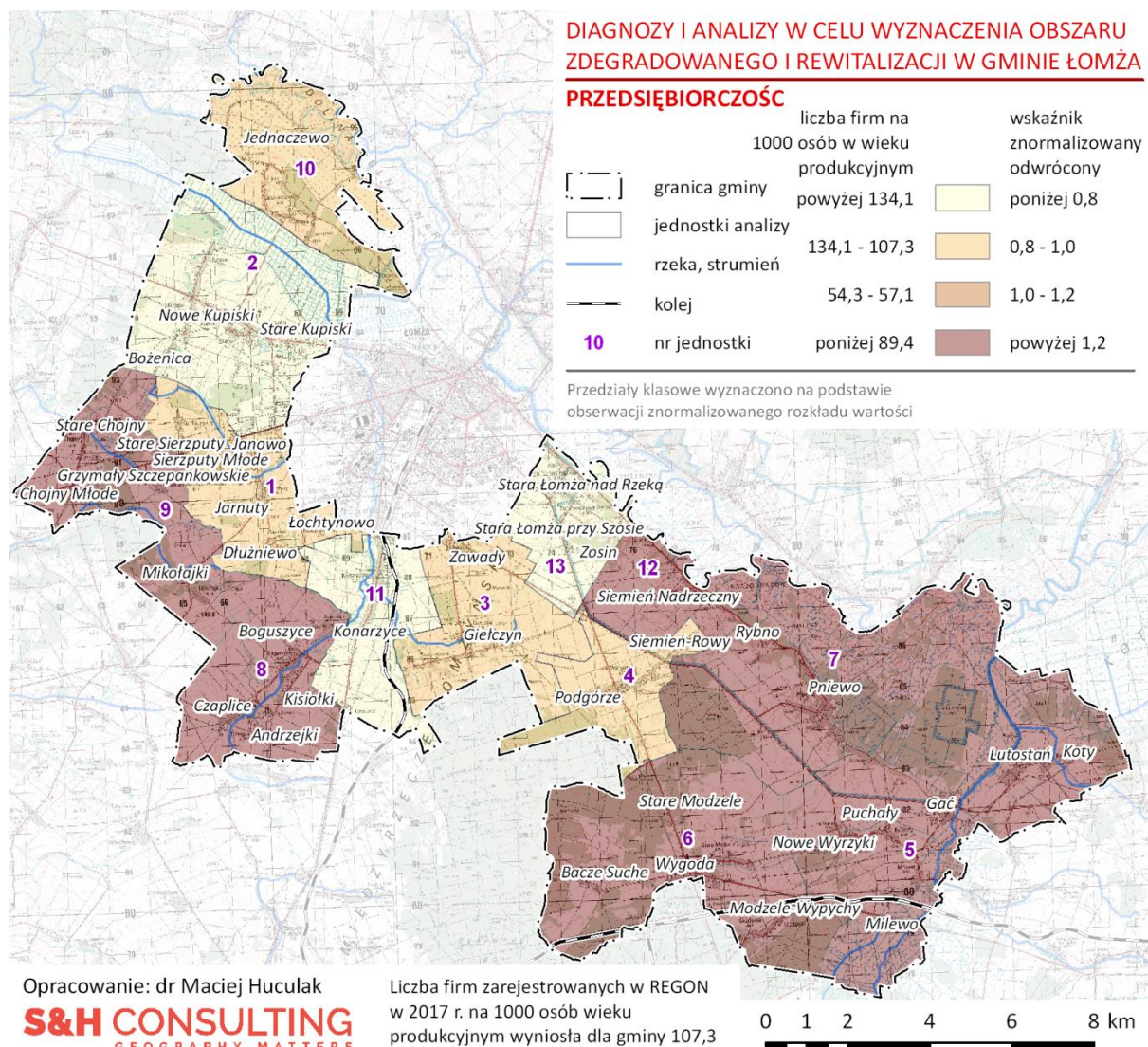
Cechami charakterystycznymi analizowanego zjawiska były:

- Duża polaryzacja wartości dla poszczególnych jednostek i będący tego konsekwencją wyraźnie widoczny podział na jednostki o bardzo wysokim i niskim poziomie przedsiębiorczości.
- Wyraźna koncentracja
  - Jednostek o niskich wartościach w południowo-wschodniej oraz zachodniej części gminy.
  - Obszaru z najwyższymi wartościami wskaźnika przedsiębiorczości w bezpośredniej bliskości miasta Łomża.

Nr obwodu/ jednostki	Osoby w wieku produkcyjnym	Przedsiębiorczość			
		Liczba podmiotów zarejestrowanych w REGON	Na 1 tys. mieszk. w wieku produkcyjnym	Wskaźnik znormalizowany	Wskaźnik znormalizowany odwrócony
5	484	25	51,7	0,48	2,08
7	362	19	52,5	0,49	2,04
9	360	20	55,6	0,52	1,93
8	310	20	64,5	0,60	1,66
12	233	17	73,0	0,68	1,47
6	824	64	77,7	0,72	1,38
4	440	53	120,5	1,12	0,89
1	469	57	121,5	1,13	0,88
10	336	43	128,0	1,19	0,84
3	454	59	130,0	1,21	0,83
2	1286	174	135,3	1,26	0,79
13	570	78	136,8	1,28	0,78
11	713	105	147,3	1,37	0,73
Gmina Łomża	6841	734	107,3	1,00	1,00

Tabela 5.2.1. Problemy w zakresie zjawisk gospodarczych w Gminie Łomża.

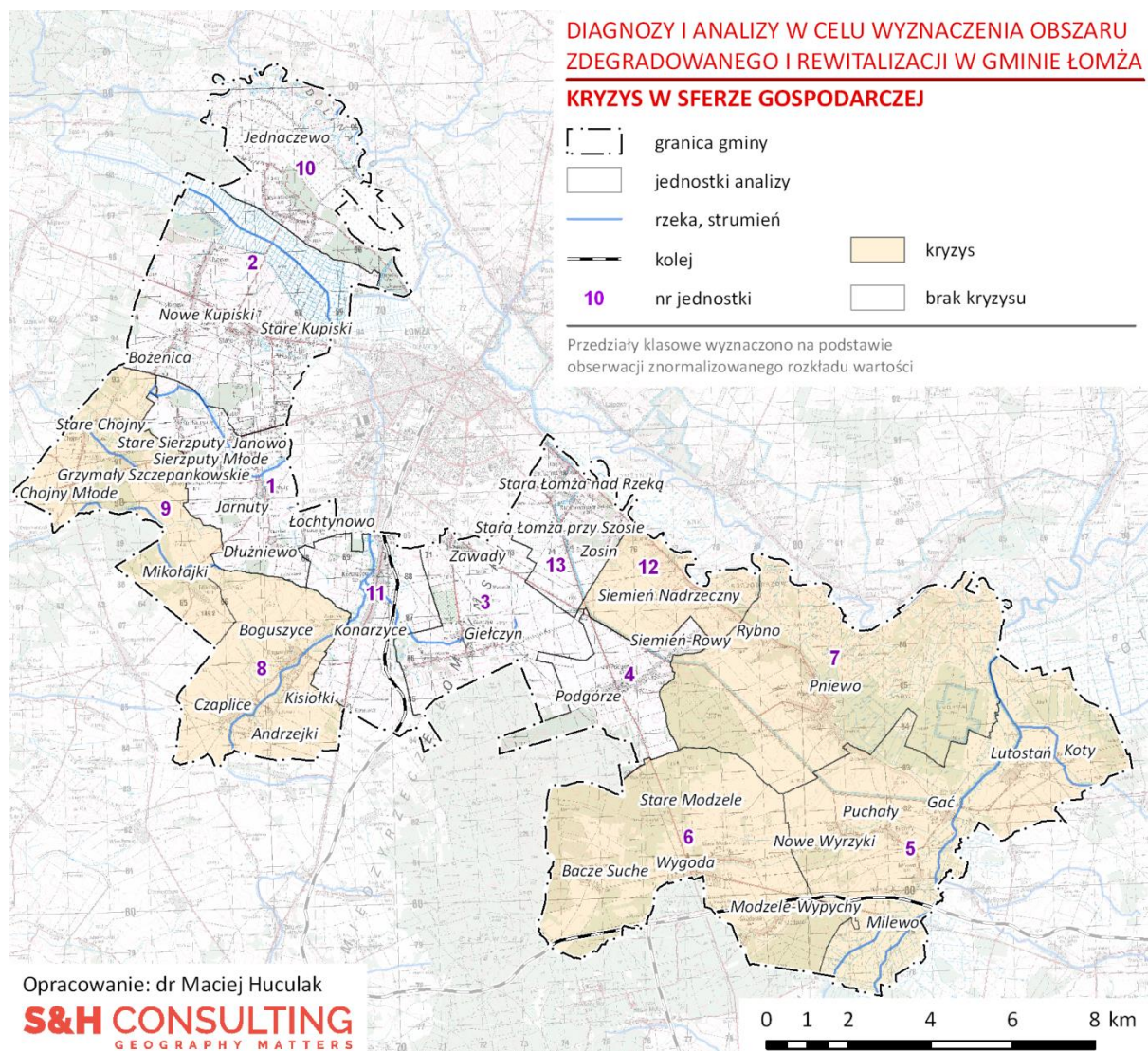
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 5.2.1. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Rysunek 5.2.2. Kryzys w sferze gospodarczej w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

5.3. Zjawiska środowiskowe

Ze względu na niską dostępność odpowiednio szczegółowych danych dotyczących zjawisk związanych ze sferą środowiskową, analizie poddano dwa wskaźniki. Pierwszym była ilość wyrobów azbestowych przypadająca na 1 mieszkańca. Drugim, odsetek osób narażonych na hałas komunikacyjny tj. zamieszkałych w odległości do 200 m od dróg o wysokim natężeniu ruchu.

5.3.1. Hałas komunikacyjny

Uciążliwości związane z hałasem komunikacyjnym i zanieczyszczeniami generowanymi przez transport drogowy mogą w przypadku Gminy Łomża dotyczyć obszaru bezpośrednio przylegającego do dróg o najwyższym natężeniu ruchu. Do takich zaliczono:

1. Drogi krajowe,
2. Drogi wojewódzkie.

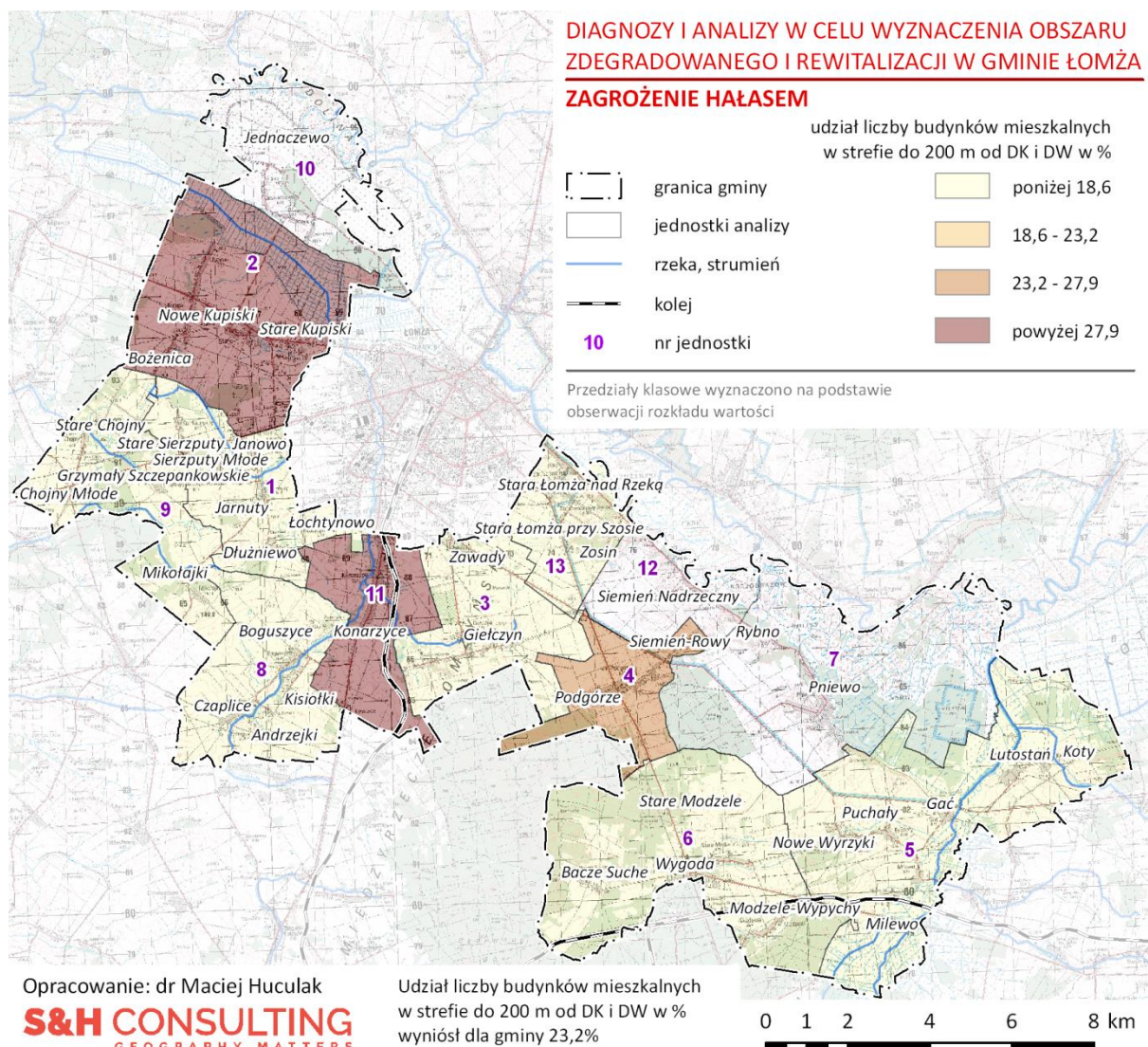
W rezultacie przeprowadzonej analizy, dla każdego obszaru otrzymano odsetek budynków mieszkalnych położonych w odległości do 200 m od tego rodzaju dróg. Wartość obliczona dla całej gminy wyniosła 23,2%.

Powyżej wartości ogólnogminnej znalazło się siedem jednostek. W grupie jednostek, których mieszkańcy byli najbardziej narażeni na uciążliwości związane z intensywnym ruchem samochodowym znalazły się jednostki nr 11 (75,9%) oraz 2 (39,8%). Powyżej wartości referencyjnej dla całej gminy znalazła się ponadto jednostka nr 4 (27,2%).

Najniższe wartości analizowanego wskaźnika charakteryzowały siedem jednostek. Były to obwody o nr: 6 (17,5%), 13 (17,4%), 5 (12,4%), 3 (10,8%), 9 (7,7%), 1 (4,1%) i 8 (1,3%).

W przypadku trzech jednostek nie zidentyfikowano żadnych budynków mieszkalnych, których mieszkańcy mogliby być zagrożeni tego rodzaju uciążliwościami. Do grupy tej należały obwody głosowania o nr: 10, 12 oraz 7.

Rysunek 5.3.1. Udział budynków mieszkalnych położonych w odległości do 200 m od dróg krajowych i dróg wojewódzkich w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

5.3.2. Azbest

Drugim z analizowanych zjawisk z zakresu sfery środowiskowej była ilość materiałów zawierających azbest w przeliczeniu na 1 mieszkańca. Dane dotyczące powierzchni wyrobów azbestowych pozyskano z dostępnych w UG w Łomży wyników inwentaryzacji budynków zawierających tego rodzaju materiały. W Gminie Łomża zidentyfikowano łącznie ok. 6 tys. t materiałów zawierających azbest. Po odniesieniu tej wartości do liczby ludności analizowany wskaźnik dał wartość 547,4 kg wyrobów zawierających azbest przypadających na 1 mieszkańca.

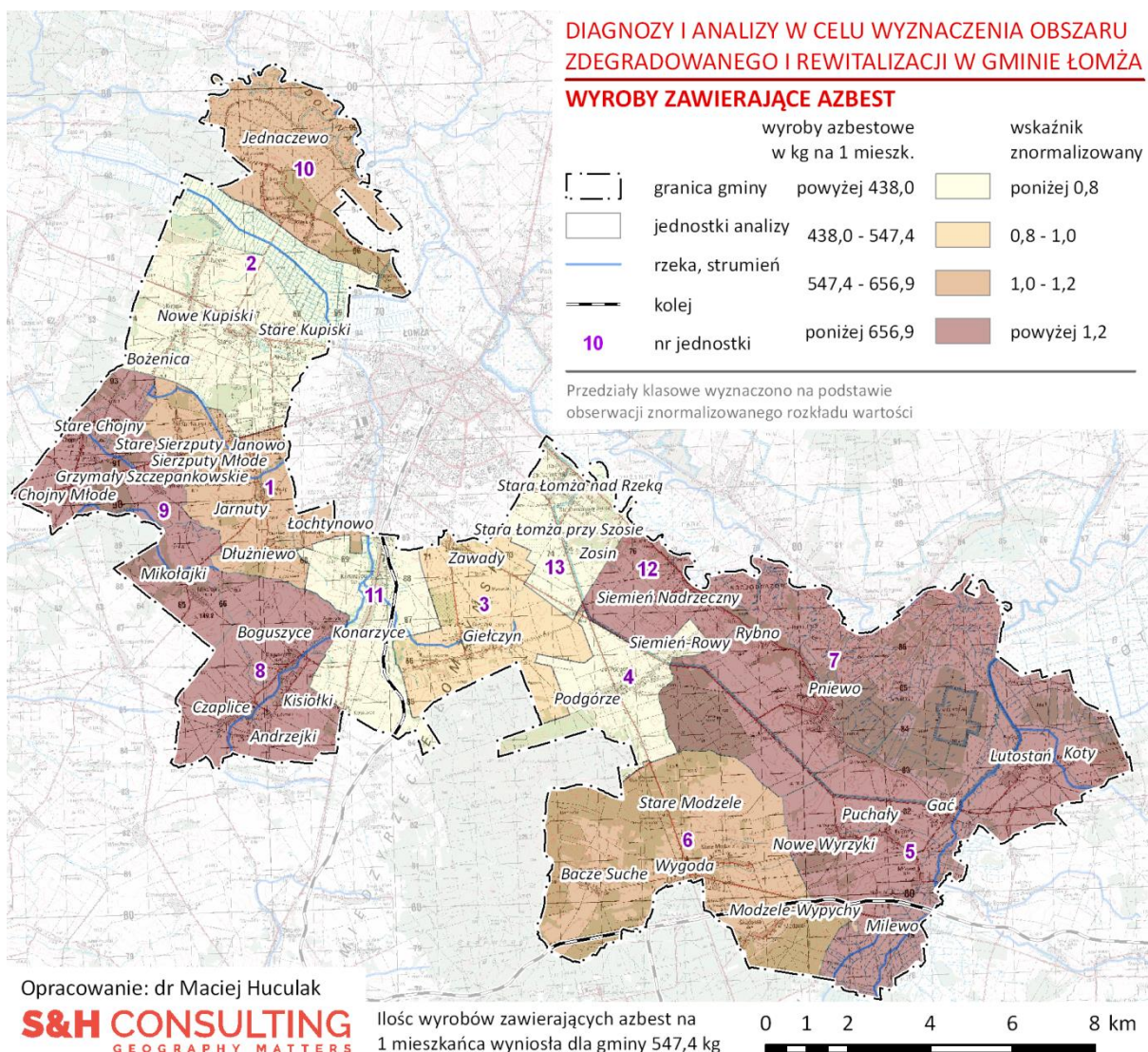
Najwyższe wartości odpowiadające stanowi kryzysowemu odnotowano w grupie pięciu jednostek. Były to obwody głosowania nr: 5 (1200,9), 8 (894,0), 12 (788,4), 7 (711,7), 9 (657,9).

Powyżej wartości przeciętnej dla całej gminy znalazły się również trzy inne jednostki tj. nr 1 (599,4), 6 (559,0) i 10 (552,9).

Pozostałe obszary reprezentowały, z punktu widzenia analizowanego zjawiska względnie dobry stan tj. przyjmowały wartości poniżej wartości referencyjnej. W grupie tej tylko jedna jednostka prezentowała wartość wskaźnika zbliżoną do wartości dla całej gminy. Była to jednostka nr 3 (512,13).

Najniższe w skali całej gminy wartości przyjęła grupa czterech obszarów. W jej skład weszły obwody głosowania nr: 2 (385,92), 4 (387,75), 11 (299,26), 13 (233,98).

Rysunek 5.3.2. Wyroby zawierające azbest w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

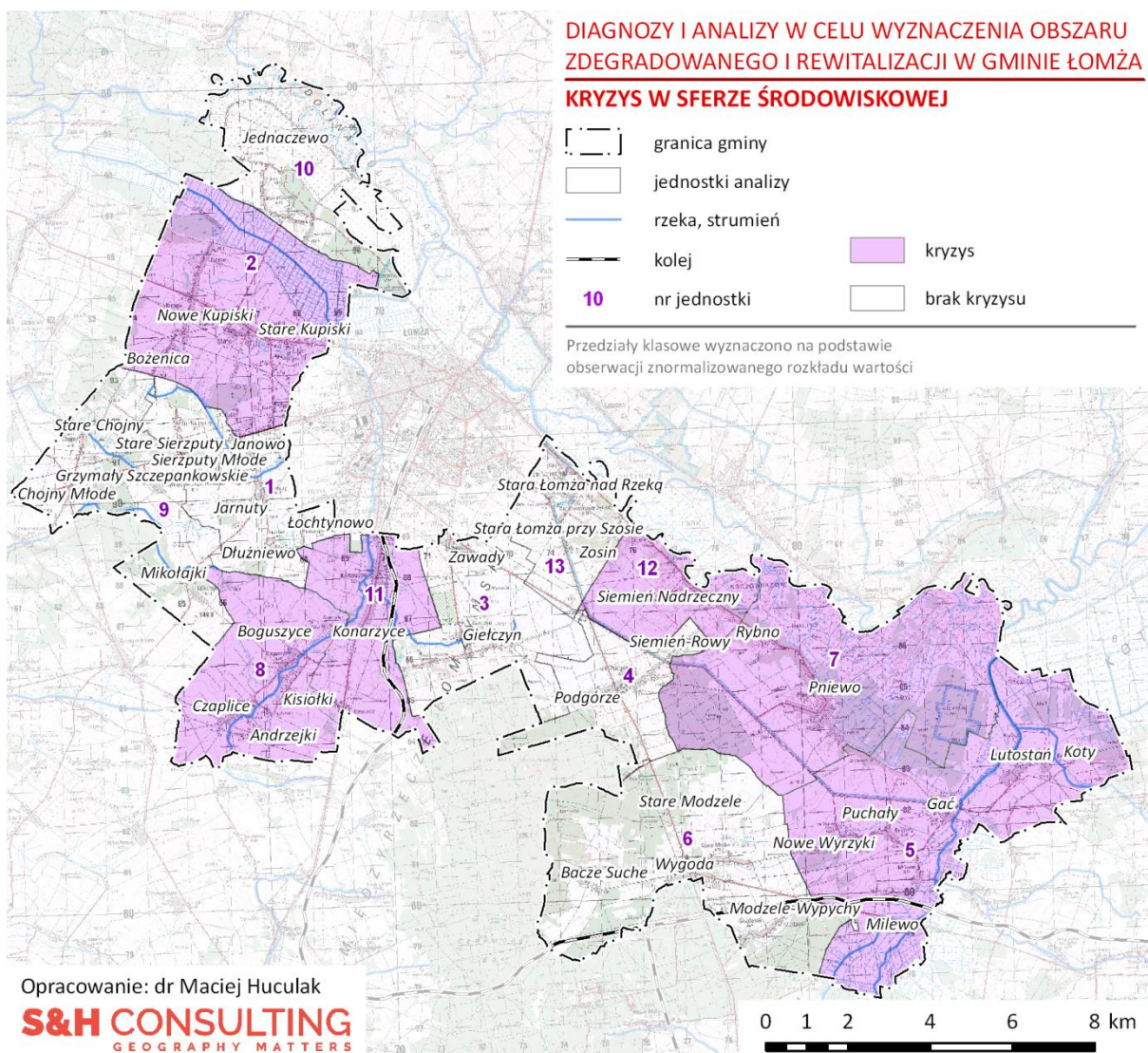
5.3.3. Podsumowanie

Na potrzeby oceny stopnia kryzysu związanego ze stanem środowiska przyjęto, że pokrywa się on z jednostkami w przypadku których jednostki referencyjne reprezentowały najwyższy, kryzysowy poziom występowania negatywnych zjawisk (azbest, hałas). Ze względu na orientacyjny charakter wskaźnika związanego z analizą kwestii związanych z hałasem komunikacyjnym, zrezygnowano z konstruowania na potrzeby oceny sfery środowiskowej wskaźnika syntetycznego. Obszary kryzysowe w sferze środowiskowej odpowiadają zatem sumie stanów kryzysowych stwierdzonych dla obu analizowanych wskaźników.

Nr obwodu/ jednostki	Wyroby azbestowe				Zagrożenie hałasem			
	Liczba ludności	Wyroby azbestowe w kg	W kg na 1 mieszkańca	Wskaźnik znormalizowany	Budynki mieszkalne ogółem	Budynki mieszkalne do 200 m od DK i DW	Udział budynków w %	Wskaźnik znormalizowany
5	785	942711	1200,91	2,19	241	30	12,4	0,54
8	526	470256	894,02	1,63	160	2	1,3	0,05
12	359	283030	788,38	1,44	118	-	-	-
7	625	444796	711,67	1,30	225	-	-	-
9	599	394075	657,89	1,20	155	12	7,7	0,33
1	753	451319	599,36	1,09	193	8	4,1	0,18
6	1387	775271	558,96	1,02	453	80	17,7	0,76
10	553	305734	552,86	1,01	161	-	-	-
3	727	372317	512,13	0,94	249	27	10,8	0,47
4	697	270259	387,75	0,71	217	59	27,2	1,17
2	1984	765667	385,92	0,70	628	250	39,8	1,72
11	1097	328284	299,26	0,55	381	289	75,9	3,27
13	890	208241	233,98	0,43	322	56	17,4	0,75
Gmina Łomża	10982	6011960	547,4	1,00	3503	813	23,2	1,00

Tabela 5.3.1. Problemy środowiskowe w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

Rysunek 5.3.3. Kryzys w sferze środowiskowej w Gminie Łomża.

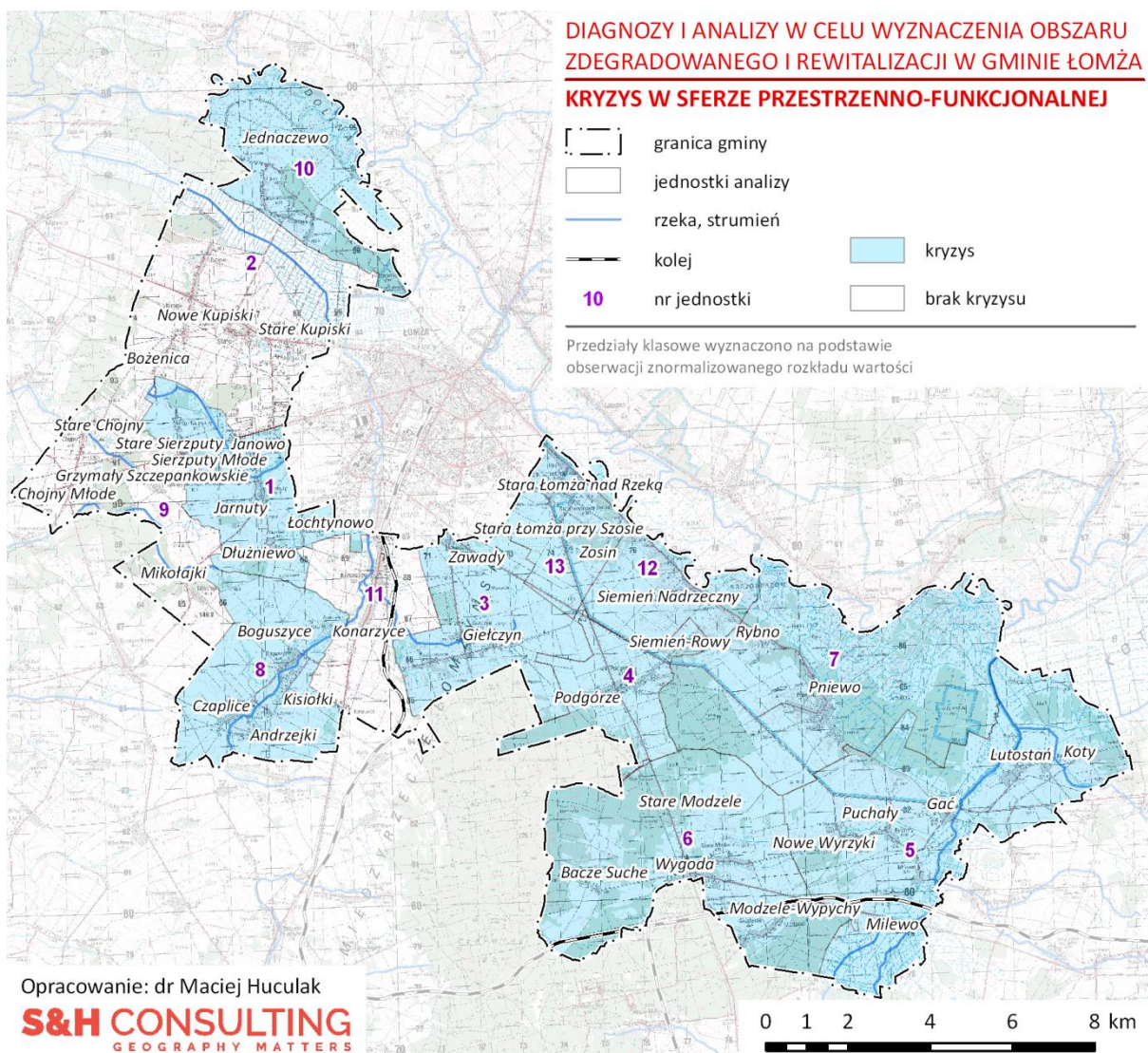
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

5.4. Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne

Zjawiska przestrzenno-funkcjonalne opisano za pomocą analizy wyposażenia jednostek referencyjnych w infrastrukturę techniczną na przykładzie sieci kanalizacyjnej. Ze względu na występowanie sieci kanalizacyjnej jedynie w 4 spośród 40 sołectw, zrezygnowano z analizowania zróżnicowania wskaźnika wyposażenia poszczególnych jednostek referencyjnych w sieć kanalizacyjną analogicznego do pozostałych wskaźników. Ograniczono się jedynie do uznania za obszar objęty kryzysem jednostek, w których brak było jakichkolwiek podłączeń kanalizacji sieciowej.

W konsekwencji, za obszar kryzysowy przyjęto cały obszar gminy z wyłączeniem trzech jednostek nr: 2, 9 oraz 11.

Rysunek 5.4.1. Kryzys w sferze przestrzenno-funkcjonalnej na terenie Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

5.5. Zjawiska techniczne

W sferze zjawisk technicznych analizie poddano udział obiektów zabytkowych wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków w ogóle zasobu zabytkowego w gminie. Udział taki oddaje równocześnie dwie, istotne z punktu widzenia procesów rewitalizacji kwestie. Pierwszą, ważniejszą z punktu widzenia procesów delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji, jest przybliżenie wyzwań jakie stoją przed zagospodarowaniem zabytkowego zasobu, w szczególności w zakresie obiektów kubaturowych. Drugą, jest pozytywny wymiar tego wskaźnika związany z potencjałem wynikającym ze znaczenia zasobu zabytkowego jako jednego z cennych potencjałów, który może być wykorzystany w trakcie planowanej interwencji.

Blisko $\frac{3}{4}$ ogółu obiektów zabytkowych wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków przypadała na trzy jednostki referencyjne. Były to obwody głosowania o nr: 5 (36%), 2 (24%) i 8 (12%).

Trzy inne jednostki charakteryzowały się występowaniem pojedynczych obiektów zabytkowych. Do grupy tej należały obwody nr: 9, 1 oraz 3. Jeden obiekt zabytkowy występujący we wszystkich wymienionych przypadkach odpowiadał za 4% udziału w ogóle liczby obiektów objętych ochroną konserwatorską w ramach wojewódzkiej ewidencji zabytków.

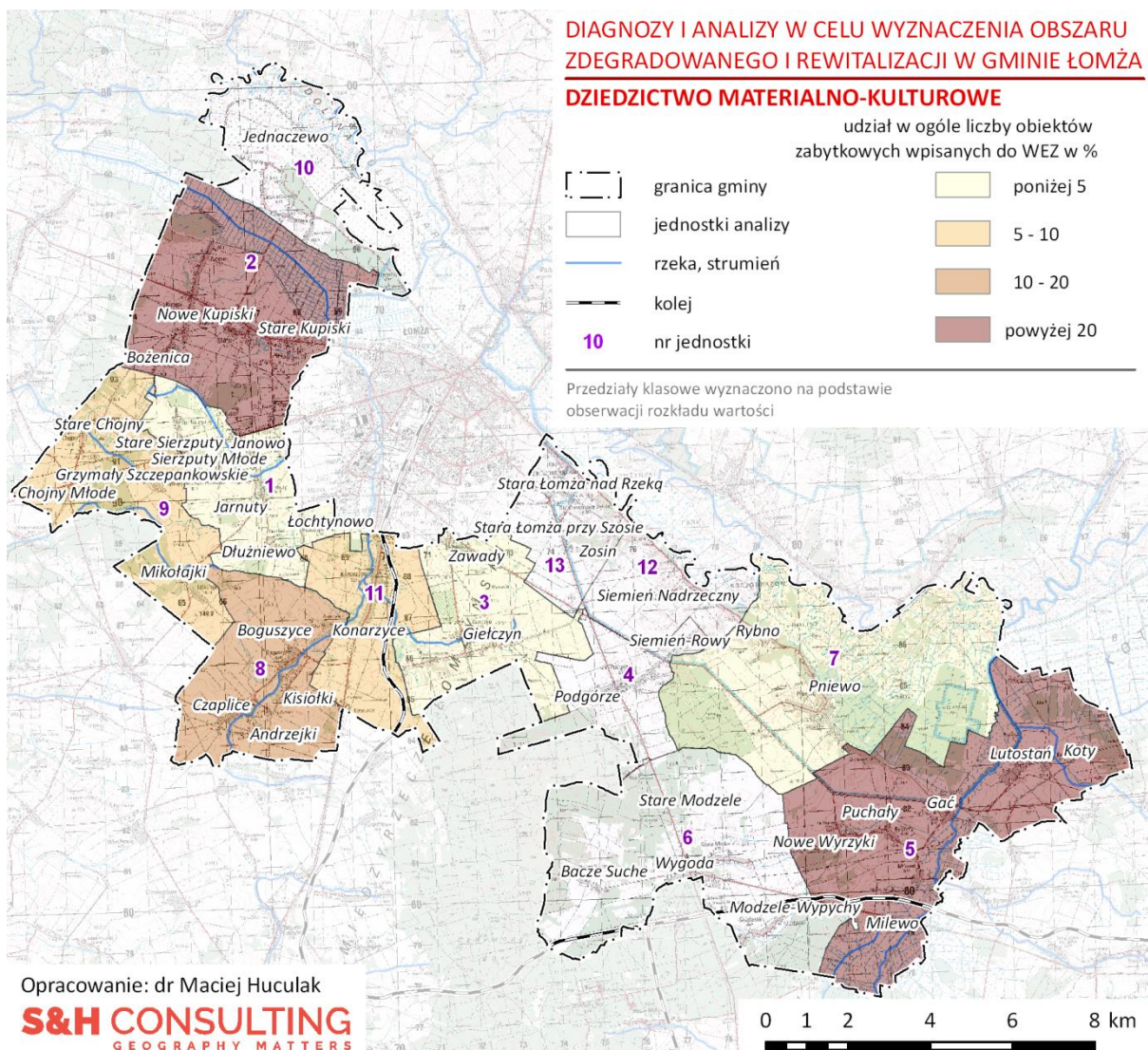
Na obszarze pozostałych jednostek referencyjnych brak było obiektów zabytkowych. Były to jednostki nr: 10, 12, 13, 4, 6.

Nr obwodu/ jednostki	Liczba zabytków	Udział w %
5	9	36
2	6	24
8	3	12
11	2	8
9	2	8
1	1	4
3	1	4
7	1	4
10	-	-
12	-	-
13	-	-
4	-	-
6	-	-
Gmina Łomża	25	100

Tabela 5.5.1. Zabytki wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUOZ w Białymstoku.

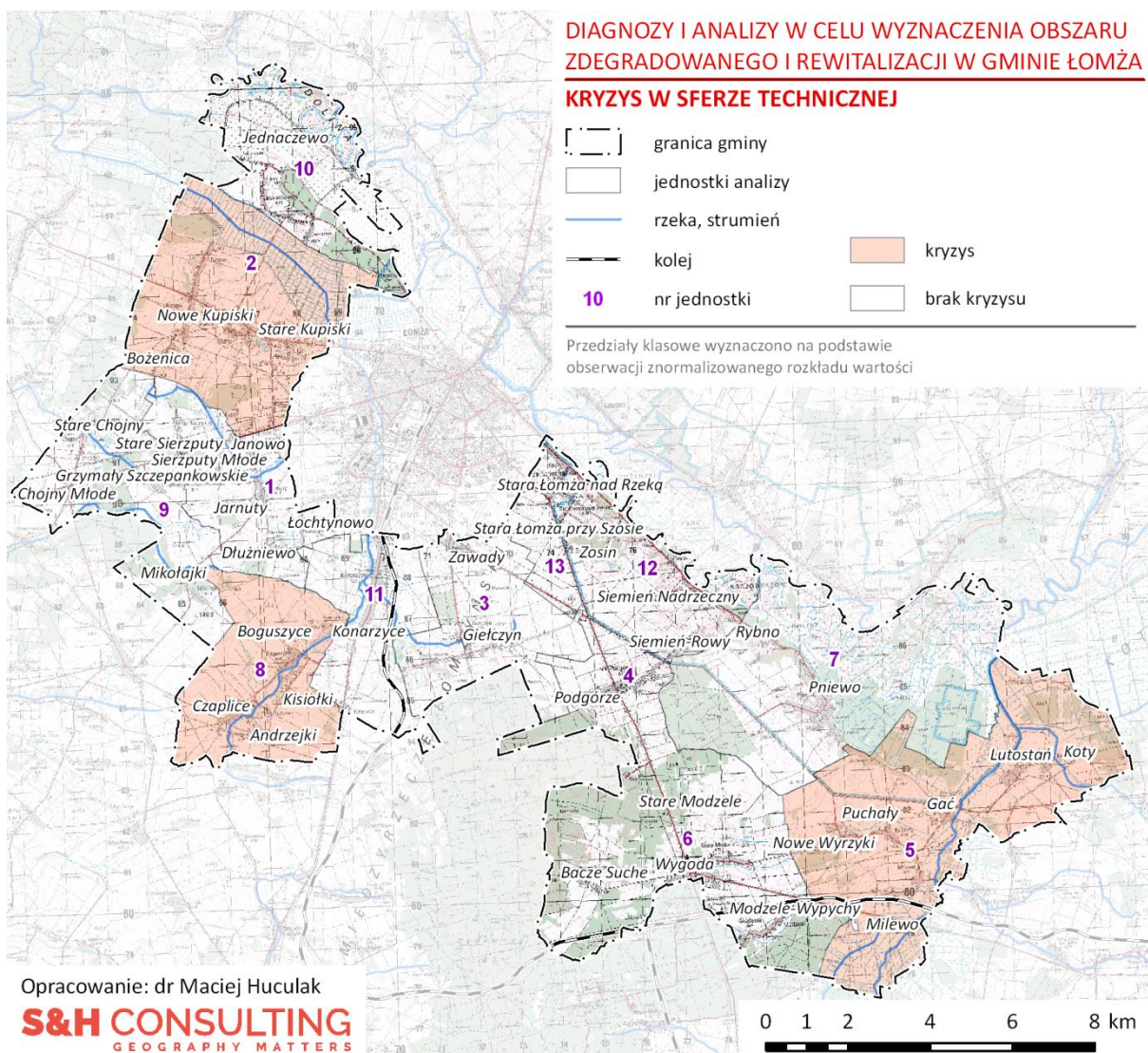

Rysunek 5.5.1. Dziedzictwo materialno-kulturowe na terenie Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych WUOZ w Białymstoku.

Rysunek 5.5.2. Kryzys w sferze technicznej na terenie Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

5.6. Obszar zdegradowany i rewitalizacji

Kolejnym etapem analizy, po zidentyfikowaniu zjawisk kryzysowych w sferach: środowiskowej, gospodarczej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej, było nałożenie ich wszystkich na obszar kryzysu w sferze społecznej, tak aby można było zidentyfikować spełnienie warunku pozwalającego na uznanie obszaru występowania negatywnych zjawisk społecznych za obszar zdegradowany. Warunkiem tym jest współwystępowanie na jego obszarze przynajmniej jednego z negatywnych zjawisk w pozostałych, wymienionych sferach (grupach zjawisk).

Nałożenie na siebie negatywnych zjawisk z różnych sfer dało interesujący obraz procesów degradacji zachodzących na obszarze gminy. Najważniejszym wnioskiem jest bardzo wyraźne współwystępowanie zjawisk kryzysowych zidentyfikowanych w sferze społecznej i pozostałych negatywnych zjawisk zidentyfikowanych w pozostałych sferach. W większości (3 z 5) z jednostek referencyjnych, w których zidentyfikowano stan kryzysowy w sferze społecznej negatywne zjawiska współwystępowały przynajmniej w dwóch innych grupach problemów.

Nr obwodu/ jednostki	Spoleczna	Gospodarcza	Środowiskowa	Przestrzenno-funkcjonalna	Techniczna	Obszar zdegradowany
5	+	+	+	+	+	TAK
7	+	+	+	+	-	TAK
6	+	+	-	+	-	TAK
4	+	-	-	+	-	TAK
9	+	+	-	-	-	TAK
8	-	+	+	+	+	NIE
12	-	+	+	+	-	NIE
2	-	-	+	-	+	NIE
1	-	-	-	+	-	NIE
11	-	-	+	-	-	NIE
13	-	-	-	+	-	NIE
3	-	-	-	+	-	NIE
10	-	-	-	+	-	NIE

Tabela 5.6.1. Zjawiska kryzysowe w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne

„+” – stan kryzysowy

Obszar zdegradowany w Gminie Łomża objął całość występowania kryzysu w sferze społecznej tj. pięć jednostek referencyjnych o nr: 4, 5, 6, 7 oraz 9. Liczba ludności zamieszkującej go wyniosła 4093 osoby, co odpowiadało **37,3% udziałowi w ogóle liczby mieszkańców** gminy. Obszar ten obejmował 207 km² powierzchni, co stanowiło **52,1% ogółu powierzchni gminy**.

Nr obwodu/ jednostki	Ludność		Powierzchnia	
	Liczba	Udział w %	W km ²	Udział w %
6	1387	12,6	25,5	12,3
5	785	7,1	30,5	14,7
4	697	6,3	8,1	3,9
7	625	5,7	29,4	14,2
9	599	5,5	14,4	7,0
Obszar zdegradowany	4093	37,3	107,8	52,1
1	753	6,9	11,7	5,7
2	1984	18,1	22,0	10,6
3	727	6,6	12,6	6,1
8	526	4,8	14,2	6,9
10	553	5,0	13,0	6,3
11	1097	10,0	10,5	5,1
12	359	3,3	7,4	3,6
13	890	8,1	7,6	3,7
Gmina Łomża	10982	100,0	206,9	100,0

Tabela 5.6.2. Obszar zdegradowany w Gminie Łomża.

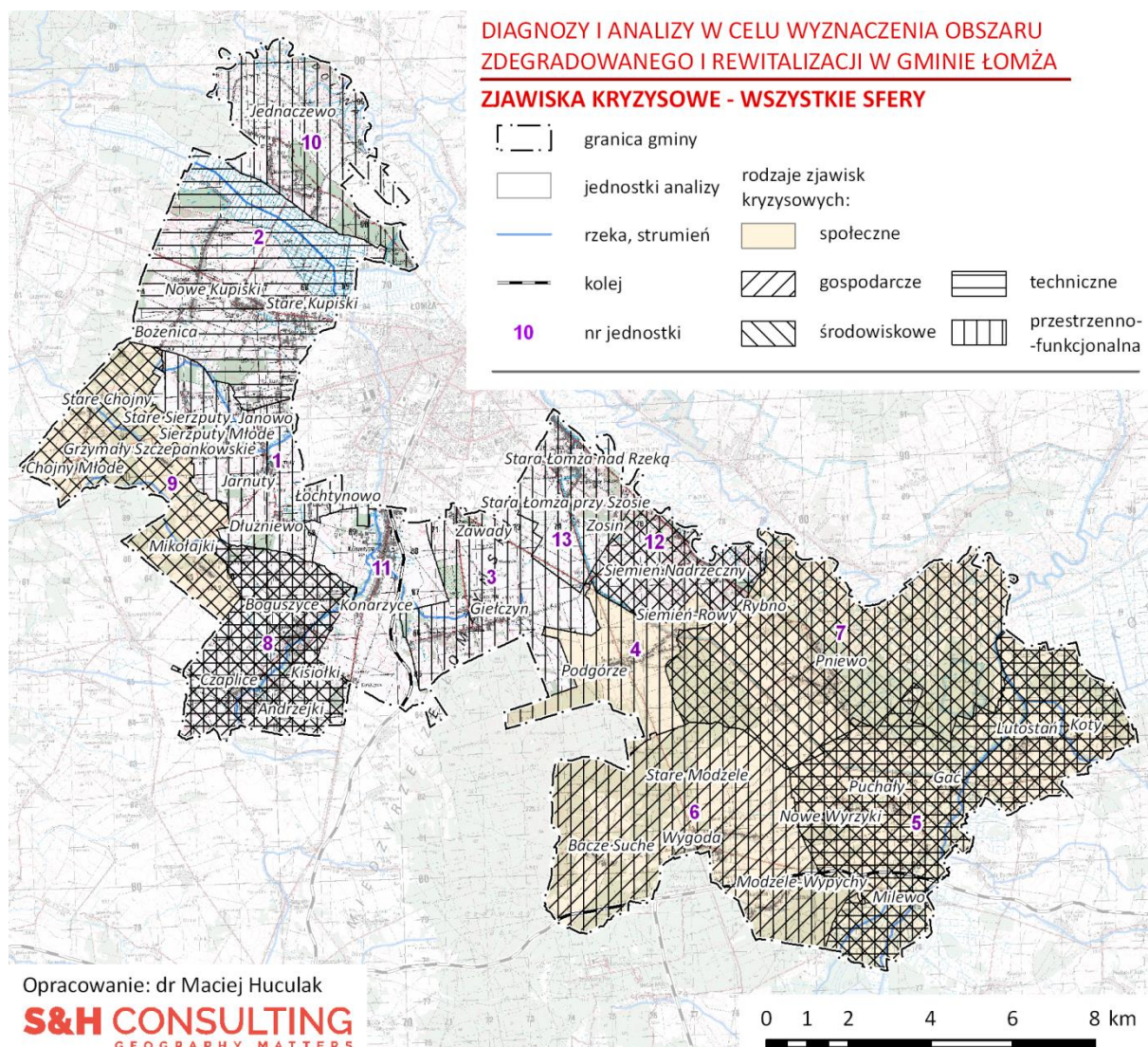
Źródło: opracowanie własne

Tak wyznaczony obszar zdegradowany ze względu na swoje parametry nie mógł zostać w całości objęty obszarem rewitalizacji. Do zawężenia zasięgu przestrzennego obszaru zdegradowanego do obszaru rewitalizacji posłużono się analizą znaczenia poszczególnych jego składowych jakimi są sołectwa, z punktu widzenia rozwoju lokalnego. Jego przybliżenia dokonano na podstawie analizy dwóch części składowych:

- Pierwszym był zasób związany z dziedzictwem materialno-kulturowym. W tym przypadku posłużono się analizowanym już wskaźnikiem udziału w ogóle obiektów zabytkowych wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków.
- Drugim, było rozmieszczenie gminnego zasobu nieruchomości. Ten element znaczenia dla rozwoju lokalnego umożliwił określenie obszarów, na których prowadzenie rewitalizacji będzie wskazane ze względu na obecność obiektów i nieruchomości znajdujących się we władaniu gminy a przez to możliwych do wykorzystania na potrzeby procesu rewitalizacji. Zasób gminny uwzględniony w analizie został przebadany na podstawie geoprzestrzennej bazy danych udostępnionej przez Urząd Gminy Łomża.

W obu przypadkach warunkiem określenia danego sołectwa jako istotnego z punktu widzenia znaczenia dla rozwoju gminy było występowanie w każdym z nich przynajmniej jednego obiektu zabytkowego/nieruchomości gminnej. Efekty przeprowadzonego postępowania zaprezentowano w postaci graficznej na Rysunkach 5.6.2 – 5.6.3.

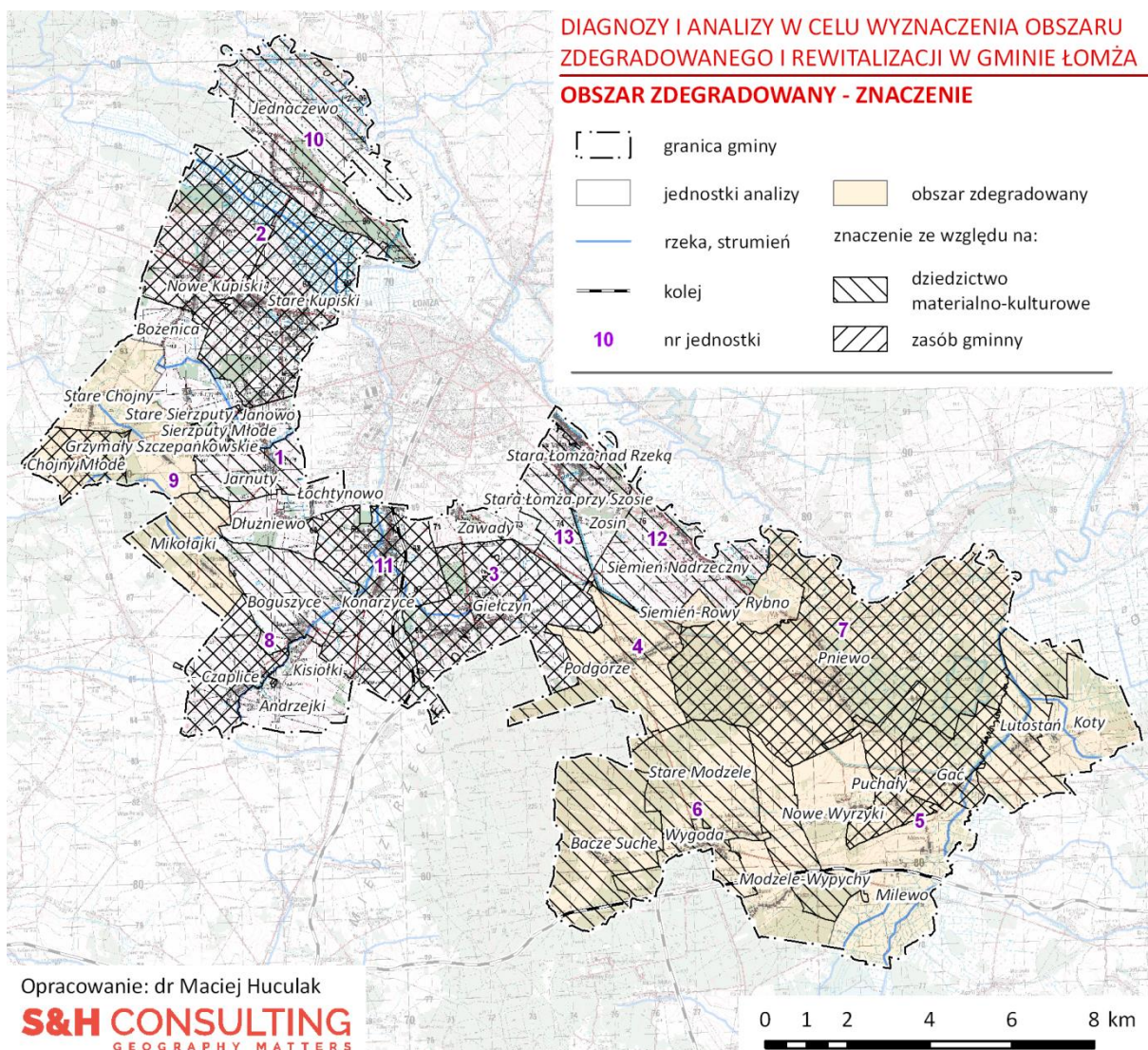

Rysunek 5.6.1. Zjawiska kryzysowe w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne

Rysunek 5.6.2. Znaczenie sołectw dla rozwoju lokalnego na terenie Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży.

W efekcie opisanego procesu nastąpiło wyłączenie z obszaru zdegradowanego następujących sołectw (Rysunek 5.6.3, Tabela 5.6.3.):

- Z jednostki referencyjnej nr 4: Siemień-Rowy.
- Z jednostki referencyjnej nr 5: Koty, Milewo, Nowe Wyrzyki.
- Z jednostki referencyjnej nr 6: Modzele-Skudosze.
- Z jednostki referencyjnej nr 7: Rybno.
- Z jednostki referencyjnej nr 9: Stare Chojny, Grzymały Szczepankowskie.

Wyłączony obszar obejmował łącznie osiem sołectw zamieszkałych przez 1046 (9,5% ludności gminy) i zajmujących obszar 28,6 km² (9,5% powierzchni gminy).

W konsekwencji **obszar zdegradowany o dużym znaczeniu dla rozwoju gminy** objął **3047 mieszkańców** (27,7% ludności gminy) oraz obszar **79,2 km² (27,7% powierzchni gminy)**.

Tak wyznaczony obszar spełniał już zatem kryterium dotyczące udziału w liczbie mieszkańców równego lub mniejszego od 30%, przekraczając jednocześnie dozwolony przez *Wytyczne* udział w ogóle powierzchni gminy (mniejszy lub równy 20%).

Wyznaczenia obszaru rewitalizacji na obszarze Gminy Łomża dokonano poprzez zawężenie obszaru zdegradowanego o dużym znaczeniu dla rozwoju lokalnego do obszaru zamieszanego na obszarze zdegradowanym o dużym znaczeniu. Szczegółowy przebieg granic obszaru rewitalizacji wytyczono przy wykorzystaniu elementów treści mapy ewidencyjnej z zastosowaniem możliwie dużego ich dopasowania do przebiegu granic działek ewidencyjnych. Rezultaty tego postępowania przedstawiono w Tabeli 5.6.3 oraz na Rysunku 5.6.3.

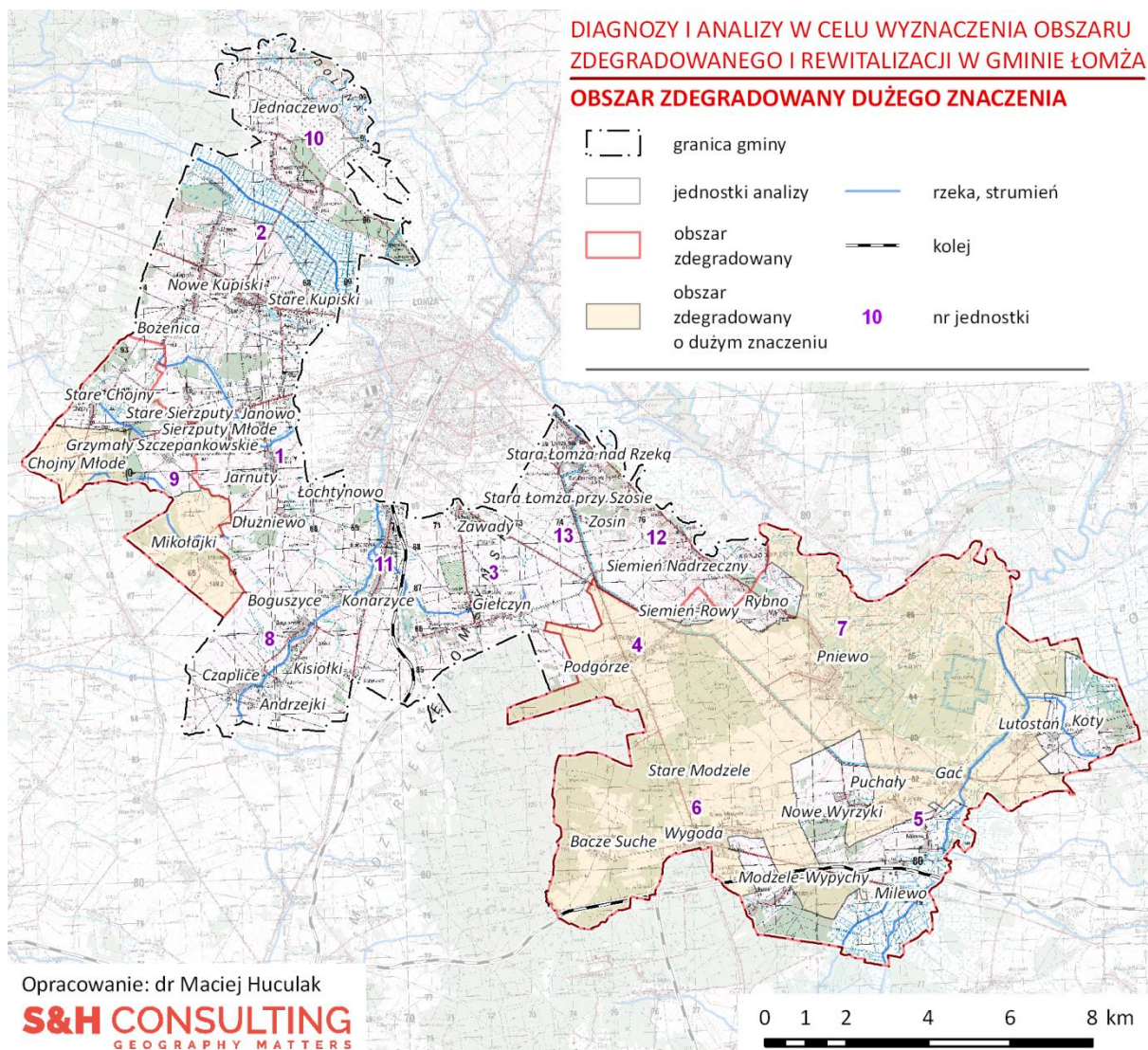
Obszar rewitalizacji objął obszar **4,8 km²**, co odpowiadało **1,8% udziałowi w powierzchni gminy ogółem**. Obszar ten był zamieszkały przez **3047 mieszkańców**, co odpowiadało 27,7% ludności gminy. Wyznaczony teren obejmował skupienie zamieszkałych części sołectw w południowej części gminy oraz analogiczny obszar dwóch sołectw w zachodniej części gminy (Chojny Młode, Mikołajki). Ze względu na duże dysproporcje w zakresie zarówno liczby mieszkańców, jak również powierzchni obu tych grup obszarów nie zdecydowano się na wydzielenie podobszarów rewitalizacji.

Nr obwodu / jednostki	Sołectwo	Ludność		Powierzchnia	
		Liczba	Udział w %	km2	Udział w %
4	Podgórze	612	5,6	7,4	5,6
	Siemiń-Rowy	85	0,8	0,6	0,8
5	Gać	199	1,8	4,0	1,8
	Koty	102	0,9	4,4	0,9
	Lutostań	133	1,2	6,2	1,2
	Milewo	155	1,4	7,7	1,4
	Nowe Wyrzyki	106	1,0	4,3	1,0
	Puchały	90	0,8	3,8	0,8
6	Bacze Suche	91	0,8	8,6	0,8
	Modzele-Skudosze	243	2,2	3,0	2,2
	Modzele-Wypychy	120	1,1	4,4	1,1
	Stare Modzele	292	2,7	7,2	2,7
	Wygoda	641	5,8	2,3	5,8
7	Pniewo	594	5,4	27,6	5,4
	Rybno	31	0,3	1,7	0,3
9	Chojny Młode	145	1,3	3,1	1,3
	Grzymały Szczepankowskie	149	1,4	3,1	1,4
	Mikołajki	130	1,2	4,6	1,2
	Stare Chojny	175	1,6	3,6	1,6
Obszar zdegradowany		4093	37,3	107,8	37,3
w tym dużego znaczenia dla rozwoju gminy		3047	27,7	79,2	27,7
Obszar rewitalizacji		3047	27,7	4,8	1,8

Tabela 5.6.3. Obszar zdegradowany o dużym znaczeniu dla rozwoju lokalnego w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne.

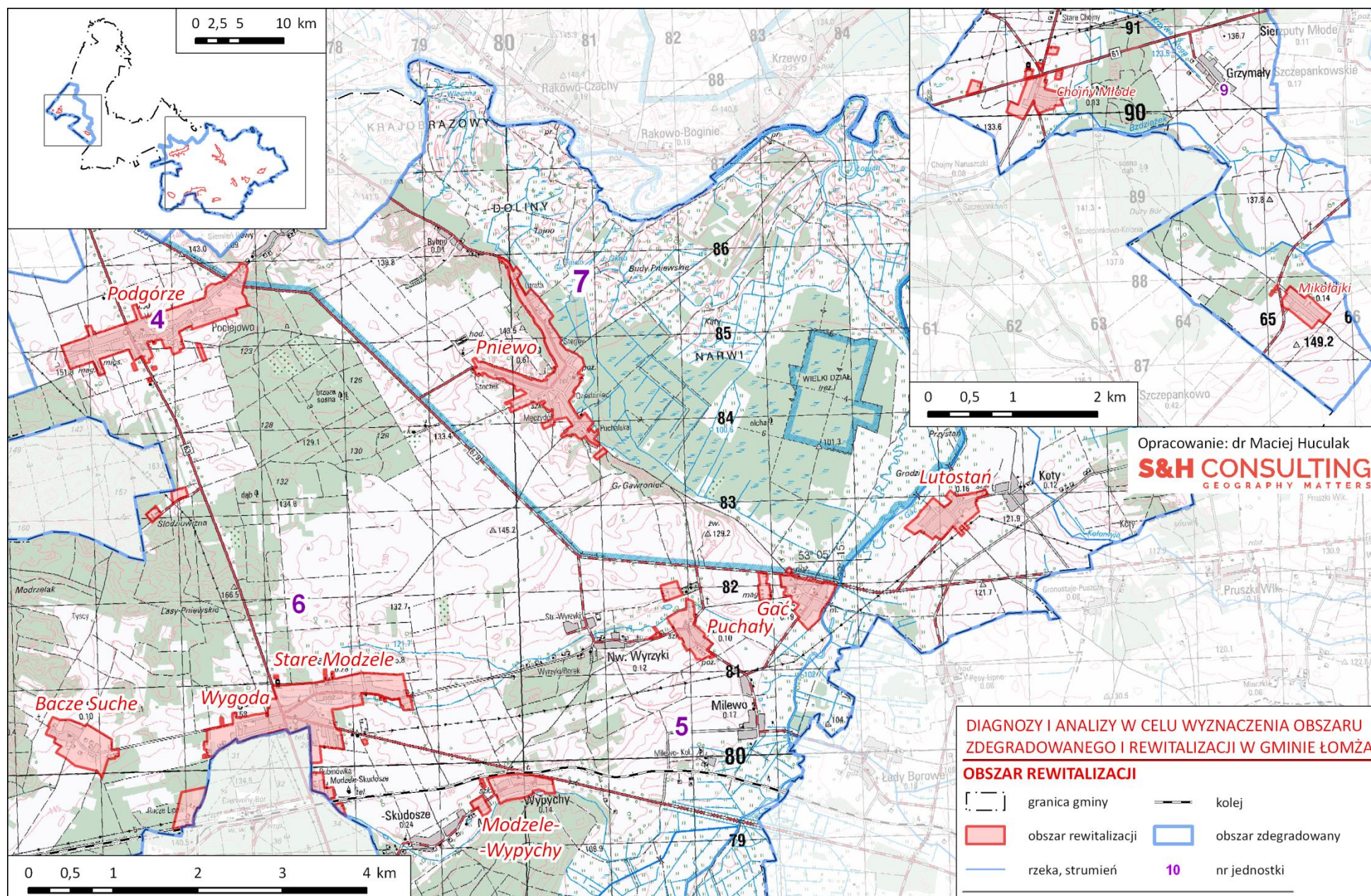

Rysunek 5.6.3. Obszar zdegradowany o dużym znaczeniu dla rozwoju lokalnego w Gminie Łomża w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży, CODGiK i in.

Rysunek 5.6.4. Obszar rewitalizacji w Gminie Łomża poddany konsultacjom społecznym.

Źródło: opracowanie własne.

6.SZCZEGÓŁOWA DIAGNOZA OBSZARU REWITALIZACJI

6.1. Metodyka prac i struktura analiz

W myśl Wytycznych w zakresie rewitalizacji program rewitalizacji powinien zawierać szczegółową (pogłębioną) diagnozę obszaru rewitalizacji. Ten element składowy programu powinien obejmować swoim zakresem dwie główne kwestie:

1. Negatywne zjawiska zachodzące we wszystkich sferach tj. społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej.
2. Analizę lokalnych potencjałów występujących na obszarze rewitalizacji.

Szczegółowe analizy poszczególnych kwestii przeprowadzono w oparciu o dwie zasadnicze grupy metod:

1. Analizy danych zastanych.
2. Wyniki szeregu prac włączających lokalnych interesariuszy w proces diagnostyczny przy wykorzystaniu szerokiego spektrum metod badawczych (warsztaty planistyczne, spacerzy badawcze, ankieta in.).

Poza elementami pogłębiającymi przeprowadzony już proces diagnostyczny, praca z mieszkańcami pozwoliła również zidentyfikować:

1. Problemy.
2. Lokalne potencjały.
3. Potrzeby.

Optymalne wykorzystanie tych ostatnich pełni w planowaniu procesów rewitalizacji szczególnie istotną rolę, będzie bowiem mogło w sposób istotny przyczynić się do skuteczności zaplanowanego wsparcia.

Dla przybliżenia skali problemów występujących na obszarze rewitalizacji przyjęto te same założenia i poziomy referencyjne jak w przypadku analizy jednostek referencyjnych służącej delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji.

6.2. Obszar rewitalizacji

Obszar rewitalizacji w Gminie Łomża był w całości położony na terenie Gminy Łomża. Na obszarze 4,8km²(484,2 ha) skupiał on ponad 3 tys. mieszkańców. Powierzchnia obszaru stanowiła zaledwie 1,8% ogółu powierzchni gminy. Udział obszaru rewitalizacji w ogólnej liczbie mieszkańców gminy kształtował się na poziomie 27,7%. Intensywność użytkowania obszaru mierzona liczbą mieszkańców przypadającą na jednostkę powierzchni wyniosła 6,3 osoby na 1 ha co należy uznać za wartość niską. Wynika ona ze specyfiki zabudowy mieszkaniowej, na którą składają się w przeważającej części tereny starej zabudowy jednorodzinnej o charakterze siedliskowym.

Z punktu widzenia zarówno procesów rozwojowych gminy, jak również procesów rewitalizacji jest to obszar kluczowy, na którym powinna koncentrować się zdecydowana większość działań.

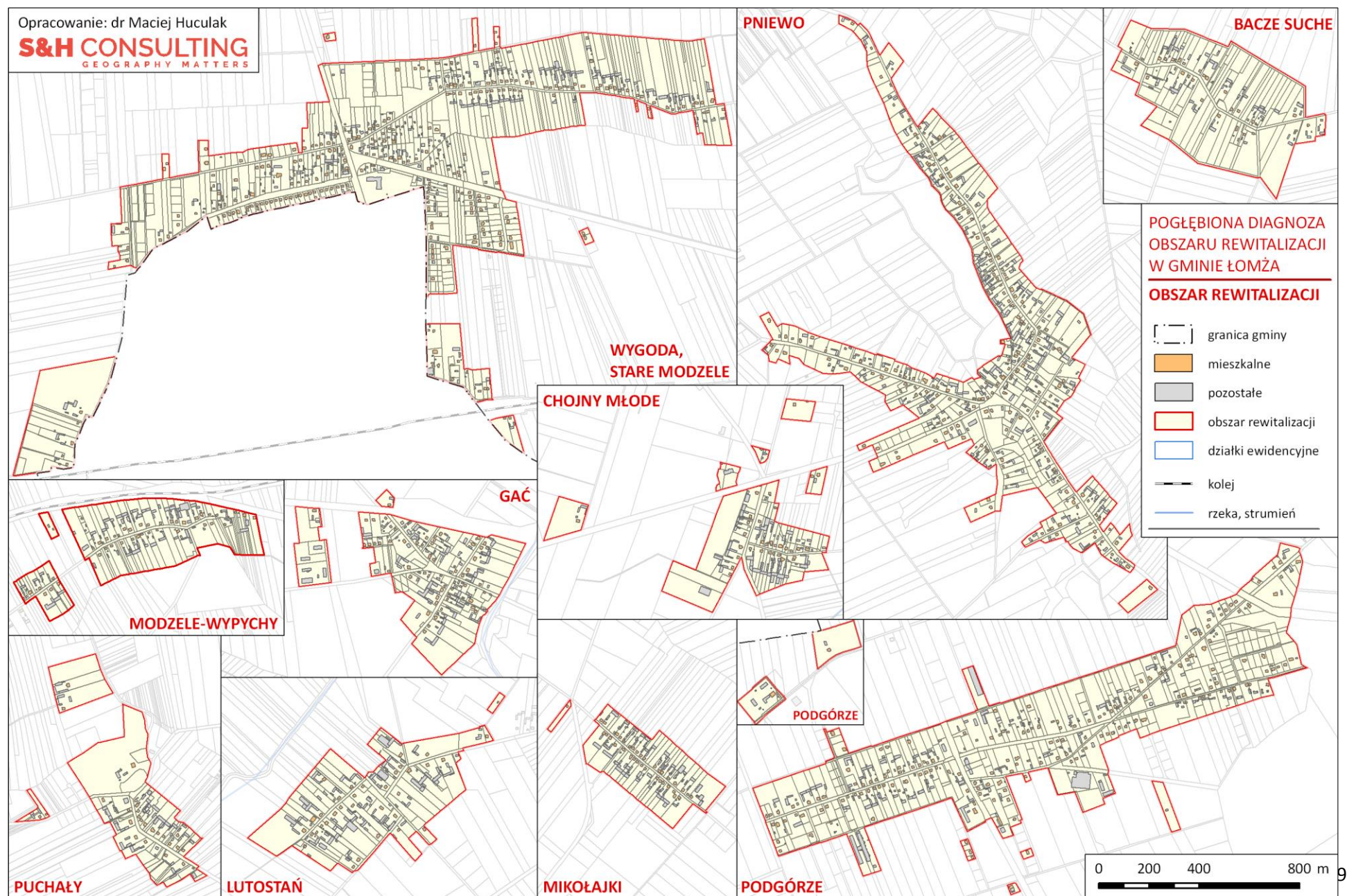
Wyznaczony obszar rewitalizacji charakteryzował się:

- Zbliżoną do limitów określonych przez *Wytyczne* wielkością obszaru mierzoną jego udziałem w liczbie mieszkańców gminy ogółem.
- Zróżnicowanym na poziomie poszczególnych jednostek referencyjnych oraz wchodzących w ich skład sołectw, charakterem procesów degradacji we wszystkich analizowanych sferach.

Mając na uwadze powyższe wyznaczono dwa zasadnicze poziomy natężenia negatywnych zjawisk:

Pierwszym był stan kryzysu, który odpowiadał progom wartości wskaźników zastosowanych do delimitacji obszaru zdegradowanego i rewitalizacji i w większości przypadków wyniósł 120% poziomu dla całej gminy.

Drugim, poziom podwyższonej koncentracji negatywnych zjawisk. Poziom ten określono jako połowę różnicy pomiędzy wartością odpowiadającą poziomowi kryzysowemu a wartością referencyjną. Tak wyznaczony próg w większości przypadków wyniósł zatem 110% wartości referencyjnej. Działania skierowane w celu odpowiedzi na zidentyfikowane w ten sposób zjawiska miały zatem charakter wyprzedzający a ich celem było zapobieżenie ich dalszej intensyfikacji i osiągnięciu poziomu zdefiniowanego jako kryzysowy.

Rysunek 6.2.1. Obszar rewitalizacji w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne.

6.2.1. Negatywne zjawiska

Sfera społeczna

Z punktu widzenia zjawisk społecznych, analizowany obszar rewitalizacji prezentował zauważalną skalę koncentracji szeregu problemów społecznych. Podwyższony względem wartości referencyjnej, poziom koncentracji analizowanych zjawisk stwierdzono we wszystkich z ośmiu analizowanych negatywnych zjawisk społecznych.

W grupie zjawisk o najwyższym poziomie koncentracji oznaczającym stan kryzysowy znalazły się trzy spośród analizowanych. Były to:

1. Ubóstwo
2. Problemy zdrowotne
3. Kapitał społeczny

Analiza wskaźnikowa pozwoliła ponadto na wyodrębnienie grupy pięciu negatywnych zjawisk, których natężenie przekroczyło poziom podwyższonej koncentracji negatywnych zjawisk. W grupie tej znalazły się:

1. Demografia
2. Problemy rodzin
3. Bezrobocie
4. Bezpieczeństwo
5. Edukacja

L.p.	Negatywne zjawiska	Kryzys
1.	Demografia	+
2.	Ubóstwo	+
3.	Problemy zdrowotne	+
4.	Problemy rodzin	+
5.	Bezrobocie	+
6.	Bezpieczeństwo	+
7.	Kapitał społeczny	+
8.	Edukacja	+

Tabela 6.2.1. Problemy społeczne występujące na obszarze rewitalizacji.

Źródło: opracowanie własne.

Kapitał społeczny – stan kryzysowy

Edukacja – stan podwyższonej koncentracji zjawiska

Blisko połowa z ogólnej liczby wszystkich 25 analizowanych wskaźników cząstkowych tj. 12 osiągnęła poziom kryzysowy. Do grupy tej zaliczały się takie wskaźniki jak:

1. W zakresie ubóstwa:
  - a. Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS ogółem na 1 tys. mieszkańców.

- b. Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu ubóstwa na 1 tys. mieszkańców.
- 2. W zakresie problemów zdrowotnych:
  - a. Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 1 tys. mieszkańców.
  - b. Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców.
- 3. W zakresie problemów rodzin:
  - a. Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych na 1 tys. mieszkańców.
  - b. Liczba osób w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny na 1 tys. mieszkańców.
- 4. W zakresie bezrobocia:
  - a. Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia na 100 osób w wieku produkcyjnym.
  - b. Liczba osób bezrobotnych bez kwalifikacji zawodowych na 100 osób w wieku produkcyjnym.
- 5. W zakresie poziomu bezpieczeństwa:
  - a. Liczba interwencji na 1 tys. mieszkańców.
  - b. Liczba wykroczeń na 1 tys. mieszkańców.
- 6. W zakresie poziomu kapitału społecznego:
  - a. Frekwencja w Wyborach do Sejmu RP 2015
  - b. Frekwencja w Wyborach Prezydenta RP 2015

Mniejszy, ale nadal podwyższony poziom natężenia analizowanych zjawisk stwierdzono ponadto w przypadku pięciu kolejnych wskaźników cząstkowych. Były to:

- 1. W zakresie demografii:
  - a. Udział osób w wieku sędziwym w liczbie ludności w wieku poprodukcyjnym w %.
- 2. W zakresie bezrobocia:
  - a. Liczba osób bezrobotnych ogółem na 100 osób w wieku produkcyjnym.
  - b. Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 osób w wieku produkcyjnym.
- 3. W zakresie poziomu kapitału społecznego:
  - a. Frekwencja w wyborach samorządowych 2014 w %.
- 4. W zakresie edukacji:
  - a. Wyniki I części sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w latach 2014-2016 w %.

Powyższe profile zjawisk kryzysowych uzupełniono wnioskami płynącymi z przeprowadzonych badań jakościowych, w tym prac warsztatowych oraz ankiet. W ich trakcie zidentyfikowano takie negatywne zjawiska natury społecznej jak:

1. Niski poziom bezpieczeństwa, w szczególności pieszych na części obszaru.
2. Brak rozwiniętej oferty dla młodzieży.
3. Spożywanie alkoholu w miejscach publicznych.
4. Dewastowanie mienia publicznego, wandalizm.
5. Niewystarczający poziom edukacji.
6. Brak oferty spędzania wolnego czasu dla seniorów.

Szczegółowe informacje dotyczące analizowanych wskaźników dla sfery społecznej wraz z wartościami obliczonymi dla całego obszaru rewitalizacji prezentuje Tabela 6.2.2.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY ŁOMŻA NA LATA 2018-2022

Zjawisko	Wskaźnik cząstkowy	Jednostka	Obszar Rewitalizacji	Gmina Łomża
Demografia	Udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności	W %	17,3	16,0
		Wskaźnik znormalizowany	1,08	1,0
	Udział osób w wieku sędziwym w liczbie ludności w wieku poprodukcyjnym	W %	27,7	24,1
		Wskaźnik znormalizowany	1,15	1,00
	Wskaźnik syntetyczny problemów demograficznych	Wskaźnik znormalizowany	1,11	1,00
Ubóstwo	Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS	Na 1 tys. mieszkańców	86,0	66,7
		Wskaźnik znormalizowany	1,29	1,00
	Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu ubóstwa	Na 1 tys. mieszkańców	63,0	49,0
		Wskaźnik znormalizowany	1,29	1,00
	Wskaźnik syntetyczny ubóstwa	Wskaźnik znormalizowany	1,29	1,00
Problemy zdrowotne	Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby	Na 1 tys. mieszkańców	30,9	22,9
		Wskaźnik znormalizowany	1,35	1,00
	Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu niepełnosprawności	Na 1 tys. mieszkańców	24,3	20,1
		Wskaźnik znormalizowany	1,21	1,00
	Wskaźnik syntetyczny problemów zdrowotnych	Wskaźnik znormalizowany	1,28	1,00
Problemy rodzin	Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych	Na 1 tys. mieszkańców	40,4	28,6
		Wskaźnik znormalizowany	1,41	1,00
	Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z OPS z powodu ochrony macierzyństwa	Na 1 tys. mieszkańców	12,1	11,1
		Wskaźnik znormalizowany	1,09	1,00
	Liczba osób w rodzinach objętych wsparciem asystenta rodziny	Na 1 tys. mieszkańców	12,1	7,9
		Wskaźnik znormalizowany	1,53	1,00
	Liczba osób w rodzinach objętych procedurą "Niebieskiej Karty"	Na 1 tys. mieszkańców	5,3	9,1
		Wskaźnik znormalizowany	0,58	1,00
	Liczba osób w rodzinach otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego	Na 1 tys. mieszkańców	13,5	12,5
		Wskaźnik znormalizowany	1,08	1,00
	Wskaźnik syntetyczny problemów rodzin	Wskaźnik znormalizowany	1,14	1,00
Bezrobocie	Liczba osób bezrobotnych ogółem	Na 100 osób w wieku produkcyjnym	7,4	6,3
		Wskaźnik znormalizowany	1,17	1,00
	Liczba osób bezrobotnych długotrwale	Na 100 osób w wieku produkcyjnym	3,7	3,5
		Wskaźnik znormalizowany	1,08	1,00
	Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym lub niższym	Na 100 bezrobotnych	25,5	23,5
		Wskaźnik znormalizowany	1,09	1,00
	Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia	Na 100 osób w wieku produkcyjnym	3,0	2,5
		Wskaźnik znormalizowany	1,21	1,00
	Liczba osób bezrobotnych po 50 roku życia	Na 100 osób w wieku produkcyjnym	1,2	1,4
		Wskaźnik znormalizowany	0,92	1,00
	Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego	Na 100 osób w wieku produkcyjnym	2,1	1,6
		Wskaźnik znormalizowany	1,20	1,00
Bezpieczeństwo	Liczba interwencji	Na 1 tys. mieszkańców	91,6	75,3
		Wskaźnik znormalizowany	1,22	1,00
	Liczba wykroczeń	Na 1 tys. mieszkańców	102,7	78,9
		Wskaźnik znormalizowany	1,30	1,00

Zjawisko	Wskaźnik cząstkowy	Jednostka	Obszar Rewitalizacji	Gmina Łomża
	Liczba przestępstw	Na 1 tys. mieszkańców	8,9	10,2
		Wskaźnik znormalizowany	0,87	1,00
	Wskaźnik syntetyczny poziomu bezpieczeństwa	Wskaźnik znormalizowany	1,13	1,00
Kapitał społeczny	Frekwencja w wyborach samorządowych 2014	W %	52,8	54,3
		Wskaźnik znormalizowany	0,97	1,00
	Frekwencja w Wyborach do Sejmu RP 2015	W %	40,3	46,5
		Wskaźnik znormalizowany	0,87	1,00
	Frekwencja w Wyborach Prezydenta RP 2015	W %	43,7	48,1
		Wskaźnik znormalizowany	0,91	1,00
	Wskaźnik syntetyczny kapitału społecznego	Wskaźnik znormalizowany	0,92	1,00
		Wskaźnik znormalizowany odwrócony	1,09	1,00
Edukacja	Wyniki I części sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w latach 2014-2016	W %	59,0	61,3
		Wskaźnik znormalizowany	0,98	1,01
		Wskaźnik znormalizowany odwrócony	1,03	0,99

Tabela 6.2.2. Problemy społeczne na obszarze rewitalizacji w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży, OPS w Łomży, PUP w Łomży i in.

Sfera gospodarcza

Obszar rewitalizacji reprezentuje obszar problemowy również z punktu widzenia procesów gospodarczych. Fakt ten dobitnie potwierdza analiza zjawiska przedsiębiorczości. Obszar rewitalizacji osiągnął niskie, w skali gminy, wartości wskaźnika przedsiębiorczości mierzonego liczbą firm zarejestrowanych w systemie REGON w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym.

Zjawisko	Wskaźnik cząstkowy	Jednostka	Obszar Rewitalizacji	Gmina Łomża
Przedsiębiorczość	Liczba firm zarejestrowanych w REGON	Na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym	86,2	107,3
		Wskaźnik znormalizowany	0,80	1,00
		Wskaźnik znormalizowany odwrócony	1,24	1,00

Tabela 6.2.3. Problemy gospodarcze na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG w Łomży i in.

Ważnym elementem analizowanym w sferze społecznej a jednocześnie silnie powiązany z procesami gospodarczymi na obszarze rewitalizacji był wysoki udział osób bezrobotnych do 30 roku życia oraz nieposiadających kwalifikacji zawodowych.

Badania jakościowe pozwoliły ponadto stwierdzić występowanie takich problemów jak:

1. Niski poziom przedsiębiorczości zwłaszcza wśród młodych ludzi.
2. Słabo rozwinięty sektor ekonomii społecznej

Sfera środowiskowa

Analiza wskaźnikowa przeprowadzona dla całego obszaru rewitalizacji nie wykazała występowania zjawisk kryzysowych. Sytuacja ta dotyczyła zarówno kwestii związanych z zagrożeniem hałasem komunikacyjnym, jak również występowaniem wyrobów zawierających azbest.

Hałas komunikacyjny

Na badanym obszarze ujmowanym jako całość nie stwierdzono zagrożenia występowaniem hałasu w skali oznaczającej występowanie kryzysu. W strefie przybliżającej zasięg występowania takiego zjawiska tj. obejmującej obszar do 200 m od dróg krajowych lub wojewódzkich zlokalizowanych było 179 budynków mieszkalnych spośród ogólnej liczby 983 znajdujących się na obszarze rewitalizacji. W rezultacie dało to udział takich budynków wyraźnie niższy od wartości referencyjnej dla gminy, wynoszącej 23,2%.

Mimo tego, pogłębienie analizy w zakresie hałasu komunikacyjnego pozwoliło na zidentyfikowanie na terenie rewitalizacji obszarów potencjalnie zagrożonych tego rodzaju hałasem. Próg oznaczający występowanie stanu kryzysowego został przekroczony w przypadku czterech sołectw na obszarze rewitalizacji. Były to:

- Chojny Młode (34,3%),
- Gać (50,8%),
- Podgórze (30,4%),
- Wygoda (35,7%).

W przypadku sołectwa Modzele-Wypychy możliwe było ponadto występowanie uciążliwości związanych z hałasem wynikających z bezpośredniego sąsiedztwa linii kolejowej.

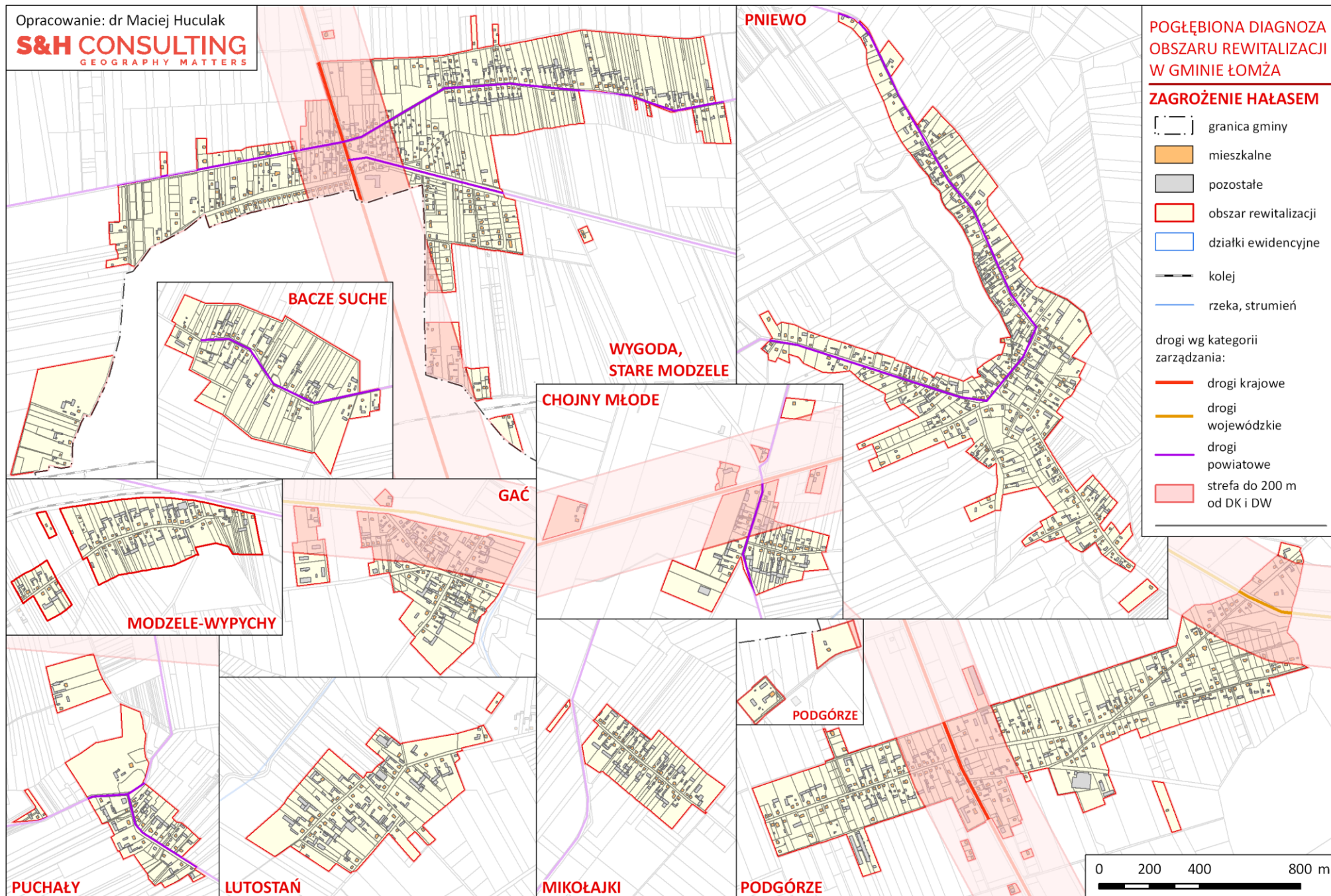
We wszystkich wymienionych przypadkach działania ograniczające hałas komunikacyjny mogą być cennym elementem działań rewitalizacyjnych.

Zjawisko	L.p.	Wskaźnik cząstkowy	Jednostka	Obszar Rewitalizacji	Gmina Łomża
Wyroby zawierające azbest	1.	Ilość wyrobów zawierających azbest	kg na 1 mieszkańca	633,4	547,4
			Wskaźnik znormalizowany	1,16	1,00
Hałas komunikacyjny	2.	Udział budynków mieszkalnych w strefie zagrożonej występowaniem hałasu komunikacyjnego	Udział w %	18,2	23,2
			Wskaźnik znormalizowany	0,78	1,00

Tabela 6.2.4. Problemy środowiskowe na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG i in.

Rysunek 6.2.2. Zagrożenie hałasem na obszarze rewitalizacji w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne.

Wyroby zawierające azbest

Drugim z badanych w sferze środowiskowej zagadnień było rozmieszczenie wyrobów zawierających azbest. W tym przypadku analizowany wskaźnik przekroczył wartość referencyjną obliczoną dla całej gminy, niemniej kształtował się na poziomie niższym od wartości przyjętej za stan kryzysowy.

Łączna masa wyrobów azbestowych zlokalizowanych na obszarze rewitalizacji wyniosła 1,9 tys. t. Z punktu widzenia całej gminy, natężenie występowania wyrobów azbestowych na obszarze rewitalizacji odpowiadało poziomowi podwyższonej koncentracji negatywnych zjawisk. Wartość 633,4 kg na 1 mieszkańca odpowiadała 116% wartości referencyjnej.

Wśród sołectw znajdujących się na obszarze rewitalizacji do tych o największej intensywności analizowanego zjawiska należały: Bacze Suche (1162,0), Gać (1040,0), Lutostań (1198,3), Mikołajki (725,9), Modzele-Wypychy (1122,3), Pniewo (717,9) oraz Puchały (1300,2). We wszystkich wymienionych przypadkach natężenie występowania wyrobów zawierających azbest przekraczało próg stanu kryzysowego. Co więcej, w części przypadków wartości wskaźnika kształtowały się na poziomie kilkakrotnie przekraczającym próg wartości referencyjnej.

Analiza szczegółowego rozmieszczenia wyrobów azbestowych na obszarze rewitalizacji potwierdziła powszechność występowania tego problemu w przypadku wymienionych powyżej sołectw. Warto zwrócić uwagę na występowanie dużych ilości wyrobów azbestowych w bezpośrednim otoczeniu przestrzeni publicznych oraz obiektów szeroko rozumianej infrastruktury publicznej (np. szkoły, świetlice wiejskie i in.).

Stan powietrza

Badania jakościowe wskazały na występowanie problemu złego stanu powietrza jako wyraźnie zauważalnego przez mieszkańców.

Rysunek 6.2.3. Wyroby zawierające azbest na obszarze rewitalizacji w Gminie Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UG Łomża.

Formy ochrony przyrody

Obszarowe formy ochrony przyrody, generalnie obejmowały niewielkie fragmenty obszaru rewitalizacji. Dwoma wyjątkami od tej reguły były części obszaru rewitalizacji położone w sołectwach Pniewo oraz Bacze Suche.

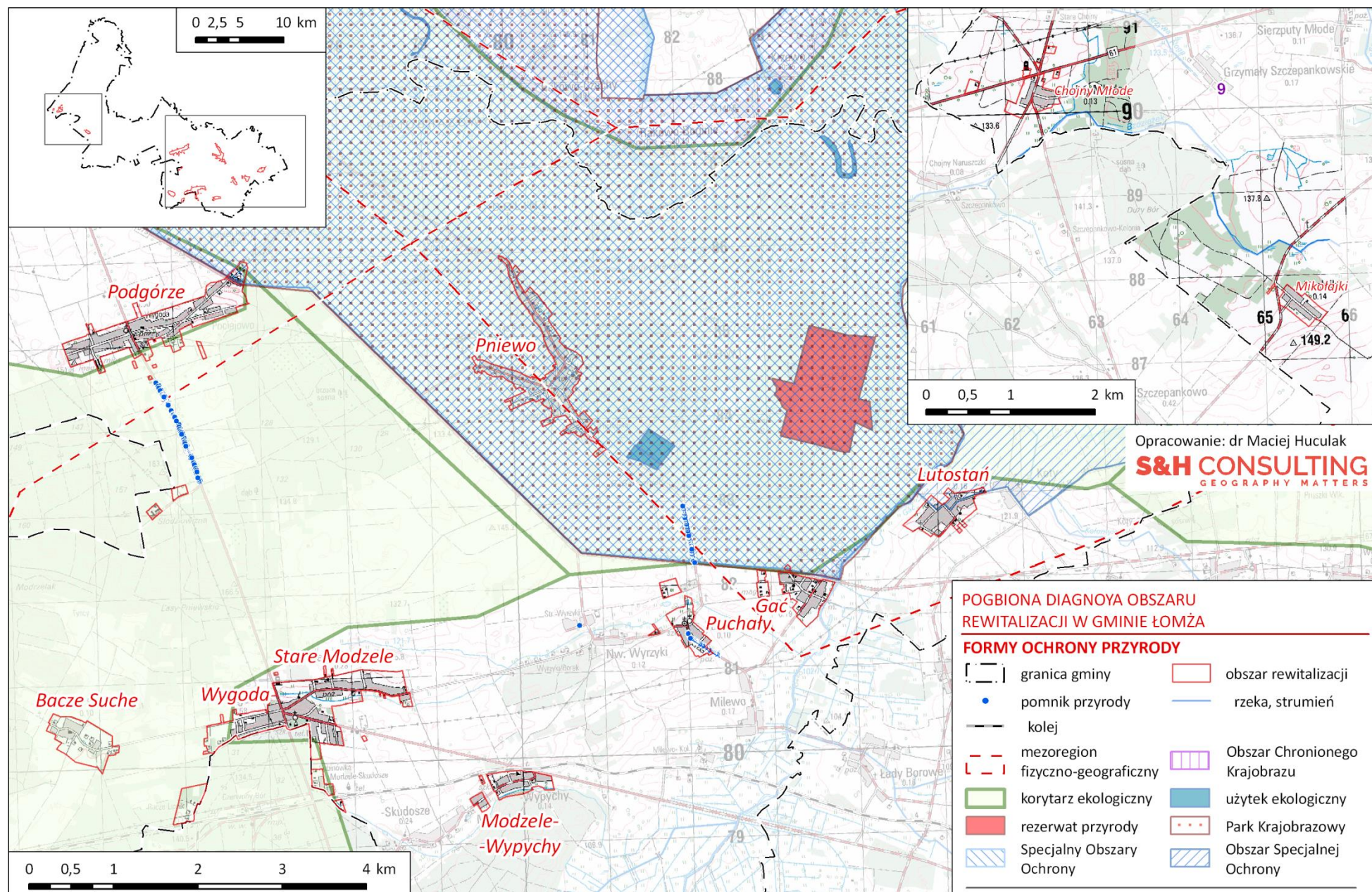
1. W pierwszym z wymienionych przypadków, cały fragment obszaru rewitalizacji znajdował się na terenie zarówno objętym ochroną w ramach:
  - Systemu „Natura 2000” tj.:
    - OSO Przełomowa Dolina Narwi (PLB200008),
    - SOO Ostoja Narwiańska (PLH200024)/
  - Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi.
2. W drugim, całość obszaru zamieszkanego sołectwa Bacze Suche znajdowało się w obrębie korytarza ekologicznego Dolina Omulwi, korytarz Północno-Wschodni.

Niewielkie fragmenty obszarów chronionych znalazły się w granicach obszaru rewitalizacji w następujących sołectwach:

- Gać: SOO Ostoja Narwiańska (PLH200024), Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi,
- Lutostań: OSO Przełomowa Dolina Narwi (PLB200008),
- Podgórze: Ostoja Narwiańska (PLH200024), OSO Przełomowa Dolina Narwi (PLB200008), Łomżyński Park Krajobrazowy Doliny Narwi, korytarz ekologiczny Puszcza Piska-Dolina Narwi,
- Wygoda: korytarz ekologiczny Puszcza Piska-Dolina Narwi,

Ponadto, na obszarze rewitalizacji stanowiącym zabudowany fragment sołectwa Puchały znalazła się cenna przyrodniczo aleja składająca się z grupy 92 drzew objętych tą formą ochrony.

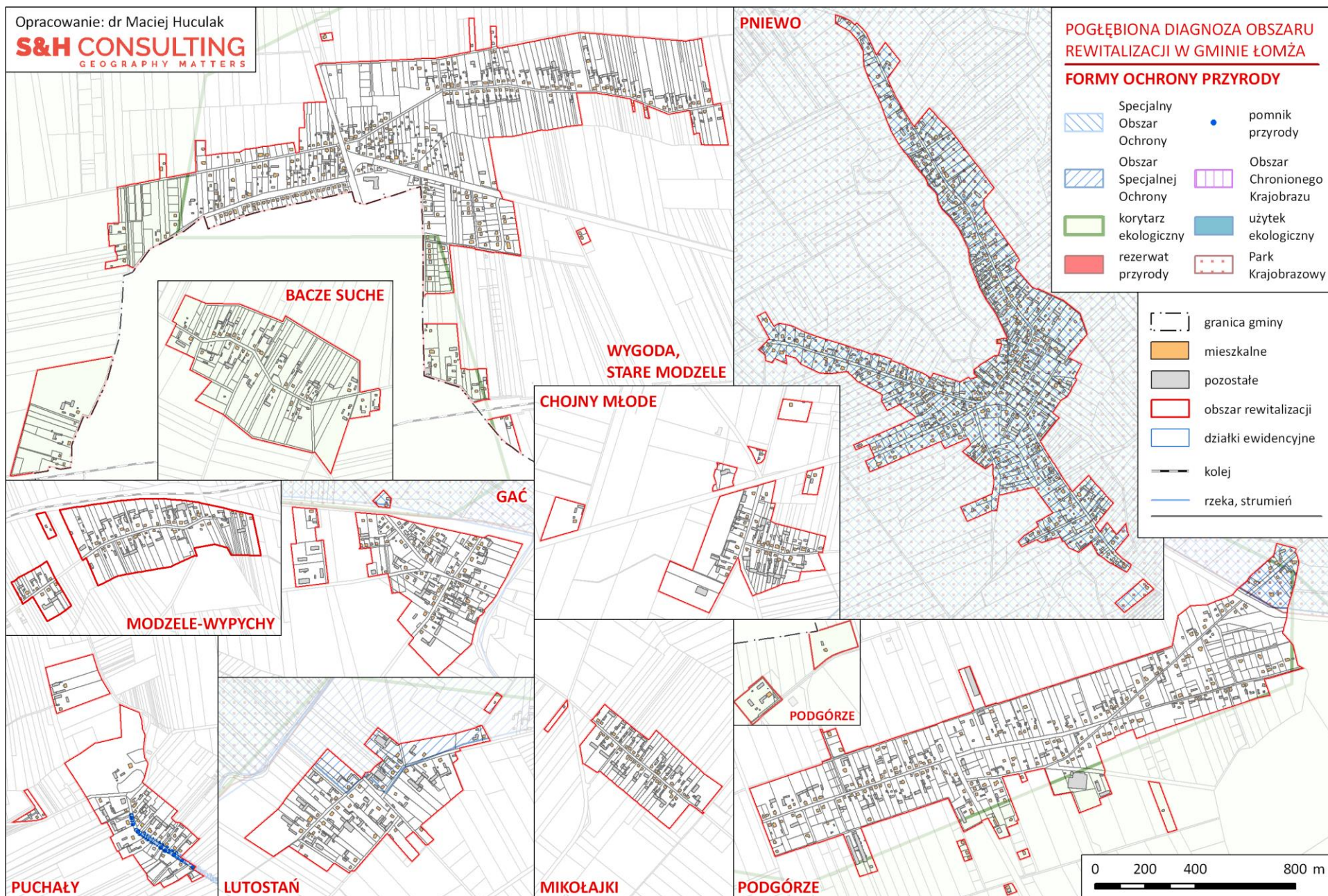
Środowisko przyrodnicze obszaru rewitalizacji Gminy Łomża jego bogactwo i różnorodność stanowią ważny potencjał, który powinien zostać właściwie wykorzystany przy programowaniu procesu rewitalizacji.

Rysunek 6.2.4. Formy ochrony przyrody na obszarze zdegradowanym i rewitalizacji Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ i in.

Rysunek 6.2.5. Formy ochrony przyrody na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GDOŚ i in.

Sfera przestrzenno-funkcjonalna**Sieć kanalizacyjna**

Jedynym zjawiskiem analizowanym w trakcie prac delimitacyjnych, odnoszącym się wprost do sfery przestrzenno-funkcjonalnej była ocena stanu wyposażenia w sieć kanalizacyjną. Obszar rewitalizacji w większości znajdował się poza zasięgiem sieci kanalizacyjnej funkcjonującej na obszarze Gminy Łomża. Spośród grupy 11 sołectw, które zostały objęte granicami obszaru rewitalizacji jedynie na terenie jednej występowała sieć kanalizacyjna. Były to Mikołajki.

W trakcie procesu partycypacji społecznej dodatkowymi problemami w sferze przestrzenno-funkcjonalnej, które zostały zgłoszone przez mieszkańców były:

- Braki w wyposażeniu obszaru rewitalizacji w sieć wodociagową,
- Brak ogólnodostępnej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej,
- Brak lub zły stan dróg oraz chodników, w szczególności w bezpośredniej bliskości obiektów infrastruktury społecznej (szkoły, świetlice, remizy itd.).

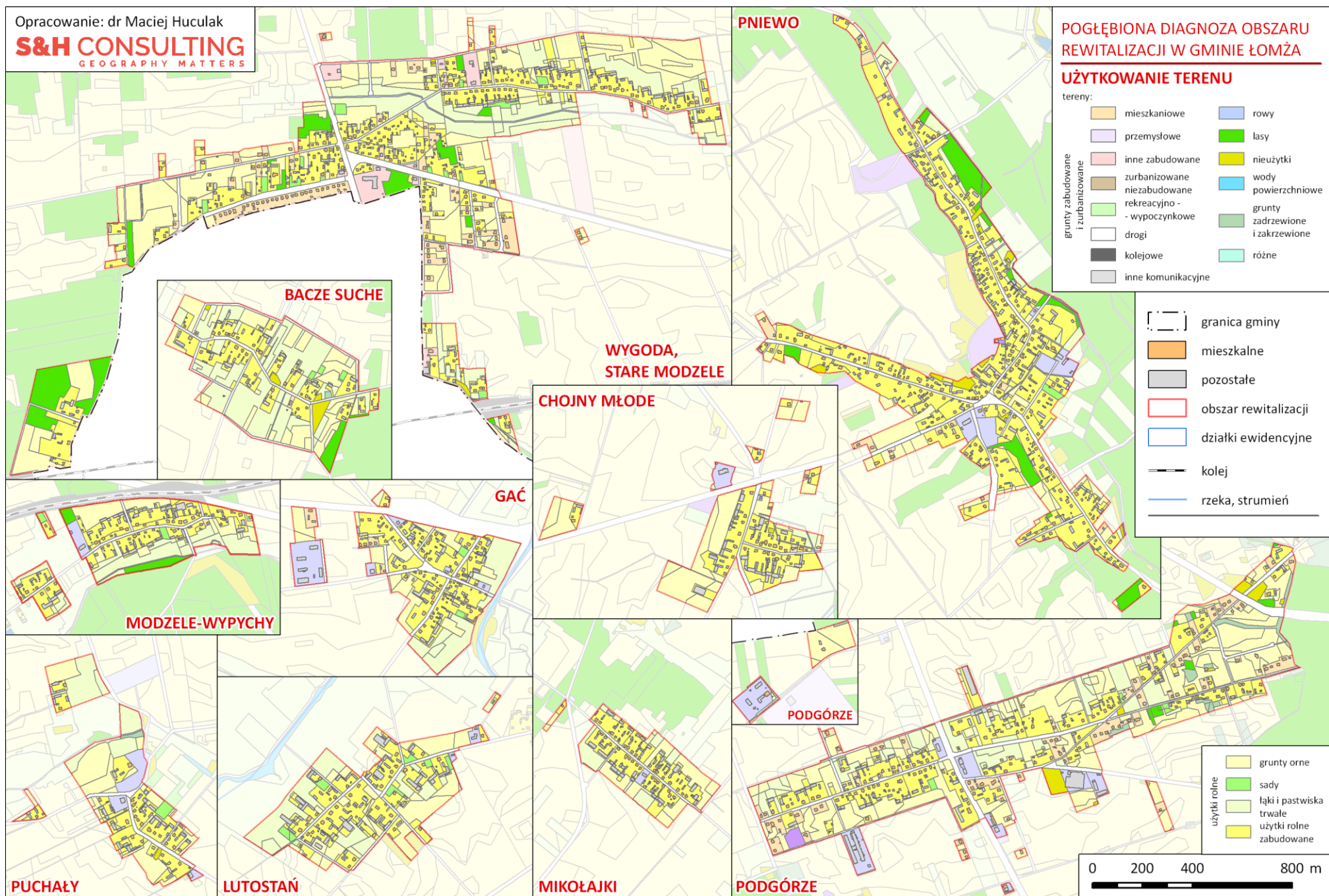
Użytkowanie terenu

Analiza form użytkowania terenu na obszarze rewitalizacji potwierdza jego typowo rolniczy charakter. Dominującym typem użytkowania były bowiem użytki rolne zabudowane, na które przypadało 166,4 ha, co odpowiadało 37,2% ogółu powierzchni obszaru, zaś na kolejne dwie kategorie tj. użytki rolne (26,4%) oraz łąki i pastwiska (13,9%) przypadało 40,3% analizowanego obszaru. Łącznie wymienione trzy typy obejmowały ponad ¾ całego obszaru rewitalizacji. Na czwartym miejscu uplasowały się tereny o charakterze komunikacyjnym – drogi (8,4%).

Rodzaj użytkowania	Powierzchnia	
	ha	Udział w %
Użytki rolne zabudowane	166,4	37,2
Użytki rolne	118,2	26,4
Łąki i pastwiska	62,2	13,9
Drogi	37,4	8,4
Inne zabudowane	18,6	4,2
Mieszkaniowe	18,1	4,1
Lasy	14,7	3,3
Nieuzyski	3,6	0,8
Sady	3,6	0,8
Grunty zadrzewione i zakrzewione	1,8	0,4
Wody	1,8	0,4
Użytki kopalne	0,6	0,1
Pozostałe	0,2	0,0
Obszar rewitalizacji	447,2	100,0

Tabela 6.2.5. Użytkowanie terenu na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EGİB.

Rysunek 6.2.6. Użytkowanie terenu na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych EGiB.

Sfera techniczna

Jedynym zjawiskiem analizowanym w zakresie sfery technicznej w pogłębionej diagnozie było dziedzictwo kulturowo-materialne. Na obszar rewitalizacji przypadła znacząca część spośród nieruchomości obiektów zabytkowych wpisanych do wojewódzkiej ewidencji zabytków znajdujących się na terenie gminy.

6.2.2. Potrzeby

Przeprowadzone badania i analizy pozwoliły na zidentyfikowanie na obszarze rewitalizacji następujących potrzeb w zakresie działań rewitalizacyjnych:

1. Wsparcie rodzin wieloproblemowych.
2. Wsparcie edukacji z zakresu przedsiębiorczości i szkolnictwa zawodowego.
3. Prowadzenie kompleksowej, aktywnej polityki senioralnej.
4. Ograniczenie ubóstwa i uzależnienia od pomocy społecznej.
5. Poprawa oferty usług skierowanej do osób długotrwale chorych i niepełnosprawnych.
6. Uzupełnienie braków w infrastrukturze społecznej, modernizacja istniejącej oraz poszerzenie zakresu dostępnych usług wraz z poprawą ich jakości.
7. Odnowa przestrzeni publicznych.
8. Likwidacja barier architektonicznych.
9. Uzupełnienie infrastruktury sportowo-rekreacyjnej.
10. Modernizacja i poszerzenie zakresu usług kulturalnych.
11. Poprawa stanu powietrza.
12. Usunięcie wyrobów zawierających azbest z bezpośredniego otoczenia kluczowych przestrzeni publicznych oraz obiektów infrastruktury społecznej.
13. Poprawa funkcjonalności i bezpieczeństwa w zakresie układu komunikacyjnego.

6.2.3. Potencjały

Do głównych potencjałów zidentyfikowanych w trakcie szczegółowej analizy obszaru rewitalizacji należały:

1. Obecność funkcji kulturalnych (świątlice wiejskie), oświatowych (szkoły), handlowych i in.
2. Obecność szeregu obiektów infrastruktury społecznej.
3. Zasób obiektów dziedzictwa materialno-kulturowego.
4. Bogactwo środowiska przyrodniczego.
5. Względnie dobra sytuacja w zakresie hałasu komunikacyjnego.

7. POWIĄZANIA PROGRAMU Z DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI GMINY

Rewitalizacja stanowi proces wyprowadzania ze stanu kryzysowego obszarów zdegradowanych, prowadzony w sposób kompleksowy, poprzez zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, przestrzeni i gospodarki, skoncentrowane terytorialnie, prowadzone przez interesariuszy rewitalizacji na podstawie programu rewitalizacji. Potrzeba prowadzenia tak rozumianej rewitalizacji, ze względu na swoją kompleksowość, powinna znaleźć umocowanie w dokumentach strategicznych gminy. Analizę przeprowadzono w oparciu o następujący zakres dokumentów strategicznych:

- a) Plan Rozwoju Gminy Łomża do 2020.
- b) Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych Gminy Łomża na lata 2007-2017.
- c) Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Łomża.

Wybór dokumentów był podyktowany zakresem wymagany przez Wytyczne oraz Ustawę o rewitalizacji.

Po przeanalizowaniu podstawowych dokumentów strategicznych Gminy Łomża należy stwierdzić, że problematyka rewitalizacyjna znajduje swoje odbicie w celach stawianych przez wszystkie wzięte pod uwagę dokumenty.

Plan Rozwoju Gminy Łomża do 2020

Plan rozwoju gminy, jako dokument strategiczny wskazuje ogólne, pożądane dla rozwoju gminy cele. Planowana rewitalizacja wpisuje się w 100 % w zapisane w Planie cele strategiczne. Realizacja celów: *„Wzmacnianie społeczności lokalnej w oparciu o dziedzictwo kulturowe i aktywny trzeci sektor”, „Rozwój infrastruktury technicznej na rzecz wzrostu atrakcyjności osiedleńczej, turystycznej i inwestycyjnej”, „Stymulowanie wzrostu gospodarczego w oparciu o wysoką jakość terenów inwestycyjnych oraz branże wykorzystujące technologie tzw. „zielonego przemysłu””, „Profesjonalizacja systemu świadczenia usług publicznych oraz wzmacnianie lokalnego kapitału społecznego”* przyczyni się bezpośrednio do poprawy jakości i poziomu życia na obszarach zdegradowanych. Również *„Poprawa stanu środowiska naturalnego, zachowanie wartości oraz ochrona bioróżnorodności lokalnego dziedzictwa przyrodniczego”* i *„Zapewnienie warunków do rozwoju ruchu turystycznego oraz promocja walorów turystycznych gminy”* wpłynie pozytywnie, choć pośrednio, na mieszkańców obszaru.

Cele działań rewitalizacyjnych zapisanych w LPR w dużym stopniu wpisują się zatem w cele działań zarysowanych w Planie rozwoju gminy. Działania rewitalizacyjne obejmują zarówno sześć wyznaczonych celów strategicznych, jak również wpisują się łącznie w ponad 4/5 zdefiniowanych kierunków działań (24 z 28). Stopień powiązań pomiędzy oboma dokumentami można uznać za bardzo wysoki.

Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych Gminy Łomża na lata 2007-2017

Bardzo ważnym, jeśli nie najważniejszym, elementem procesu rewitalizacji jest wymiar społeczny prowadzonej interwencji. Skoncentrowanie działań na przeciwdziałaniu kryzysowi w sferze społecznej stanowi podstawę zaplanowanych działań i decyduje o ich ostatecznym powodzeniu. Dlatego też działania związane z rewitalizacją są obecne w każdym z sześciu celów głównych zarysowanych w Strategii integracji i rozwiązywania problemów społecznych Gminy Łomża na lata 2007-2017. Przedstawione cele i kierunki działań jako bardziej szczegółowe nie pokrywają się już w 100% z celami procesu rewitalizacji, jednak system powiązań nadal należy uznać za wysoki. Aż 16 z ogólnej liczby 19 zapisanych w strategii celów szczegółowych wpisuje się w działania rewitalizacyjne.

Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego

Najważniejszym dokumentem planistycznym w gminie wyznaczającym kierunki rozwoju przestrzennego gminy jest Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego. Powiązania z działaniami rewitalizacyjnymi można odnaleźć w 5 z 11 celów strategicznych SUIKZP. Dokument ten wyróżnia ponadto cele główne rozwoju przestrzennego gminy w pięciu obszarach tematycznych. Są to:

- a) ekologiczne cele rozwoju
- b) społeczne cele rozwoju
- c) gospodarcze cele rozwoju
- d) cele rozwoju komunikacji
- e) cele rozwoju infrastruktury technicznej.

W najmniejszym stopniu działania rewitalizacyjne mogą wpisywać się w zdefiniowane w SUIKZP cele z zakresu rozwoju komunikacji oraz rozwoju gospodarczego. W pozostałych przypadkach intensywność ich powiązań należy uznać za wysoką, bądź bardzo wysoką. Na uwagę zasługuje ponadto klarowne wyróżnienie celów społecznych w zagospodarowaniu przestrzennym. Kierunki działań zaplanowane w LPR znajdują swoje odzwierciedlenie w ponad połowie z ogólnej liczby kierunków SUIKZP (21 z 37). Można więc uznać, że SUIKZP jest dokumentem strategicznym, w który cele działań rewitalizacyjnych wpisują się w stopniu umiarkowanie wysokim.

Podsumowując, powiązania wyzwań stawianych procesowi rewitalizacji ze strategicznymi kierunkami rozwoju przestrzennego gminy należy również ocenić jako daleko idące.

L.p.	Poziom celów	Plan Rozwoju Gminy			Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych			Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego		
		Ogółem	Rewitalizacja		Ogółem	Rewitalizacja		Ogółem	Rewitalizacja	
		Liczba	Liczba	Udział [%]	Liczba	Liczba	Udział [%]	Liczba	Liczba	Udział [%]
1.	Cel główny	-	-	-	-	-	-	1	1	100
2.	Cele strategiczne/operacyjne	6	6	100	6	6	100	5	5	100
3.	Cele operacyjne/szczegółowe	28	24	85,7	19	16	84,2	37	21	56,7

Tabela 7.1.1. Lokalny Program Rewitalizacji a pozostałe dokumenty strategiczne gminy – podsumowanie.

Źródło: opracowanie własne.

8. WIZJA OBSZARU REWITALIZACJI

Wizja obszaru rewitalizacji ma odzwierciedlać stan docelowy, do którego przeprowadzony proces rewitalizacji powinien doprowadzić. W przypadku Programu Rewitalizacji Gminy Łomża wizja została opracowana w modelu partycypacyjnym, w trakcie spotkań grupy roboczej ds. rewitalizacji oraz warsztatów planistycznych.

Ostatecznie wypracowana wizja obszaru rewitalizacji przedstawia się następująco:

Obszar rewitalizacji Gminy Łomża to miejsce bezpieczne i zadbane, z dobrą infrastrukturą techniczną, w której zachowany jest ład przestrzenny, a mieszkańcy dbają o zasoby środowiska naturalnego. Obszar rewitalizacji Gminy Łomża oferuje stabilność zatrudnienia oraz jest atrakcyjnym miejscem do życia dla dzieci i młodzieży. Stwarza perspektywy dla mieszkańców poprzez kreowanie dobrych warunków do rozwoju usług społecznych, edukacyjnych, w szczególności dla osób starszych. Pielęguje wartości samoorganizacji społeczności lokalnych i dba o możliwości rozwoju w dziedzinie kultury, dzięki czemu w gminie rozwija się aktywność społeczno-kulturalna, a dziedzictwo historyczne, kulturowe i walory środowiska przyrodniczego są wykorzystanymi potencjałami rozwojowymi.

9. CELE I KIERUNKI DZIAŁAŃ

Cele i kierunki działań powstały również z wykorzystaniem modelu partycypacyjnego. W ramach prac nad programem jedno ze spotkań grupy roboczej, było poświęcone pracy nad celami i kierunkami działań. Cele Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża zostały wypracowane przy współudziale grupy ds. rewitalizacji w formule mieszanej. Prace grupy odbywały się bowiem nad zaproponowaną przez Wykonawcę programu listą celów, która następnie w toku prac grupy została zmodyfikowana.

Wypracowane cele wpisują się w logikę tworzenia programu rewitalizacji w kontekście związku między diagnozą, wizją, celami i kierunkami działań.

Dla zapewnienia należytej klarowności przekazu cele programu przedstawiono w podziale na trzy podstawowe rodzaje odpowiadające poszczególnym poziomom szczegółowości. Składają się na nie:

1. Cel główny programu.
2. Cele strategiczne.
3. Kierunki działań.

Cel główny:

Ograniczenie skali występowania negatywnych zjawisk i procesów na obszarze rewitalizacji oraz wzmocnienie jego wewnętrznego potencjału, poprzez kompleksowe i zintegrowane działania na rzecz lokalnej społeczności, gospodarki, przestrzeni i środowiska naturalnego.

Cele strategiczne i kierunki działań:

1. Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego.
  - 1.1. Aktywizacja i integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
  - 1.2. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości w szczególności w zakresie ekonomii społecznej
  - 1.3. Wsparcie rodzin wieloproblemowych poprzez zapobieganie skutkom niewydolności wychowawczej rodziców
  - 1.4. Promocja postaw obywatelskich
  - 1.5. Rozwój systemu opieki i wsparcia osób zależnych
  - 1.6. poprawa stanu bezpieczeństwa
2. Kształtowanie przestrzeni oraz poprawa stanu technicznego i efektywności energetycznej budynków na obszarze rewitalizacji
  - 2.1. Modernizacja istniejących oraz utworzenie nowych przestrzeni publicznych
  - 2.2. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej i sportowo-rekreacyjnej na obszarze rewitalizacji
  - 2.3. Poprawa jakości życia poprzez rozwój i modernizację infrastruktury liniowej
  - 2.4. Poprawa stanu środowiska
  - 2.5. Wykorzystanie dziedzictwa materialno – kulturowego w celu wzmocnienia lokalnej tożsamości

10. PRZEDSIĘWZIĘCIA REWITALIZACYJNE

Opis przedsięwzięć w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża składa się z dwóch zasadniczych części:

- Pierwszą stanowi *lista planowanych podstawowych przedsięwzięć rewitalizacyjnych wraz z ich opisami zawierającymi w odniesieniu do każdego przedsięwzięcia: nazwę i wskazanie podmiotów je realizujących, zakres realizowanych zadań, lokalizację, szacowaną wartość, prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny w odniesieniu do celów rewitalizacji.*
- Drugą, *charakterystyka pozostałych dopuszczalnych przedsięwzięć rewitalizacyjnych, realizujących kierunki działań, opisane w części programu dotyczącej celów i kierunków działań.*

Realizacja przedsięwzięć rewitalizacyjnych, co do zasady będzie:

1. Zwracała szczególną uwagę na zachowanie historycznego charakteru i wartości kulturowych w ramach planowanych zadań rewitalizacyjnych.
2. Respektowała podczas planowania i realizacji poszczególnych inwestycji formy ochrony przyrody w szczególności pomniki przyrody.
3. Zapewniała ochronę gatunkową ptaków i nietoperzy podczas prac związanych z termomodernizacją budynków (np. demontaż, wymiana pokryć dachowych i elewacji) oraz innych prac remontowo – budowlanych zgodnie z ustawą z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. 2004 nr 92 poz. 880).
4. Uwzględniała zapisy ustawy o drogach publicznych (Dz. U. z 2016 r., poz. 1440 ze zm.), w szczególności art. 43 ust. 1 - zgodnie z którym obiekty budowlane należy lokalizować w odległości od zewnętrznej krawędzi jezdni - poza terenem zabudowy - co najmniej 20,0 m, natomiast w terenie zabudowy - co najmniej 8,0 m.
5. Uwzględniała zapisy Rozporządzenia Ministra Transportu i Gospodarki Morskiej z dnia 2 marca 1999 r. (Dz. U. Nr 43, poz. 430 ze zm.), w sprawie warunków technicznych, jakim powinny odpowiadać drogi publiczne i ich usytuowanie - § 9 ust. 1 pkt. 4 i 5. Zgodnie z ich treścią, należy ograniczać liczbę i częstość zjazdów z dróg wojewódzkich, poprzez ich sytuowanie z dróg niższej kategorii, szczególnie w odniesieniu do terenów przeznaczonych pod nową zabudowę.

10.1. Przedsięwzięcia podstawowe

Lista przedsięwzięć podstawowych, a więc takich, bez realizacji których osiągnięcie wyznaczonych celów nie będzie możliwe, obejmuje 27 projektów o łącznej wartości ok. 16 mln zł.

Przedsięwzięcie nr 1	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Rozwój małej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej jako alternatywnych miejsc spotkań i aktywności mieszkańców
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Nie
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Stare Modzele, Puchały, Lutostań, Mikołajki, Wygoda, Bacze, Gać
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 09.2018 do 09.2020
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna, Przestrzenno-funkcjonalna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Celem jest poprawa jakości życia mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z dziećmi, poprzez budowę infrastruktury sportowej we wsiach Stare Modzele, Puchały, Lutostań, Mikołajki, Wygoda, Bacze, Gać. Stworzenie atrakcyjnych miejsc spotkań, nawiązywania i utrwalania kontaktów. Umożliwienie korzystania im z atrakcyjnych możliwości wspólnego spędzania czasu, różnych form sportu, rekreacji, wypoczynku. Realizacja inwestycji przyczyni się do podniesienia jakości spędzania wolnego czasu wspólnie z najbliższymi, wykorzystując walory środowiska, na świeżym powietrzu; wzrost aktywności fizycznej nie tylko wśród najmłodszych. Ważnym aspektem przedsięwzięcia jest kształtowanie postaw zdrowego stylu życia, alternatywnych dla Internetu i telewizji form wykorzystania wolnego czasu. Większa część rodzin z terenu rewitalizowanego, ze względu na sytuację ekonomiczną, nie jest w stanie zapewnić właściwego wypoczynku sobie i swoim najbliższym, nie stać ich na komercyjne usługi w tym zakresie. Możliwość korzystania z urządzeń siłowni pod chmurką, placu zabaw lub zagospodarowanej przestrzeni spacerowej nad stawem wpłynie na kondycję fizyczną, zdrowie mieszkańców, pozwoli na zwiększenie potencjału młodzieży i tworzenie form spędzania wolnego czasu jako alternatywy dla procesów migracyjnych.
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	W ramach przedsięwzięcia, dla ułatwienia i uatrakcyjnienia możliwości spędzania wolnego czasu, aktywizacji poprzez sport i rekreację planowane jest: opracowanie projektów zagospodarowania przestrzeni publicznej dla inwestycji, budowa siłowni zewnętrznych w miejscowościach: Lutostań, Mikołajki, Stare Modzele, Puchały, Bacze, Gać, budowa placów zabaw - Mikołajki, Stare Modzele, Puchały, Bacze, zagospodarowanie stawu (umocnienie skarb, zarybianie, odmulenie, montaż ławeczek, koszy na śmieci, nasadzenia roślin ozdobnych).

Przedsięwzięcie nr 1	
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	780 000 zł Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (np. Ministerstwo Sportu i Turystyki), EFRW/ PROW, RPO WP (Działanie 8.6.)
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i mierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Zmniejszenie poczucie wykluczenia z możliwości korzystania z różnych form rekreacji i wypoczynku wśród mieszkańców wsi; Wzrost dostępności przestrzeni publicznej dla mieszkańców; Zwiększenie możliwości taniego, atrakcyjnego sposobu spędzania wolnego czasu przez rodziny z dziećmi;</p> <p>Nawiązanie i utrwalenie kontaktów międzyludzkich przez mieszkańców, dzięki wspólnemu spędzaniu czasu;</p> <p>Zwiększenie funkcjonalności terenu – powstanie 6 siłowni zewnętrznych; 4 place zabaw; zagospodarowany staw.</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 2	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Podnosimy kwalifikacje
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Nie
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Gmina Łomża (w tym obszar rewitalizowany)
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	2019 r.- 2021 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Podniesienie poziomu wykształcenia i motywacji do podjęcia edukacji ustawicznej wśród 20 UP z terenu gm. Łomża.</p> <p>Problemy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - niskie wyniki z egz. Klas VI SP - brak zajęć dodatkowych, w szczególności w zakresie kompetencji naukowo-technicznych, matematyczno-przyrodniczych, nauki języka angielskiego
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>W ramach projektu realizowane są między innymi następujące formy wsparcia:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) doradztwo edukacyjno-zawodowe b) zajęcia dodatkowe z języka angielskiego i matematyki

Przedsięwzięcie nr 2	
	c) realizacja zajęć rozwijających uzdolnienia. Projekt skierowany jest do uczniów z klas VI-VII zamieszkujących w szczególności na obszarze rewitalizacji
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	50 000 zł Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFS/RPO WP
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Wzrost kompetencji edukacyjnych wśród 20 uczestników Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 5, 4	

Przedsięwzięcie nr 4	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Założ własną firmę
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Tak, organizacja pozarządowa
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Gmina Łomża, w szczególności obszar objęty rewitalizacją
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2019 do 2022
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna, gospodarcza
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Przygotowanie do powrotu na rynek pracy 10 mieszkańców gminy Łomża. Osoby wykluczone społecznie, bezrobotne, z terenu gminy Łomża
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	- wsparcie doradcze, - środki na założenie działalności gospodarczej wraz ze wsparciem pomostowym
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	490 000 PLN RPO WP – dotacja 95% k. kwalifikowalnych Działanie 9.1. LGD Sąsiedzi
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Spadek poziomu bezrobocia Wzrost poziomu przedsiębiorczości. Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.

Przedsięwzięcie nr 4
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 2

Przedsięwzięcie nr 5	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Ku samodzielności - wsparcie rodzin problemowych
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Tak (partner – Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łomży)
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Gmina Łomża, w szczególności obszar objęty rewitalizacją
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2019 do 2022
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Rozwijanie aktywnych form integracji społecznej i zawodowej oraz umożliwienie dostępu do nich osobom zagrożonym wykluczeniem społecznym
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>W ramach projektu realizowane będą, między innymi, następujące formy wsparcia:</p> <ul style="list-style-type: none"> a) poradnictwo rodzinne, w tym konsultacje i poradnictwo specjalistyczne; b) terapia i poradnictwo dla osób sprawujących rodzinną pieczę zastępczą i ich dzieci oraz dzieci w niej umieszczonych, c) terapia dla rodziców naturalnych, np. dla sprawców przemocy w rodzinie itp. d) pomoc prawna, w szczególności w zakresie reprezentowania dziecka, dochodzenia praw do świadczeń –zwłaszcza świadczeń alimentacyjnych, e) spotkania dla rodzin mające na celu m.in. wymianę ich doświadczeń, zapobieganie izolacji; np. w formie grup wsparcia i grup samopomocowych f) finansowanie zajęć podnoszących kompetencje zawodowe i umiejętności zawodowe <p>Projekt skierowany jest do następujących grup odbiorców:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rodziny z problemami - osoby niepełnosprawne, w tym z zaburzeniami psychicznymi, i ich opiekunowie, -osoby opuszczające rodziny zastępcze, placówki opiekuńczo-wychowawcze mające trudności z integracją zawodową i społeczną
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>Ok. 300 000 PLN</p> <p>RPO WP - EFS, dotacja -95% k. kwalifikowalnych</p>

Przedsięwzięcie nr 5	
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost poziomu kompetencji</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 2,	

Przedsięwzięcie 6	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Razem tworzymy kulturę
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	<p>1. W zakresie inwestycyjnym – Urząd Gminy,</p> <p>2. W zakresie kulturalno – edukacyjno – społecznym współpraca GOK i Fundacji SOCLAB</p>
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Gmina Łomża – w szczególności obszary objęte rewitalizacją
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Okres 12 m-cy w okresie: pomiędzy 2018 a 2022 (uzależnione od warunków konkursowych donatora)
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Zwiększenie jakości życia mieszkańców Gminy Łomża, przede wszystkim z terenu rewitalizowanego. Poszerzenie dostępu do kultury, stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi współpracy, komunikacji, pobudzenie aktywności obywatelskiej w przestrzeni kultury, wykreowanie warunków sprzyjających nowoczesnej edukacji kulturalnej i artystycznej. Realizacji zadania służyć będzie zdiagnozowanie potrzeb kulturalnych mieszkańców, a następnie ich aktywizacja poprzez przeprowadzenie konkursu inicjatyw. Odkrywanie talentów i wzmacnianie potencjału społecznego ma owocować stworzeniem wspólnych projektów na rzecz społeczności lokalnych i przestrzeni publicznej.</p> <p>Ważny jest też aspekt nawiązywania przez dom kultury stałych relacji z mieszkańcami poszczególnych wsi objętych programem rewitalizacji.</p> <p>Gminny Dom Kultury w Pniewie jest główną palcówką kulturalną w gminie. W ciągu roku jest organizatorem kilku form działalności, wspiera też lokalne inicjatywy. Wydarzenia mają jednak charakter akcyjny, związany z dużymi wydarzeniami społeczno-historycznymi. Bolączką środowiska jest mała aktywność mieszkańców, ograniczanie się do korzystania z gotowej oferty, bez partycypowania w jej współorganizację. Szczególnie niska jest aktywność i udział w proponowanych wydarzeniach mieszkańców terenów objętych rewitalizacją. Tymczasem szczególnie na tym</p>

Przedsięwzięcie 6	
	terenie warto zadbać o odnowę w warstwie społecznej, budować poczucie tożsamości lokalnej, wspierać rozwój tak w warstwie socjalnej, jak i duchowej, integrować.
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Projekt będzie dwuetapowy. Pierwszym etapem będzie diagnoza potrzeb kulturalnych mieszkańców i konkurs inicjatyw lokalnych. Drugi etap to czas realizacji inicjatyw wyłonionych podczas konkursu.</p> <p>I Etap – Diagnoza potrzeb i konkurs inicjatyw</p> <p>1. Marzec-maj 2018 r. – przeprowadzenie diagnozy potrzeb kulturalnych mieszkańców – ten etap obejmuje szereg spotkań z mieszkańcami Gminy Łomża, ankiety i wywiady. Podczas spotkań z mieszkańcami omawiane będą aspekty w jakich wydarzeniach kulturalnych chcieliby uczestniczyć. Diagnoza ma służyć także poznaniu lokalnych zasób, prezentację ciekawych pomysłów, która jednocześnie będzie pomocna przy kształtowaniu oferty GOK w latach następnych.</p> <p>2. Czerwiec 2018 r. –ogłoszony zostanie konkurs inicjatyw lokalnych, w którym grupy mieszkańców będą mogły zgłaszać swoje pomysły. Do konkursu będzie można zgłosić np. festyny, happeningi, imprezy artystyczne lub warsztaty i zajęcia edukacyjne. Podczas konkursu zostanie wyłonionych od 3 do 7 najciekawszych inicjatyw. Zwycięzcy otrzymają dotację na realizację swoich pomysłów.</p> <p>II etap – Realizacja inicjatyw lokalnych</p> <p>1. Lipiec-październik 2018 r. – realizacja inicjatyw wyłonionych w konkursie. Razem z autorami wybranych projektów opracowany zostanie plan realizacji. Najważniejsza zasada - mieszkańcy poprzez swoją aktywność realizują projekty – Centrum Kultury pełni rolę instytucji wspierającej i finansuje wydatki w ramach przedstawionego wcześniej planu.</p> <p>2. Październik-listopad 2018r. – podsumowanie wszystkich działań. Po zakończeniu projektów zaprezentowane zostaną przykłady działań lokalnych w formie seminarium i wymiany doświadczeń.</p> <p>Poprzez realizację niniejszego projektu, zakładamy że mieszkańcy będą traktowali GOK w Pniewie jako miejsce otwarte dla wszystkich członków społeczności gminy. Projekt ma pomóc w stworzeniu warunków dla rozwoju inicjatyw oddolnych i zachęcić do włączenia się w proces tworzenia oferty kulturalnej.</p> <p>Działania kierowane będą głównie do:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kobiet wychowujących dzieci nieaktywnych zawodowo • organizacji i grup nieformalnych, • seniorów • członków młodzieżowych grup formalnych i

Przedsięwzięcie 6	
	<p>nieformalnych,</p> <ul style="list-style-type: none"> • organizacji pozarządowych, • dzieci i młodzieży zaangażowanych w wolontariat, <p>grup hobbystycznych</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>30 000 PLN</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (np. MKiDN Narodowe Centrum Kultury), środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW/PROW</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Mieszkańcy Gminy, w większym stopniu niż dotychczas korzystają z zajęć animowanych przez GOK, realizują swoje potrzeby społeczno- kulturalne.</p> <p>Mieszkańcy mają poczucie wspólnoty, angażują się i współpracują ze sobą na rzecz najbliższego otoczenia, w ciągu roku jest podejmowanych przez nich od 3 do 7 inicjatyw na rzecz najbliższego otoczenia.</p> <p>GOK utrzymuje stały kontakt z mieszkańcami, zna ich potrzeby i dostosowuje do tego swoją ofertę, systematycznie organizuje spotkania z mieszkańcami (min. 3 w roku)</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Dokumentacja z realizacji przedsięwzięcia, końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 7,	

Przedsięwzięcie nr 7	
1.Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Aktywizacja społeczności lokalnych poprzez modernizację świetlic wiejskich.
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	w zakresie kulturalno – edukacyjno – społecznym wspólnie z GOK
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Świetlice wiejskie w Chojnach Młodych, Mikołajkach, Puchałach, Modzelach Wypychach, Starych Modzelach oraz Gaci
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 do 2022
6. Sfera przedsięwzięcia	<p>Techniczna</p> <p>Społeczna</p> <p>Przestrzenno – funkcjonalna</p> <p>Środowiskowa</p>

Przedsięwzięcie nr 7	
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Celem jest poprawa jakości życia mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z dziećmi, poprzez budowę infrastruktury kulturalno- społecznej we wsiach. Umożliwienie korzystania im z atrakcyjnych możliwości wspólnego spędzania czasu, różnych form rekreacji i edukacji. Aktywizacja społeczności lokalnych będzie realizowana poprzez poprawę warunków technicznych w świetlicach wiejskich. Obecnie świetlice są w złym stanie technicznym. Głównym problemem są niesprawne urządzenia, stary sprzęt dla realizacji zajęć, brak ogrzewania, co stanowi przeszkodę w korzystaniu ze świetlic, ogranicza ich atrakcyjność i dostępność.
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>W ramach przedsięwzięcia, dla ułatwienia i uatrakcyjnienia możliwości spędzania wolnego czasu, aktywizacji poprzez dostęp do kultury, przede wszystkim planowane jest: wykonanie dokumentacji dla potrzeb remontu; termomodernizacja świetlic (docieplenie przegród, wymiana lub instalacja ogrzewania); montaż paneli fotowoltaicznych; remont wewnątrz budynków; przebudowa budynku świetlicy w Modzelach – Wypychach; doposażenie świetlic (stoły, ławki, krzesła, naczynia, sprzęt AGD)</p> <p>GOK w Pniewie w świetlicach wiejskich organizował będzie m.in. festyny, warsztaty taneczne, zajęcia edukacyjno- muzyczne dla dzieci, które prowadzone będą przez animatora kultura. Ilość i zakres zajęć uzależniona będzie od pozyskanych środków zewnętrznych.</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>2 000 000 PL</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (NFOŚiGW), EFRR/RPO WP, EFRW/PROW, MKiDN, środki prywatne, środki z innych źródeł</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Przeciwdziałanie wykluczeniu osób z uboższych środowisk z możliwości korzystania z różnych form aktywności społeczno-kulturowej; wzrost dostępności przestrzeni publicznej dla mieszkańców;</p> <p>Większa grupa mieszkańców korzysta z taniego sposobu na rekreację, atrakcyjnie spędza wolny czas w gronie sąsiadów i rodziny; wzrost liczby osób korzystających ze świetlic; zwiększenie liczby wydarzeń w świetlicach.</p> <p>Mieszkańcy mają przestrzeń do nawiązywania i utrwalania kontaktów międzyludzkich;</p> <p>Poprawa warunków korzystania ze świetlic dzięki zrealizowanym inwestycjom w postaci docieplenia budynków, zwiększenia mocy zainstalowanych paneli PV , zwiększenia ilości instalacji grzewczych , uatrakcyjnienia wyposażenia poprzez zakupienie krzeseł, stołów, ławek, wymiany okien, remontów budynków.</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 6	

Przedsięwzięcie nr 8	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Modernizacja oświetlenia ulicznego w obszarze rewitalizacji
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Nie
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Obszar rewitalizacji (miejscowości: Chojny Młode, Mikołajki, Podgórze, Bacze Suche, Wygoda, Stare Modzele, Modzele Wypychy, Puchały, Pniewo, Lutostań, Gać)
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 do 2020
6. Sfera przedsięwzięcia	Przestrzenno-funkcjonalna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem projektu jest wymiana oświetlenia ulicznego na energooszczędne.</p> <p>Obecnie oświetlenie nie jest wydajne, zaś opłaty z tytułu poboru energii elektrycznej są duże, w związku z tym proponuje się wymianę istniejących lamp na nowoczesne i ekologiczne - LED, co doprowadzi do znacznych oszczędności, a także, poprzez większe natężenie światła, wpłynie korzystnie na poprawę bezpieczeństwa.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	wymiana starych lamp na energooszczędne - LED
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	1 000 000 PLN (oczekiwane źródła finansowania: RPO WP, PROW, NFOŚiGW)
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> - podniesienie poziomu bezpieczeństwa - zmniejszenie zapotrzebowania na energię elektryczną [kWh/rok] lub ograniczenie emisji CO₂ [MgCO₂/rok] <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 9	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Aktywni zawodowo
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Tak, organizacja pozarządowa
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Gmina Łomża, w szczególności obszar objęty rewitalizacją

Przedsięwzięcie nr 9	
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2019 do 2021
6. Sfera przedsięwzięcia	społeczna, gospodarcza
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Przygotowanie do powrotu na rynek pracy 20 mieszkańców Gminy Łomża
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<ul style="list-style-type: none"> - wsparcie psychologiczno-doradcze, - poradnictwo zawodowe, pośrednictwo pracy, - warsztaty oraz szkolenia zawodowe, w tym z zakresu technik aktywnego poszukiwania pracy i ich praktycznego zastosowania, - staże, praktyki zawodowe.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>420 000 PLN</p> <p>RPO WP – dotacja 95% k. kwalifikowalnych</p> <p>Działanie 9.1. LGD Sąsiedzi</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<ul style="list-style-type: none"> - poprawa jakości życia osób, które wróciły na rynek pracy - reintegracja społeczna i zawodowa 20 mieszkańców gminy <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 4,	

Przedsięwzięcie nr 14	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Transport i utylizacja wyrobów zawierających azbest
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Nie
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	50 Gospodarstw domowych z obszaru rewitalizacji, w których zinwentaryzowano wyroby zawierające azbest
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 01.01.2018 r. do końca 2022 r. (w zależności od pozyskanych środków zewnętrznych)
6. Sfera przedsięwzięcia	<p>Mieszana:</p> <p>Społeczna,</p> <p>Środowiskowa</p>

Przedsięwzięcie nr 14	
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem przedsięwzięcia jest poprawa jakości życia mieszkańców. Odpady azbestowe i związane z nimi zagrożenia stają się coraz poważniejszym problemem w ochronie środowiska i życia człowieka. Azbest (eternit) najczęściej można spotkać w gminie Łomża na dachach domów jednorodzinnych. Zawierają go cementowo-włóknowe płyty faliste i płytki kryjące dach. Azbest jest groźny dla zdrowia i nie powinno się przebywać w jego bliskości. Szkodliwy, a wręcz zabójczy dla zdrowia człowieka jest pył sypiący się z uszkodzonych lub poddanych erozji materiałów zawierających azbest. Ze względu na swoją mikroskopijną wielkość, przedostają się do płuc, gdzie mogą latami zalegać, powodując choroby układu oddechowego jak: azbestoza (pylica azbestowa), zmiany opłucnowe, międzybłoniak opłucnej oraz rak płuc. Czas zachorowania na choroby płuc z powodu dostania się takiego włókna do dróg oddechowych wynosi nawet do 30 lat. Rakotwórczy pył sypie się z w trakcie przełamywania płyt lub cięcia. Może też wydzielać się w wyniku erozji. Dlatego tak ważne jest, aby do usunięcia go z dachu zatrudnić profesjonalistów. Eternitu ciężko się pozbyć "na własną rękę", gdyż niewiele składowisk śmieci jest przygotowane, aby go przyjąć. Dodatkowo wysoki koszt takiej operacji uniemożliwia, szczególnie mieszkańcom z terenów zdegradowanych, samodzielne pozbycie się „problemu”. Pozostawienie azbestu będzie oddziaływać nie tylko na mieszkańców gospodarstw w których jest zlokalizowany, ale ze względu na pylistość zagraża całemu środowisku. Azbest w niektórych gospodarstwach w Łomży od lat leży na posesjach i stanowi problem. Choć nieruszany, nadal jednak podlega erozji. Czas bezpiecznego użytkowania wyrobów azbestowych wynosi około 30 lat, pod warunkiem jednak, że były one prawidłowo położone i zamontowane oraz konserwowane. Na niszczenie płyt azbestowo-cementowych mają wpływ: czas użytkowania, warunki klimatyczne, zanieczyszczenia chemiczne powietrza atmosferycznego oraz mechaniczne uszkodzenia płyt. Specjaliści twierdzą, że azbest nie zawsze nadaje się do zabezpieczenia. W niektórych wypadkach trzeba zdecydować się na demontaż, na przykład, jeśli płyty elewacyjne są zniszczone lub zostały zamontowane na podłożu drewnianym, a tak jest często w przypadku gospodarstw w Łomży.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>W ramach przedsięwzięcia, zorganizowana zostanie kampania edukacyjna, w celu uświadomienia zagrożenia i przeciwdziałania samodzielnemu usuwaniu azbestu. Podjęte zostaną działania usunięcia odpadów azbestowych do miejsc przeznaczonych do składowania:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ demontaż pokryć dachowych wykonanych z elementów zawierających azbest, ▪ zbiórka zdemontowanych wcześniej pokryć dachowych zawierających azbest i zalegających na posesjach, ▪ transport zdemontowanych pokryć na składowisko, ▪ składowanie odpadów na odpowiednio przygotowanych składowiskach, ▪ zabezpieczenie i utylizacja
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>50 000 PLN</p> <p>Źródła finansowania: Środki krajowe (m.in. Fundusz Ochrony</p>

Przedsięwzięcie nr 14	
	Środowiska i Gospodarki Wodnej), budżet Gminy, środki z innych źródeł
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost bezpieczeństwa ekologicznego i zdrowotnego mieszkańców, przede wszystkim na obszarze zdegradowanym, dzięki wzrostowi świadomości społecznej i likwidacji zagrożenia.</p> <p>Poprawa stanu środowiska dzięki likwidacji bezpośredniego zagrożenia, związanego z pokryciami azbestowymi i składowiskami azbestu przy gospodarstwach.</p> <p>Zwiększenie estetyki gospodarstw (wyroby azbestowe nie zaśmiecają przestrzeni, nie zalegają na paletach).</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 10, 13	

Przedsięwzięcie nr 15	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Społeczeństwo Informacyjne w Gminie Łomża
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża wspólnie z Biblioteką Publiczną Gminy Łomża
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Biblioteka publiczna Gminy Łomża w Podgórzu, filie biblioteki w Pniewie i Wygodzie, świetlica wiejska w Puchałach, świetlica wiejska w Chojnach Młodych, Urząd Gminy Łomża
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 1.09.2018- 31.10.2018
6. Sfera przedsięwzięcia	Mieszana (techniczna, społeczna)
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem przedsięwzięcia jest poprawa jakości życia mieszkańców i ich komunikacji z instytucjami, przeciwdziałanie wykluczeniu informacyjnemu, które jest szczególnie widoczne na terenach wiejskich.</p> <p>Społeczeństwo informacyjne to społeczeństwo, które wykorzystuje w różnych sferach aktywności społecznej rozwiniętą bazę informacyjną i komunikacyjną. Najbardziej cenionymi wartościami są: dostęp do informacji, posiadanie informacji oraz edukacja. Istotnym elementem jest również stosowanie na coraz większą skalę komputeryzacji i robotyzacji. W społeczeństwie informacyjnym komunikowanie masowe ma ogromne znaczenie, gdyż przekazywanie informacji stanowi podstawę tego społeczeństwa, a powstawanie nowych środków komunikacyjnych rozszerza możliwości w tej dziedzinie.</p>

Przedsięwzięcie nr 15	
	<p>Niestety nie każdy mieszkaniec Gminy Łomża w równym stopniu wykorzystuje te możliwości. Istnieją różnice w zakresie posiadania informacji i dostępu do niej, przekonania co do potrzeby i znaczenia posiadania informacji, umiejętności wykorzystywania informacji oraz sprzętu potrzebnego do przetwarzania ich. Stopień poinformowania jednostek lub grup jest bardzo nierównomierny. Stąd pogłębiające się różnice międzyludzkie i społeczne. Luka informacyjna może prowadzić do zawiści w stosunkach międzyludzkich, do konfliktów w miejscach pracy lub w lokalnych społecznościach (sfera stosunków społecznych). Z jednej strony możliwe jest prowadzenie transakcji przez sieci komputerowe, obniżenie kosztów działalności, większy zasięg, dostęp do odległych rynków, duża dostępność informacji, większy wybór, możliwość zakupu i sprzedaży internetowej, z drugiej brak odpowiednich kompetencji i sprzętu całkowicie daną osobę wyklucza. Szczególnie istotny wydaje się w tym przypadku dostęp do usług administracyjnych oraz prawo do publicznego informowania innych oraz do bycia informowanym, głosowania elektroniczne, ułatwienie publicznej dyskusji, łatwe wysuwanie inicjatyw. Bardzo nieliczna grupa mieszkańców wsi korzysta z tej formy dostępu, prawie całkowicie nie korzystają z niej seniorzy i seniorzy. Stąd konieczność upowszechnienia sposobu komunikacji z urzędami (przede wszystkim z systemu Cyfrowy Urząd), zwiększenie świadomości społeczeństwa w zakresie możliwości wykorzystania Internetu do załatwienia spraw urzędowych, pozyskiwania informacji i komunikowania się.</p> <p>Ze względu na duże odległości dzielące niektóre miejscowości od miasta, gdzie znajduje się większość urzędów niezbędnych do załatwienia spraw istotnych dla mieszkańca, w celu oszczędności na dojeździe oraz przyspieszenia załatwienia spraw z urzędem - komunikacja poprzez CU jest dużym ułatwieniem. Świadomość społeczeństwa oraz umiejętności w tym zakresie, szczególnie na terenach objętych rewitalizacją są niewielkie.</p> <p>Ograniczone zasoby materialne mieszkańców terenów rewitalizowanych uniemożliwiają często zakup komputera, czy też dostęp do sieci. W ramach działania, biblioteki zostaną wyposażone w sprzęt, z którego mieszkańcy, zgodnie z potrzebami, będą mogli korzystać.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Przedsięwzięcie obejmuje:</p> <ul style="list-style-type: none"> organizację spotkań informacyjnych dla mieszkańców utworzenie punktów pomocy korzystania z CU szkolenie pracowników Biblioteki Publicznej zakup komputerów do Biblioteki Publicznej Gminy Łomża w Podgórzu, fili w Pniewie i Wygodzie oraz Urzędu Gminy Łomża druk ulotek i plakatów informacyjnych zakup gadżetów informacyjno- promocyjnych (pamięć przenośna USB, smycze itp.) stworzenie w Urzędzie Gminy Łomża punktu potwierdzającego dane do założenia profilu zaufanego
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>100 000 PLN</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (MAiC), EFRR/RPO WP, EFRR/Polska Cyfrowa, EFRW/PROW, środki prywatne, środki z innych źródeł</p>

Przedsięwzięcie nr 15	
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i mierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Zmniejszenie wykluczenia informacyjnego mieszkańców terenów rewitalizowanych .</p> <p>Uruchomienie w bibliotekach stałych punktów wsparcia, dla korzystania z nowych technologii i możliwości przesyłania danych za pośrednictwem systemu CU.</p> <p>Zwiększenie dostępu mieszkańców do sprzętu, dzięki rozszerzeniu zasobów komputerowych w bibliotekach (25 szt. komputerów).</p> <p>Wzrost liczby osób korzystających z CU (min. 100 wniosków rocznie, złożonych przez mieszkańców za pośrednictwem CU, organizacja 5 spotkań informacyjnych dla mieszkańców).</p> <p>Zwiększenie kompetencji pracowników biblioteki, dzięki czemu efektywniej pomagają mieszkańcom.</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 16	
1.Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	„Młodzi i aktywni. Punkt Aktywności Lokalnej”
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża w partnerstwie z Placówką Kształcenia Ustawicznego LOGOS Centrum Edukacyjne w Łomży
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Gmina Łomża (w tym obszar rewitalizowany)
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 01.04.2019 do 30.04.2020
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem PAL (Punkt Aktywności Lokalnej) jest zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego mieszkańców gminy Łomża poprzez podniesienie poziomu aktywności życiowej, społecznej i zawodowej, wzrost kompetencji i umiejętności życiowych, podniesienie kwalifikacji niezbędnych do podjęcia zatrudnienia w społeczności lokalnej z terenu gminy Łomża (24 osób) w okresie trwania projektu poprzez wykorzystanie instrumentów aktywnej integracji wynikającej z indywidualnych ścieżek rozwoju.</p> <p>Główne potrzeby to: wsparcie osób biernych zawodowo, które są potencjalnymi zasobami siły roboczej w gminie, uruchomienie działań aktywizujących społeczność lokalną, a przede wszystkim aktywizacja społeczno-zawodowa młodzieży.</p> <p>Potrzeby te podyktowane są:</p>

Przedsięwzięcie nr 16	
	<ul style="list-style-type: none"> wysokim stopniem zagrożenia ubóstwem i wykluczeniem społecznym widocznym m.in. w znacznym udziale osób korzystających z pomocy społecznej na obszarze gminy Łomża brakiem działań aktywizujących społeczność lokalną niewystarczającym wsparciem osób biernych zawodowo mieszkańcy gminy nie chcą mówić o problemach społecznych; boją się bycia „wytykanymi palcami”, uważają że udzielanie takich informacji jest formą „donoszenia”, nie chcą być widoczni oraz nie chcą angażować się w działania gminy, nie mają poczucia wpływu na rzeczywistość występowaniem licznych problemów społecznych powiązanych z sytuacją demograficzną i społeczną, rynkiem pracy oraz jakością życia mieszkańców małą aktywnością społeczno-zawodową młodzieży (niska spójność i podmiotowość, brak wpływu na rzeczywistość)
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Przygotowanie i realizacja programu aktywizacji i integracji społecznej, w tym poniższe działania:</p> <p>Zadanie 1. Projektowanie ścieżek wsparcia – realizacja kontraktów socjalnych</p> <p>Zadanie 2. Aktywizacja społeczna –indywidualna opieka mentora.</p> <p>Zadanie 3. Aktywizacja społeczna – Szkoła Aktywnych Liderów (program szkoleniowy dla młodzieży, umożliwiającym zdobycie wiedzy i umiejętności z zakresu organizowania społeczności lokalnych w szkołach i wokół szkół, diagnozowania problemów i potrzeb, aktywizowania i mobilizowania do działania grup rówieśniczych, tworzenia sieci współpracy – koalicji i partnerstw lokalnych oraz realizacji inicjatyw.</p> <p>Zadanie 4. Aktywizacja społeczna – Inicjatywy lokalne (szkolenia animatorów lokalnych, wsparcie animatorów lokalnych, realizacja lokalnych inicjatyw, festiwal społeczności lokalnej „Gala działań społecznych”)</p> <p>Zadanie 5. Aktywizacja zawodowa – praktyki</p> <p>Przedsięwzięciem objęte zostaną przede wszystkim osoby młode do 18 r.ż. lub do zakończenia realizacji obowiązku szkolnego lub nauki .</p> <p>Projekt oddziaływać będzie też na osoby młode do 35 r.ż. , osoby korzystające z pomocy społecznej i na społeczność lokalną, otoczenie osób objętych wsparciem.</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	Źródła finansowania: EFS-291 890,00 zł; Środki własne OPS Łomża – 53 380,00 zł
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Aktywizacja osób wykluczonych społecznie i wyrównywanie ich szans;</p> <p>Zwiększenie świadomości społecznej co do praw i obowiązków, zmotywowanie do wpływania na rzeczywistość, planowanie zmiany w swoim życiu;</p> <p>Wzrost postaw przedsiębiorczych; aktywizacja społeczności lokalnej, otoczenia osób wykluczonych;</p> <p>Zmniejszenie poziomu bezrobocia.</p>

Przedsięwzięcie nr 16	
	<p>Zwiększenie liczby osób kompetentnie wspierających osoby wykluczone społecznie, aktywizujących lokalne środowisko.</p> <p>Zakłada się, że zostanie zrealizowanych 48 kontraktów socjalnych w projekcie; 192 h warsztatów Szkoły Aktywnych Liderów; 16 h szkolenia animatorów społecznych; uzyskane zostanie 24 szt. certyfikatów potwierdzających podwyższenie kompetencji.</p> <p>Indywidualną opieką mentora objętych zostanie 48 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym objętych wsparciem; odbędzie się 9 spotkań animatorów lokalnych ze społecznością. 20 osób rozpocznie praktyki u pracodawcy.</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe), monitoring bieżący projektu</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 17	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Kampania Edukacyjna w celu zapobiegania powstawaniu „dzikich wysypisk”, w tym usunięcie odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do składowania.
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża wspólnie z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, organizacjami działającymi w sferze ekologii, szkołami, Gminnym Domem Kultury
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	<p>Edukacja ekologiczna na terenie świetlic lub szkoły: Podgórze, Pniewo, Wygoda, Lutostań, Gać, Puchały, Stare Modzele, Modzele-Wypychy, Mikołajki i Chojny Młode</p> <p>Usunięcie odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do składowania z działek: dz. o nr geod. 40 – Lutostań, dz. o nr geod. 116, 562 Nowe Wyrzyki; dz. o nr geod. 415, 404 - Modzele Wypychy</p>
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 01.01.2018 r. do 2022 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Mieszana: Społeczna, Środowiskowa
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem przedsięwzięcia jest poprawa jakości życia mieszkańców. Odpady i związane z nimi zagrożenia stają się coraz poważniejszym problemem w ochronie środowiska życia człowieka. W Polsce obserwuje się wzrost zainteresowania gospodarką odpadami, zarówno w zakresie rozwoju technologii minimalizujących ich ilość, jak i tych związanych z ich unieszkodliwianiem i gospodarczym wykorzystaniem. Duże znaczenie ma także pojawienie się odpowiednich aktów prawnych w tym zakresie oraz programów</p>

Przedsięwzięcie nr 17	
	<p>edukacyjnych dotyczących prawidłowego postępowania z nieczystościami. Nadal jednak przyczyną powstawania nadmiernej ilości odpadów jest nieracjonalna gospodarka zasobami. Według danych GUS, obecnie w naszym kraju powstaje około 120 mln Mg odpadów przemysłowych rocznie. Mieszkańcy powinni zadbać o zrównoważony rozwój i taką eksploatację zasobów na poziomie własnych gospodarstw, która zaspokoi potrzeby obecnych i przyszłych pokoleń. Ważne jest również kształtowanie stosownych nawyków opartych na przekonaniu, że w przyrodzie nic nie ginie i wszystko czemuś służy. Odpowiednia świadomość ekologiczna i ukształtowana hierarchia wartości prowadzi bowiem do osiągnięcia wyznaczonego celu. W gospodarce odpadami podstawowe znaczenie mają motywacje zdrowotne i ekonomiczne. Niewłaściwe zbieranie, gromadzenie, magazynowanie i składowanie odpadów może stworzyć duże zagrożenie zdrowotne i epidemiologiczne. Szczególnie często zaniedbania w tym względzie obserwuje się na obszarach zdegradowanych Gminy Łomża, gdzie zdecydowanie niższa jest też świadomość ludzi co do zagrożeń. Stąd konieczna jest edukacja ekologiczna mieszkańców Gminy oraz promocja prawidłowego postępowania z odpadami. Zorganizowana kampania spopularyzuje wiedzę ekologiczną, podniesie świadomość oddziaływania człowieka na środowisko, jego skutków oraz ukształtowanie postaw i nawyków korzystania z natury.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>W ramach przedsięwzięcia, zorganizowana zostanie kampania edukacyjna, w celu zapobiegania powstawaniu „dzikich wysypisk”, oraz usunięcia odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do składowania.</p> <p>Kampania edukacyjna będzie składała się z opracowanych materiałów informacyjnych, rozpowszechniania filmu oraz plakatów promujących kampanię oraz prawidłowe postępowanie z odpadami w Gminie Łomża (strona internetowa, portal społecznościowy, gminna gazeta, media itp.); wykładów proekologicznych w miejscowościach na terenie rewitalizacji. Podczas wykładów zostaną rozdane materiały promocyjne. W ramach projektu, dla objęcia jak najszerszej grupy odbiorców, dotarcia z informacją do wszystkich mieszkańców gminy, rozdyskrebowane zostaną materiały promocyjne (reklamówki, ulotki, kubki z napisem, terminarze z kalendarzem, pendrive, smycz do pendrive, kamizelki odblaskowe dla dzieci i młodzieży Gminy Łomża). Wspólnie z mieszkańcami zlikwidowane zostaną 3 duże wysypiska (około 200 Mg odpadów; dz. o nr geod. 40 – Lutostań, dz. o nr geod. 116, 562 Nowe Wyrzyki; dz. o nr geod. 415, 404 - Modzele Wypychy)</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>120 000, 00 zł</p> <p>Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, oraz 5 000, 00 zł budżet Gminy, środki z innych źródeł</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost bezpieczeństwa sanitarnego mieszkańców, przede wszystkim na obszarze zdegradowanym, dzięki wzrostowi świadomości społecznej.</p> <p>Ograniczenie masy wytwarzanych odpadów,</p>

Przedsięwzięcie nr 17	
	<p>Zmiana świadomości mieszkańców gminy - wybierają opakowania wielokrotnego użytku, prowadzą selekcję odpadów z gospodarstw domowych i czynnie włączają się do organizowania odzysku surowców;</p> <p>Likwidacja bezpośredniego zagrożenia, związanego z istniejącymi obecnie dzikimi wysypiskami(likwidacja min. 3 z nich);</p> <p>Zwiększenie świadomości ekologicznej, pozwalającej na lepsze zrozumienie problemów środowiska, właściwe użytkowanie zasobów i uświadomienie sposobów negatywnego i pozytywnego oddziaływania na nie.</p> <p>Zwiększenie poziomu wiedzy ekologicznej mieszkańców (10 wykładów ekologicznych, ponad 300 mieszkańców gminy biorących udział w spotkaniach).</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 10, 13, 14, 18	

Przedsięwzięcie nr 18	
1.Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Kampania Edukacyjna w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi i zapobiegania powstawaniu „dzikich wysypisk”
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża wspólnie z Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, organizacjami działającymi w sferze ekologii, szkołami, Gminnym Ośrodkiem Kultury
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Szkoły Podstawowe zlokalizowane w Podgórzu, Pniewie, Wygodzie, Lutostani, Puchałach
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 01.01.2018 r. do 2022 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Mieszana: Społeczna, Środowiskowa
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Celem przedsięwzięcia jest poprawa jakości życia mieszkańców. Odpady i związane z nimi zagrożenia stają się coraz poważniejszym problemem w ochronie środowiska życia człowieka. W Polsce obserwuje się wzrost zainteresowania gospodarką odpadami, zarówno w zakresie rozwoju technologii minimalizujących ich ilość, jak i tych związanych z ich unieszkodliwianiem i gospodarczym wykorzystaniem. Duże znaczenie ma także pojawienie się odpowiednich aktów prawnych w tym zakresie oraz programów edukacyjnych dotyczących prawidłowego postępowania z

Przedsięwzięcie nr 18	
	<p>nieczystościami. Nadal jednak przyczyną powstawania nadmiernej ilości odpadów jest nieracjonalna gospodarka zasobami. Według danych GUS, obecnie w naszym kraju powstaje około 120 mln Mg odpadów przemysłowych rocznie. Mieszkańcy powinni zadbać o zrównoważony rozwój i taką eksploatację zasobów na poziomie własnych gospodarstw, która zaspokoi potrzeby obecnych i przyszłych pokoleń. Ważne jest również kształtowanie stosownych nawyków opartych na przekonaniu, że w przyrodzie nic nie ginie i wszystko czemuś służy. Odpowiednia świadomość ekologiczna i ukształtowana hierarchia wartości prowadzi bowiem do osiągnięcia wyznaczonego celu. W gospodarce odpadami podstawowe znaczenie mają motywacje zdrowotne i ekonomiczne. Niewłaściwe zbieranie, gromadzenie, magazynowanie i składowanie odpadów może stworzyć duże zagrożenie zdrowotne i epidemiologiczne. Szczególnie często zaniedbania w tym względzie obserwuje się na obszarach zdegradowanych Gminy Łomża, gdzie zdecydowanie niższa jest też świadomość ludzi, co do zagrożeń.</p> <p>Konieczna jest edukacja ekologiczna uczniów szkół, promocja prawidłowego postępowania z odpadami, w tym segregacji odpadów, poprzez dystrybucję wśród mieszkańców materiałów promujących, spopularyzowanie wiedzy ekologicznej, podniesienie świadomości oddziaływania człowieka na środowisko, jego skutków oraz ukształtowanie postaw i nawyków korzystania z natury. Zadania stawiane uczestnikom konkursów będą sprzyjać rozwijaniu uzdolnień i zainteresowań, pobudzać twórcze myślenie, wspomagać zdolności stosowania zdobytej wiedzy w praktycznym działaniu. Zaangażowanie dzieci i młodzieży pozytywnie wpłynie na kształtowanie nawyków ekologicznych w gospodarstwach domowych, w ich najbliższym otoczeniu, co pozwoli włączyć w ten sposób też dorosłych.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Zadanie obejmie organizację kampanii edukacyjnej w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi i zapobiegania powstawaniu „dzikich wysypisk”. Kampania skierowana jest do młodzieży uczęszczającej do szkół podstawowych.</p> <p>Kampania Edukacyjna będzie składała się z:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. opracowania materiałów informacyjnych. 2. rozpowszechniania filmu oraz materiałów promujących kampanie oraz prawidłowe postępowanie z odpadami w Gminie Łomża (strona internetowa, portal społecznościowy, gminna gazeta, media, plakaty itp.). 3. konkursów zorganizowanych dla wszystkich szkół podstawowych; konkursy będą odbywały się w poszczególnych szkołach pod opieką nauczycieli; 4. prelekcji proekologicznych w szkołach na terenie rewitalizacji. <p>Całość przekazu merytorycznego wzbogacą atrakcyjne konkursy, materiały promocyjne (reklamówki, ulotki, kubki z napisem, terminarze z kalendarzem, pendrive, smycz do pendrive, kamizelki odbłaskowe dla wszystkich uczniów Gminy Łomża) oraz uroczystości wręczenia dyplomów i nagród laureatom.</p> <p>Zasady konkursów zostaną określone w regulaminie</p>

Przedsięwzięcie nr 18	
	konkursowym. Konkursy będą miały charakter otwarty, wezmą udział wszyscy chętni uczniowie.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	15 000, 00 zł Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, oraz 1500, 00 zł budżet Gminy, środki z innych źródeł
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost świadomości ekologicznej wśród młodych ludzi, pozwalająca na lepsze zrozumienie problemów środowiska, właściwe użytkowanie zasobów i uświadomienie sposobów negatywnego i pozytywnego oddziaływania na nie.</p> <p>Wzrost bezpieczeństwa sanitarnego mieszkańców, przede wszystkim na obszarze zdegradowanym, poprzez wzrost świadomości społecznej.</p> <p>Ograniczenie masy wytwarzanych odpadów, wybieranie opakowań wielokrotnego użytku, prowadzenie selekcji odpadów z gospodarstw domowych i czynne włączanie się do organizowania odzysku surowców;</p> <p>Udział 250 uczniów w spotkaniach edukacyjnych (min. 5) oraz konkursach ekologicznych (2).</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 10, 13, 14, 17	

Przedsięwzięcie nr 20	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Wykonanie chodników w miejscowości Wygoda
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Podmiot realizujący przedsięwzięcie – Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża we współpracy z mieszkańcami
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Wieś Wygoda, ulice Kościelna, Leśna, Polna, Sosnowa, Wiejska, Spokojna
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od września 2019 r. do września 2020 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna Przestrzenno- funkcjonalna

Przedsięwzięcie nr 20	
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Zwiększenie bezpieczeństwa i wygody korzystania z ciągów komunikacyjnych we wsi Wygoda. W wielu miejscach brakuje bezpiecznego, estetycznego przejścia wzdłuż ulicy, w innych dotychczasowe chodniki są w fatalnym stanie technicznym. Uniemożliwia to właściwe korzystanie z drogi, szczególnie uciążliwie jest dla osób z małymi dziećmi, starszych czy też z niepełnosprawnością. Znacznie wpływa też na obniżenie estetyki wsi, ogranicza jej funkcjonalność przestrzenną. Mieszkańcy często mówią, że mieszkają „w gorszym miejscu”, czują się wykluczeni nie mając możliwości korzystania z bezpiecznego ciągu komunikacyjnego.
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	Przedsięwzięcie obejmuje prace remontowo- budowlane nawierzchni chodników wzdłuż ulic Wygody. Obejmuje wykonanie projektu chodników, demontaż starych płytek (popękane i zniszczone), przygotowanie podłoża pod kostkę, ułożenie polbruk. Zabezpieczenie standardów umożliwiających korzystanie z chodnika osobom niepełnosprawnym, z wózkami. Zakłada się budowę 1,5 metrowego chodnika na długości 3 km.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	450 000 zł Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW/PROW
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty: Zwiększenie poziomu bezpieczeństwa mieszkańców wsi poprzez wygodny i estetyczny ciąg komunikacyjny na długości 3 km. Zwiększenie atrakcyjności i estetyki przestrzennej wsi. Zwiększenie poczucia wartości mieszkańców, ich podmiotowości i wpływu. Sposób mierzenia w odniesieniu do celów: Analiza dokumentacji z realizacji działania, bieżący monitoring Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr21	
1.Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Doposażenie OSP w sprzęt ratowniczo- gaśniczy
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	OSP Stare Modzele, OSP Pniewo, OSP Gać, OSP Podgórze
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża wspólnie z jednostkami OSP
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Stare Modzele, Pniewo, Gać, Podgórze

Przedsięwzięcie nr21	
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 09.2018 do 12.2023
6. Sfera przedsięwzięcia	Mieszana: Społeczna, Techniczna, Środowiskowa
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem przedsięwzięcia jest poprawa jakości życia mieszkańców i ich bezpieczeństwa, poprzez zwiększenie zasobów OSP, a co za tym idzie lepszą jakość usług ratowniczych tych jednostek.</p> <p>Ochotnicze straże pożarne (OSP) w gminie Łomża realizują zadania na rzecz ochrony ludności, ochrony przeciwpożarowej oraz ratownictwa, a także prowadzą na szeroką skalę działania profilaktyczne skierowane głównie do młodzieży. Podstawowymi celami i zadaniami ochotniczych straży pożarnych wynikającymi m.in. z ich statutów jest prowadzenie działalności mającej na celu zapobieganie pożarom, udział w akcjach ratowniczych przeprowadzanych w czasie pożarów oraz innych zdarzeń niebezpiecznych i klęsk, a także informowanie ludności i istniejących zagrożeniach. Działalność OSP koncentruje się głównie na terenach wiejskich i ma lokalny wymiar – trzy czwarte Ochotniczych Straży Pożarnych nie wykracza ze swoimi działaniami poza granicę powiatu, poza główną działalnością, jaką jest ratownictwo i ochrona przeciwpożarowa, Ochotnicze Straże Pożarne w gminie Łomża zajmują się również sportem, edukacją i wychowaniem oraz kulturą. W wielu miejscach są jedną organizacją pozarządową aktywizującą społeczność lokalną. Ich działalność, uczestniczenie w pracach jednostki ma duże znaczenie w małych, lokalnych społecznościach. Ponad połowa OSP uczestniczy w zawodach sportowo-pożarniczych, część prowadzi Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze. Członkowie OSP pomagają też w organizacji imprez masowych: lokalnych uroczystości, festynów, świąt.</p> <p>Sprawne i skuteczne działanie OSP, a tym samym bezpieczeństwo mieszkańców zależy od stanu ich zasobów, jakości posiadanego sprzętu. Obecne wyposażenie jednostek jest stare, złej jakości technicznej, bez aktualnych certyfikatów, co powoduje niewystarczające zdolności ratownicze jednostek reagujących na zagrożenia naturalne.</p> <p>Wysoki poziom zagrożenia w gminie, wynikający z klęsk żywiołowych spowodowanych przez różne anomalie natury; niski poziom bezpieczeństwa ruchu drogowego; ryzyko wypadków przy pracy; ryzyko pożarów lasów; niewystarczającą znajomość zagrożeń wśród społeczności lokalnej oraz ich wzajemnych powiązań i interakcji - wymaga funkcjonowania sprawnych jednostek, wyposażonych w nowoczesny, sprawny sprzęt.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Przedsięwzięcie obejmie doposażenie jednostek OSP w niezbędne urządzenia i sprzęt dla akcji ratowania życia, przeciwdziałania zagrożeniom, w tym:</p> <ul style="list-style-type: none"> zakup średnich samochodów ratowniczo-gaśniczych (dla OSP Gać i OSP Pniewo)

Przedsięwzięcie nr21	
	<ul style="list-style-type: none"> zakup wozu ciężkiego (dla OSP Podgórze) zakup wyposażenia do jednostek OSP – sprzęt Holmatro, ubrania specjalne, buty PSP, ubrania koszarowe 4-częściowe, hełmy, węże, prądnica wodna, smok ssawny, zestawy ratownictwa medycznego R1/R0
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>Ok. 2 600 000,00 PLN</p> <p>W ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska- Białoruś-Ukraina 2014-2020 (90% dofinansowanie), RPO WP, środki krajowe, środki gminy</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców, przede wszystkim na obszarze zdegradowanym, poprzez poprawę gotowości OSP do reagowania na sytuację awaryjną i skuteczną neutralizację skutków wydarzeń losowych;</p> <p>Zwiększenie zasobów jednostek OSP:</p> <ul style="list-style-type: none"> 2 średnie samochody ratowniczo-gaśnicze 1 wóz ciężki wyposażenie jednostek OSP w drobniejszy sprzęt, m.in. Holmatro – 10 kompletów; ubrania specjalne – 20 pkl; ubrania koszarowe 4-częściowe – 25 kompletów; buty PSP- 25 par; hełmy – 20 szt.; węże 52 – 15 szt.; węże 75- 10 szt.; prądnica wodna 52 – 5 szt.; zestaw ratownictwa medycznego R1/R0- 20 szt. instalację monitoringu wraz z kamerami i czujnikami w OSP Podgórze. <p>Wzrost świadomości mieszkańców o potencjalnych zagrożeniach, dzięki 5 spotkaniom edukacyjnym z przedstawicielami OSP</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 22	
1.Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Modernizacja wodociągu wiejskiego
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża wspólnie z sołectwem
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Na terenie wsi Wygoda- Modzele Stare
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 09.2018 do 12.2020
6. Sfera przedsięwzięcia	Mieszana: Społeczna, Techniczna,

Przedsięwzięcie nr 22	
	Środowiskowa
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem przedsięwzięcia jest poprawa jakości życia mieszkańców i ich bezpieczeństwa, poprzez remont starej instalacji wodociągowej, zmniejszenie zagrożenia związanego z azbestowym pokryciem rur wodociągowych, usunięciem nieuszczelności i wad technicznych.</p> <p>Stan infrastruktury wodno-kanalizacyjnej we wsiach jest przestarzały i wyeksploatowany, wymaga modernizacji lub całkowitej wymiany. Urządzenia były konstruowane w oparciu o technologię z lat 70, a niektóre odcinki są z 1959r. Stan ten jest spowodowany zaniedbaniami i brakiem inwestycji na przestrzeni ostatnich kilkudziesięciu lat. W tej kadencji gminy powstało już prawie 1,4 km nowej sieci wodociągowej w: Starych Kupiskach, Jarnutach, Starej Łomży przy Szosie, Jednaczewie i w Konarzycach, w których dodatkowo wybudowano ponad 80 mb kanalizacji, ale to ciągle nie pokrywa potrzeb mieszkańców.</p> <p>Z racji stanu technicznego opisywanego odcinka, w trosce o mieszkańców tych wsi i ich komfort oraz bezpieczeństwo niezbędny jest szybki remont instalacji.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	Przedsięwzięcie obejmie m.in. przygotowanie terenu pod budowę, modernizację wodociągów, rurociągu, roboty pomocnicze w zakresie kabli i rurociągów (w tym wymiana rur azbestowych) uwzględnienie instalacji elektrycznych, wodno-kanalizacyjnych i sanitarnych, roboty wykończeniowe, czy też w zakresie układania i przywracania stanu chodników.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>Ok 1 mln zł</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, EFRW/PROW, środki prywatne, środki z innych źródeł</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost komfortu życia mieszkańców wsi,</p> <p>Poprawa jakości wody w gospodarstwach domowych</p> <p>Wzrost bezpieczeństwa związanego z korzystaniem z wody, jej właściwym stanem,</p> <p>Zmniejszenie zagrożenia epidemiologicznego poprzez wprowadzenie urządzeń umożliwiających podczyszczanie wód popłucznych w stopniu wymaganym normami,</p> <p>Obniżenie kosztów życia na wsi, dzięki przedłużeniu żywotności i eksploatacji urządzeń, efektywniejszemu wykorzystaniu energii, poprawie pracy i obsługi zmodernizowanych urządzeń.</p> <p>Ograniczenie liczby zdarzeń losowych związanych z wadami konstrukcyjnymi wodociągu (awarie pęknięcia, zalewania), brakiem dostępu do wody.</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 23	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Przebudowa starej remizy strażackiej w Starych Modzelach, uporządkowanie jej otoczenia
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	OSP Stare Modzele, Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża wspólnie z jednostką OSP
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Stare Modzele 53
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 09.2018 do 12.2020
6. Sfera przedsięwzięcia	Mieszana: Społeczna, Techniczna, Środowiskowa
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem przedsięwzięcia jest poprawa jakości życia mieszkańców i ich bezpieczeństwa, poprzez zwiększenie zasobów jednostki OSP, a co za tym idzie lepszą jakość ich usług, a także możliwość wykorzystania budynku OSP dla realizacji potrzeb kulturowo-społecznych mieszkańców.</p> <p>Ochotnicza straż pożarna (OSP) w Modzelach Starych realizuje zadania na rzecz ochrony ludności, ochrony przeciwpożarowej oraz ratownictwa, a także prowadzi na szeroką skalę działania profilaktyczne skierowane głównie do młodzieży. Działalność OSP koncentruje się głównie na terenie wsi Modzele i wsi z nią sąsiadujących i ma lokalny wymiar. Obok działalności, jaką jest ratownictwo i ochrona przeciwpożarowa, jednostka OSP w Modzelach współpracuje ze społecznością lokalną dla realizacji zadań o charakterze sportowym, edukacyjnym, zajmuje się wychowaniem oraz kulturą. Wspólnie ze Stowarzyszeniem „Modzel” prowadzi działalność animacyjną na rzecz wsi. Ich współpraca ma duże znaczenie w małej, lokalnej społeczności, przy organizacji imprez, takich jak lokalne uroczystości, festyny, święta.</p> <p>We wsi nie ma świetlicy, miejsca w którym mogłaby spotykać się i wspólnie spędzać czas lokalna społeczność. Szansą na realizację tej potrzeby są zasoby OSP. Niestety budynek, będący własnością jednostki jest w złym stanie technicznym, stary i nieremontowany od lat, bez wyposażenia. Stan budynku nie tylko uniemożliwia organizację tam wydarzeń, ale też zagraża w dużym stopniu bezpieczeństwu użytkowników. Brakuje też w pobliżu małej infrastruktury dla dzieci i młodzieży. Teren przy remizie wydaje się być atrakcyjny i wart zagospodarowania. Po remoncie i uzupełnieniu wyposażenia mógłby się stać Centrum aktywności lokalnej.</p>

Przedsięwzięcie nr 23	
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Przedsięwzięcie obejmie remont budynku i jego rozbudowę, wyposażenie w sprzęt do prowadzenia zajęć warsztatowych i spotkań społeczności. Planowane jest zaaranżowanie małej części socjalnej, tak aby osoby korzystające mogły przygotowywać poczęstunek w trakcie zajęć integracyjnych, realizować zadania związane z kulinariami. Wyremontowane zostaną też toalety. Przygotowany zostanie też plan zagospodarowania wokół budynku i wykonane urządzenia służące rekreacji (plac zabaw, siłownia pod chmurką).</p> <p>Budynek po remoncie będzie przeznaczony na organizację różnych form aktywizacji mieszkańców wsi, m.in. różne warsztaty dla seniorów, kursy językowe itp. Dzieci będą miały miejsce na zajęcia pozalekcyjne, rozwój ich zdolności i zainteresowań. Mieszkańcy zyskają przestrzeń na spotkania kulturowo- społeczne, integrację.</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>Ok. 350.000,00 zł</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, EFRW/PROW, środki prywatne, środki z innych źródeł</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Zwiększenie liczby mieszkańców korzystających z niedrogich form rekreacji, atrakcyjnie spędzających wolny czas w gronie sąsiadów i rodziny; rozwijających swoje kompetencje społeczno- kulturowe</p> <p>Organizacja przestrzeni do nawiązywania i utrwalania kontaktów międzyludzkich;</p> <p>Poprawa warunków korzystania ze świetlicy w remizie dzięki zrealizowanym inwestycjom</p> <p>Wzrost liczby projektów aktywizacyjnych tworzonych i realizowanych przez Jednostkę OSP, Stowarzyszenie „Model” i mieszkańców</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 24	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Modernizacja części budynku biblioteki w Wygodzie
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	<p>1. W zakresie inwestycyjnym –Urząd Gminy,</p> <p>2. W zakresie kulturalno – edukacyjno – społecznym współpraca GOK, Biblioteka w Wygodzie</p>
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do	Biblioteka Gminna w Wygodzie

Przedsięwzięcie nr 24	
rewitalizacji	
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 09. 2018 r. do 09. 2020 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Mieszana: Społeczna Techniczna Przestrzenno- funkcjonalna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Podniesienie komfortu życia mieszkańców, zwiększenie przestrzeni na integrację społeczności, jej edukację i wzmacnianie potencjału. Remont i modernizacja budynku będzie służyć urozmaiceniu działalności bieżącej, ułatwi korzystanie z budynku mieszkańcom, zwiększy ofertę o realizację potrzeb kulturalno-społecznych. Przedsięwzięcie ma na celu zwiększenie też funkcjonalności i wygody korzystania z budynku, a co za tym idzie podniesienie bezpieczeństwa użytkowników, tak biblioteki, jak i planowanej w niej czytelnii/ sali zabaw. W większym stopniu niż dotychczas będzie można kształtować postawy, budować więzi, inicjować dyskusje o problemach lokalnych. Dodatkowe pomieszczenie dla społeczności lokalnej w budynku Biblioteki stałoby się Centrum życia, jej istnienie będzie odgrywać szczególną rolę w odnowie warstwy społecznej w zdegradowanej części Gminy.</p> <p>Obecna kubatura budynku Biblioteki pozwala jedynie na magazynowanie i wypożyczanie księgozbioru, inicjowanie wydarzeń skierowanych do małych grup osób. Brakuje sal i zaplecza na prowadzenie szerszej działalności edukacyjnej.</p> <p>Przebudowa i modernizacja budynku biblioteki dałaby szansę na rozwój usług, utworzenie pomieszczenia na cele czytelnii, sali zabaw dla dzieci, w której, wspólnie z mieszkańcami, można by realizować potrzeby kulturalno- społeczne. Być „oknem na świat” tej społeczności, która ze względu na odległość od dużych centrów edukacji i kultury oraz zasoby finansowe jej mieszkańców, nie może pozwolić sobie na korzystanie z usług komercyjnych poza wsią.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Budynek Biblioteki zostanie rozbudowany do 300 m². W ramach inwestycji zostanie wykonane:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyodrębnienie pomieszczenia dla dzieci (bawialnia) wraz z czytelnią (zwiększenie kubatury budynku o 100m²); zakup niezbędnego wyposażenia do przedmiotowego pomieszczenia - adaptacja poddasza nieużytkowego na pomieszczenia magazynowe/ archiwum (200m²) - remont budynku <p>Obecnie budynek biblioteki ma 200 m².</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>Ok. 250 tys. PLN</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (np. MKiDN, Narodowe Centrum Kultury), EFRW/PROW, środki prywatne, środki z innych źródeł,</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Zwiększenie dostępu mieszkańców gminy do oferty kulturalno-społecznej i możliwości realizacji swoich potrzeb w tym zakresie (m.in. warsztaty manualne, wspólne kolędowanie, kontynuowanie

Przedsięwzięcie nr 24	
	<p>tradycji lokalnych)</p> <p>Wzrost poziomu integracji mieszkańców wsi, liczby spotkań, integracji wokół ważnych spraw społeczności (m.in. celebrowanie świąt, sprawy obywatelskie, planowanie rozwoju wsi)</p> <p>Uruchomienie działania sali zabaw dla dzieci i pomieszczenia czytelnicy dla lokalnej społeczności</p> <p>Wzrost liczby mieszkańców uczestniczących w spotkaniach i wydarzeniach (do min. 100 rocznie)</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Dokumentacja z realizacji przedsięwzięcia, końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 25	

Przedsięwzięcie nr 25	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Utworzenie Klubu Seniora przy GOK w Pniewie
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Podmiot realizujący przedsięwzięcie – Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Urząd Gminy we współpracy z GOK w Pniewie oraz OPS Gminy Łomża i organizacjami pozarządowymi
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Biblioteka w Wygodzie
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od września 2018 r. do końca grudnia 2022 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Lawinowo starzejące się społeczeństwo, pojawiające się choroby, ograniczenia fizyczne i intelektualne, powodują wycofanie się starszych osób, z życia społeczności. Ich bezradność i niezaradność, a często samotność, pogłębiają ich problemy. Nie potrafią konstruktywnie organizować swojego czasu, zadbać o swoje potrzeby, znacznie obniża się jakość ich życia.</p> <p>Działanie ma służyć aktywizacji tej grupy, zapobiec ich wykluczeniu, zwiększyć upodmiotowienie i poczucie wpływu. Działanie wpłynie na polepszenie ich jakości życia w wymiarze kulturalnym i gospodarowania swoim potencjałem, pozwoli efektywnie wykorzystać zasoby dla integracji ze środowiskiem lokalnym, kultywowania tradycji lokalnych.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	Klub Seniora będzie działał poprzez uruchomienie różnorodnych warsztatów i pracowni, które pozwolą osobom starszym aktywnie i efektywnie spędzać wolny czas, dzielić się doświadczeniem, wzajemnie wspierać. Formy i rodzaje realizacji warsztatów, będą uzależnione od potencjału i potrzeb osób starszych, zdiagnozowanych poprzez badania środowiskowe. W odniesieniu do już sygnalizowanych potrzeb planowane jest uruchomienie

Przedsięwzięcie nr 25	
	warsztatów tradycji świątecznych, warsztatów kulinarnych, warsztatów manualnych. Uruchomienie klubu książki zainicjuje rozmowy o polityce, literaturze, historii. W trakcie zajęć przybliżone zostaną rozwiązania związane z nowymi technologiami, umiejętność korzystania z komputera, telefonu, płatności realizowanych przez bankomaty, biletomaty, itp. Działania te otwierałyby osoby starsze na świat i zainteresowanie nim, realizowały potrzebę kontaktu z innymi, pobudzały ich aktywność społeczną. Do współpracy i korzystania z doświadczeń osób starszych zaproszeni zostaną mieszkańcy wsi, przede wszystkim dzieci i młodzież, co dodatkowo będzie służyć wzmocnieniu siły i potencjału całej społeczności, ich integracji. Dwuletni udział w projekcie podniesienia poczucia wartości osób starszych, przywróci wiarę w wartość życia, rozwinie umiejętność kreatywnego spędzania czasu, pozwoli nawiązać więzi z innymi. Spotkania klubu będą realizowane systematycznie, w dni i godziny adekwatne do potrzeb grupy.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	120 tys. zł w 2018 r. – dostosowanie / modernizacja sal na potrzeby utworzenia/ doposażenia Klubu Seniora od 2019 r. 100 tys./ rok do końca 2022 na jego funkcjonowanie Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (np. Program Senior WIGOR, ASOS), EFS/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty: Podniesienie jakości życia w obszarze radzenia sobie z trudnościami i konstruktywnego spędzania wolnego czasu Zmniejszenie poczucia wykluczenia społecznego Integracja społeczności lokalnej, wokół kultywowania tradycji lokalnych Wzrost liczby osób korzystających z działań aktywizacyjnych (20 osób starszych, minimum 5 form warsztatowych rocznie) Sposób mierzenia w odniesieniu do celów: Analiza dokumentacji z realizacji projektów, bieżący monitoring, badanie jakościowe Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 24	

Przedsięwzięcie nr 26	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Rewitalizacja terenu wokół szkoły w Wygodzie
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża, szkoła w Wygodzie
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża wspólnie z przedsiębiorcami
4. Lokalizacja przedsięwzięcia	Teren wokół Szkoły Podstawowej Wygodzie

Przedsięwzięcie nr 26	
na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 r. do 2021 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Techniczna Społeczna Przestrzenno- funkcjonalna Środowiskowa
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem jest poprawa jakości życia mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z dziećmi, poprzez rewitalizację terenu wokół szkoły w Wygodzie dla stworzenia miejsca do rekreacji, wypoczynku i integracji społeczeństwa lokalnego. Zmiana zagospodarowania przestrzennego przyczyni się nie tylko do podniesienia estetyki miejsca, ale też bezpieczeństwa korzystających z niego. Szkoła będzie dysponować większą przestrzenią dla realizacji ciekawych zajęć, w większym stopniu wpływając na usportowienie i relaksację dzieci. Wieś</p> <p>Wygoda jest jednym z najliczniej zamieszkałych sołectw w gminie, brakuje tutaj jednak miejsca do wspólnego spędzania czasu na wolnym powietrzu, animacji działań sportowo- rekreacyjnych. Taką możliwość stwarza teren przy szkole, ale obecnie tylko niewielka część działki jest zagospodarowana. Pozostała część może być doskonałym miejscem do stworzenia parku aktywności fizycznej oraz rekreacji, spędzania czasu wolnego w towarzystwie sąsiadów, mieszkańców wsi. Teren na wolnym powietrzu zostanie wykorzystany też do pogłębienia edukacji w zakresie ochrony przyrody, ze szczególnym uwzględnieniem opieki nad ptakami i owadami, co umożliwi kształtowanie postaw harmonijnego współżycia z przyrodą.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>W ramach przedsięwzięcia wykonany zostanie projekt zagospodarowania przestrzennego, konserwacja i remont istniejącej małej infrastruktury, budowa i instalacja nowych urządzeń, m.in.:</p> <p>montaż siłowni zewnętrznej oraz urządzeń do Street Workout</p> <p>budowa parku linowego</p> <p>montaż ławek, koszy na śmieci, budowa alejek</p> <p>budowa miejsca do spotkań – altana, miejsce na ognisko</p> <p>budowa domków dla ptaków oraz owadów zapylających – warsztaty edukacyjne dla dzieci</p> <p>zajęcia edukacyjne dla dzieci w zakresie przyrody i ekologii</p> <p>organizacja spotkań integracyjnych dla mieszkańców</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>800.000 PLN</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (m.in. NFOŚiGW), RPO WP, PROW środki prywatne</p>

Przedsięwzięcie nr 26	
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost jakości życia mieszkańców wsi Wygoda</p> <p>Zmniejszenie wykluczenia mieszkańców z dostępu do urządzeń i miejsca służącego ich rekreacji i integracji</p> <p>Wzrost aktywności mieszkańców poprzez sport, ruch, podejmowanie wspólnych działań na rzecz społeczności na siłowni (1 szt), parku linowego (1 szt), miejsca spotkań (1 altana i miejsce na ognisko)</p> <p>Wzrost świadomości mieszkańców, a przede wszystkim młodego pokolenia, w jaki sposób harmonijnie współżyć z przyrodą,</p> <p>Budowa min. 10 legowisk ptaków, owadów, udział uczniów w warsztatach edukacyjnych</p> <p>Poprawa estetyki miejsca i jego funkcjonalności (wokół szkoły są ciekawie zaaranżowane alejki, ławeczki, kosze na śmieci)</p> <p>Wzrost liczby osób korzystających z terenu rekreacyjnego, z siłowni i parku linowego</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 28	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	„Druga szansa” - wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Ośrodek Pomocy Społecznej Gminy Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Ośrodek Pomocy Społecznej w partnerstwie z Fundacją Dialog w Białymstoku
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Gmina Łomża (w tym obszar rewitalizowany)
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od wrzesień 2018 r. - wrzesień 2020 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Zwiększenie aktywizacji społecznej i zawodowej 25 osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym, osób znajdujących się w niekorzystnej sytuacji na rzecz poprawy i wzmocnienia ich zdolności do zatrudnienia, w szczególności na wyznaczonym obszarze rewitalizacji. Zwiększenie ich możliwości na podjęcie pracy w gminie lub najbliższej okolicy, nauczanie nowych umiejętności, zwiększenie motywacji do pracy.</p> <p>Osoby bezrobotne to najczęściej osoby z małym doświadczeniem zawodowym, niskimi kwalifikacjami, niedostosowanymi do potrzeb rynku pracy, wielu wśród nich zagrożonych jest ubóstwem. Rośnie liczba osób pobierających zasiłki. Wyraźny jest</p>

Przedsięwzięcie nr 28	
	<p>niski poziom integracji społecznej osób defaworyzowanych na rynku pracy, a przy tym wysoki jest wskaźnik osób korzystających z pomocy społecznej.</p> <p>Osoby zagrożone ubóstwem lub wykluczeniem społecznym (w tym w szczególności oddalone od rynku pracy) bardzo często nie posiadają doświadczenia zawodowego dostosowanego do rynku pracy oraz odpowiednich kwalifikacji (ok. 34% mieszkańców gminy będących w wieku produkcyjnym). Z analizy rynku pracy prowadzonej przez PUP wynika, że niemal 4% mieszkańców gminy Łomża to osoby korzystające z pomocy społecznej (świadczeniobiorców pomocy w 2015 roku było 435 osób). Ponadto w PUP w Łomży zarejestrowanych było 518 osób bezrobotnych, z czego 257 osób stanowią kobiety; będących w trudnej sytuacji 448 osób (w tym 224 kobiet); do 30 r.ż. jest 226 osób (w tym 120 kobiet); pow. 50 roku życia jest 95 osób (w tym 29 kobiet); długotrwale bezrobotni: 277 osób (w tym 144 kobiety).</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Przygotowanie i realizacja programu aktywizacji i integracji społecznej, w tym działania:</p> <p>1/aktywna integracja społeczna (wsparcie psychologiczne, warsztaty rozwoju osobistego, indywidualny coaching, działania o charakterze środowiskowym)</p> <p>2/Aktywna integracja zawodowa/ poradnictwo zawodowe, opracowanie IPD, szkolenia zawodowe</p> <p>3/praca socjalna/ prowadzenie pomocy socjalnej</p> <p>4/ uczestnictwo w CIS/ warsztaty grupy gastronomicznej, warsztaty grupy krawieckiej, drogowo- remontowej</p> <p>5/staże zawodowe dla 10 os. i pośrednictwa pracy dla 25</p> <p>6/działania o charakterze środowiskowym (praca animacyjna)</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>Wartość szacunkowa ok. 1 404 546,18</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFS/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, planowany wkład OPS Łomża- 90 750,00</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost aktywności 25 osób bezrobotnych w poszukiwaniu pracy, wzrost ich szanse na zatrudnienie</p> <p>Spadek poziomu ubóstwa</p> <p>Wzrost postaw przedsiębiorczych</p> <p>Zakłada się, że minimum 20 osób ukończy udział w programie, 8 osób uzyska kwalifikacje po opuszczeniu programu, a 17 będzie pracujących.</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 31	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Trasa rowerowa – "Wszyscy na rowery, na dwóch kółkach po zdrowie"
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Podmiot zgłaszający Biblioteka Publiczna Gminy Łomża – Filia w Wygodzie Podmiot realizujący przedsięwzięcie – Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	<ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie inwestycyjnym – Urząd Gminy, prywatni przedsiębiorcy z gminy Łomża 2. W zakresie kulturalno – edukacyjno – społecznym Biblioteka we współpracy z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi, jednostkami samorządu terytorialnego
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Na terenie miejscowości Wygoda, Wyrzyki, Puchały, Gać, Lutostań, Modzele, Wypychy, Wygoda
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 r. do 2020 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Mieszana (Społeczna, Środowiskowa, Przestrzenno – funkcjonalna)
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Aktywizacja sportowo- rekreacyjna mieszkańców, zwiększenie ich integracji. Zagospodarowanie trasy zapewni bezpieczną formę uprawiania turystyki rowerowej, zwiększy to liczbę osób korzystających, przede wszystkim dzieci i młodzieży. Dodatkowo umożliwi poznanie walorów przyrodniczych terenów przez które będzie prowadziła trasa, poznanie historii miejscowości położonych na szlaku rowerowym. Ruch na świeżym powietrzu umożliwi zdrowy styl życia, przyjemne i ciekawe spędzanie czasu. Zwiększy się też atrakcyjność miejscowości, powstanie bezpieczny ciąg komunikacyjny, z którego korzystać będą mieszkańcy, a także turyści.
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	Wytyczenie naturalnej trasy rowerowej w plenerze, poza publicznymi drogami, oznakowanie całej trasy rowerowej (w tym mini mapy, informacja turystyczna, z uwzględnieniem walorów przyrodniczo-historycznych), przygotowanie terenu i miejsc postojowych (rekreacyjnych, ławeczki, miejsce na ognisko)
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	65.000 PLN Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW/PROW
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Poprawa jakości spędzania czasu wolnego przez mieszkańców gminy, poprzez poznawanie historii i atrakcji regionu.</p> <p>Wzrost liczby osób korzystających z trasy w ciągu roku-ok. 1200</p> <p>Przystosowanie trasy do wykorzystania – ok. 20 km</p> <p>Organizacja na trasie 3 miejsc postojowych, 6 ławeczek, 6 koszy na śmieci, 6 wyznaczonych miejsc na ognisko.</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Dokumentacja z realizacji przedsięwzięcia, bieżący monitoring, dokumentacja fotograficzna</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>

Przedsięwzięcie nr 31
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:

Przedsięwzięcie nr 32	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Rozbudzenie społeczności lokalnej - budowa amfiteatru przy Bibliotece i Szkole Podstawowej w Podgórzu
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Biblioteka Publiczna Gminy Łomża z/s w Podgórzu
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	<ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie inwestycyjnym –Urząd Gminy, prywatni przedsiębiorcy z gminy Łomża 2. W zakresie kulturalno – edukacyjno – społecznym współpraca z mieszkańcami i organizacjami pozarządowymi, przede wszystkim Stowarzyszeniem „Nasze Miejsce”, jednostką OSP, Radą Sołecką w Podgórzu,
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Podgórze, ul. Łomżyńska 30
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 r. do 2019 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Problemem społecznym jest niska aktywność kulturalna, podyktowana często brakiem miejsc dla wspólnego spędzania czasu wolnego, brakiem „w sąsiedztwie” instytucji takich jak kino, czy teatr. Uruchomienie sceny na wolnym powietrzu umożliwi spotkania w szerszym gronie, otworzy na inną formę spędzania czasu wolnego, poza domem i w gronie sąsiadów, zwiększy integrację. Spełni też funkcje pedagogiczną, kształtując odbiorcę sztuki (spektakle, koncerty). Wspólne miejsce to też szansa na tworzenie zintegrowanej wspólnoty i jej aktywizację, inicjowanie spotkań całych rodzin, angażowanie w organizację przedsięwzięć (np. pokazy, festyny, wystawy).
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Realizacja inwestycji- budowa amfiteatru; w tym projekt i przygotowanie terenu, zakup i montaż siedzisk i urządzeń, ogrodzenie terenu, zagospodarowanie zieleni.</p> <p>Organizacja wydarzeń kulturalnych, odwołujących się do historii i tradycji regionu, edukacja uczestnictwa w kulturze. Organizacja wydarzeń przy współpracy mieszkańców; m.in. koncerty, pikniki rodzinne, wspólne czytanie „pod chmurką”, plenerowe pokazy filmów.</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>200.000 PLN</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (MKiDN, Narodowe Centrum Kultury), EFRR/RPO WP, środki prywatne, EFRW/PROW, Program Transgraniczny Polska – Białoruś – Ukraina 2014-2020, środki z innych źródeł</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost liczby mieszkańców uczestniczących w życiu kulturalnym wsi,</p> <p>Podniesienie poziomu wrażliwości estetycznej i gotowości do twórczej ekspresji mieszkańców wsi,</p>

Przedsięwzięcie nr 32	
	<p>Zwiększenie poziomu integracji i aktywizacji mieszkańców, wspólne spędzanie czasu wolnego, Poprawa estetyki miejsca spotkań mieszkańców</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Dokumentacja z realizacji projektu, bieżący monitoring. Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 33	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Remont i modernizacja budynku GOK. Zorganizowanie sali pamięci rodziny Jabłonowskich
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	<ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie inwestycyjnym –Urząd Gminy, prywatni przedsiębiorcy z gminy Łomża 2. W zakresie kulturalno – edukacyjno – społecznym współpraca GOK, Biblioteki Publicznej Gminy Łomża, jednostki OSP i innych organizacji pozarządowych
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Budynek Gminnego Domu Kultury w Pniewie
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 r. do 2019 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	<p>Mieszana:</p> <p>Społeczna</p> <p>Techniczna</p> <p>Przestrzenno- funkcjonalna</p>
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Remont i modernizacja budynku przede wszystkim ma służyć urozmaiceniu działalności bieżącej, ułatwić korzystanie z budynku mieszkańcom, zwiększyć ich bezpieczeństwo. Miejsce atrakcyjne i bezpieczne daje możliwość budowania bogatszej oferty kulturalnej i społecznej, a co za tym idzie w większym stopniu kształtować postawy, budować więzi, inicjować dyskusje o problemach lokalnych. GOK odgrywa szczególną rolę w odnowie warstwy społecznej w zdegradowanej części Gminy.</p> <p>Obecna kubatura budynku wykorzystywana do zajęć kulturalno-społecznych jest niewystarczająca, brakuje sal na realizację zajęć czy warsztatów. Oferta musi być dostosowana do możliwości przestrzennych budynku, a co za tym idzie ogranicza udział szerszej grupy potencjalnych zainteresowanych. Budynek posiada niezagospodarowany strych, który mógłby stanowić uzupełnienie bazy, którą dysponuje Dom Kultury.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	Rozbudowa i przebudowa strychu w budynku GOK, uzyskanie większej powierzchni dla realizacji zajęć, adaptacja strychu na sale

Przedsięwzięcie nr 33	
	warsztatowe, w tym utworzenie Sali pamięci historycznej (sala rodziny Jabłonowskich). Planowana powierzchnia zabudowy- 370 m.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	400.000 PLN Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (np. MKiDN), EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW/PROW
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Wzrost liczby mieszkańców gminy korzystających z zajęć w budynku GOK.</p> <p>Wzbogacenie oferty zajęć warsztatowych o charakterze kulturalno- społecznym (pracownia plastyczna, muzyczna, fotograficzna, sala historyczna).</p> <p>Zwiększenie powierzchni wykorzystywanej do zajęć, o 370 m. powstaną 2 sale.</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Dokumentacja z realizacji przedsięwzięcia, końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 34	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Ścieżka rowerowa, ścieżka zdrowia- zagospodarowanie terenu przy drodze 679 Pniewo- Podgórze
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	<ol style="list-style-type: none"> 1. W zakresie inwestycyjnym –Urząd Gminy, prywatni przedsiębiorcy z gminy Łomża 2. W zakresie kulturalno – edukacyjno – społecznym współpraca z sołectwem Pniewo i Podgórze i organizacjami pozarządowymi
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Wzdłuż drogi wojewódzkiej 679, na trasie Pniewo- Podgórze
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od kwiecień 2019 r.- kwiecień 2020 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Mieszana (Społeczna; Przestrzenno – Funkcjonalna)
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Aktywizacja sportowo- rekreacyjna mieszkańców, zwiększenie ich integracji. Ścieżka pozwoli na przedłużenie istniejącej ścieżki Lutostań- Pniewo. Budowa kolejnego odcinka ścieżki zapewni bezpieczną formę uprawiania turystyki rowerowej, zwiększy przez to liczbę osób korzystających, przede wszystkim dzieci i młodzieży. Dodatkowo umożliwi poznanie walorów przyrodniczych terenów przez które będzie prowadziła trasa rowerowa, poznanie historii miejscowości położonych na szlaku rowerowym. Ruch na świeżym powietrzu umożliwi zdrowy styl życia, przyjemne i ciekawe spędzanie czasu. Zwiększy się też atrakcyjność miejscowości, powstanie bezpieczny ciąg komunikacyjny pomiędzy nimi,</p>

Przedsięwzięcie nr 34	
	<p>z którego korzystać będą mieszkańcy, a także turyści.</p> <p>Ścieżka daje możliwość zainaugurowania innowacyjnych form integracji społeczności, podejmowania działań profilaktycznych dla przeciwdziałania uzależnieniom, turystyka rowerowa jest atrakcyjną alternatywą.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>Opracowanie projektu ścieżki; konsultacje z GDDKiA, wybór wykonawcy, realizacja inwestycji, oznakowanie całej trasy rowerowej, przygotowanie terenu i miejsc postojowych (ławeczki, miejsce na ognisko).</p> <p>Użytkowanie ścieżki zainaugurowane poprzez organizację rodzinnego rajdu łączącego wsie.</p>
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>100.000 PLN</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW/PROW</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Zwiększenie zainteresowania mieszkańców gminy tanim i atrakcyjnym sposobem spędzania czasu wolnego w terenie, poznając historię i atrakcje regionu</p> <p>Bezpieczny ciąg komunikacyjny pomiędzy wsiami Pniewo-Podgórze</p> <p>Wzbogacenie oferty turystyczno - aktywizacyjnej o 5 rajdów integracyjnych</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Dokumentacja z realizacji przedsięwzięcia, bieżący monitoring.</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

11.2. Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zgodnie z zapisami Wytycznych „charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową” jest elementem podstawowym programu rewitalizacji. Przedsięwzięcia uzupełniające to zgodnie z wytycznymi takie, „które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji.” Jest to więc opis takich działań, które są niezbędne aby rewitalizacja w gminie się zadziała choć na etapie tworzenia programu nie zostały do końca doprecyzowane.

Wartość szacunkowa pozostałych przedsięwzięć szacowana jest na kwotę 10 mln. zł. Oczekiwany poziom dofinansowania z funduszy europejskich to 8 mln zł (w tym EFRW – 6mln, EFRR – 1 mln. zł, EFS – 1 mln. zł).

Kultura dla rewitalizacji

Działania z zakresu szeroko pojętej kultury stanowią jeden z podstawowych elementów pracy z mieszkańcami rewitalizowanych obszarów. Różnego rodzaju animacje kulturalne, happeningi, eventy itp. stanowią często jeden z pierwszych kroków na drodze do włączania mieszkańców w procesy rewitalizacji. Działania kulturalne powinny zatem stanowić elementarny składnik dużej części działań rewitalizacyjnych.

Poprawa jakości usług publicznych

Duże natężenie zjawiska niepełnosprawności oraz starzenia się społeczeństwa na obszarze rewitalizacji wymaga podjęcia działań, które trudno było w pełni rozpoznać na etapie sporządzania programu. Jednym z podstawowych działań z zakresu poprawy świadczonych dla mieszkańców usług publicznych powinny być kwestie związane z likwidacją barier architektonicznych oraz udogodnieniami w obsłudze osób niepełnosprawnych np. niedowidzących, niedosłyszących i innych.

Ze względu na obecność budynków, w których zlokalizowane są instytucje publiczne również poza obszarem rewitalizacji, w ramach działania tego dopuszcza się możliwość przeprowadzenia działań poza obszarem rewitalizacji.

Niepełnosprawność

Wśród problemów zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji znalazły się kwestie związane z osobami niepełnosprawnymi. Ich koncentracja na wyznaczonym obszarze sprawia, że w ramach planowanej interwencji powinien znaleźć się szeroki wachlarz różnorodnych działań mających na celu ich wsparcie. Do głównych problemów, jakie dotyczą środowisko osób niepełnosprawnych, zaliczono: niską aktywność zawodową osób niepełnosprawnych, niewystarczającą infrastrukturę społeczną oraz powszechne występowanie na obszarze rewitalizacji całego szeregu barier architektonicznych utrudniających funkcjonowanie zarówno osobom niepełnosprawnym, jak również innym grupom. Tak określone niedobory powinny być uzupełniane poprzez następujące rodzaje działań:

- Partycypacyjne planowanie rozwiązań ułatwiających dostęp do obiektów i przestrzeni publicznych oraz prywatnych, np. instytucji kultury, infrastruktury społecznej, sklepów

itd. Przykładem takich działań jest audyt potrzeb osób niepełnosprawnych oraz barier architektonicznych wypracowany wspólnie z przedstawicielami środowiska osób niepełnosprawnych.

- Likwidacja barier architektonicznych i ułatwienie dostępu do usług publicznych dla osób niepełnosprawnych w tym: ruchowo, niedowidzących czy niewidomych.
- Rozszerzenie prowadzonej oferty terapeutycznej skierowanej do osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem aktywizacji zawodowej np. w ramach: Warsztatów Terapii Zajęciowej, Środowiskowego Domu Samopomocy i in., np. praktyki zawodowe, staże itp..
- Likwidacja niedogodności i braków infrastrukturalnych dla osób niepełnosprawnych w bezpośrednim otoczeniu placówek infrastruktury społecznej, np. wyrównanie chodnika itp.
- Utworzenie mieszkań chronionych.
- Utworzenie spółdzielni socjalnej.

Wsparcie rodzin wieloproblemowych

Podstawowym problemem obszaru rewitalizacji jest wysoki stopień koncentracji na nim rodzin wieloproblemowych, czyli o wysokim natężeniu całego szeregu różnych problemów społecznych. W ramach planowanych działań rewitalizacyjnych na tego rodzaju beneficjentach powinno skupić się gros realizowanych działań. Kluczowym zagadnieniem z tego zakresu wsparcia jest skuteczna reintegracja rodzin zagrożonych wykluczeniem z resztą społeczności oraz ich aktywizacja poprzez działania społeczne, kulturalne i in. Na terenie zdegradowanym funkcjonują placówki prowadzące działalność skierowaną do dzieci i młodzieży z rodzin wieloproblemowych. W takich przedsięwzięciach rewitalizacyjnych powinny mieścić się m. in. następujące działania:

- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz uzależnieniom, w tym:
  - Propagowanie zdrowego i trzeźwego stylu życia wśród osób uzależnionych i ich rodzin.
  - Punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych.
  - Punkt konsultacyjny dla ofiar przemocy.
- Aktywizacja społeczna i zawodowa osób dorosłych, w tym:
  - Utworzenie spółdzielni socjalnej.
  - Wyrównywanie szans rozwojowych wychowanków świetlic środowiskowych poprzez dodatkowe zajęcia edukacyjne, sportowe, artystyczne.

Dla niektórych przedsięwzięć uzupełniających udało się zebrać komplet informacji analogiczny do przedsięwzięć podstawowych. Dlatego też postanowiono przedstawić je w tej samej formie.

Przedsięwzięcie nr 3	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Rewitalizacja ścieżki przyrodniczej Pniewo Utrata – Pniewo Dziedziniac
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża wspólnie Łomżyńskim Parkiem Krajobrazowym Doliny Narwi, lokalnymi przedsiębiorcami

Przedsięwzięcie nr 3	
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Pniewo – łąki nadnarwiańskie
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 r. do 2021 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Techniczna Środowiskowa Społeczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem jest poprawa jakości życia mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z dziećmi, umożliwienie korzystania im z uroków parku, zapewnienie atrakcyjnej formy rekreacji i edukacji. Przyczyni się do spędzania wolnego czasu wspólnie z najbliższymi, wykorzystując walory środowiska oraz kształtowania postaw harmonijnego współżycia z przyrodą. Większa część rodzin z terenu rewitalizowanego, ze względu na sytuację ekonomiczną, nie jest w stanie zapewnić właściwego wypoczynku sobie i swoim najbliższym. Nie stać ich na dalekie wyprawy, komercyjne usługi w tym zakresie. Tymczasem właściwe wykorzystanie zasobów Parku, który jest w ich sąsiedztwie daje tanią alternatywę wypoczynku i rekreacji. Umożliwi to rewitalizacja ścieżki przyrodniczej Pniewo Utrata – Pniewo Dziedziniec na terenie Łomżyńskiego Parku Krajobrazowego Doliny Narwi.</p> <p>Obecnie ścieżka nie jest oznaczona. Biegnie wśród łąk zalewowych doliny Narwi, gdzie spotkać można ciekawe gatunki roślin oraz ptaków, charakteryzuje się pięknym krajobrazem. Jej wykorzystanie w celach rekreacyjnych i turystycznych jest ograniczone ze względu na słabe oznakowanie oraz zły stan dróg, które po wiosennych roztopach lub opadach deszczu są nieprzejezdne dla samochodów i rowerzystów. Zagraża to też bezpieczeństwu korzystających.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	W ramach przedsięwzięcia, dla ułatwienia i uatrakcyjnienia korzystania ze ścieżki dla mieszkańców wykonany zostanie: montaż oznakowania ścieżki oraz tablic informacyjno – edukacyjnych, poprawa stanu dróg gruntowych, którymi biegnie ścieżka. Poza tym, dla popularyzacji i upowszechnienia tej formy wypoczynku zorganizowane zostaną zawody biegowe wzdłuż ścieżki, organizowane będą zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży. Właściwą informację i promocje zapewnią gadzety promocyjno- edukacyjne i mini-przewodniki.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	100 000 PLN Źródła finansowania: krajowe /PROW środki publiczne, EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Zwiększenie możliwości korzystania z różnych form rekreacji i wypoczynku przez osoby z uboższych środowisk;</p> <p>Zwiększenie możliwości realizacji w tani sposób potrzeby rekreacji, atrakcyjnego spędzania wolnego czasu w gronie sąsiadów i rodziny;</p> <p>Wykorzystanie różnych form aktywizacji sportowo- edukacyjnych</p>

Przedsięwzięcie nr 3	
	<p>i zajęć animowanych przez Park przez 200 osób rocznie; Większa świadomość mieszkańców (przede wszystkim młodego pokolenia), walorów przyrodniczych parku i możliwości harmonijnego współżycia z przyrodą;</p> <p>Zwiększenie zasobów służących edukacji ekologicznej społeczności, dzięki możliwości wykorzystania zmodernizowanego 8 km odcinka ścieżki, montażowi 8 tablic informacyjno – edukacyjnych, wydaniu 1000 mini-przewodników.</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 10	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Czyste powietrze w Gminie Łomża – wymiana pieców na ekologiczne
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Nie
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Obszar rewitalizacji (miejscowości: Chojny Młode, Mikołajki, Podgórze, Bacze Suche, Wygoda, Stare Modzele, Modzele Wypychy, Puchały, Pniewo, Lutostań, Gać)
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 do 2020
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna Techniczna Środowiskowa
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem projektu jest ograniczenie szkodliwych substancji powstałych w wyniku spalania węgla, a także innych paliw w niskosprawnych kotłach.</p> <p>Większość budynków w Gminie Łomża jest ogrzewane przez niskosprawne piece węglowe, w związku z czym w zimowe dni istnieje poważny problem zanieczyszczenia powietrza. Niska sprawność prowadzi również do zużycia większej ilości paliwa, a co za tym idzie zwiększenia wydatków. Ze względu na duże koszty wymiany pieca, mieszkańcy nie decydują się na takie rozwiązanie</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	- wymiana starych pieców o niskiej sprawności na nowe, wysokosprawne i ekologiczne
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	700 000 PLN (oczekiwane źródła finansowania: RPO WP, PROW, NFOŚiGW)

Przedsięwzięcie nr 10	
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>- ograniczenie emisji CO₂ [MgCO₂ /rok]</p> <p>- zmniejszenie zapotrzebowania na energię pierwotną [kWh/rok]</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 11	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Rewitalizacja zabytkowego cmentarza wojennego w Gaci
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Tak, Wojewódzki Konserwator Zabytków i Łomżyński Park Krajobrazowy
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Gać
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2019 do 2021
6. Sfera przedsięwzięcia	<p>Społeczna</p> <p>Techniczna</p> <p>Przestrzenno-funkcjonalna</p>
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem projektu jest rewitalizacja zabytkowego cmentarza wojennego w Gaci.</p> <p>Obecnie cmentarz z okresu I Wojny Światowej jest ogrodzony siatką stalową, a przez środek biegnie aleja utwardzona kostką brukową. Poza podstawowymi zabiegami ochrony obiektu przed zniszczeniem nie podjęto żadnych działań w celu przywróceniu temu miejscu należytego szacunku. Chociaż walory historyczne stanowią niekwestionowaną wartość tego miejsca, należy uznać je za zapomniane przez społeczeństwo i bardzo zaniedbane.</p> <p>Teren wokół, charakteryzuje się pięknym krajobrazem o cennych walorach przyrodniczych, co stanowi dodatkowy potencjał miejsca.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>- montaż oznakowania ścieżki prowadzącej na teren cmentarza,</p> <p>- projekt i instalacja tablic informacyjno – edukacyjnych przy wejściu na teren cmentarza (przy bramie),</p> <p>- poprawa jakości ogrodzenia wokół cmentarza,</p> <p>- poprawa stanu ścieżek na terenie cmentarza,</p> <p>- organizacja konkursów z wiedzy o historii w zakresie I Wojny Światowej,</p>

Przedsięwzięcie nr 11	
	<ul style="list-style-type: none"> - organizacja zajęć edukacyjnych dla dzieci i młodzieży w pobliskich szkołach, - zakup gadżetów promocyjnych,
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>300 000 PLN</p> <p>(oczekiwane źródła finansowania EFROW/PROW; Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego w ramach konkursu na zabytki)</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Rezultaty:</p> <ul style="list-style-type: none"> - powierzchnia zrewitalizowanych obszarów - długość utworzonych ścieżek - liczba przeprowadzonych kampanii informacyjno-edukacyjnych <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 19	

Przedsięwzięcie nr 12	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Rozwój infrastruktury sportowej
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Nie
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Lutostań, Mikołajki, Bacze, Pniewo
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 09.2018 do 09.2020
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna, Przestrzenno-funkcjonalna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem jest poprawa jakości życia mieszkańców, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z dziećmi, poprzez budowę infrastruktury sportowej we wsiach Lutostań, Mikołajki, Bacze, Pniewo. Umożliwienie korzystania im z atrakcyjnych możliwości wspólnego spędzania czasu, różnych form sportu i rekreacji. Realizacja inwestycji przyczyni się do spędzania wolnego czasu wspólnie z najbliższymi, wykorzystując walory środowiska, na świeżym powietrzu, wzrost aktywności fizycznej nie tylko wśród najmłodszych. Ważnym aspektem przedsięwzięcia jest kształtowanie postaw zdrowego stylu życia, alternatywnych dla Internetu i telewizji form wykorzystania wolnego czasu. Większa część rodzin z terenu rewitalizowanego, ze względu na sytuację ekonomiczną, nie jest w stanie zapewnić właściwego wypoczynku sobie i swoim najbliższym. Nie stać ich na komercyjne usługi w tym</p>

Przedsięwzięcie nr 12	
	zakresie (wynajmowanie boisk, dojazd na inne boiska) Możliwość korzystania z lokalnych, profesjonalnych boisk i bieżni wpłynie na kondycję fizyczną, zdrowie mieszkańców, pozwoli na zwiększenie potencjału młodzieży i tworzenie form spędzania wolnego czasu jako alternatywy dla procesów migracyjnych. Badania potwierdzają, że boiska ogólnodostępne promują postawy prospołeczne i zapobiegają patologiom.
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	W ramach przedsięwzięcia, dla ułatwienia i uatrakcyjnienia możliwości spędzania wolnego czasu, aktywizacji poprzez sport i rekreację, przede wszystkim planowane jest: opracowanie projektów zagospodarowania przestrzeni publicznej dla inwestycji nie posiadających dokumentacji, budowa 3 boisk sportowych z piłkochwyłtami, z oświetleniem LED.; modernizacja bieżni lekkoatletycznej przy SP Pniewo.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	Ok. 1,6 mln PLN Źródła finansowania: krajowe środki publiczne (np. Ministerstwo Sportu i Turystyki), EFRW/ PROW
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Zmniejszenie poczucia wykluczenia mieszkańców wsi Zwiększenie możliwości korzystania z różnych form rekreacji i usportowienia przez osoby z uboższych środowisk Wzrost dostępności przestrzeni publicznej dla mieszkańców; Zwiększenie możliwości spędzania wolnego czasu w tani, atrakcyjny sposób przez rodziny z dziećmi; Nowe, atrakcyjnie zagospodarowane miejsca rekreacji i sportu: dwa nowe boiska, jedno zmodernizowane, nowa bieżnia przy boisku SP w Pniewie. Zwiększenie możliwości spotkań mieszkańców, ułatwienie nawiązywania i utrwalania kontaktów międzyludzkich Sposoby oceny i mierzenia rezultatu: Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 13	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Odnawialne źródła energii w gm. Łomża
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Nie
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Gmina Łomża, w szczególności obszar objęty rewitalizacją

Przedsięwzięcie nr 13	
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2019 do 2023
6. Sfera przedsięwzięcia	Techniczna Społeczna Przestrzenno – funkcjonalna Środowiskowa
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem jest poprawa jakości życia mieszkańców, poprzez ograniczenie emisji gazów cieplarnianych. Zmniejszenie emisji dwutlenku węgla do atmosfery stworzy przestrzeń przyjazną mieszkańcom gminy i środowisku. Zwiększy się atrakcyjność gminy pod względem turystycznym. Rozwój nowych technologii fotowoltaicznych na terenie gminy daje szansę na ograniczenie kosztów zakupu energii elektrycznej i obniżenie strat na przesyle. Obecnie obserwuje się wysokie zanieczyszczenie środowiska lokalnego w związku z emisją pyłów i gazów pochodzących z konwencjonalnych źródeł energii wykorzystywanych w budynkach mieszkalnych na terenie gm. Łomża, wysoką emisję szkodliwych substancji do atmosfery przez obiekty zlokalizowane tak w gminie Łomża, jak i sąsiadującym mieście. Zmniejsza to w sposób znaczący komfort życia mieszkańców na terenach rewitalizowanych. Dla każdego gospodarstwa domowego powstaje, dzięki urządzeniom, tania alternatywa dla oświetlenia, zasilania domowych urządzeń, ogrzewania czy też przygotowania ciepłej wody. „Taniej, czyszej, zdrowiej”.</p> <p>Budowa mikroinstalacji wykorzystujących odnawialne źródła energii cieplnej i elektrycznej jest szansą na zmniejszenie tego problemu, uświadomienie mieszkańcom korzyści wynikających ze zmiany źródła energii.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	W ramach przedsięwzięcia planuje się wykonanie programu budowy jednostek i ich lokalizacji oraz zainstalowanie 50 instalacji solarnych, 50 instalacji fotowoltaicznych. Projekt będzie uzupełniony szkoleniami dla mieszkańców w zakresie bezpiecznego i efektywnego wykorzystania instalacji.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	Ok. 2 mln. PLN Źródła finansowania: EFRR/ RPO WP (działanie 5.1)- dotacja do 75 %, środki własne Gminy; środki z innych źródeł
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i mierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Mniejsze zanieczyszczenie środowiska naturalnego, mniejsza emisja gazów cieplarnianych</p> <p>Zmniejszenie kosztów energii elektrycznej wśród mieszkańców użytkujących urządzenia fotowoltaiczne</p> <p>Większa produkcja energii elektrycznej z nowo wybudowanych instalacji wykorzystujących OZE (MWhe/ rok) – ok.180; produkcja energii cieplnej z nowo wybudowanych instalacji wykorzystujących OZE (MWht/ rok) – ok. 116</p> <p>Wzrost liczby mieszkańców korzystających z urządzeń: 50 wybudowanych jednostek/ instalacji solarnych; 50 wybudowanych jednostek/ instalacji fotowoltaicznych</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p>

Przedsięwzięcie nr 13	
	Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 10, 14	

Przedsięwzięcie nr 19	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Renowacja XVI wiecznej kapliczki w Mikołajkach
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Podmiot realizujący przedsięwzięcie – Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Nie
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Kapliczka przy drodze Mikołajki- Jarnuty
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2019 r. do 2020 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna Przestrzenno- funkcjonalna Techniczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Celem przedsięwzięcia jest ochrona dziedzictwa kulturowego, zwiększenie wykorzystania potencjału historycznego zabytku, jakim jest XVI wieczna kapliczka w Mikołajkach. Od lat jest to miejsce spotkań mieszkańców, kultywowania tradycji religijnych, przypominania o historii regionu. Kapliczka jest obecna w życiu mieszkańców od wielu pokoleń. Jej obecny stan techniczny jest bardzo zły, co może skutkować zniknięciem jej z przestrzeni publicznej. Konieczna jest konserwacja i rewaloryzacja zabytku, poprawa stanu technicznego, zabezpieczenie przed dalszą degradacją. Renowacja zwiększy atrakcyjność tego miejsca, podniesie estetykę przestrzeni. Zapewni zachowanie „przeszłości” w „przyszłości”- dynamicznie zmieniającym się otoczeniu, umożliwi podtrzymanie tożsamości kulturowej, zachowa się status materialnych świadectw minionego czasu. Umożliwi korzystanie z tego miejsca lokalnej społeczności.
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	Przedsięwzięcie obejmuje prace remontowo- konserwatorskie; w tym remont fundamentów, remont elewacji kapliczki, nowe tynki, montaż figury. Wykonane zostanie też zagospodarowanie wokół kapliczki, w tym utwardzenie powierzchni, montaż dwóch ławeczek, nasadzenia roślin ozdobnych.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	100 000 zł Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł; EFRW/PROW
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty: Przywrócenie miejsca kultywowania potrzeb tradycji religijnych społeczności lokalnej, miejsca spotkań i integracji Zwiększenie wykorzystania potencjału dziedzictwa kulturowego

Przedsięwzięcie nr 19	
	<p>Odrestaurowany obiekt zabytkowy (XVI wieczna kapliczka z jej otoczeniem), poprawa estetyki przestrzeni</p> <p>Sposób mierzenia w odniesieniu do celów: Analiza dokumentacji z realizacji działania, bieżący monitoring, dokumentacja fotograficzna Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr: 11	

Przedsięwzięcie nr 27	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Remont Szkoły Podstawowej w Puchałach
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża wspólnie z ze Szkołą Podstawową w Puchałach
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Szkoła Podstawowa w Puchałach
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 r. do 2022 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Techniczna Społeczna Przestrzenno - funkcjonalna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Celem jest poprawa jakości życia mieszkańców Puchał, ze szczególnym uwzględnieniem rodzin z dziećmi, poprzez zapewnienie nauki i spędzania czasu wolnego w budynku szkolnym, który jest bezpieczny i przystosowany do potrzeb edukacyjnych. Zmiana zagospodarowania budynku przyczyni się nie tylko do podniesienia estetyki miejsca, ale też bezpieczeństwa korzystających z niego. Szkoła będzie dysponować większą przestrzenią dla realizacji ciekawych zajęć, w większym stopniu wpływając na jakość wyników w nauczaniu. Wpłynie to znacząco na zmniejszenie dysproporcji w poziomie wykształcenia dzieci z Puchał z dziećmi z większych ośrodków oraz zwiększy szanse na lepszy start w życie.</p> <p>Szkoła w Puchałach jest też miejscem spotkań społeczności lokalnej, z której w równej mierze co dzieci, korzystają też dorośli.</p> <p>Dla realizacji celu konieczna jest poprawa warunków w szkole podstawowej w Puchałach poprzez remont budynku szkoły oraz doposażenie klas w pomoce dydaktyczne.</p> <p>Szkoła jest obiektem dość starym, a w związku jej stan jest zły i wymaga remontu. Część najistotniejszych prac remontowych, została już wykonana. W celu stworzenia dobrych warunków do</p>

Przedsięwzięcie nr 27	
	nauki dla dzieci i spotkań dla mieszkańców należy kontynuować remont oraz doposażyć szkołę w pomoce dydaktyczne oraz wymienić stare ławki oraz krzesła.
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	<p>W ramach przedsięwzięcia wykonane zostaną:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ ocieplenie budynku oraz wykonanie elewacji ▪ wymiana okien ▪ remont ścian i sufitów wewnątrz budynku ▪ modernizacja instalacji elektrycznej, montaż oświetlenia energooszczędnego ▪ modernizacja instalacji wodno – kanalizacyjnej oraz CO ▪ zakup pomocy dydaktycznych ▪ wymiana wyposażenia w salach lekcyjnych (ławki, krzesła itp.)
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	<p>1 200 000,-</p> <p>Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW/PROW</p>
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Poprawa jakości życia mieszkańców wsi Puchały.</p> <p>Przeciwdziałanie wykluczeniu mieszkańców z dostępu do bezpiecznego, przystosowanego do potrzeb mieszkańców/ dzieci budynku szkoły, miejsca edukacji i integracji społecznej.</p> <p>Zwiększenie wyników nauczania uczniów SP w Puchalach</p> <p>Większa funkcjonalność i energooszczędność budynku, dzięki ociepleniu budynku oraz wykonaniu elewacji, wymianie okien, remontowi ścian i sufitów wewnątrz budynku, modernizacji instalacji elektrycznej, montażowi oświetlenia energooszczędnego, modernizacji instalacji wod – kan oraz CO, zakupowi pomocy dydaktycznych, wymianie wyposażenia w salach lekcyjnych.</p> <p>Wzrost liczby osób korzystających z budynku</p> <p>Sposoby oceny i mierzenia rezultatu:</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 29	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Przebudowa drogi przez wieś w Mikołajkach w celu poprawy bezpieczeństwa i jakości życia mieszkańców
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Podmiot realizujący przedsięwzięcie – Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża we współpracy z przedsiębiorcami

Przedsięwzięcie nr 29	
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Wieś Mikołajki, droga główna wiodąca przez wieś
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od września 2018 r. do września 2020 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna Przestrzenno- funkcjonalna Techniczna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Poprawa warunków zamieszkiwania i jakości życia.</p> <p>Przedsięwzięcie jest podyktowane koniecznością poprawy bezpieczeństwa mieszkańców wsi i stworzenia warunków do rozwoju gospodarczego poprzez przebudowę drogi przez wieś Mikołajki. Obecny stan drogi jest bardzo zły. W wielu miejscach wady nawierzchni mogą skutkować wypadkami i kolizjami. Uciążliwy jest dojazd do świetlicy wiejskiej, uniemożliwiając swobodne korzystanie z niej mieszkańcom. Dodatkowo utrudnia sytuację słabe oświetlenie wzdłuż drogi. Obecny stan chodników i studzienek może być przyczyną wypadków. Remont nawierzchni chodników i drogi wpłynie też na poprawę estetyki przestrzeni. W wielu miejscach brakuje bezpiecznego, estetycznego przejścia przez ulicę. Uniemożliwia to właściwe korzystanie z drogi, szczególnie uciążliwie jest dla osób z małymi dziećmi, starszych czy też z niepełnosprawnością. Mieszkańcy często mówią, że czują się wykluczeni nie mając możliwości korzystania z bezpiecznego ciągu komunikacyjnego, zapewnienia dojazdu związanego z prowadzoną działalnością rolniczą czy też gospodarczą.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	Przedsięwzięcie obejmuje prace remontowo- budowlane nawierzchni drogi i chodników wzdłuż ulicy przez Mikołajki. Obejmuje wykonanie projektu przebudowy drogi i chodników, demontaż starych nawierzchni, zabezpieczenie standardów umożliwiających korzystanie z drogi, przejść i chodnika osobom niepełnosprawnym, z wózkami. Zakłada się budowę 900 metrowego odcinka drogi oraz chodnika na długości ok.1800 m.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	1 100 000tys. zł Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW/PROW
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Prognozowane rezultaty:</p> <p>Wzrost bezpieczeństwa mieszkańców wsi, poprzez zapewnienie wygodnego i estetycznego ciągu komunikacyjnego na długości 900 metrów (droga i chodniki wzdłuż niej).</p> <p>Poprawa atrakcyjności estetycznej i przestrzennej wsi</p> <p>Wzrost poczucia wartości mieszkańców, ich podmiotowości i wpływu</p> <p>Sposób mierzenia w odniesieniu do celów:</p> <p>Analiza dokumentacji z realizacji działania, bieżący monitoring</p> <p>Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 30	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Chodniki i studzienki wzdłuż ulicy Kościelnej w Podgórzu
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Podmiot realizujący przedsięwzięcie – Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina we współpracy z sołectwem Podgórze
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Ulica Kościelna, wieś Podgórze
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od 2018 r. do 2019 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna Przestrzenno- funkcjonalna
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	Poprawa warunków zamieszkiwania i jakości życia. Przedsięwzięcie jest podyktowane koniecznością poprawy bezpieczeństwa przemieszczania się mieszkańców wsi, przede wszystkim dzieci i młodzieży uczęszczającej do szkoły. Z ciągu komunikacyjnego korzystają też osoby starsze, często z ograniczoną sprawnością ruchową. Obecny stan chodników i studzienek może być przyczyną wypadków. Remont nawierzchni i studzienek wpłynie też na poprawę estetyki przestrzeni.
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	Opracowanie projektu nowej nawierzchni i infrastruktury towarzyszącej Wyznaczenie i przygotowanie terenu do remontu Realizacja przedsięwzięcia (wybudowanie chodnika wraz z regulacją spadków oraz studzienek kanalizacyjnych)
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	Ok. 300 tys. zł Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW/PROW
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	Prognozowane rezultaty: Wzrost liczby użytkowników drogi Zwiększenie komfortu korzystania z ciągu komunikacyjnego przez mieszkańców Poprawa nawierzchni 1,5 km odcinka chodnika Sposób mierzenia w odniesieniu do celów: Analiza dokumentacji z realizacji przedsięwzięcia, bieżący monitoring Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

Przedsięwzięcie nr 35	
1. Nazwa / tytuł przedsięwzięcia	Rewitalizacja Akacyjowej
2. Podmiot zgłaszający i realizujący przedsięwzięcie	Gmina Łomża
3. Czy przedsięwzięcie będzie realizowane w partnerstwie	Gmina Łomża we współpracy z przedsiębiorcami
4. Lokalizacja przedsięwzięcia na terenie wyznaczonego obszaru do rewitalizacji	Wieś Pniewo, ulica Akacyjowa
5. Przewidywany okres realizacji przedsięwzięcia	Od września 2018 r. do września 2020 r.
6. Sfera przedsięwzięcia	Społeczna; Przestrzenno- funkcjonalna; Techniczna)
7. Cele przedsięwzięcia i uzasadnienie potrzeby realizacji przedsięwzięcia	<p>Poprawa warunków zamieszkiwania i jakości życia mieszkańców ulicy Akacyjowej we wsi Pniewo.</p> <p>Przedsięwzięcie jest podyktowane koniecznością poprawy bezpieczeństwa i komfortu życia mieszkańcom ulicy Akacyjowej. Od początku istnienia drogi stanowiącej dojazd do 11 gospodarstw rodzinnych i Szkoły Podstawowej w Pniewie (ul. Akacyjowa 1) miała ona charakter gruntowy. Naprawy drogi dokonywane przez mieszkańców i gminę przynoszą jedynie chwilową poprawę jej stanu. Droga stanowi skrót do Centrum Pniewa od strony drogi Mężenin- Łomża (679). W wielu miejscach wady nawierzchni mogą skutkować wypadkami. Uciążliwy jest też dojazd do szkoły i swobodne korzystanie z niej przez mieszkańców. Dodatkowo utrudnia sytuację słabe oświetlenie wzdłuż drogi. W wielu miejscach brakuje bezpiecznego, estetycznego przejścia przez ulicę. Uniemożliwia to właściwe korzystanie z drogi, szczególnie uciążliwie jest dla osób z małymi dziećmi, starszych czy też z niepełnosprawnością. Znacznie wpływa też na obniżenie estetyki wsi, ogranicza jej funkcjonalność przestrzenną. Mieszkańcy ulicy Akacyjowej czują się wykluczeni bez możliwości korzystania z bezpiecznego ciągu komunikacyjnego, zapewnienia dojazdu związanego z prowadzoną działalnością rolniczą czy też gospodarczą.</p> <p>Mieszkańcy mają też ograniczony dostęp do Internetu, przez co czują się wykluczeni z możliwości korzystania z informacji, cyfrowych udogodnień urzędów. Zmienił się także tryb nauki – Internet jest jednym z podstawowych źródeł wiedzy a profesjonalnie przygotowane materiały i kursy w wielu dziedzinach mogą konkurować z tradycyjnymi podręcznikami. Mieszkańcy ul. Akacyjowej nie mogą korzystać z tych udogodnień. Niezawodna sieć internetowa wpływa na atrakcyjność miejsca w jakim żyjemy, zaczyna decydować o jego rozwoju gospodarczym czy pracy dla mieszkańców. Najlepszym sposobem zapewnienia szybkości i jakości przepływu informacji są kable światłowodowe. Szczególnie istotny jest fakt, że transmisja światła w światłowodzie jest niewrażliwa na zakłócające ją pola elektromagnetyczne.</p>
8. Koncepcja przedsięwzięcia, zakres działań	Przedsięwzięcie obejmuje prace remontowo- budowlane nawierzchni drogi i chodników wzdłuż ulicy Akacyjowej we wsi Pniewo. Obejmuje wykonanie projektu przebudowy drogi i

Przedsięwzięcie nr 35	
	chodników, demontaż starych nawierzchni. Zabezpieczenie standardów umożliwiających korzystanie z drogi, przejść i chodnika osobom niepełnosprawnym, z wózkami. Uwzględnienie wzdłuż drogi ścieżki rowerowej, która łączyłaby się ze ścieżką już istniejącą (MOR). Zakłada się budowę 1100 metrowego odcinka drogi wraz ze ścieżką rowerową oraz ciągu pieszo-rowerowego na długości ok. 1100 m, wraz z oświetleniem ulicznym.
9. Szacunkowy koszt przedsięwzięcia	Ok. 4,2 mln zł. Źródła finansowania: krajowe środki publiczne, EFRR/RPO WP, środki prywatne, środki z innych źródeł, EFRW/PROW
10. Prognozowane rezultaty wraz ze sposobem ich oceny i zmierzenia w odniesieniu do celów rewitalizacji	<p>Prognozowane rezultaty:</p> <p>Zwiększenie bezpieczeństwa mieszkańców wsi, poprzez zapewnienie wygodnego i estetycznego ciągu komunikacyjnego na długości 1100 metrów (ścieżka rowerowa, droga i chodniki wzdłuż niej).</p> <p>Poprawa atrakcyjności estetycznej i przestrzennej wsi.</p> <p>Wzrost poczucia wartości mieszkańców, ich podmiotowości i wpływu.</p> <p>Zwiększenie możliwości korzystania przez mieszkańców z nowoczesnych technologii pozyskiwania informacji i korzystania z usług dostępnych przez Internet poprzez podłączenie do szybkiego i wydajnego łącza światłowodowego</p> <p>Sposób mierzenia w odniesieniu do celów:</p> <p>Analiza dokumentacji z realizacji działania, bieżący monitoring. Końcowa ewaluacja programu w oparciu o badania ilościowe (zestaw wskaźników wykorzystany do diagnozy) oraz badania jakościowe.</p>
Przedsięwzięcie jest komplementarne z przedsięwzięciem nr:	

11.2. Charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Zgodnie z zapisami Wytycznych „charakterystyka pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych realizujących kierunki działań mających na celu eliminację lub ograniczenie negatywnych zjawisk powodujących sytuację kryzysową” jest elementem podstawowym programu rewitalizacji. Przedsięwzięcia uzupełniające to zgodnie z wytycznymi takie, „które ze względu na mniejszą skalę oddziaływania trudno zidentyfikować indywidualnie, a są oczekiwane ze względu na realizację celów programu rewitalizacji.” Jest to więc opis takich działań, które są niezbędne aby rewitalizacja w gminie się zadziała choć na etapie tworzenia programu nie zostały do końca doprecyzowane.

Wartość szacunkowa pozostałych przedsięwzięć szacowana jest na kwotę 10 mln. zł. Oczekiwany poziom dofinansowania z funduszy europejskich to 8 mln zł (w tym EFRW – 6mln, EFRR – 1 mln. zł, EFS – 1 mln. zł).

Kultura dla rewitalizacji

Działania z zakresu szeroko pojętej kultury stanowią jeden z podstawowych elementów pracy z mieszkańcami rewitalizowanych obszarów. Różnego rodzaju animacje kulturalne, happeningi, eventy itp. stanowią często jeden z pierwszych kroków na drodze do włączania mieszkańców w procesy rewitalizacji. Działania kulturalne powinny zatem stanowić elementarny składnik dużej części działań rewitalizacyjnych.

Poprawa jakości usług publicznych

Duże natężenie zjawiska niepełnosprawności oraz starzenia się społeczeństwa na obszarze rewitalizacji wymaga podjęcia działań, które trudno było w pełni rozpoznać na etapie sporządzania programu. Jednym z podstawowych działań z zakresu poprawy świadczonych dla mieszkańców usług publicznych powinny być kwestie związane z likwidacją barier architektonicznych oraz udogodnieniami w obsłudze osób niepełnosprawnych np. niedowidzących, niedosłyszących i innych.

Ze względu na obecność budynków, w których zlokalizowane są instytucje publiczne również poza obszarem rewitalizacji, w ramach działania tego dopuszcza się możliwość przeprowadzenia działań poza obszarem rewitalizacji.

Niepełnosprawność

Wśród problemów zidentyfikowanych na obszarze rewitalizacji znalazły się kwestie związane z osobami niepełnosprawnymi. Ich koncentracja na wyznaczonym obszarze sprawia, że w ramach planowanej interwencji powinien znaleźć się szeroki wachlarz różnorodnych działań mających na celu ich wsparcie. Do głównych problemów, jakie dotyczą środowisko osób niepełnosprawnych, zaliczono: niską aktywność zawodową osób niepełnosprawnych, niewystarczającą infrastrukturę społeczną oraz powszechne występowanie na obszarze rewitalizacji całego szeregu barier architektonicznych utrudniających funkcjonowanie zarówno osobom niepełnosprawnym, jak również innym grupom. Tak określone niedobory powinny być uzupełniane poprzez następujące rodzaje działań:

- Partycypacyjne planowanie rozwiązań ułatwiających dostęp do obiektów i przestrzeni publicznych oraz prywatnych, np. instytucji kultury, infrastruktury społecznej, sklepów

itd. Przykładem takich działań jest audyt potrzeb osób niepełnosprawnych oraz barier architektonicznych wypracowany wspólnie z przedstawicielami środowiska osób niepełnosprawnych.

- Likwidacja barier architektonicznych i ułatwienie dostępu do usług publicznych dla osób niepełnosprawnych w tym: ruchowo, niedowidzących czy niewidomych.
- Rozszerzenie prowadzonej oferty terapeutycznej skierowanej do osób niepełnosprawnych, ze szczególnym uwzględnieniem aktywizacji zawodowej np. w ramach: Warsztatów Terapii Zajęciowej, Środowiskowego Domu Samopomocy i in., np. praktyki zawodowe, staże itp..
- Likwidacja niedogodności i braków infrastrukturalnych dla osób niepełnosprawnych w bezpośrednim otoczeniu placówek infrastruktury społecznej, np. wyrównanie chodnika itp.
- Utworzenie mieszkań chronionych.
- Utworzenie spółdzielni socjalnej.

Wsparcie rodzin wieloproblemowych

Podstawowym problemem obszaru rewitalizacji jest wysoki stopień koncentracji na nim rodzin wieloproblemowych, czyli o wysokim natężeniu całego szeregu różnych problemów społecznych. W ramach planowanych działań rewitalizacyjnych na tego rodzaju beneficjentach powinno skupić się gros realizowanych działań. Kluczowym zagadnieniem z tego zakresu wsparcia jest skuteczna reintegracja rodzin zagrożonych wykluczeniem z resztą społeczności oraz ich aktywizacja poprzez działania społeczne, kulturalne i in. Na terenie zdegradowanym funkcjonują placówki prowadzące działalność skierowaną do dzieci i młodzieży z rodzin wieloproblemowych. W takich przedsięwzięciach rewitalizacyjnych powinny mieścić się m. in. następujące działania:

- Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie oraz uzależnieniom, w tym:
  - Propagowanie zdrowego i trzeźwego stylu życia wśród osób uzależnionych i ich rodzin.
  - Punkt konsultacyjny dla osób uzależnionych i współuzależnionych.
  - Punkt konsultacyjny dla ofiar przemocy.
- Aktywizacja społeczna i zawodowa osób dorosłych, w tym:
  - Utworzenie spółdzielni socjalnej.
  - Wyrównywanie szans rozwojowych wychowanków świetlic środowiskowych poprzez dodatkowe zajęcia edukacyjne, sportowe, artystyczne.

11. STRUKTURA ZARZĄDZANIA

Za wdrażanie i monitoring Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża odpowiedzialny jest Wójt Gminy Łomża we współpracy z:

1. Radą Gminy.
2. Urzędem Gminy.
3. Grupą ds. Rewitalizacji – powołaną Zarządzeniem Wójta Gminy.
4. Gminnymi jednostkami organizacyjnymi (Ośrodek Pomocy Społecznej, Biblioteka Publiczna, oraz instytucje edukacyjne, które podlegają Wójtowi).

Proponowany poniżej system zarządzania został zaprojektowany tak, aby zapewnić sprawne wykorzystanie LPR jako programu pozwalającego na koordynację procesu rewitalizacji, umożliwiając jednocześnie udział społeczności lokalnej w procesie jego wdrażania, monitorowania i ewaluacji.

Na system wdrażania i monitorowania składają się:

1. Opis struktury zarządzania LPR.
2. System oceny i ewaluacji LPR.
3. System upowszechniania LPR.

11.1. Opis struktury zarządzania i wdrażania LPR

Realizację Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża powierza się Wójtowi Gminy.

Operatorem rewitalizacji będzie wskazany pracownik Urzędu Gminy Łomża.

Struktura zarządzania będzie dwustopniowa. Za poziom operacyjny odpowiedzialny będzie Operator rewitalizacji/koordynator. Kluczowe decyzje związane z procesem rewitalizacji podejmować będzie Wójt Gminy po konsultacjach z Grupą ds. Rewitalizacji. W skład Grupy powinni zostać powołani sołtysi sołectw objętych programem rewitalizacji, pracownicy Urzędu Gminy zaangażowani w proces rewitalizacji, przedstawiciele OPS, NGO oraz innych grup interesariuszy.

Ze względu na realizację przedsięwzięć o charakterze majątkowym (w tym inwestycyjnym) Operator rewitalizacji będzie współpracował z Wydziałem Finansowym. W zależności od rodzaju spraw w proces zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Łomża zostaną włączone inne Wydziały Urzędu Gminy. W tym celu zarządzanie programem realizowane będzie w ramach zadań poszczególnych pracowników.

Z punktu widzenia wdrażania niektórych projektów zawartych w LPR Gminy Łomża bardzo ważną rolę odgrywać będą jednostki organizacyjne gminy, takie jak: Ośrodek Pomocy Społecznej, Biblioteka Publiczna, oraz instytucje edukacyjne.

Realizacja zaplanowanych w LPR działań jest wielowątkowa. Dotyczy ona nie tylko przedsięwzięć bieżących, ale również przedsięwzięć o charakterze majątkowym. W przypadku ostatnio wymienionych przedsięwzięć, których całkowita wartość jest bardzo duża, jednym z elementów procesu ich realizacji jest przygotowanie dokumentacji technicznej, specyfikacji istotnych warunków zamówienia, przeprowadzenie postępowania przetargowego, wykonanie, kontrola i nadzór nad robotami, zarządzanie przepływem dofinansowania, sprawozdawczość

i monitoring oraz ostateczne rozliczenie otrzymanej pomocy. Jest to proces na tyle złożony, że efektywniejsze może okazać się powołanie zespołów zadaniowych. Za koordynację pracy zespołów odpowiedzialny będzie Operator.

Podobnie jak w całym procesie tworzenia LPR również podczas wdrażania istotnym elementem jest zastosowanie mechanizmów uspołecznienia procesu rewitalizacji. Mając na uwadze szeroki i międzysektorowy charakter planowanych działań, niezbędne jest nawiązanie współpracy ze społecznością lokalną aby skutecznie zmieniać obszar rewitalizacji. W związku z aktywnym uczestnictwem organizacji pozarządowych oraz mieszkańców zakłada się wykorzystanie mechanizmów związanych z kontrolą obywatelską i współdecydowaniem.

Aktywności te obejmują:

- Akcje informacyjno-promocyjne z wykorzystaniem strony internetowej,
- Przygotowanie publikacji w prasie lokalnej i współpracę z mediami,
- Współudział i uczestnictwo w organizowanych przez mieszkańców, NGO, i inne podmioty wydarzeniach,
- Prowadzenie ankiet oceniających podejmowane działania i umożliwiające zgłoszenie nowych propozycji działań rewitalizacyjnych.

Tak prowadzone działania zapewnią przejrzystość procesu odnowy, rzeczywistą kontrolę obywatelską oraz umożliwią wpływ na kształt zaplanowanych procesów rewitalizacyjnych w gminie.

11.2. Koszty zarządzania

Szacunkowe koszty zarządzania w perspektywie 5 lat funkcjonowania Programu przedstawia poniższa tabela. W okresie 2018-2022 łączne koszty zarządzania procesem rewitalizacji będą wyniosły 36 600 zł.

Działania	Ilość	Jednostka	Cena jednostkowa		Razem brutto zł
			Netto	Brutto	
Ocena stopnia wykonania LPR	2	szt.	9500	11685	21 185
Spotkania Wójta z mieszkańcami obszaru rewitalizacji	6	szt.	500	615	3 115
Inne (rezerwa)	b.d.	b.d.	10000	12300	12 300
Suma					36 600

Tabela 11.2.1. Koszty zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Łomża w latach 2018-2022.

Źródło: opracowanie własne.

Zarządzanie projektem realizowane będzie w ramach zadań poszczególnych pracowników Urzędu Gminy Łomża oraz jednostek organizacyjnych, przy czym zakłada się możliwość przyznania dodatków specjalnych do wynagrodzenia w związku z powierzaniem dodatkowych zadań, co wynika z postanowień Ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o pracownikach samorządowych.

12. SYSTEM MONITORINGU I EWALUACJI

12.1. Procedura prowadzenia monitoringu i ewaluacji oraz weryfikacji i oceny postępów realizacji Programu

Podstawą dobrze prowadzonego zarządzania projektem jest właściwie zaplanowany i sprawnie funkcjonujący monitoring. Głównym celem monitoringu jest weryfikacja skuteczności działań ujętych w dokumencie. Monitoring w miarę możliwości powinien być prowadzony w sposób ciągły. Takie działanie zapewni możliwie szybką reakcję na zmiany w otoczeniu programu oraz dodatkowo zwiększy efektywność polityk publicznych.

System monitoringu będzie obejmował nadzór nad poszczególnymi projektami rewitalizacyjnymi oraz kontrolę realizacji całego Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża.

Operator rewitalizacji zbiera informacje o zrealizowanych w danym roku kalendarzowym projektach. Sporządza raport zawierający opis realizowanych zadań wynikających z zapisów Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża, w szczególności: okres realizacji przedsięwzięcia, opis przedsięwzięcia, cele, podjęte działania, wartość przedsięwzięcia oraz źródła finansowania a także wskaźniki wynikające z Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża jakie zostały osiągnięte zgodnie z celami przedsięwzięcia. Następnie raport przekazywany jest Wójtowi do zatwierdzenia. Zatwierdzony raport Wójt przekazuje Radzie Gminy. Szczegółowe regulacje dotyczące terminów i czasu realizacji powyższej procedury określa Wójt na podstawie zarządzenia.

12.2. Wskaźniki monitorowania

W tabeli 12.2.1. zaprezentowano wskaźniki monitorowania postępu realizacji LPR. Ich wartości powinny być badane raz w roku. Są to bowiem informacje odniesione do wskaźników rezultatu, a więc efektów realizacji przedsięwzięć wyszczególnionych w dokumencie. Wskaźniki zostały tak wybrane aby jak najpełniej oddawały ocenę osiągnięcia celów programu, a nie produktów poszczególnych projektów. Podejście takie narzucone jest przez charakter rewitalizacji. Ten zaś nakazuje osiągnięcie zmiany we wszystkich kryzysowych sferach na obszarze rewitalizacji.

Wybór wskaźników skupił się przede wszystkim na zapewnieniu adekwatnych mierników poszczególnych celów strategicznych. Zaproponowana poniżej lista nie stanowi katalogu zamkniętego i może być modyfikowana w reakcji na zmiany zachodzące w otoczeniu np. dostosowywana do wymogów monitorowania wskaźników dla RPOWP wymaganych przez IZ, czy też sprawozdawczości GUS dotyczącej rewitalizacji w gminach.

Tabela 12.2.1. Wskaźniki monitorowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża.

L.p.	Cel strategiczny	Wskaźnik	Wartość początkowa wskaźnika	Źródło danych	Wartość docelowa wskaźnika
1.	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie OPS na 1 tys. mieszkańców	86,0	Ośrodek Pomocy Społecznej	-10%
2.	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie OPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo – wychowawczych na 1 tys. mieszkańców	40,4	Ośrodek Pomocy Społecznej	- 10%
3.	Kształtowanie przestrzeni oraz poprawa stanu technicznego i efektywności energetycznej budynków na obszarze rewitalizacji	Liczba budynków, w których poprawiono efektywność energetyczną	-	Urząd Gminy	5 szt.
4.	Kształtowanie przestrzeni oraz poprawa stanu technicznego i efektywności energetycznej budynków na obszarze rewitalizacji	Liczba nowych przyłączy do sieci wodociągowej i kanalizacyjnej	-	Urząd Gminy	50

Źródło: opracowanie własne.

12.3. Ocena stopnia realizacji i aktualności Programu

Ewaluacja winna odbyć się dwukrotnie: w trakcie realizacji programu oraz na zakończenie. Jej celem jest rozliczenie wyników prac związanych z Programem. Zasadnicza ocena efektów prowadzonych działań rewitalizacyjnych powinna odbywać się w cyklu 3 letnim. Ze względu na charakter procesów rewitalizacji, trudno bowiem oczekiwać, że jej efekty w którejkolwiek ze sfer, będą zauważalne w krótszym okresie czasu. Należy przy tym pamiętać, że część efektów, w szczególności dotyczących realizacji programu w sferze społecznej może być zauważalna w jeszcze dłuższej perspektywie, a więc nawet kilkunastoletniej.

Przeprowadzenie oceny stopnia realizacji programu (ewaluacja) będzie zadaniem Operatora rewitalizacji. Ewaluacja obejmie ocenę prowadzonych na obszarze rewitalizacji działań wynikających z Lokalnego Programu Rewitalizacji. W ramach ewaluacji przeprowadzane będą następujące czynności:

1. Operator rewitalizacji zbiera zestaw danych wykorzystanych do diagnozy oraz dokonuje analizy wskaźników w celu oceny poprawy stanów kryzysowych na obszarze rewitalizacji.
2. Kierownik referatu merytorycznego lub kierownik jednostki organizacyjnej, odpowiedzialny za realizację danego zadania zapisanego w LPR, sporządza sprawozdanie z realizacji w formie karty zadań i ankiety ewaluacyjnej tego zadania, uwzględniające w szczególności poziom osiągnięcia zakładanych wskaźników realizacji przedsięwzięcia oraz jego oddziaływanie na mieszkańców obszaru rewitalizacji.
3. Wypełnioną kartę zadania i ankietę ewaluacyjną kierownik referatu merytorycznego lub kierownik jednostki organizacyjnej przekazuje do operatora w cyklu trzyletnim.
4. Operator sprawdza wypełnione karty zadań i ankiety ewaluacyjne pod względem kompletności informacji i w przypadku stwierdzenia uchybień, odsyła ją do właściwego kierownika referatu lub kierownika jednostki organizacyjnej w celu naniesienia poprawek. Poprawnie wypełnione ankiety ewaluacyjne zostają skompletowane i poddane analizie.

5. Operator na podstawie informacji zawartych w kartach zadań i ankietach ewaluacyjnych przygotowuje zbiorczy raport, który w cyklu trzyletnim przekazuje do Wójta.
6. Wójt zatwierdza raport i przekazuje do zaopiniowania Zespołowi ds. Rewitalizacji. Raport będzie stanowił podstawę sformułowania zaleceń na kolejne lata wdrażania LPR.
7. Wraz z opinią Grupy ds. Rewitalizacji Wójt przekazuje raport Radzie Gminy.

12.4. Uspołecznienie monitoringu, ewaluacji oraz wdrażania aktualizacji Lokalnego Programu Rewitalizacji

Elementem systemu wdrażania jest także całość działań związanych z tematyką działań komunikacji społecznej w zakresie zarówno zamierzeń programu, procesu jego wdrażania oraz podsumowania jego efektów. Cele takich działań są różne na różnych etapach wdrażania programu.

Podjęmowane działania promocyjne i informacyjne obejmą wszystkie grupy interesariuszy procesu rewitalizacji w szczególności: mieszkańców gminy, mieszkańców obszaru rewitalizacji (ze szczególnym uwzględnieniem młodzieży, seniorów, osób bezrobotnych itp.), lokalnych przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, związki wyznaniowe.

Podjęte działania dotyczące promocji i upowszechniania wiedzy o LPR polegać będą m.in. na:

1. Umieszczeniu na stronie internetowej Urzędu Gminy – Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża;
2. Publikacji informacji na stronie internetowej Urzędu Gminy o realizowanych zadaniach w ramach LPR;
3. Publikacji informacji o przebiegu realizacji oraz wnioskach z monitorowania LPR w prasie lokalnej;
4. Stworzeniu i rozpowszechnieniu wśród interesariuszy ulotek, broszur i innych materiałów promujących i podsumowujących działania w ramach programu.

13. MECHANIZMY INTEGROWANIA DZIAŁAŃ ORAZ PRZEDSIĘWZIĘĆ REWITALIZACYJNYCH

Integracja działań oraz przedsięwzięć rewitalizacyjnych zapewniona zostanie poprzez wykorzystanie następujących mechanizmów w obrębie LPR. Są to:

1. Kompleksowość programu.
2. Koncentracja programu rewitalizacji.
3. Komplementarność projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych.

13.1. Kompleksowość programu

Proces rewitalizacji jest niezwykle złożony, dlatego wielowymiarowy charakter planowanego wsparcia jest jego immanentną cechą. Rewitalizacja w swej idei zakłada bowiem interwencję w różnych sferach (wymiarach) gminy. Koniecznym jest zatem, aby była realizowana poprzez szeroki wachlarz powiązanych ze sobą w logiczną całość działań. Dlatego też Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Łomża obejmuje swoim zakresem interwencję we wszystkich podstawowych aspektach tj. zarówno w sferze społecznej, gospodarczej, funkcjonalno-przestrzennej, technicznej jak również środowiskowej uwzględniając szereg różnych źródeł finansowania. To (kompleksowość planowanego wsparcia) zapewni pojawienie się efektu synergii, co w konsekwencji doprowadzi do osiągnięcia jak najwyższej efektywności przeprowadzonego wsparcia.

13.2. Koncentracja programu rewitalizacji

Rewitalizacja ze swej natury zakłada ograniczenie się do obszarów szczególnie wymagających wsparcia, które jednocześnie pełnią istotną rolę z punktu widzenia procesów rozwojowych gminy. W przypadku LPR Gminy Łomża mechanizm koncentracji zapewnia:

1. Na poziomie części diagnostycznej tj. analizy zróżnicowania wewnątrzgminnego – poprzez rygorystyczne przyjęcie progu natężenia zdecydowanej większości spośród analizowanych wskaźników na poziomie wyrażnie przekraczającym wartość dla całej gminy. Obszar zdegradowany i rewitalizacji obejmuje obszar o szczególnie wysokiej koncentracji zjawisk kryzysowych.
2. Ograniczenie wielkości obszaru rewitalizacji poniżej określonych w Wytocznych progów dotyczących maksymalnego udziału w:
  - a. Powierzchni gminy (20%). Obszar rewitalizacji objął 1,8% powierzchni Gminy Łomża.
  - b. Liczbie ludności (30%). Obszar rewitalizacji zamieszkiwany był przez 27,7% ogółu liczby mieszkańców Gminy Łomża.
3. W części dotyczącej planowanych działań poprzez skupienie ich na obszarze rewitalizacji. Zaplanowano wsparcie z zakresu rewitalizacji w ramach LPR niektórych projektów zlokalizowanych poza obszarem rewitalizacji, służących jednak realizacji celów wynikających z programu.

13.3. Komplementarność projektów/przedsięwzięć rewitalizacyjnych

Wymogiem koniecznym jest zapewnienie komplementarności projektów (a także szerzej: przedsięwzięć) w różnych wymiarach. W szczególności dotyczy to następujących typów komplementarności:

1. Problemowej.
2. Proceduralno-instytucjonalnej.
3. Międzyokresowej.
4. Źródeł finansowania.
5. Przestrzennej.

13.3.1. Komplementarność problemowa

Przedsięwzięcia rewitalizacyjne zaplanowane w ramach LPR swym zasięgiem tematycznym obejmują wszystkie sfery, w wyniku czego oddziaływać będą na wszystkie aspekty rozwoju obszaru rewitalizacji. Zaplanowana paleta działań będzie się uzupełniała, z punktu widzenia poszczególnych wymiarów obszaru, co pozwoli uniknąć fragmentacji działań zawartych w programie.

Zapewnieniu odpowiedniego poziomu powiązania działań rewitalizacyjnych ze strategicznymi decyzjami gminy na innych polach a w konsekwencji lepszą koordynacją tematyczną i organizacyjną działań będą służyły również:

1. Działalność Zespołu ds. Rewitalizacji.
2. Koordynacja całości zaplanowanej interwencji na poziomie Urzędu Gminy przez wyznaczoną osobę.

13.3.2. Komplementarność proceduralno-instytucjonalna

Ten wymiar komplementarności zostanie zapewniony poprzez 2 podstawowe typy działań:

1. Zaplanowaną strukturę zarządzania LPR Gminy Łomża.

Opis struktury zarządzania programem wraz z określeniem szacunkowych jego kosztów został przedstawiony w Rozdziale 11. Wyznaczenie w UG jednostki (stanowiska), która będzie koordynować i monitorować procesy rewitalizacji przy bezpośrednim powiązaniu z najwyższym szczeblem decyzyjności tj. władz gminy, pozwoli na efektywne i skuteczne wdrażanie programu.

2. Zgodność z dokumentami strategicznymi i operacyjnymi gminy.

LPR, co przedstawiono w Rozdziale 7 w bardzo wyraźny sposób wpisuje się w dokumenty strategiczne gminy takie jak:

- Plan rozwoju gminy.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego.
- Strategia integracji i rozwiązywania problemów społecznych.

Ponadto, działania w nim zaplanowane współgrają z celami działań zapisanymi również w Planie Gospodarki Niskoemisyjnej.

Dodatkowym elementem, wzmacniającym tego rodzaju komplementarność jest także postulowane wykorzystanie części diagnostycznej służącej wyznaczeniu obszaru zdegradowanego i rewitalizacji w trakcie prac nad aktualizacją dokumentów strategicznych i operacyjnych gminy.

13.3.3. Komplementarność międzyokresowa

Sytuacja gmin województwa podlaskiego, jest w skali kraju o tyle specyficzna, że w poprzedniej perspektywie finansowej, w RPOWP 2007-2013 brak było działań skierowanych bezpośrednio na działania rewitalizacyjne.

13.3.4. Komplementarność źródeł finansowania

Ten element programu rewitalizacji zostanie zapewniony poprzez łączenie finansowania pochodzącego z różnych źródeł w tym m.in.:

1. EFRR, EFRW EFS i FS.
2. Prywatnych, w tym m.in.:
3. Środków własnych gminy.
4. Norweskiego Mechanizmu Finansowego i Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.
5. Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego.
6. Ministerstwa Sportu i Turystyki Rzeczypospolitej Polskiej.
7. NFOŚiGW.
8. Banku Gospodarstwa Krajowego.

13.3.5. Komplementarność przestrzenna

Działania rewitalizacyjne zaplanowane w LPR koncentrują się w kluczowych dla rozwoju gminy częściach obszaru rewitalizacji. Poszczególne projekty rewitalizacyjne będą się wzajemnie dopełniały przestrzennie. Zwiększy to prawdopodobieństwo wystąpienia efektów synergii. Jednocześnie poprzez wysoki stopień powiązania z dokumentami strategicznymi gminy zapewnione zostają powiązania z innymi przedsięwzięciami, których realizacja odbywa się w różnych wymiarach gminy.

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY ŁOMŻA NA LATA 2018-2022

Zjawisko	Cel	Kierunek	Działanie
Demografia	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	1.1. Aktywizacja i integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Utworzenie Klubu Seniora w Wygodzie w bibliotece; Druga szansa - wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
Ubóstwo	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	1.1. Aktywizacja i integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Druga szansa - wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; Aktywni zawodowo; Razem tworzymy kulturę
Zdrowie	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	1.1. Aktywizacja i integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Druga szansa - wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; Trasa rowerowa "Wszyscy na rowery. Na dwóch kółkach po zdrowie"; Ścieżka rowerowa, ścieżka zdrowia - zagospodarowanie terenu przy drodze 679 Pniewo-Podgórze; Rozwój małej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej jako alternatywnych miejsc spotkań i aktywności mieszkańców; Rozwój infrastruktury sportowej
Kryzys w rodzinach	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	1.3. Wsparcie rodzin wieloprotokółowych poprzez zapobieganie skutkom niewydolności wychowawczej rodziców	Druga szansa - wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym; Rozwój małej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej jako alternatywnych miejsc spotkań i aktywności mieszkańców; Wsparcie rodzin problemowych; Razem tworzymy kulturę
Niska aktywność obywatelska	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	1.4. Promocja postaw obywatelskich	Młodzi i aktywni - Punkt Aktywności Lokalnej; Adaptacja części budynku biblioteki na potrzeby świetlicy wiejskiej w Wygodzie; Rozbudzenie społeczności lokalnej - budowa amfiteatru przy bibliotece i szkole w Podgórzu; Remont i modernizacja budynku GOK, biblioteki, OSP. Zorganizowanie Sali pamięci rodziny Jabłońskich; Modernizacja świetlic wiejskich; Razem tworzymy kulturę
Bezpieczeństwo	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	1.6. Poprawa stanu bezpieczeństwa	Wykonanie chodników w miejscowości Wygoda; Doposażenie OSP Stare Modzele w sprzęt ratowniczo-gaśniczy; Przebudowa drogi przez wieś w Mikołajkach oraz modernizacja oświetlenia w celu poprawy bezpieczeństwa i jakości życia mieszkańców; Chodniki i studzienki - ul. Kościelna w Podgórzu; Modernizacja oświetlenia ulicznego na obszarze rewitalizacji
Edukacja	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	1.3. Wsparcie rodzin wieloprotokółowych poprzez zapobieganie skutkom niewydolności wychowawczej rodziców	Zajęcia edukacyjne w szkołach; Rewitalizacja ścieżki przyrodniczej Pniewo Utrata - Pniewo Dziedziniec; Wsparcie rodzin problemowych; Modernizacja świetlic wiejskich; Rozwój infrastruktury sportowej
Przedsiębiorczość	Zwiększenie spójności społecznej obszaru rewitalizacji, poprzez przeciwdziałanie procesom wykluczenia społecznego, promocję integracji społecznej oraz budowę kapitału społecznego	1.2. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości w szczególności w zakresie ekonomii społecznej	Biznes + dotacje na rozpoczęcie działalności gospodarczej; Aktywni zawodowo
Występowanie azbestu	Kształtowanie przestrzeni oraz poprawa stanu technicznego i efektywności energetycznej budynków na obszarze rewitalizacji	2.4. Poprawa stanu środowiska	Transport i utylizacja wyrobów zawierających azbest.
Wyposażenie w infrastrukturę	Kształtowanie przestrzeni oraz poprawa stanu technicznego i efektywności energetycznej budynków na obszarze rewitalizacji	2.3. Poprawa jakości życia poprzez rozwój i modernizację infrastruktury liniowej	Modernizacja wodociągu wiejskiego - usunięcie otuliny azbestowej na terenie wsi Wygoda- Stare Modzele; Modernizacja oświetlenia ulicznego na obszarze rewitalizacji

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY ŁOMŻA NA LATA 2018-2022

Zjawisko	Cel	Kierunek	Działanie
Zabytki	Kształtowanie przestrzeni oraz poprawa stanu technicznego i efektywności energetycznej budynków na obszarze rewitalizacji	2.5. Wykorzystanie dziedzictwa materialno – kulturowego w celu wzmocnienia lokalnej tożsamości	Renowacja XVI- wiecznej kapliczki w Mikołajkach; Remont i modernizacja budynku GOK, biblioteki, OSP. Zorganizowanie Sali pamięci rodziny Jabłońskich; Renowacja zabytkowego cmentarza wojennego w Gaci
Ochrona środowiska	Kształtowanie przestrzeni oraz poprawa stanu technicznego i efektywności energetycznej budynków na obszarze rewitalizacji	2.4. Poprawa stanu środowiska	Kampania edukacyjna w celu zapobiegania powstawania dzikich wysypisk; Kampania edukacyjna w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi; Rewitalizacja ścieżki przyrodniczej Pniewo Utrata - Pniewo Dziedziniec; Odnawialne źródła energii; Czyste powietrze w Gminie Łomża – wymiana pieców na ekologiczne
Jakość przestrzeni publicznych	Kształtowanie przestrzeni oraz poprawa stanu technicznego i efektywności energetycznej budynków na obszarze rewitalizacji	2.1. Modernizacja istniejących oraz utworzenie nowych przestrzeni publicznych; 2.2. Rozwój i modernizacja infrastruktury społecznej i sportowo-rekreacyjnej na obszarze rewitalizacji	Rozwój małej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej jako alternatywnych miejsc spotkań i aktywności mieszkańców; Rozwój infrastruktury sportowej

Tabela 13.3.1. Macierz logiczna interwencji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża na lata 2018-2022.

Źródło: opracowanie własne.

14. SZACUNKOWE RAMY FINANSOWE GMINNEGO PROGRAMU REWITALIZACJI

Szacunkowe ramy finansowe planowanej w ramach Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża interwencji przedstawia poniższa tabela.

W przypadku pozostałych rodzajów przedsięwzięć rewitalizacyjnych, szacunkowa wartość ich realizacji wynosi 10 000 000 złotych, z czego środki funduszy europejskich - 8 000 000 złotych, 2 000 000 złotych stanowiąc będą środki krajowe (w tym budżetu gminy) oraz środki prywatne.

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Podmiot realizujący	Szacunkowa wartość	Źródła finansowania					
				EFRR	EFS	EFRW	Inne źródła	Budżet gminy	Środki prywatne
1.	Rozwój małej infrastruktury sportowo-rekreacyjnej jako alternatywnych miejsc spotkań i aktywności mieszkańców	Gmina Łomża	780 000			546000	195000	39000	
2.	Podnosimy kwalifikacje	Gmina Łomża	50 000		47 500			2500	
3.	Rewitalizacja ścieżki przyrodniczej Pniewo Utrata – Pniewo Dziedziniac	Gmina Łomża	100 000			95 000		5000	
4.	Założ własną firmę	Gmina Łomża	490 000	465 500				24500	
5.	Ku samodzielności wsparcie rodzin problemowych	Gmina Łomża	300 000		285 000			15000	
6.	Razem tworzymy kulturę	Gmina Łomża	30 000			21 000	7500	1500	
7.	Aktywizacja społeczności lokalnych poprzez modernizację świetlic wiejskich.	Gmina Łomża	2 000 000			1 600 000	300000	100000	
8.	Modernizacja oświetlenia ulicznego w obszarze rewitalizacji	Gmina Łomża	1 000 000	500 000			450 000	50 000	
9.	Aktywni zawodowo	Gmina Łomża	420 000	399000				21 000	
10.	Czyste powietrze w Gminie Łomża – wymiana pieców na ekologiczne	Gmina Łomża	700 000			560 000	105 000	35 000	
11.	Rewitalizacja zabytkowego cmentarza wojennego w Gaci	Gmina Łomża	300 000				240 000	15 000	45 000
12.	Rozwój infrastruktury sportowej	Gmina Łomża	1 600 000			720000	800 000	80 000	
13.	Odnawialne źródła energii w gm. Łomża	Gmina Łomża	2 000 000		1 500 000		400 000	100 000	
14.	Transport i utylizacja wyrobów zawierających azbest	Gmina Łomża	50 000				40 000	2 500	7 500
15.	Spółeczeństwo Informacyjne w Gminie Łomża	Gmina Łomża	100 000	50000			45 000	5 000	

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY ŁOMŻA NA LATA 2018-2022

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Podmiot realizujący	Szacunkowa wartość	Źródła finansowania					
				EFRR	EFS	EFRW	Inne źródła	Budżet gminy	Środki prywatne
16.	„Młodzi i aktywni. Punkt Aktywności Lokalnej”	Gmina Łomża	345 270		291 890			53 380	
17.	Kampania Edukacyjna w celu zapobiegania powstawaniu „dzikich wysypisk”, w tym usunięcie odpadów z miejsc nieprzeznaczonych do składowania.	Gmina Łomża	120 000				114 000	6 000	
18.	Kampania Edukacyjna w zakresie prawidłowego gospodarowania odpadami komunalnymi i zapobiegania powstawaniu „dzikich wysypisk”	Gmina Łomża	15 000				13 500	1 500	
19.	Renowacja XVI wiecznej kapliczki w Mikołajkach	Gmina Łomża	100 000	25 000		25 000	25 000	5 000	20 000
20.	Wykonanie chodników w miejscowości Wygoda	Gmina Łomża	450 000			337 500	90 000	22500	
21.	Doposażenie OSP w sprzęt ratowniczo- gaśniczy	Gmina Łomża	2 600 000				2340 000	260 000	
22.	Modernizacja wodociągu wiejskiego	Gmina Łomża	1 000 000			950 000		50 000	
23.	Przebudowa starej remizy strażackiej w Starych Modzelach, uporządkowanie jej otoczenia	Gmina Łomża	350 000			332500		17 500	
24.	Modernizacja części budynku biblioteki w Wygodzie	Gmina Łomża	250 000			112500	125 000	12 500	
25.	Utworzenie Klubu Seniora przy GOK w Pniewie	Gmina Łomża	520 000				416 000	104 000	
26.	Rewitalizacja terenu wokół szkoły w Wygodzie	Gmina Łomża	800 000			760 000		40 000	
27.	Remont Szkoły Podstawowej w Puchalach	Gmina Łomża	1 200 000			900 000	240 000	60 000	
28.	„Druga szansa”- wsparcie osób zagrożonych wykluczeniem społecznym	Gmina Łomża	1 410 000		1269 000			100 000	41 000
29.	Przebudowa drogi przez wieś w Mikołajkach w celu poprawy bezpieczeństwa i jakości życia mieszkańców	Gmina Łomża	1 100 000	550 000			440 000	110 000	
30.	Chodniki i studzienki wzdłuż ulicy Kościelnej w Podgórzu	Gmina Łomża	300 000			285 000		15 000	
31.	Trasa rowerowa – ”Wszyscy na rowery, na dwóch kółkach po zdrowie”	Gmina Łomża	65 000	35 750			26 000	3 250	

LOKALNY PROGRAM REWITALIZACJI GMINY ŁOMŻA NA LATA 2018-2022

Lp.	Nazwa przedsięwzięcia	Podmiot realizujący	Szacunkowa wartość	Źródła finansowania					
				EFRR	EFS	EFRW	Inne źródła	Budżet gminy	Środki prywatne
32.	Rozbudzenie społeczności lokalnej - budowa amfiteatru przy Bibliotece i Szkole Podstawowej w Podgórzu	Gmina Łomża	200 000			160 000		10 000	30 000
33.	Remont i modernizacja budynku GOK. Zorganizowanie sali pamięci rodziny Jabłonowskich	Gmina Łomża	400 000				320 000	20 000	60 000
34.	Ścieżka rowerowa, ścieżka zdrowia- zagospodarowanie terenu przy drodze 679 Pniewo- Podgórze	Gmina Łomża	100 000			95 000		5 000	
35.	Rewitalizacja Akacyjowej	Gmina Łomża	4 200 000			3 360 000		210 000	630 000
Suma			25 445 270	2 025 250	3 393 390	10 859 500	6 732 000	1 603 630	833 500

Tabela 14.1.1. Szacunkowe ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża.

Źródło: opracowanie własne.

15. USPOŁECZNIE NIE DOKUMENTU I PROCES PARTYCYPACJI SPOŁECZNEJ

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Łomża to szereg działań na rzecz społeczności lokalnej prowadzonych przez samorząd wspólnie z mieszkańcami. Ich celem jest podwyższenie jakości życia w gminie. Mogą to być działania związane z poprawą infrastruktury, warunków życia mieszkańców, pobudzaniem aktywności społecznej, czy zagospodarowaniem wspólnej przestrzeni.

W ramach prowadzonych prac nad programem bardzo dużą uwagę zwrócono na aktywne i realne zaangażowanie mieszkańców w przygotowanie dokumentu. Na każdym etapie powstawania programu został zapewniony udział możliwie jak najszerszego grona interesariuszy. Zadbano nie tylko o aktywne uczestnictwo mieszkańców ale zapewniono też wymiar informacyjny i edukacyjny (szkolenia). Wszelkie podejmowane działania poprzedzone były informacjami na stronach Urzędu Gminy. Aby dotrzeć do jak najszerszego grona odbiorców zastosowano następujące formy partycypacji:

1. Prace zespołu ds. Programu Rewitalizacji Gminy Łomża - W trakcie prac nad programem zespół ds. Programu Rewitalizacji spotkał się czterokrotnie w następujących terminach:
  - a. 18 października 2017 r.,
  - b. 31 października 2017 r.,
  - c. 7 listopada 2017 r.,
  - d. 16 listopada 2017 r.

Członkowie zespołu wzięli udział w szkoleniu dotyczącym rewitalizacji (na jednym ze spotkań) oraz w wyjeździe terenowym obejmującym obszar rewitalizacji.

Do zadań zespołu należało:

- koordynacja prac nad tworzeniem Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża na lata 2018 – 2022;
  - analiza wskaźników dla obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji;
  - analiza głównych problemów społecznych, gospodarczych i funkcjonalnych występujących na obszarze zdegradowanym i obszarze rewitalizacji;
  - analiza potrzeb społeczności lokalnej na obszarze rewitalizacji;
  - analiza fiszek projektowych zgłoszonych w trakcie prac nad LPR;
  - decyzja, które z pomysłów/fiszek projektowych wypracowanych na warsztatach mogą zostać ujęte w programie rewitalizacji;
  - recenzja gotowego dokumentu.
2. **Badanie ankietowe dotyczące Lokalnego Programu Rewitalizacji w Gminie Łomża** – Badanie ankietowe przeprowadzone zostało w dniach: 7.11.2017 r. – 15.11.2017 r. i dotyczyło następujących kwestii:
    - definiowanie listy problemów występujących na obszarze rewitalizacji
    - określenie mocnych stron obszaru objętego rewitalizacją z punktu widzenia mieszkańców
    - zaplanowanie działań jakie powinny zostać podjęte działania, aby poprawić jakość życia mieszkańców obszaru rewitalizacji.

Ankiety można było wypełnić elektronicznie poprzez stronę internetową Urzędu Gminy oraz w formie papierowej także w trakcie spotkań i warsztatów w sołectwach. Analizie poddano 58 ankiet.

Wyniki badań ankietowych zostały przeanalizowane i zawarte w pogłębionej diagnozie obszaru rewitalizacji.

3. Spotkanie konsultacyjne w dniu 6.11.2017 - Spotkanie edukacyjno - konsultacyjne odbyło się w dniu 6.11.2017 w Gminnym Ośrodku Kultury w Pniewie o godz. 14.00. Celem spotkania było przybliżenie mieszkańcom gminy Łomża następujących zagadnień:

- podstawowe informacje na temat rewitalizacji
- omówienie obszaru zdegradowanego oraz obszaru rewitalizacji
- omówienie map obszaru zdegradowanego i obszaru rewitalizacji oraz kluczowych wskaźników społeczno – ekonomicznych na podstawie których wyznaczono oba obszary.
- omówienie głównych problemów występujących na obszarze rewitalizacji
- przedstawienie harmonogramu prac nad programem
- zebranie uwag, pytań i opinii mieszkańców gminy.

W spotkaniu wzięło udział **ponad 30 osób**. Mieszkańcy nie wnieśli uwag do prezentowanych map obszaru rewitalizacji i zgodzili się, iż obszar został wyznaczony w sposób optymalny pod kątem występujących problemów społecznych.

4. Warsztaty w obszarze rewitalizacji – na obszarze rewitalizacji zaplanowano trzy warsztaty planistyczne, których celem było przedstawienie głównych założeń programu rewitalizacji oraz wypracowanie rozwiązań, które poprawiłyby jakość życia mieszkańców gminy (pomysły na przedsięwzięcia rewitalizacyjne). Łącznie w warsztatach wzięło udział **71 mieszkańców** Gminy Łomża. Spotkania odbyły się:

- 8 listopada 2017 - Biblioteka Publiczna Gminy Łomża w Podgórzu. W spotkaniu udział wzięło 16 osób.
- 14 listopada 2017 - Szkoła Podstawowa w Wygodzie. Zgromadziło najliczniejszą grupę – 40 osób.
- 15 listopada 2017 - świetlica wiejska w Mikołajkach. W spotkaniu udział wzięło 15 mieszkańców Gminy Łomża.

5. Questing– W dniach 22-23 listopada 2017 r. odbyły się warsztaty questowe pt. „Wyprawy Odkrywców w Gminie Łomża” (łącznie 12 godzin). W warsztatach wzięli udział uczniowie II klas Publicznego Gimnazjum nr 9 w Łomży, w sumie 40 osób. Były to osoby zamieszkujące obszar Gminy Łomża, w tym miejscowości: Pniewo, Wygoda, Podgórze, Bacze Suche, Stare Modzele, Modzele-Wypychy, Puchały, Lutostań, Gać, Mikołajki i Chojny Młode.

Podczas warsztatów uczniowie poznali teorię Wypraw Odkrywców (questów - edukacyjnych gier terenowych) i konkretne przykłady z Polski gier. Pod okiem trenera Wypraw Odkrywców opracowali temat i trasę gry w miejscowościach: Pniewo, Wygoda, Podgórze, Bacze Suche, Stare Modzele, Modzele-Wypychy, Puchały, Lutostań, Gać, Mikołajki i Chojny Młode. Zrobili ilustracje i mapki do każdego odcinka gry, samodzielnie wykonali pieczęcie do questu oraz opracowali tekst questu.

Na podstawie tych prac oraz w oparciu o możliwości topograficzne obszaru – powstała gra dostępna dla wszystkich mieszkańców i turystów w postaci broszury PDF.

SPIS RYSUNKÓW

Rysunek 3.2.2. Jednostki referencyjne analiz zróżnicowania wewnątrzgminnego dla Gminy Łomża.....	19
Rysunek 4.1.1. Układ komunikacyjny w Gminie Łomża	22
Rysunek 4.2.1. Formy ochrony przyrody w Gminie Łomża.	24
Rysunek 5.1.1. Udział osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.	28
Rysunek 5.1.2. Udział osób sędziwych w ogóle osób w wieku poprodukcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.	30
Rysunek 5.1.3. Wskaźnik syntetyczny starzenia się ludności w Gminie Łomża w 2016 r.	32
Rysunek 5.1.4. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS w Łomży w 2016 r.	34
Rysunek 5.1.5. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu ubóstwa w Łomży w 2016 r.	36
Rysunek 5.1.6. Wskaźnik syntetyczny ubóstwa w Łomży w 2016 r.	38
Rysunek 5.1.7. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu niepełnosprawności na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	40
Rysunek 5.1.8. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu długotrwałej lub ciężkiej choroby na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	41
Rysunek 5.1.9. Wskaźnik syntetyczny problemów zdrowotnych w Gminie Łomża w 2016 r.	43
Rysunek 5.1.10. Liczba osób w rodzinach otrzymujących wsparcie z OPS z powodu potrzeby ochrony macierzyństwa na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	45
Rysunek 5.1.11. Liczba osób w rodzinach objętych wsparciem OPS z powodu bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	47
Rysunek 5.1.12. Liczba osób w rodzinach objętych wsparciem asystentów rodziny na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	49
Rysunek 5.1.13. Zjawisko przemocy w rodzinie w Gminie Łomża w 2016 r.	51
Rysunek 5.1.14. Liczba rodzin otrzymujących świadczenia z Funduszu Alimentacyjnego na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	53
Rysunek 5.1.15. Wskaźnik syntetyczny problemów rodzin w Gminie Łomża w 2016 r.	56
Rysunek 5.1.16. Liczba osób bezrobotnych ogółem na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.	58
Rysunek 5.1.17. Liczba osób bezrobotnych długotrwale na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.	60
Rysunek 5.1.18. Liczba osób bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego na 100 bezrobotnych w Gminie Łomża w 2016 r.	62
Rysunek 5.1.19. Liczba osób bezrobotnych z wykształceniem gimnazjalnym i niższym na 100 bezrobotnych w Gminie Łomża w 2016 r.	64
Rysunek 5.1.20. Liczba osób bezrobotnych do 30 roku życia na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.	66
Rysunek 5.1.21. Liczba osób bezrobotnych po 50 roku życia na 100 osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża w 2016 r.	68
Rysunek 5.1.22. Wskaźnik syntetyczny problemów bezrobocia w Łomży w 2016 r.	70
Rysunek 5.1.23. Liczba przestępstw ogółem na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	73
Rysunek 5.1.24. Liczba wykroczeń ogółem na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	75
Rysunek 5.1.25. Liczba interwencji ogółem na 1 tys. mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	77
Rysunek 5.1.26. Wskaźnik syntetyczny problemów bezpieczeństwa w Gminie Łomża w 2016 r.	80
Rysunek 5.1.27. Frekwencja wyborcza w Gminie Łomża w wyborach samorządowych w 2014 r.	83
Rysunek 5.1.28. Frekwencja wyborcza w Gminie Łomża w Wyborach do Sejmu 2015.	85
Rysunek 5.1.29. Frekwencja wyborcza w Gminie Łomża w Wyborach Prezydenta RP 2016.	87
Rysunek 5.1.30. Kapitał społeczny i aktywność obywatelska w Gminie Łomża w latach 2014-2015.....	89
Rysunek 5.1.31. Średni wynik sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w Gminie Łomża w latach 2014-2016.	91

Rysunek 5.1.32. Kryzys w zakresie zjawisk społecznych w Gminie Łomża.	95
Rysunek 5.2.1. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych w REGON na 1 tys. osób w wieku produkcyjnym w Gminie Łomża.	97
Rysunek 5.2.2. Kryzys w sferze gospodarczej w Gminie Łomża.	98
Rysunek 5.3.1. Udział budynków mieszkalnych położonych w odległości do 200 m od dróg krajowych i dróg wojewódzkich w Gminie Łomża.	100
Rysunek 5.3.2. Wyroby zawierające azbest w Gminie Łomża.	102
Rysunek 5.3.3. Kryzys w sferze środowiskowej w Gminie Łomża.	104
Rysunek 5.4.1. Kryzys w sferze przestrzenno-funkcjonalnej na terenie Gminy Łomża.	106
Rysunek 5.5.1. Dziedzictwo materialno-kulturowe na terenie Gminy Łomża.	108
Rysunek 5.5.2. Kryzys w sferze technicznej na terenie Gminy Łomża.	109
Rysunek 5.6.1. Zjawiska kryzysowe w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno- funkcjonalnej oraz technicznej w Gminie Łomża.	112
Rysunek 5.6.2. Znaczenie sołectw dla rozwoju lokalnego na terenie Gminy Łomża.	113
Rysunek 5.6.3. Obszar zdegradowany o dużym znaczeniu dla rozwoju lokalnego w Gminie Łomża w 2017 r.	115
Rysunek 5.6.4. Obszar rewitalizacji w Gminie Łomża poddany konsultacjom społecznym.	116
Rysunek 6.2.1. Obszar rewitalizacji w Gminie Łomża.	119
Rysunek 6.2.2. Zagrożenie hałasem na obszarze rewitalizacji w Gminie Łomża.	127
Rysunek 6.2.3. Wyroby zawierające azbest na obszarze rewitalizacji w Gminie Łomża.	129
Rysunek 6.2.4. Formy ochrony przyrody na obszarze zdegradowanym i rewitalizacji Gminy Łomża.	131
Rysunek 6.2.5. Formy ochrony przyrody na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.	132
Rysunek 6.2.6. Użytkowanie terenu na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.	134

SPIS TABEL

Tabela 3.2.1. Jednostki analizy dla Gminy Łomża	20
Tabela 5.1.1. Problemy demograficzne w Gminie Łomża w 2016 r.	31
Tabela 5.1.2. Problemy związane z ubóstwem w Gminie Łomża w 2016 r.	37
Tabela 5.1.3. Problemy związane ze stanem zdrowia mieszkańców w Gminie Łomża w 2016 r.	42
Tabela 5.1.4. Problemy rodzin w Gminie Łomża w 2016 r.	54
Tabela 5.1.5. Wskaźniki problemów związanych z poziomem bezpieczeństwa w Gminie Łomża w 2016 r.	79
Tabela 5.1.6. Kapitał społeczny i aktywność obywatelska w Gminie Łomża w latach 2014-2015.	88
Tabela 5.1.7. Średnie wyniki I części sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej w latach 2014-2016 w Gminie Łomża.....	90
Tabela 5.1.8. Zjawiska kryzysowe w sferze społecznej w Gminie Łomża – podsumowanie.....	94
Tabela 5.2.1. Problemy w zakresie zjawisk gospodarczych w Gminie Łomża.	96
Tabela 5.3.1. Problemy środowiskowe w Gminie Łomża.	103
Tabela 5.5.1. Zabytki wpisane do wojewódzkiej ewidencji zabytków w Gminie Łomża.	107
Tabela 5.6.1. Zjawiska kryzysowe w sferach: społecznej, gospodarczej, środowiskowej, przestrzenno-funkcjonalnej oraz technicznej w Gminie Łomża.....	110
Tabela 5.6.2. Obszar zdegradowany w Gminie Łomża.	111
Tabela 5.6.3. Obszar zdegradowany o dużym znaczeniu dla rozwoju lokalnego w Gminie Łomża.....	114
Tabela 6.2.1. Problemy społeczne występujące na obszarze rewitalizacji.	120
Tabela 6.2.2. Problemy społeczne na obszarze rewitalizacji w Gminie Łomża.	124
Tabela 6.2.3. Problemy gospodarcze na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.	125
Tabela 6.2.4. Problemy środowiskowe na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.	126
Tabela 6.2.5. Użytkowanie terenu na obszarze rewitalizacji Gminy Łomża.	133
Tabela 11.2.1. Koszty zarządzania Lokalnym Programem Rewitalizacji Gminy Łomża w latach 2018-2022.....	199
Tabela 12.2.1. Wskaźniki monitorowania Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża.	201
Tabela 13.3.1. Macierz logiczna interwencji Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża na lata 2018-2022.	207
Tabela 14.1.1. Szacunkowe ramy finansowe Lokalnego Programu Rewitalizacji Gminy Łomża.	210